

**Управління
розвитком**
Харківський національний
економічний університет

*Міжвузівська науково-практична конференція
"Регіональна політика:
напрями її реалізації в Україні"*

20 травня 2009 року

*Секція 1
"Проблеми розвитку регіонів України
на сучасному етапі"*

Збірник наукових статей

видається 2 рази на рік

№ 12' 2009

Харків. Вид. ХНЕУ, 2009

Засновник і видавець

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Реєстраційний номер свідоцтва КВ №5948 від 19 березня 2002 р.

Затверджено на засіданні вченої ради університету.

Протокол №11 від 27.04.2009 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор

Грігорян Г. М. — докт. екон. наук, професор

Гриньова В. М. — докт. екон. наук, професор

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор

Дороніна М. С. — докт. екон. наук, професор

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор

Левикін В. М. — докт. техн. наук, професор

Малярєвський Ю. Д. — канд. екон. наук, доцент

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, професор

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор

Трийд О. М. — докт. екон. наук, професор

Українська Л. О. — докт. екон. наук, професор

Хохлов М. П. — докт. екон. наук, професор

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, професор

Редакція збірника наукових статей

Зав. редакції **Сєдова Л. М.**

Редактор **Грицай І. М.**

Комп'ютерна верстка **Труш В. Ю.**

Адреса видавця: 61001, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Телефони:

(057)702-03-04 — головний редактор

(057)758-77-05 — зав. редакції

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 13.05.2009 р.

Формат 84×108 1/16. Папір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 12,5. Обл.-вид. арк. 15,75. Тираж 500 прим. Зам. № 317.

Ціна договірна.

Надруковано з оригінал-макета на Riso-6300 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Видавництво ХНЕУ.

- © Харківський національний економічний університет, 2009
- © Видавництво ХНЕУ, 2009
- дизайн, оформлення обкладинки
- © Управління розвитком, 2009

Зміст

Секція 1 "Проблеми розвитку регіонів України на сучасному етапі"

Арутюнян В. М. Здійснення інвестиційної політики на залізничному транспорті України.....	5
Бахнева О. О. Демографічна ситуація в Харкові та Харківській області.....	7
Белашова О. С. Характеристика машинобудування Донецької області.....	8
Беліченко А. В. Регіональні аспекти державного регулювання лікарського забезпечення населення: моніторинг роздрібних цін на ліки.....	10
Біденко К. Р. Особливості інвестиційної діяльності в Харківській області та напрямки підвищення її ефективності.....	11
Бодня Т. В. Аналіз ситуації на ринку праці України в умовах світової економічної кризи.....	13
Бондаренко В. В. Характеристика и оценка состояния химического комплекса Украины.....	14
Бондаренко Л. А. Характеристика та оцінка стану водних ресурсів України.....	16
Бразовська А. І. Реалізація регіональної політики на лізинговому ринку України.....	17
Волковська Я. В. Виробництво насосів як частина машинобудівельного комплексу та стратегія його розвитку в Харківській області.....	19
Дібчак В. Р. Зовнішньоекономічна діяльність Харківської області.....	20
Дмитренкова М. Ю. Перспективи використання альтернативних джерел енергії у Харківській області.....	21
Донская Е. Д. Анализ проблем и перспективы развития экономических районов Украины.....	23
Гойко М. В. Оцінка конкурентоспроможності окремих регіонів та економіки України в цілому.....	25
Головко А. В. Стан та перспективи розвитку нафтогазовидобувної галузі в Полтавській області.....	26
Гонтар Д. Д. Проблема нерівномірного розміщення банків на території України.....	28
Жадан Ю. С. Шляхи підвищення народжуваності в Україні.....	29
Зосим О. Ю. Управління інвестиційним потенціалом Харківської області.....	30
Каширина В. Ю. Стан металургії Донецької області.....	31
Кныш Ю. О. Проблемы региональной бюджетной политики Украины.....	32
Козыревская О. Ю. Проблема рейдерства в условиях кризиса.....	34
Кощина Т. О. Характеристика хімічної промисловості Сумської області.....	35
Кравченко К. Г. Тенденції розвитку харчової промисловості Харківської області.....	36
Кульченко А. В. Проблемы найма на работу женщин в Украине.....	38
Литвинцева Г. С. Демографічна криза в Україні та напрями протидії.....	39
Литкін Є. Є. Регіональна політика України: українське економічне диво.....	41
Мелікян Д. Р. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Криму.....	42
Макарова Є. І. Характеристика машинобудування м. Харкова на прикладі промислових підприємств.....	43
Мельник О. О. Особливості та цілі регіональної політики в сучасних умовах.....	45

Мурга О. О., Голубченко О. М. Аналіз безробіття в Україні та основні шляхи його державного регулювання.....	46
Омельченко О. І. Роль соціальної політики у розвитку економіки на регіональному рівні.....	47
Пенчукова Ю. В. Преимущества и недостатки членства Украины в ВТО.....	48
Подгора Д. Є. Демографічна ситуація в регіонах України.....	50
Помазунова В. В. Українське авіабудування у застої.....	51
Раскопов Н. С. Значение альтернативных источников энергии для энергосистемы Украины.....	52
Русанов В. И. Анализ состояния черной металлургии в Украине.....	54
Саліхова Т. М. Особливості розвитку регіонального підприємництва в умовах інтеграції України до світового співтовариства.....	55
Салмаш К. Б. Вугільна справа: що чекає на нас сьогодні?.....	57
Сергеева А. О. Стан та перспективи розвитку паливно-енергетичного комплексу Харківського регіону.....	58
Степаненко К. С. Наслідки відсутності заходів щодо реалізації однієї з політик, які є складовими частинами регіональної політики України.....	60
Ткач В. Ю. Розвиток інноваційних процесів у Харкові.....	62
Торбиевская Е. М. Конкурентные преимущества Украины.....	63
Федоренко А. Р. Стан і перспективи розвитку металургійного комплексу України.....	64
Селютін С. В. Проблеми і перспективи регіонального розвитку торговельних мереж в Україні.....	66
Федорук Т. В. Проблеми і досягнення у здійсненні державної регіональної економічної політики в Україні.....	68
Хмель В. А. Причины процессов депопуляции в регионах Украины.....	69
Царенко І. М. Оцінка інвестиційного клімату в Україні та інвестиційна привабливість регіонів.....	71
Черная О. В. Анализ демографической ситуации в Украине.....	72
Чернобрыко И. Ю. Осуществление внешнеэкономической политики Украины для товаров пищевой промышленности.....	74
Шапранов В. М. Стан металургії України.....	75
Шевченко Д. Ю. Реформування державної регіональної політики в Україні.....	77
Шостак М. В. Анализ состояния природно-ресурсного потенциала Украины.....	78
Биченко А. А. Особливості та перспективи розвитку промисловості України.....	79
Білик Т. М. Вплив інформаційного потенціалу на ефективність діяльності аграрних підприємств.....	81
Сокольская Т. А. Особенности осуществления региональной научно-технической политики как составляющей государственной региональной политики Украины.....	82
Винниченко О. Л. Проблемы и перспективы развития рекреационного комплекса Автономной Республики Крым.....	84
Євко Н. О. Екологічні проблеми Миколаївської області.....	85
Карам А. Теоретические аспекты оценки экспортного потенциала отрасли.....	87
Коваленко Ю. О. Демографічна ситуація в Луганську та Луганській області.....	88
Лега О. В. Продуктивність праці виробництва зернових: регіональний аспект.....	89
Прилипка Г. В. Екологічні проблеми Донецької області.....	90
Бровко В. М., Єгорова Н. О. Інвестиційна стратегія підприємства як напрям розвитку регіону.....	92
Савченко Т. В., Ковальова Т. В. Недержавні пенсійні фонди: управління активами... 93	
Черниш Л. О. Газовидобувний комплекс Харківщини: сучасність та майбутнє.....	95
Чаава Д. Г. Характеристика легкої промисловості Харківської області.....	97
Шевченко А. В. Проблеми розвитку сільського господарства України.....	98

Секція 1

"Проблеми розвитку регіонів України на сучасному етапі"

УДК [330.322:656.2](477)

Арутюнян В. М.

ЗДІЙСНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ УКРАЇНИ

Залізничний транспорт відноситься до галузей господарства, які відіграють вирішальну роль у забезпеченні національної безпеки України. Для розвитку виробничої бази залізничного транспорту і поліпшення його роботи першочергове значення має інвестиційна політика. Це обґрунтовує актуальність проблеми здійснення інвестиційної політики на залізничному транспорті України.

Інвестиційна політика у сфері залізничного транспорту повинна спрямовуватися на безпечне функціонування його транспорту, істотне підвищення технічного рівня всіх ланок виробничої бази. Це є необхідною умовою підвищення якісних показників перевезень, зниження ресурсоемності, поліпшення умов праці на залізничному транспорті, зменшення шкідливого впливу транспорту на навколишнє середовище та підвищення безпеки руху.

Проблеми здійснення інвестиційної політики на залізничному транспорті України розглядаються в Концепції Державної програми реформування залізничного транспорту України на 2006 – 2015 роки. Основна мета цієї Концепції – це реформування залізничного транспорту для задоволення зростаючих потреб національної економіки і населення в перевезеннях, підвищення їх якості та зменшення вартості транспортної складової в ціні продукції. Крім того, вона покликана забезпечити зростаючі обсяги вантажних перевезень залізничним транспортом за рахунок пріоритетних оновлення й модернізації парку вантажного та пасажирського складу згідно з міжнародними нормами і стандартами [1].

Згідно з цією Концепцією основними проблемами функціонування залізничного транспорту є наступні:

1) прогресуюче старіння основних фондів. Загальний ступінь зносу основних фондів становить 56%, у тому числі рухомого складу – 68%. Потребує істотної модернізації інфраструктура залізниць. Протяжність колій, ремонт яких не проведено своєчасно, досягла 30% загальної протяжності. Це обмежує швидкість руху поїздів, створює реальну загрозу безпеці руху на залізничному транспорті;

2) відсутність державної підтримки інноваційного розвитку галузі та недосконалість законодавчої бази у частині залучення інвестицій;

3) низькі тарифи на перевезення пасажирів і відсутність дієвого механізму компенсації збитків під час надання суспільних послуг, що призводить до перехресного субсидування збиткових пасажирських перевезень за рахунок вантажних. Збитки від таких перевезень у 2007 році перевищили 2 млрд грн [1].

Усе це в умовах жорсткої конкуренції може призвести до витіснення українських перевізників з міжнародних ринків транспортних послуг, зниження якості обслуговування вітчизняних підприємств і населення, реальної загрози економічної безпеки держави.

Тому реформування залізничного транспорту повинно передбачити:

1) підвищення ефективності діяльності галузі шляхом забезпечення безпеки функціонування і доступності ринку послуг залізниць;

2) створення умов для рівного доступу до користування послугами об'єктів інфраструктури залізничного транспорту і додатковими послугами;

3) удосконалення системи управління залізничним транспортом;

4) створення сприятливих умов для залучення інвестицій, необхідних для оновлення та модернізації виробничо-технічної бази залізниць;

5) інтеграцію залізничного транспорту України до європейської і світової транспортної системи;

6) забезпечення прозорості фінансової діяльності залізничного транспорту.

У процесі оцінки інвестиційної діяльності на залізницях України виявлено, що за роки існування Укрзалізниці у складі суверенної України їй вдалося певною мірою подолати диспропорції в розвитку матеріально-технічної бази залізничного транспорту. Поряд з тим освоєне також вироб-

ництво вітчизняних пасажирських вагонів, дизель-поїздів, електровозів, електропоїздів, підготовлена в необхідних обсягах матеріальна база для їх ремонту.

За статистичними даними у 2007 році за рахунок усіх джерел фінансування оновлення рухомого складу освоєно фондів на суму 1,2 млрд грн. Це втричі перевищує фінансування, яке спостерігалось в 2000 року. На придбання та модернізацію рухомого складу спрямовано майже 350 млн грн, що в 1,8 раза перевищує обсяг фінансування в 2000 році. Для відновлення та розвитку залізничного транспорту до 2010 року потрібно 6,3 млрд дол. США, у тому числі на придбання рухомого складу – 4,8 млрд, у транспортну інфраструктуру – 1,5 млрд дол. США [2; 3].

Виробництво тягового і моторвагонного рухомого складу в Україні забезпечують науково-виробничі об'єднання "Дніпропетровський електровозобудівний завод" і холдингова компанія "Луганськтепловоз". Для вирішення питань з організації та фінансування поповнення тягового рухомого складу Укрзалізниці розроблена державна програма розвитку рейкового рухомого складу соціального призначення для залізничного транспорту і міського господарства. Поряд з освоєнням виробництва нового складу в Україні налагоджена потужна ремонтна база. Так, протягом 2005 – 2006 років були повністю виконані планові показники з оновлення верхньої будівлі колії. У сфері зміцнення колії та їх облаштування у напрямках транспортних коридорів укладено залізобетонні шпали суміщеної колії 1 520 мм, 1 435 мм із використанням нових потужних укріплень СБ-3 і щебеню покращеної якості. Продовжується реконструкція і модернізація щебеневих заводів Укрзалізниці [4].

На перспективу Укрзалізницею розроблені пріоритети інвестиційної політики. До найбільш важливих з них відносяться: оптимізація структури парку тягового і моторвагонного рухомого складу; подальша спеціалізація та оптимізація ремонтних баз; створення і введення в експлуатацію нового тягового й моторвагонного рухомого складу; скорочення експлуатаційних витрат локомотивного господарства за рахунок впровадження ресурсозберігаючих технологій і подовження терміну експлуатації рухомого складу; впровадження засобів діагностики та контролю тягового й моторвагонного рухомого складу; розробка нової та оптимізація діючої нормативної документації щодо потреб локомотивного господарства.

На основі цих пріоритетів підготовлені проекти, які економічно вигідні як вітчизняним, так і зарубіжним інвесторам: реконструкція тунелю на дільниці Бескид-Скотарське; подальше оновлення парку пасажирських вагонів; створення автоматизованої системи обліку та контролю вантажної роботи на базі автоматизації робочих місць у товарних конторах станцій на залізницях України; створення компанії-оператора з перевезення рудно-металургійних вантажів у Донецько-Придніпровському регіоні; оновлення парку електровозів сучасними магістральними вантажопасажирськими електровозами змінного струму [4].

Частина зазначених проектів уже реалізується, однак своєчасна та якісна реалізація проектів залежить від їх фінансування. Перспективними джерелами фінансування інвестиційних програм, крім власних, бюджетних і позикових джерел, передбачаються кошти, отримані від транзитних перевезень. У зв'язку з цим основним пріоритетним напрямом в інвестиційній політиці повинна стати підготовка рухомого складу та всієї транспортної інфраструктури до освоєння очікуваних транзитних вантажопотоків, особливо по мережі міжнародних транспортних коридорів.

Одночасно з оновленням рухомого складу необхідно запроваджувати новітні технології управління транспортними перевезеннями, вводити в дію нові транспортні магістралі, що відповідають світовим стандартам якості перевезень, тощо. Усі ці заходи також потребують значних обсягів фінансування. Тому слід розробити програми із залучення приватних інвесторів (як вітчизняних, так і закордонних).

Крім того, в Україні повинна реалізуватися єдина державна транспортна політика, координуватися дії учасників перевезень, динамічно розвиватися інфраструктура транзиту. Перші кроки у цьому напрямі вже зроблено – функціонує Державна комісія з питань транспортних коридорів; запроваджується система обліку, аналізу та прогнозування транзитних вантажопотоків, що відкриває широкі можливості для поглибленого їх аналізу та розроблення заходів щодо їх нарощування.

Проведення ринкових перетворень на залізничному транспорті сприятиме прискоренню темпів європейської інтеграції, налагодженню більш тісного міжнародного економічного співробітництва та підвищенню конкурентоспроможності українських залізниць на ринку транспортних послуг. Крім того, дасть можливість ефективно використовувати вигідне геополітичне розташування України, а також збалансувати інтереси залізниць та споживачів їх послуг.

Література: 1. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції Державної програми реформування залізничного транспорту" від 27.12.2006 р. №651-р // http://www.uz.gov.ua/?m=info.menu_konserc&lng=uk. 2. Статистичний щорічник України за 2007 рік / За ред. О. Г. Осауленка; [Державний комітет статистики України. – К.: Консультант, 2008. – 558 с. 3. Федюшин Ю. М. Реструктуризація, оновлення і розміщення виробничого апарату залізниць України / Ю. М. Федюшин, В. І. Букт, Ю. Є. Пашенко. – К.: Лібра, 2002. – 398 с. 4. Пашенко Ю. Транспортна політика України // Економіка України. – 2007. – №12. – С. 38 – 44.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В ХАРКОВІ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Чисельність населення країни в цілому та окремих її регіонів є результатом розвитку всієї сукупності процесів суспільного розвитку і, насамперед, соціально-економічних та демографічних. Економікою країни значною мірою визначається характер демографічних процесів. Вивчення процесів відтворення населення, особливо динаміки його чисельності, має практичне значення для встановлення механізму взаємодії цих процесів з економічними. Чисельність населення держави чи окремих її регіонів не є величиною стабільною. Вона змінюється відповідно до дії всієї сукупності різноманітних факторів. Знання чисельності населення на певну дату чи період дозволяє оптимально збалансувати розвиток народного господарства і напрями демографічної політики.

У роботі буде розглянуто розвиток демографії у Харківській області та м. Харкові, зрозумілою стане динаміка чисельності наявного населення та природного приросту в цій області, причини існуючої проблеми, вплив міграційних процесів та запропоновані варіанти вирішення цієї проблеми.

На перше січня 2009 року кількість наявного населення в Харківській області складала 2789,171 тис., із якої 2224,502 тис. міського населення та 564,669 тис. сільського населення. Харківська область є достатньо урбанізованим районом, у якому мешканці міста становлять 80%. Простеживши динаміку змін наявного населення за табл. 1 [1; 2], можна сказати, що з кожним роком загальна кількість населення Харківської області зменшувалася за показниками, тільки в 2008 р. положення стабілізувалося та кількість населення з початку 2008 р. до початку 2009 р. збільшилася на 6,749 тис. Стосовно м. Харкова, кількість наявного населення в ньому складає 1456,875 тис. осіб, що на 902 особи більше, ніж у минулому році.

Таблиця 1

Динаміка кількості наявного населення в Харківській області (тис. осіб)

Рік	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	1.01.09
Кількість населення	3022,7	2994,5	2965,9	2937,3	2914,2	2887,9	2866,7	2845,4	2820,6	2812,1	2782,4	2789,1

До 2001 року кількість народжуваних мала постійну тенденцію до зменшення, а починаючи з 2001 року вона почала зростати (табл. 2). За 2008 р. у Харківській області народилося 27 207 осіб, з них в Харкові – 13 426 осіб. Разом з народжуваністю почав зростати й природний приріст, але, незважаючи на це, він залишається від'ємним, що свідчить про "старіння" нації. У розрахунку на 1 000 осіб населення народжуваність у 2008 році зросла з 9,0 до 9,8 осіб. На фоні помітного зростання народжуваності високим залишається рівень смертності. Порівняно з 2007 роком, він не змінився і у 2008 році становив 16,2 померлих на 1 000 жителів [1].

Таблиця 2

Природний рух населення

Рік	Кількість народжених (осіб)	Кількість померлих (осіб)	Природний приріст (осіб)
2001	19 514	45 829	-26 315
2002	20 679	46 454	-25 775
2003	21 510	46 765	-25 255
2004	22 782	46 778	-23 996
2005	22 451	46 941	-24 490
2006	24 025	45 496	-21 471
2007	25 269	45 512	-20 243
2008	27 207	45 109	-17 902
2008 м. Харків	13 424	18 892	-5 468

Дванадцять з половиною тисяч гривень на кожного новонародженого за законом "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" – така ціна питання під назвою український бебі-бум. І він таки стався. Принаймні у Харківській області експерти говорять про поліпшення демографічної ситуації. Головною ознакою сучасної демографічної кризи є те, що відбуваються негативні зміни не тільки у кількості, але й у якості населення.

Тепер стосовно національного складу населення. Особливістю національного складу населення Харківської області є його багатонаціональність. За даними Всеукраїнського перепису населення на території області проживали представники 111 національностей і народностей. У національному складі населення області переважна більшість українців, чисельність яких становила 2048,7 тис. осіб, або 70,7% від загальної кількості населення. Друге місце за чисельністю посідали росіяни, які нараховували на дату перепису 742,0 тис. осіб. Потім білоруси (14,7 тис.), євреї (11,5 тис.), вірмени (11,1 тис.) та інші національності [3].

Один з факторів, що впливає на зміну чисельності населення, є його міграція (табл. 3). Роль міграції у житті суспільства досить значна. Відомо, що у міграції беруть участь переважно люди молодших вікових груп. У місцях їх прибуття зростає частка молоді, а значить, і можливості покращення демографічної ситуації (створення сім'ї, зростання народжуваності, зменшення частки населення старшого віку, а отже, і загальних коефіцієнтів смертності). Міграції відіграють і важливу економічну роль. Насамперед, вони сприяють територіальному перерозподілу трудових ресурсів, більш повному їх використанню. Крім того, міграція населення сприяє розвитку нових виробництв, освоєнню нових територій тощо.

Таблиця 3

Міграційний рух населення (січень – грудень 2008 р.)

	Зовнішня міграція		
	Число прибулих	Число вибулих	Приріст
Харківська область	22 508	18 103	4 405
м. Харків	16 744	12 767	3 977

За даними табл. 3 [1] у зовнішній міграції число прибулих до Харківської області склало 22 508 осіб, а вибулих – 18 103, спираючись на це сальдо міграції – 4 405 осіб, що є достатньо добрим показником. Стосовно м. Харкова можна простежити тенденцію прибуття людей з інших країн, що дає змогу говорити про позитивний приріст.

Незважаючи на певні позитивні зрушення, демографічна ситуація в Харкові та Харківській області залишається складною, про що свідчить від'ємний природний приріст населення. У цій ситуації напрями демографічної політики держави мають спрямовуватися, передусім, на підвищення рівня та поліпшення якості життя населення. Акценти варто робити не на кількісних, а на якісних параметрах демографічного відтворення. Необхідно сконцентрувати зусилля на вирішенні поточних і стратегічних завдань – економічному забезпеченні відтворення населення, належному соціальному захисту сімей з дітьми та осіб похилого віку, поліпшенні екологічної ситуації, зниженні виробничого травматизму, популяризації здорового способу життя, забезпеченні доступності якісної медичної допомоги та освіти, що, зрештою, стане вагомим підґрунтям для переходу до сучасного режиму відтворення населення і підвищення тривалості повноцінного активного його життя.

Література: 1. <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net> 2. Наумов І. Г. Харків. Статистичний збірник до 350 річчя / І. Г. Наумов, Н. В. Бондаренко, О. С. Никофоров; [За ред. М. Л. Чмихало. – Харків: Фактор, 2004. 3. www.ukrcensus.gov.ua.

Бєлашова О. С.

УДК 621(477.62)

ХАРАКТЕРИСТИКА МАШИНОБУДУВАННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Машинобудування — важлива галузь промисловості розвинутих країн світу. Роль машинобудування в економічному розвитку країни визначає його обслуговуюча функція в усіх міжгалузевих комплексах – паливно-енергетичному, агропромисловому, будівельному, лісовиробничому тощо;

© Бєлашова О. С., 2009

участь у територіальному поділі праці (внутрішньодержавному та міждержавному). Саме від частки машинобудівної продукції в експортному секторі залежить, багато в чому, статус країни, її місце в міжнародних економічних інтеграційних процесах. Машинобудівний комплекс України містить значний науково-виробничий потенціал, тут зосереджена третина промислово-виробничих фондів і майже половина промислово-виробничого потенціалу країни.

Розглядаючи машинобудування як окрему галузь промисловості Донецької області, треба визначити головні проблеми її розвитку; назвати основні підприємства цієї галузі. Не дивлячись на високі досягнення, неочікувані результати в машинобудуванні – галузі, яка забезпечує технікою та обладнанням практично весь базовий промисловий комплекс України, існують деякі недоліки, проблеми, з якими треба боротися. Як відомо, машинобудівний сектор Донецької області містить близько 220 підприємств, що забезпечують більшу частину потреб України у різних видах машин та обладнання. Усі підприємства мають розвинену інфраструктуру, яка забезпечує їх сировиною і реалізує готову продукцію. Основними напрямками машинобудування є металургійне, гірничошахтне, енергетичне та транспортне обладнання. Машинобудівні підприємства області повністю задовольняють потреби України в гірничошахтному обладнанні, виготовляють 90% прокатного обладнання, 75% вантажних магістральних вагонів, 60% доменного і сталеплавильного обладнання [1]. Тут виробляються металургійне та гірничорозкривне устаткування, вугільні комбайни, важкі преси, різні верстати і механізми. Більшість підприємств виробляють устаткування для гірничої промисловості, металургії. Вагомо представлене і виробництво устаткування для залізниць. Назви деяких підприємств машинобудування Донецької області відомі не тільки в нашій країні, але й далеко за її межами. Металургійне машинобудування: Новокраматорський машинобудівний завод імені В. І. Леніна (прокатне устаткування); Азовмаш (конвертори); Дебальцевський завод по ремонту металургійного устаткування. Коксохімічне машинобудування: Донецький завод коксохімічного устаткування. Вугільне машинобудування: Ясиноватський машинобудівний завод; Горлівський машинобудівний завод імені С. М. Кірова; Новогорловський машинобудівний завод; Карбоспецполімеркрепль (місто Макіївка). Транспортне машинобудування: Азовмаш (залізничні вагонцистерни); Часовоярський ремонтний завод (переобладнання і ремонт легкових автомобілів). Енергетичне машинобудування: Константиновський завод високовольтної апаратури. Хімічне машинобудування: Снежнянський завод хімічного машинобудування [Снежнянсьхіммаш] Слов'янський завод дорожніх машин; Маріупольський суднобудівельний завод [Плаз] Приладобудування: Донецький [Топаз] Дзержинський приладобудівний завод [1].

Щоб скласти більш яскраву картину розвитку машинобудування в Донецькій області за останні роки, потрібно проаналізувати та порівняти обсяги виробництва галузей машинобудування за 2007 та 2008 роки. У 2007 році в Донецькій обл. реалізовано продукції машинобудування на 4,6 млрд грн у діючих співвідносних цінах. Це склало майже 10% від загального об'єму реалізації промислової продукції області. Динаміка загального об'єму виробництва в машинобудуванні за січень – травень 2007 року до аналогічного періоду минулого року в співвідносних цінах складає 13,7% у сторону збільшення. За цей період виросло виробництво електровозів, машин врубових і тунелепрохідних у 2 рази, металургійного устаткування – на 40,5%, автобусів – на 19,9%, а також побутових холодильників (на 4,6%). Що стосується 2008 року, то обсяг виробництва зріс на 13,3%. Збільшився випуск плит кухонних газових на 9,7%, машин бурильних та прохідницьких – на 6,5%. Зменшилось виробництво холодильників-морозильників побутових на 25,3%, машин пральних – на 2,7%. За січень – травень 2008 року експорт товарів з Донецької області збільшився порівняно з аналогічним періодом 2007 року на 29,9% і склав 5,7 млрд дол. США. Більш детальну інформацію стосовно обсягів машинобудування за 2007 – 2008 роки надано в таблиці [2].

Таблиця

Індекси обсягу машинобудування за січень 2008 року

Види машинобудування	Індекси обсягу машинобудування (у порівняльних цінах), у %	
	січень 2008 р. до грудня 2007 р.	січень 2008 р. до січня 2007 р.
Машинобудування	82,1	132,7
Виробництво машин та устаткування	73,6	128,9
Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	96,4	136
Виробництво транспортних засобів та устаткування	97,9	136,4

Але, не дивлячись на такі високі результати, існують істотні проблеми у досліджуваній галузі, які неможливо ігнорувати. Минулого року на підприємствах Донецької області на 13,5% (5 445 проти 6 294) знижено загальний травматизм і на 38% травматизм зі смертельними наслідками (192 проти 308). Але в той же час цей показник виріс у машинобудуванні (на 6 випадків) [2]. Основними

причинами нещасних випадків є незадовільна організація роботодавцями безпечного виконання робіт та недостатня якість проведення навчання з охорони праці, незадовільний технічний стан обладнання. Тому пріоритетним напрямком у здійсненні державного нагляду в машинобудуванні повинен бути контроль за впровадженням системи управління охороною праці, контроль за оновленням старого устаткування. Висока концентрація промислового виробництва, а саме машинобудування, в поєднанні зі значною щільністю населення створили величезне навантаження на біосферу – найбільше в Україні й Європі. Сумарне техногенне антропогенне навантаження на одиницю території області у 4 рази вище середньої по державі. Серед проблем району також треба згадати складну демографічну ситуацію через гіперрозвиток машинобудування, що забезпечує зайнятість переважно чоловічого населення, та нерозвиненість легкої промисловості, що створює нестачу робочих місць для жінок.

Роблячи висновок, потрібно ще раз зазначити, що саме розвиток машинобудування Донецької області істотно впливає на розвиток всієї промисловості нашої країни. Ця галузь має свої проблеми, тому потрібно здійснювати якісь заходи, державні програми задля забезпечення досягнення ще вищих результатів без негативного впливу на інші галузі промисловості.

Література: 1. www.donetskstat.gov.ua. 2. www.ukrstat.gov.ua. 3. www.ukrcensus.gov.ua.

Беліченко А. В.

УДК 321.01:328.18

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКАРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ: МОНІТОРИНГ РОЗДРІБНИХ ЦІН НА ЛІКИ

Фармація належить до соціально орієнтованих галузей, де особливе значення має державне регулювання. За сучасних умов фармацевтична галузь України вимагає посилення державного впливу, особливо на процеси лікарського забезпечення населення (законодавче забезпечення доступності вчасної та ефективної лікарської допомоги, державне регулювання цін тощо). Це вимагає проведення наукових досліджень сучасних стану та проблем розвитку вітчизняної фармації, а також ефективності механізмів державного регулювання цієї галузі.

Світова економічна криза у повній мірі торкнулася й фармацевтичної галузі України та забезпечення населення доступною лікарською допомогою. У зв'язку з цим перед державними органами, які займаються управлінням та визначають державну політику у вказаних напрямках, постають якісно нові питання, що вимагають невідкладного вирішення. Виходячи з цього, дослідження механізмів державного регулювання (у тому числі й на регіональному рівні) лікарського забезпечення населення та їх ефективності у сучасних умовах є актуальними.

Мета цього дослідження – оцінка регіональних проблем державного регулювання лікарського забезпечення населення на основі даних моніторингу роздрібних цін на лікарські засоби.

Згідно з Законом України "Про ціни та ціноутворення" державні регульовані ціни встановлюються на товари, що мають вирішальне соціальне значення (до яких і відносяться лікарські засоби) [1]. Законом "Про місцеве самоврядування в Україні" передбачені гарантії з боку органів місцевого самоврядування щодо забезпечення населення лікарськими засобами [2]. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)" від 25.12.96 р. №1548 в Україні використовувалася змішана система регулювання цін лікарських засобів (на основі встановлення рівнів граничних націнок на двох рівнях управління – загальнодержавному та регіональному): Рада Міністрів АР Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації встановлюють граничні рівні торговельних націнок на вітчизняні та імпортні лікарські засоби та вироби медичного призначення за переліком, що визначається МОЗ України за погодженням з Мінекономіки (п. 12 вказаної постанови) [3].

Відповідно до вказаної постанови у різних областях України були встановлені граничні рівні торговельних націнок на лікарські засоби, причому ці рівні мають на цей час значну варіацію – від 25 до 35%. Вказане засвідчує, що в різних регіонах населення має різні рівні доступності лікарських засобів, що не відповідає принципу соціальної справедливості.

© Беліченко А. В., 2009

Із набуттям чинності постанови Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо стабілізації цін на лікарські засоби і виробни медичного призначення" від 17.10.2008 р. №955 функція регулювання цін перейшла до Уряду [4], що суперечить Закону "Про місцеве самоврядування в Україні".

Слід також зазначити, що значне зростання цін на лікарські засоби, пов'язане з економічною кризою, також зменшує їх доступність. За даними оперативного моніторингу цін у період після зупинення дії постанови Кабінету Міністрів №955 від 17.10.2008 р. (з грудня 2008 р.) ціни на окремі лікарські засоби зарубіжного виробництва у роздрібній мережі зросли на 63%. Основним фактором, що впливає на рівень цін ліків, є коливання курсів основних валют.

За даними проведеного нами наприкінці 2008 та початку 2009 рр. соціологічного дослідження думки спеціалістів фармації щодо стану та проблем фармацевтичної галузі, механізми державного регулювання ціноутворення на лікарські засоби, які використовуються в Україні, визнані більшістю спеціалістів фармації (від 55,0 до 64,8%) неефективними, також від 25,1 до 41,1% респондентів вважають ці механізми малоефективними.

У такій ситуації важлива роль належить систематичному моніторингу цін ліків (як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях), який дозволяє контролювати динаміку та варіацію цін на лікарські засоби, визначати торговельну надбавку дистриб'юторів, аптечних закладів та розраховувати показник доступності лікарських засобів. Це також дозволить отримувати об'єктивну інформацію про динаміку цін та прогнозувати її тенденції на фармацевтичному ринку.

Отже, для забезпечення доступності ліків в Україні слід створити на державному та регіональному рівнях базу даних вітчизняних і світових цін виробників основних лікарських засобів і проводити систематичний моніторинг цін лікарських засобів та лікарського забезпечення населення, а також розробити дієвий механізм регулювання та контролю цін на основні лікарські засоби як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні.

Низький рівень доступності фармацевтичної допомоги у кризовий період свідчить про необхідність впровадження соціально-економічних механізмів її регулювання на основі ефективної реімбурсації (компенсації) вартості ліків та обов'язкового медичного страхування.

Література: 1. Закон України "Про ціни та ціноутворення" від 3.12.1990 р. №507-XII // Відомості Верховної Ради. – 1990. – №52. – С. 650. 2. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" із змінами та доповненнями, внесеними законами України від 6.10.1998 р. №163-XIV, від 16.07.1999 р. №997-XIV // Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право). – К.: Атіка, 2000. – С. 119 – 210. 3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)" від 25.12.96 р. №1548 // Юридичні аспекти фармації: Збірка нормат.-правов. актів станом на 15.04.04 р. – Харків: Мегаполіс, 2004. – Т.1. – С. 192 – 194. 4. Державне регулювання цін на ліки: обговорення триває // Еженедельник АПТЕКА. – 2009. – №2 (673). – С. 8 – 9.

УДК 330.322.1(477.54)

Біденко К. Р.

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Невід'ємною умовою функціонування економічної системи будь-якого рівня є наявність необхідних матеріальних ресурсів. Проблема інвестування зараз дуже гостро стоїть у більшості країн світу, серед яких і Україна.

Загальні основи концепції інвестиційної діяльності досліджували В. Беренс, Д. Гарнер, Д. Норкотт. Однак можливість використання результатів їх діяльності мала, оскільки методологічні засади аналізу виробничих процесів, система національних рахунків країн СНД доволі відрізняються від західних. Питання загальнотеоретичного характеру розглядали серед українських та російських вчених О. Пересада, М. Герасимчук, І. Лисий. У їх роботах найбільше уваги приділено питанням структурних змін.

На даному етапі розвитку української економіки є актуальною проблема залучення інвестицій у підприємства.

У зв'язку з цим метою роботи є оцінка результатів інвестиційної діяльності на території Харківської області, а також розробка на їх основі заходів щодо підвищення її ефективності в сучасних умовах.

© Біденко К. Р., 2009

Економічне визначення інвестицій можна сформулювати таким чином: інвестиції – це усі види майнових та немайнових цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті чого створюється прибуток або досягається соціальний ефект [1].

Законодавство України, що присвячене регулюванню інвестиційної діяльності, на жаль, важко назвати стабільним. Проте, відсутність такої стабільності свідчить, скоріш за все, про його розвиток, за винятком поодиноких випадків. На даний момент регулювання інвестиційної діяльності відбувається на основі законів України "Про інвестиційну діяльність", "Про іноземні інвестиції" [2], "Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні" [3].

Інвестиційний клімат в Україні на даний час не дуже сприятливий. Найбільші інвестиції за роки незалежності України були здійснені нерезидентами із США (16% загального обсягу), Кіпру (10,7%), Великобританії (9,4%), Нідерландів (8,5%), Російської Федерації (7,0%) та Віргінських островів (6,1%) [5].

У період з 2002 по 2007 рр. можна простежити значне зростання обсягу капітальних інвестицій – з 2 851 млн грн до 14 432 млн грн. У тому числі за даними Харківського обласного управління статистики номінальна кількість інвестицій у основний капітал у Харківському регіоні збільшилась з 2 468 млн грн до 12 051 млн грн. За 11 років номінальний обсяг інвестицій збільшився майже у 17 разів. Якщо скоригувати отримані дані з урахуванням інфляції, отримаємо менш вражаючу цифру.

У січні – вересні 2008 року спостерігається зовсім негативна динаміка. Порівняно з січнем – вереснем 2007 року загальний обсяг інвестицій у основний капітал склав 88,1%. Це свідчить про зниження темпів економічного розвитку та про погіршення інвестиційного клімату країни.

Загальний обсяг капітальних інвестицій за цей період склав 8 540 млн грн, у тому числі інвестиції в основний капітал – 7583,3 млн грн, що складає 88,8% від загального обсягу [4].

Така тенденція є наслідком корумпованості та економічної слабкості української економіки. Більшість іноземних інвесторів схиляються до фінансування тих інвестиційних проектів, які є найбільш прозорими, навіть якщо їх прибуток менше, ніж прибуток за ризикованими проектами. Інвестори розраховують, що їх необхідно інформувати про стратегію підприємства та його завдання, про тактику керівництва, про результати фінансової діяльності, про фінансову політику та розміри очікуваного прибутку. Особливу увагу необхідно приділяти кварталним та річним фінансовим звітам. Узагалі інформаційні матеріали повинні видаватися згідно з американським та британським стандартами бухгалтерської інформації, а в країнах з високим рівнем інфляції, до яких належить і Україна, необхідно наводити дані, які надають можливість у подальшому проводити порівняльний аналіз поданих результатів [5].

Таким чином, на погляд інвесторів, підприємства повинні змінювати свою стратегію: брати ініціативу у спілкуванні з ними на себе, а не обмежуватися лише відповідними діями на їх запити та виконанням обмеженого кола основних заходів. Підприємство повинно бути у постійному контакті з капіталовкладниками, а найбільш великим з них пропонувати індивідуальні зустрічі з керівництвом.

Розробка інвестиційної стратегії знаходить свою подальшу конкретизацію в процесі розробки тактики управління шляхом формування інвестиційних портфельів фірм. На відміну від інвестиційної стратегії, формування інвестиційного портфеля є середньостроковим управлінським процесом, що здійснюється у межах стратегічних рішень та поточних фінансових можливостей підприємств. Також важливим є формування стратегічних цілей інвестування. Формування стратегічних цілей інвестиційної діяльності повинно виходити, передусім, із системи цілей загальної стратегії економічного розвитку. Ці цілі можуть бути сформовані у вигляді забезпечення приросту капіталу, зростання рівня прибутковості інвестицій та суми доходу від інвестиційної діяльності, змін пропорцій у формах реального та фінансового інвестування, змін технологічної та відтворювальної структури капітальних вкладень, змін галузевої та регіональної спрямованості інвестиційних програм та ін. Також необхідно пам'ятати про співвідношення різних форм інвестиційної діяльності [5].

Сама тільки структурна переорієнтація інвестицій дасть можливість безболісно зменшити частку фонду нагромадження у складі національного доходу, перебороти застарілі диспропорції, збалансувати економіку, підвищити життєвий рівень населення. Важливо також налагодити ефективний механізм інвестування науково-технічного прогресу, щоб зменшити відставання країни від світового рівня.

Таким чином, на даний момент залучення іноземних коштів для стабілізації економічної ситуації в Україні є необхідним. Отже, зміна інвестиційної стратегії підприємств Харківської області, безумовно, дуже актуальне питання. Це можна здійснити за допомогою формування інвестиційних портфельів фірм, структурної переорієнтації діяльності підприємств та більшої прозорості інвестиційних проектів.

Література: 1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.91 р. №1560-ХІІ // <http://zakon1.rada.gov.ua> 2. Закон України "Про іноземні інвестиції" від 18.09.91 р. № 1560-ХІІ // <http://zakon1.rada.gov.ua> 3. Закон України "Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні" від 18.09.91 р. № 1560-ХІІ / <http://zakon1.rada.gov.ua> 4. <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net>. 5. Шевчук В. Я. Основи інвестиційної діяльності / В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин. – К.: Генеза, 1997. – 54 с.

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Проблема щодо ринку праці України завжди була досить актуальною. Але на сьогоднішній день вона вкрай загострилася, що обумовлено сучасним економічним становищем, яке склалося в країні.

Відомо, що з осені 2008 року вибухнула світова економічна криза, яка продовжується і до сьогодні, і, на жаль, не обійшла стороною й Україну. Одним з найбільш неприємних її наслідків стало зниження обсягів виробництва. Щоб вижити в ситуації, що склалася, деякі компанії змушені вдаватися до крайніх заходів: переходити на чотириденний робочий тиждень, скорочувати тривалість робочого дня, розмір заробітної плати, відправляти співробітників у вимушені відпустки, а іноді і зовсім скорочувати штат. Ці заходи призвели до значного зростання рівня безробіття в країні, показник якого невпинно зростає.

Досить часто підприємства задля економії коштів та у зв'язку зі зниженням обсягів виробництва здійснюють скорочення штату робочих. Середньооблікова кількість штатних працівників підприємств, установ та організацій у 2008 р. становила 11,4 млн осіб. У грудні порівняно з листопадом кількість працівників скоротилася на 228 тис. осіб, або 2,0%, у тому числі в промисловості (на 81,1 тис.), сільському господарстві (на 71,9 тис.), торгівлі (на 26,6 тис.) та будівництві (на 22,8 тис.).

Водночас набуває поширення застосування адміністрацією підприємств вимушених адміністративних відпусток та скороченого робочого часу. Кількість працівників, які перебували в адміністративних відпустках у грудні 2008 р., становила 829,0 тис. осіб (7,5% кількості штатних працівників), що на 27,7% більше, ніж у листопаді того ж року. У Дніпропетровській, Донецькій та Запорізькій областях у відпустках з дозволу та ініціативи адміністрації перебував кожен десятий працівник.

Кількість працюючих у режимі скороченого робочого дня (тижня) у грудні 2008 р. порівняно з попереднім місяцем збільшилась на 36,4% і склала 928,0 тис. осіб, або 8,5% кількості штатних працівників.

За даними державної служби зайнятості у січні 2009 р. її послугами скористалися 1033,8 тис. не зайнятих трудовою діяльністю громадян проти 804,3 тис. у січні 2008 р. Із зазначеної кількості незайнятих громадян у цьому місяці державною службою зайнятості було зареєстровано 157,5 тис. осіб, що на 129,3 тис. осіб менше, ніж у грудні 2008 р. (у січні 2008 р. – 144,0 тис. осіб).

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні порівняно з 1 січня 2009 р. зріс на 0,2 в.п. і на 1 лютого 2009 р. становив 3,2% населення працездатного віку. Зростання його обсягів у січні поточного року спостерігалось у більшості регіонів країни, крім Волинської, Івано-Франківської та Чернівецької областей. Найвищі темпи приросту кількості зареєстрованих безробітних були у містах Києві та Севастополі, а також Донецькій, Київській та Дніпропетровській областях.

Водночас за повідомленнями підприємств, установ та організацій, кількість вільних робочих місць і вакантних посад упродовж січня 2009 р. зменшилась на 4,6 тис., або на 5,1%, і на кінець місяця становила 86,5 тис., що удвічі менше, ніж у цьому місяці 2008 р.

Наявність структурної диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією за професіями є чинником, що обмежує можливості працевлаштування безробітних та задоволення потреб роботодавців у працівниках.

Найбільша потреба підприємств була у кваліфікованих робітниках з інструментом (22,0% від загальної кількості вільних робочих місць на кінець 2008 р.), робітниках з обслуговування, експлуатації, контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (15,8%) і працівниках найпростіших професій у сфері торгівлі, послуг, промисловості, будівництва, транспорту (15,0%).

Наразі, порівняно з даними на кінець 2007 р. потреба скоротилась у працівниках найпростіших професій у сільському господарстві – на 54,6%, у кваліфікованих робітниках у галузі точної механіки, ручних ремесел та друкування – на 62,0%, у робітниках, що обслуговують машини, та складальниках машин – на 55,4%, у кваліфікованих робітниках з видобутку корисних копалин і на будівництві – на 61,6%, у працівниках найпростіших професій у сфері торгівлі, послуг – на 25,3%. При цьому зросла потреба підприємств на фахівців у галузі біології та лісового господарства – на 5,6%, молодших фахівців у галузі освіти – на 9,2%.

Навантаження незайнятого населення, яке у січні 2009 р. перебувало на обліку державної служби зайнятості, на кінець цього місяця становило 108 осіб на 10 вільних робочих місць (вакантних посад). За регіонами зазначений показник коливався від 6 осіб у м. Києві до 584 осіб у Черкаській області.

За сприяння державної служби зайнятості у січні поточного року було працевлаштовано 39,3 тис. осіб, що на 23,9% менше, ніж у грудні 2008 р. (у січні 2008 р. – 64,5 тис. осіб).

Без вирішення питання працевлаштування з обліку державної служби зайнятості у січні 2009 р. було знято 64,4 тис. осіб, що на 20,1% більше, ніж у грудні 2008 р. Найбільше зростання обсягів працевлаштування незайнятого населення порівняно з 2007 р. спостерігалось у торгівлі та ремонті автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку (на 15,1 тис. осіб), сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві (на 3,7 тис. осіб), діяльності транспорту та зв'язку (на 1,1 тис. осіб) [1].

Проаналізувавши ситуацію, яка склалася сьогодні на ринку праці України, можемо сказати, що світова економічна криза досить критично вплинула на його становище. Головним наслідком, до якого призвела фінансова криза, стало значне підвищення рівня безробіття, яке продовжує невпинно зростати. Тож для покращення ситуації на ринку праці необхідно вживати певних заходів, що у подальшому має призвести до скорочення безробіття.

Держава має провести наступні заходи. За умови закриття підприємства чи тимчасової його зупинки повинні направлятися всі зусилля, у тому числі й державні фінанси, на відкриття нових робочих місць. За рахунок цих грошових коштів повинні створюватися нові робочі місця, у тому числі в малому бізнесі, на новому виробництві, будуватися нові об'єкти, тобто ті об'єкти, які здатні створити додаткові робочі місця. Окрім того, важливою складовою антикризових заходів є програма перепідготовки для тих, хто втратив роботу. На перенавчання та перепідготовку кадрів необхідно затратити значні кошти як з державного, так і з регіональних бюджетів [2].

Література: 1. Статистична інформація щодо основних показників ринку праці України // <http://www.ukrstat.gov.ua> 2. Богиня Д. П. Основи економіки праці: навчальний посібник. – К.: Лібра, 2001. – 286 с.

Бондаренко В. В.

УДК 66;9(477)

ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ ХИМИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ

Химический комплекс является одним из ведущих комплексов в структуре современной экономики. От его развития в значительной мере зависит научно-технический прогресс. Комплекс химических производств изготавливает продукцию для всех основных отраслей промышленности: транспорта, сельского хозяйства, бытового обслуживания и других сфер деятельности. Он существенно влияет на темпы развития экономики в целом. Поэтому особенно актуальными являются вопросы, связанные с характеристикой и оценкой состояния химического комплекса Украины.

Основной целью данного исследования является рассмотрение и оценка химического комплекса, а также выявление направлений его дальнейшего развития.

Структура химического комплекса довольно сложная. В его состав входят несколько специализированных отраслей, использующих разное сырье: основная (неорганическая) химия, химия органического синтеза, горнохимическая промышленность, фармацевтическая промышленность, микробиологическая промышленность, бытовая химия. Ведущее место в производстве занимают основная химия и химия органического синтеза.

Уровень развития химической промышленности страны является важным показателем ее индустриального развития и экономической независимости. В Украине химическая промышленность является одной из ведущих отраслей ее народнохозяйственного комплекса, отраслью ее специализации в международном делении труда.

Химическая промышленность Украины насчитывает около 200 предприятий и объединений, в которых занято свыше 350 тыс. чел. По данным Министерства промышленной политики Украины они производят до 20 тыс. наименований продукции на сумму 40 – 45 млрд грн (около 8 – 9 млрд долл.). В 2007 г. в структуре промышленного производства химическая отрасль заняла 6,4% (шестое место), в структуре валового внутреннего продукта (ВВП) – 2,7% [1].

По данным Государственного комитета статистики Украины в 2006 г. доля химической продукции в структуре экспорта составила 8,2%. При этом наблюдается в последние восемь лет прирост производства и экспорта химической продукции. Это может свидетельствовать о том, что в ближайшие несколько лет химическая отрасль будет иметь ключевое значение для украинской экономики. Динамика экспорта продукции химической промышленности Украины в 2004 – 2008 гг. представлена в таблице [2].

© Бондаренко В. В., 2009

Объемы экспорта продукции химической промышленности Украины в 2004 – 2008 гг.

Годы	Экспорт, млн долл.	Рост экспорта, %	Доля в общей структуре экспорта, %
2004 год	2782,029	43,16	8,51
2005 год	2990,247	7,49	8,72
2006 год	3387,259	13,4	8,8
2007 год	4047,218	19,5	8,2
I полугодие 2008 года	2576,106	29,4	7,9

18 апреля 2007 г. под председательством Министра промышленной политики Украины А. Головки состоялось заседание, на котором директор Департамента развития химической промышленности В. Мешков представил Стратегию развития химического комплекса Украины на 2007 – 2015 годы [3].

Принятой Стратегией развития химического комплекса предусмотрен вывод отраслевого производства на современный научно-технологический уровень, присущий экономикам развитых стран. Это обеспечит не только интеграцию химической промышленности в мировое производство, но и повышение конкурентоспособности химической продукции на внутреннем и внешнем рынках, а также расширение участия в решении основных задач социально-экономического развития Украины.

Реализация Стратегии развития химического комплекса должна проводиться в два этапа. На первом этапе (2007 – 2012 гг.) – осуществление соответствующих организационно-технических и финансово-экономических мероприятий по обновлению и модернизации основных средств производства химического комплекса Украины с усилением их ориентации на удовлетворение нужд внутреннего рынка. На втором этапе (2012 – 2015 гг.) – обеспечение эффективного развития комплекса на началах инновационности, конкурентоспособности, кооперации и интегрирования химического комплекса Украины [3].

Согласно указанной Стратегии предполагается увеличение доли наукоемких и ресурсосберегающих технологий, а также постепенный переход к экологически безопасным технологиям. Так, Северодонецкое объединение "Азот" к 2012 г. планирует инвестировать в развитие производства 300 млн долл., большая часть из которых будет направлена на внедрение этих технологий. Похожая программа существует и на черкасском химическом предприятии "Азот", где инвестиции в модернизацию производства в период с 2005 по 2010 гг. должны составить более чем 350 млн долл. Это позволит снизить затраты на производство продукции в среднем на 10% [3; 4].

Наряду с внедрением энергосберегающих технологий также предполагается расширение ассортимента и улучшение качества химической продукции для удовлетворения нужд приоритетных направлений инновационного развития и обеспечения продовольственной безопасности государства, дальнейшее увеличение доли продукции отечественного производства во внутреннем потреблении к 50 – 55%.

Принятая Стратегия развития химического комплекса Украины на 2007 – 2015 годы указывает, что ежегодный объем средств, необходимых для обновления производственных фондов, должен быть увеличен с 2,4 млрд грн до 3,3 – 4,5 млрд грн. Общий объем капитальных вложений, который украинские химические предприятия планируют инвестировать в производство в ближайшие семь-восемь лет, составляет не менее 13 млрд грн. Необходимость таких вложений обусловлена изношенностью производственных мощностей химической промышленности (55 – 60%), а также резким увеличением цены на природный газ. С 2004 г. цена на газ для промышленности с учетом транспортных расходов и налога на добавленную стоимость (НДС) увеличилась более чем в три раза – с 65 – 75 долл. до 290 – 310 долл. за 1 000 м³. Как известно, ежегодно украинская химическая промышленность потребляет свыше 8,3 млрд м³ природного газа, или 11% всего объема, используемого Украиной [3, 4].

Директор Департамента развития химической промышленности В. Мешков подчеркнул [3], что реализация приоритетов и мероприятий, предусмотренных Стратегией развития химического комплекса Украины на 2007 – 2015 годы, будет способствовать созданию современного, конкурентоспособного, экологически безопасного и способного к саморазвитию химического комплекса.

Таким образом, проведенная характеристика и оценка химического комплекса Украины позволила сделать следующие выводы: химический комплекс имеет важное значение для развития всей экономики Украины. Этим объясняется особое внимание со стороны правительства на усовершенствование технологий, которые оно использует (внедрение энергосберегающих и экологических технологий и т. д.). Принятая Стратегия развития химического комплекса Украины на 2007 – 2015 годы обеспечит не только прирост объемов производства, но и повысит конкурентоспособность данного комплекса на внутреннем и внешнем рынках страны. Однако следует отметить, что в условиях политического и финансового кризиса, сложившегося в стране, необходимо постоянно вносить коррективы по дальнейшему развитию химического комплекса.

Литература: 1. <http://minprom.com.ua/page3/news435.html>. 2. Государственный комитет статистики Украины // www.ukrstat.gov.ua. 3. Официальный сайт Министерства промышленной политики Украины // <http://industry.kmu.gov.ua>. 4. Черновалов А. Кому принадлежит Украина? Химическая отрасль // <http://tcg.kiev.ua/objects/index.php?id=sites/tcg/news/5442>.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОЦІНКА СТАНУ ВОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Водні ресурси є національним багатством будь-якої країни й однією з найбільш важливих основ її економічного розвитку. Вони забезпечують всі сфери життя й господарської діяльності людини, визначають можливість розвитку промисловості й сільського господарства, розміщення населених пунктів, організацію відпочинку й оздоровлення людей.

Останні десятиріччя незалежності України характеризуються зростаючим попитом на водні ресурси, а також значними обсягами їх вичерпання, виснаження та забруднення. Забруднення водних ресурсів досягло рівня, при якому спостерігається істотний його вплив на здоров'я населення, особливо дітей. Тому проблеми водокористування та забруднення водних ресурсів в Україні є особливо актуальними і потребують значної уваги.

За визначенням Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй (ООН), держава, власні водні ресурси якої не перевищують 1,7 тис. м³ на одну особу, вважається водонезабезпеченою. Для порівняння: у Франції забезпеченість водою однієї людини на рік складає 4 570 м³, у Швейцарії – 7 280 м³, в Австрії – 7 700 м³, у Швеції – 24 000 м³ [1].

За світовими нормами поверхневі водні ресурси України оцінюються як незначні – близько 1,7 тис. м³ на одну особу на рік. Вони дуже нерівномірно розподілені по території країни. Крім того, у водні об'єкти промислового та сільськогосподарського виробництва скидають значну кількість неочищених або недостатньо очищених стічних вод та відходів. Основними джерелами забруднення води є наступні: стічні води промислових підприємств, побутові стоки комунального господарства, стічні води сільського господарства, відходи виробництв при видобутку різних корисних копалин, відходи деревини в деревообробній промисловості, скиди водного та залізничного транспорту тощо [2; 3].

З усіх джерел забруднення води основне значення мають виробничі стічні води. Найбільшими забруднювачами поверхневих і підземних вод є: хімічна промисловість, чорна металургія, кольорова металургія, коксохімія, важке, енергетичне і транспортне машинобудування, комунальне і сільське господарство.

Проблема екологічного стану актуальна для всіх водних об'єктів України. Міністерство природи України неодноразово наголошувало на проблемі якості питної води. За даними на 2008 р. у 260 містах України (61% усіх водних ресурсів) якість питної води не відповідає екологічним стандартам і нормам. Кожна шоста проба води, якою користується населення, не відповідає санітарно-гігієнічним нормам, кожна 30-а – мікробіологічним [2].

Особливе місце серед усіх водних ресурсів України посідає р. Дніпро (близько 80% водних ресурсів країни), яка забезпечує водою 32 млн населення та дві третини господарського потенціалу країни. Екологічна ситуація в басейні р. Дніпро надзвичайно складна. Водосховища на р. Дніпро стали акумуляторами забруднюючих речовин, у тому числі радіоактивних. Значної шкоди завдано північній частині басейну внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС, в критичному стані перебувають малі річки басейну, значна частина яких втратила природну здатність до самоочищення. У незадовільному стані знаходяться також й басейни інших річок України (Сіверського Донця, Дністра, Західного і Південного Бугу, басейни річок Приазовської та Причорноморської низовин) [2; 3].

Підземні води також широко використовуються у народному господарстві України. Потреба в них зростає з кожним роком. Це пов'язано з тим, що можливості розширення використання ресурсів поверхневих вод уже в основному вичерпані, а якісний стан, внаслідок господарської діяльності, постійно погіршується. Тому в умовах якісного і кількісного вичерпання поверхневих вод підземні води є важливим резервом для забезпечення перспектив економічного і соціального розвитку України.

На розв'язання проблем екологічного оздоровлення малих річок спрямована "Державна цільова комплексна програма на період з 2007 рік по 2011 рік", яка передбачає комплекс заходів, спрямованих на відродження і охорону річок та озер [1].

Забруднення водних ресурсів України відбувається в результаті антропогенного впливу (комунальні та промислові стоки, застарілі технології, відсутність ефективного контролю за використанням води). Практично всі водойми за рівнем забруднення наблизились до третьої категорії – найнижчої якості. Стан водних ресурсів країни погіршується з кожним роком. Екологічно небезпечні скиди у водні ресурси України перевищили показники початку 90-х років [2].

Донецька область займає перше місце в Україні по скиду забруднених стічних вод. Основними забруднювачами водних об'єктів області залишаються підприємства металургійної промисловості (56%) – Маріупольські металургійні комбінати ім. Ілліча та "Азовсталь", Єнакієвські металургійний і коксохімічний заводи, Макіївський і Авдіївський коксохімічні заводи, підприємства вугільної промисловості, біологічні очисні споруди та ін.

Так, у 2008 р. підприємствами Донецької області були скинуті у водні об'єкти 1 697 млн м³ зворотних вод (у 2000 р. – 943 млн м³), з яких 781 млн м³ (46%) – забруднені, тобто не відповідають

установленим нормативам. В області налічується близько 330 підприємств, які здійснюють скидання зворотних вод по 470 випускам. На даний час у комунальному господарстві Донецької області експлуатується більше 70 споруджень біологічного очищення. Слід зазначити, що значне фізичне зношення очисних споруджень і незадовільний їх стан (експлуатуються більше 30 – 40 років) спричиняють неефективність цих споруджень. Наприклад, недостатньо ефективно працюють спорудження в містах Комсомольське, Соледар, Водяне, Торез, Ясиновата тощо [4].

Дніпропетровська область посідає друге місце в державі після Донецької за обсягами по скиду забруднених стічних вод (18% від загальних по Україні), що пов'язано з наявністю потужного промислового комплексу. Основними забруднювачами водних об'єктів басейну р. Дніпро залишаються промисловість (63%); комунальне господарство (26%), сільське господарство (10%) та інші галузі (менше 1%) [5].

Таким чином, головною проблемою водних ресурсів в Україні залишається значна зношеність основних фондів (машин, механізмів, насосних станцій тощо). На сьогоднішній день вони відпрацювали 80 – 90% залежно від регіону свого ресурсу. Тому дуже важливим питанням у сфері охорони водних ресурсів повинно стати ефективне здійснення відповідної державної політики, яка базується на стабільній системі законодавства, актів, нормативів, фінансування тощо. Причому ця система, особливо у складний період економічної та політичної нестабільності, повинна бути гнучкою, тобто вміти швидко реагувати на зміни навколишніх компонентів, вміти пристосовуватися до цих змін. Поряд з цим, вкладання коштів у водне господарство є вигідним як з точки зору економіки, так і екології. Це пов'язано з тим, що збереження і забезпечення нормального відтворення водних ресурсів – це основа ефективного розвитку суспільства України.

Література: 1. Урядовий портал. Кабінет Міністрів України // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=62889242. 2. Міністерство екології і природних ресурсів України // <http://www.menr.gov.ua>. 3. Підкамінний І. М., Трофимчук О. М. Водокористування як відображення сучасної економічної діяльності в Україні // http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prek0&issue=2001_1-2. 4. Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області // <http://ecodon.org.ua/showpublication.php>. 5. Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області // <http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/go?node=4061>.

УДК [332.14:339.187.6](477)

Бразовська А. І.

РЕАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЛІЗИНГОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Головні цілі й завдання реформування економіки України на сучасному етапі розвитку полягають у забезпеченні стійкої стабілізації виробництва і відновленні економічного зростання. Дедалі гострішою стає проблема технічного переозброєння промислового і сільськогосподарського виробництва, сфери послуг, впровадження нових технологій і методів організації виробництва, яка ускладнюється економічною кризою, скрутним фінансовим станом підприємств. У цих умовах вітчизняні підприємства з метою оновлення виробничих потужностей починають звертати увагу на лізингове фінансування [1].

Світова практика довела ефективність надання лізингових послуг як одного зі способів фінансування капіталовкладень при збереженні фінансової незалежності підприємства [2]. Таким чином, розвиток лізингового бізнесу в сучасних ринкових умовах нашої держави та взаємозв'язок цих явищ ставить перед економічною наукою низку складних проблем, що потребують поглибленого наукового дослідження і практичного вирішення, що обумовлює актуальність даної теми.

Мета роботи полягає в розробці теоретичних положень сучасного стану лізингу та практичних рекомендацій до пошуку організаційно-економічних шляхів поширення послуги фінансового лізингу.

Постановка завдань:

- побудувати територіальний розподіл лізингових компаній;
- виконати об'єднання лізингових компаній у регіональні групи;
- визначити регіональну концентрацію активів лізингових компаній на території України.

У науковому дослідженні розглядаються двадцять шість лізингових компаній, які надали згоду на участь у рейтингуванні, проведеного експертами проекту Міжнародної фінансової корпорації "Розвиток лізингу в Україні" упродовж січня – березня 2008 року відносно двох показників: розміру портфеля лізингових угод на 1 січня 2008 року; загальної вартості активів, щодо яких були укладені лізингові угоди протягом 2007 року [3].

Відзначимо, що ТОВ "Райффайзен Лізинг Аваль" займає перше місце у проведеному рейтингуванні. Дане товариство має найбільший обсяг портфеля лізингових угод станом на 1 січня

2008 року, який складає 929,1 млн грн, та найвищу загальну вартість активів, щодо яких були укладені лізингові угоди протягом 2007 року, яка дорівнює 847,9 млн грн. Останнє місце у рейтингуванні займає ТОВ "Скай Трейд-Ін". Дана компанія має найменший обсяг портфеля лізингових угод станом на 01.01.2008 року, який складає 2,5 млн грн, та загальну вартість активів, що дорівнює 2,6 млн грн [3].

Розподіл портфеля лізингових угод на 01.01.08 р. та загальної вартості активів, щодо яких були укладені лізингові угоди протягом 2007 року, має експоненціальний характер, було встановлено, що тенденції мають зростаючий характер. З метою дослідження тенденцій збільшення портфеля лізингових угод та загальної вартості активів у розрізі аналізованих лізингових компаній розподіл розмежований на дві групи: менш успішні та більш успішні лізингові компанії.

Для визначення регіональної концентрації активів лізингових компаній було з'ясовано місцезнаходження даних компаній та виділено ті регіони, де вони зосереджені більшою мірою. Лізингові компанії не хаотично розташовані територією України, а сконцентровані у п'яти регіонах. Виділені регіони автором названі: центральний, західний, південний, східний та північно-східний.

За розподілом загальної вартості активів, щодо яких були укладені лізингові угоди протягом 2007 року між визначеними регіональними групами лізингових компаній, були отримані дані, наведені в таблиці.

Таблиця

Загальна вартість активів регіональних груп лізингових компаній за укладеними лізинговими угодами протягом 2007 року

Регіональні групи лізингових компаній	Загальна вартість активів укладених лізингових угод протягом 2007 року, млн грн
Центральна	769,71
Західна	567,6
Південна	576,1
Східна	1203,78
Північно-східна	384,19

З таблиці видно, що східна регіональна група, до якої входять компанії, які знаходяться у Дніпропетровську, Донецьку, Запоріжжі, Луганську, Кременчуку, Кривому Розі, має найбільший розмір загальної вартості активів, щодо яких були укладені лізингові угоди протягом 2007 року, який складає 1203,78 млн грн. Хоча переважна більшість головних офісів розглянутих лізингових компаній за аналізований період, а саме 61,54%, розміщується у Києві, тобто у центральній регіональній групі, і тільки решта представлена у регіонах, що зображено на рисунку.

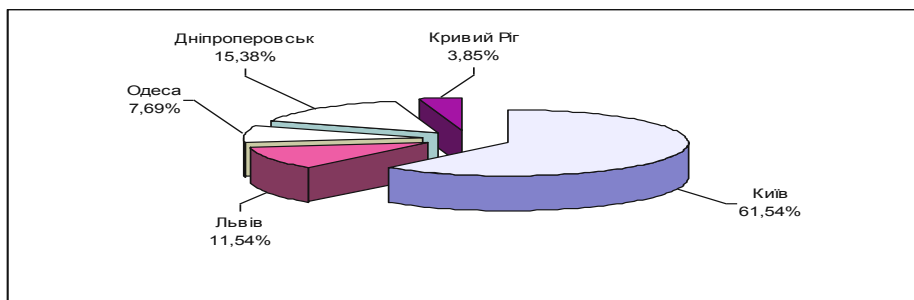

Рис. Регіональний розподіл лізингових компаній за адресами головних офісів

Таку ситуацію можна пояснити тим, що на сьогоднішній день простежується процес регіоналізації фінансових послуг. У широкому розумінні, регіоналізація – розвиток, укріплення економічних, політичних та інших зв'язків між областями, які увійшли в один регіон, та державою. Процеси регіоналізації фінансових послуг передбачають створення та розвиток у регіонах країни власних (локальних) підрозділів. У даному випадку мова йде про представництва лізингових компаній, які, з одного боку, представляють відносно самостійні структурні елементи з чітко визначеними регіональними особливостями, що відіграють важливу роль у перетворенні заощаджень в інвестиції і переміщенні грошей та капіталу з метою більш ефективного їх використання та зміцнення фінансової бази регіонів, але, з іншого боку – не є ізольованими, бо здійснюють свою діяльність у межах єдиної системи.

Література: 1. Дідур С. В. Організаційно-економічний механізм розвитку лізингових відносин. Автореф. дис. канд. економ. наук 25.11.88, відділ теоретичних проблем регулювання економіки. – К.: Інститут економіки НАН України, 1998. – 9 с. 2. Брус С. І. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні // Фінанси України. – 2008. – №11. – С. 75 – 85. 3. <http://www.Leasing.org.ua>.

ВИРОБНИЦТВО НАСОСІВ ЯК ЧАСТИНА МАШИНОБУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ ТА СТРАТЕГІЯ ЙОГО РОЗВИТКУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Незалежно від кризи, що спостерігається в усьому світі, відбувається розвиток виробництва в Харківській області насосного обладнання. У багатьох підприємствах є нестача водних ресурсів. Розгляд цієї теми дозволяє вирішити багато проблем, що постійно виникають в економіці. Дослідження цієї роботи полягає у вивченні та аналізі основних особливостей машинобудівельного комплексу України, його проблем та варіантів їх вирішення на прикладі виробництва насосів.

Історично склалося, що у виробництві насосів машинобудівельного комплексу виник регіональний розподіл напрямків насосного обладнання. Так, південні області виробляють заглибні, північні області та центральні області – консольні, східні області, у тому числі і Харківська, – побутові насоси. Саме тому мова піде про побутові насоси та переорієнтацію виробництва глибинних насосів.

Раніше побутові насоси вироблялись заводом "ХЕЛЗ" під марками "Струмок", "Малюк" та "Нептун". Через те що вібраційні насоси морально постаріли, а також за експлуатацією наносять шкоди шпарі, зараз вони виробляються у значно менших обсягах [1]. Нове покоління побутових насосів на основі центробіжного циклу виробляються на заводі "Промелектро" при заводі "ХЕЛЗ" під торговою маркою "Водолій", а також ВО "Промкомплект" під торговою маркою "Лідер". На базі заводу "ХЕЛЗ" виробляються модифіковані моделі насосів, що самовсмоктуються, "Нептун". У загальні виробництво насосів у Харківській області збільшується. Так, у 2003 році їх кількість складала 165 403 штук, а в 2006 році – 180 677 (насоси для перекачки рідин та підйомники рідин). Також збільшується і кількість електродвигунів, без яких виробництво насосів не має сенсу: у 2003 – 1 279 штук, у 2006 році – 3 330 штук. Треба сказати, що у 2004 та 2005 роках спостерігається зменшення виробництва насосів та електродвигунів, що можна пояснити неконкурентоспроможністю наших виробників порівняно з дешевою китайською та надійною європейською продукцією [2].

Зараз необхідна переорієнтація на виробництво заглибних та консольних насосів, використовуючи при цьому звільнені виробничі потужності нерентабельних підприємств, а також, що немало важливо, використання потужного кадрового потенціалу Харківської області. Таким чином виробництво насосів нового покоління вирішує не тільки регіональні, але й багато загальнодержавних проблем:

зменшення сектору імпорتنних насосів, для виробництва аналогів яких у Харківській області є всі підстави;

використання кадрового потенціалу області за їх прямою спеціалізацією (інженерно-конструкторний склад та кваліфіковані робітники за належною стимуляцією);

запровадження податкових канікул для підприємств, що вироблять прогресивні марки обладнання;

встановлення договореності між регіональним управлінням та підприємствами з приводу впровадження нових технологій;

встановлення прямих контактів між виробниками та користувачами за допомогою зняття даних після певного строку служби;

впровадити та підтримувати на державному рівні енергозберігаючі технології.

Для порівняння можна сказати, що імпорتنі аналоги наших вітчизняних насосів споживають на 30 – 40% електроенергії менше, ніж вітчизняні. Через те що вода та електроенергія є, по суті, кров'ю наших підприємств, то їх економія призведе до значного звільнення обернених коштів, котрі також у наш час необхідно пускати на впровадження новітніх технологій, щоб виробляти конкурентоспроможну у ціновому та якісному плані продукцію. У зв'язку з диверсифікацією ринку китайськими виробниками, а також посиленням контролю за якістю країнами Євросоюзу, наша країна стала перед фактом: чи залежати від імпортного обладнання, чи швидко переорієнтувати власне виробництво на конкурентоспроможне в ціновому та якісному сегменті обладнання. Велика роль у цьому відводиться саме Харківській області.

Стратегія виробництва насосів у Харківській області визначається виходячи з:

аналізу внутрішнього середовища підприємств (сильних та слабких сторін);

аналізу впливу зовнішнього середовища на підприємства виробництва насосів (зовнішні можливості та загрози);

тенденції розвитку ринку насосів;

аналізу дилерської та роздрібної мережі збуту продукції.

Отже, стратегічними напрямками розвитку виробництва насосів у Харківській області є:

1. Реструктуризація та реорганізація спеціалізованих підприємств.
2. Створення корпоративної фінансово-виробничої групи у складі: промислового концерну, банківських та фінансових центрів, торговельних компаній і стратегічного інвестора.
3. Оптимізація виробничих потужностей підприємств.
4. Реструктуризація та звільнення від фінансової заборгованості.
5. Упровадження контролінгу та реінжинірингу бізнес-процесів на підприємствах.
6. Оновлення кадрового складу менеджерів, інженерів і технічного складу підприємств на базі навчальних центрів, спеціалізованих на потребах даних підприємств.
7. Відвоювання, в першу чергу, вторинного ринку продукції підприємств (сервісне обслуговування, ремонт, сервісне супроводження, проектне супроводження) [3].

Таким чином, виробництво нового обладнання невід'ємно пов'язано корпоративними зв'язками між підприємствами-виробниками та підприємствами-споживачами, пояснювально працює з роз'яснення переваг нового обладнання над імпортними аналогами, роблячи основний акцент на тому, що наші агрегати у будь-якому випадку завжди можна буде відремонтувати, для чого є ремонтна та матеріальна (запчастини) бази, агресивною рекламною політикою.

Література: 1. Карелін В. Я. Насоси та насосні станції. – М.: Видавництво літератури з будівництва, 1989. – С. 22 – 37. 2. Харківська область у 2006 році: Статистичний щорічник / За ред. М. Л. Чмихала. – Харків: Фактор, 2007. – С. 28 – 9. 3. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2011 року: Монографія / Під заг. ред. С. П. Кушнар'ова. – Харків: Видавничий дім "ІНЖЕК", 2004. – С. 289 – 322.

Дібчак В. Р.

УДК 339.56(477.54)

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – один з найважливіших факторів розвитку як України, так і Харківської області в цілому. Економічна криза, у якій в теперішній час знаходиться Україна, вимагає ефективного впровадження зовнішньоекономічної політики для підвищення економічного рівня країни та її регіонів. У нинішніх умовах, коли все більша частина економічного навантаження лягає на регіони, саме від ефективності регіональної зовнішньоекономічної політики залежать стан виробництва, рівень технічної оснащеності підприємств, можливості структурної перебудови економіки, рішення соціальних і економічних проблем регіону. Нажаль, сучасна зовнішньоекономічна політика в Україні не має значних позитивних результатів, про що свідчить депресивний стан багатьох її регіонів. У зв'язку з цим аналіз ЗЕД і вдосконалення на основі нього зовнішньоекономічного регулювання набувають особливого значення [1].

ЗЕД Харківської області відбиває загальну концепцію національного розвитку економіки.

У результаті виконання "Регіональної програми розвитку Харківської області у 2007 – 2008 роках", зовнішньоторговельний оборот склав 4 млрд 31,78 млн дол. і збільшився порівняно з 2007 роком на 18,29%. Експортні поставки склали 1 млрд 551,57 млн дол. США, що на 35,7 більше, ніж у 2007 році, імпорتنі надходження збільшилися на 9,5% і становили 2 млрд 480,21 млн дол. США [2].

Індикатором економічної ефективності було визначено приріст експорту на 28% в 2008 році, фактичне зростання експортних поставок у 2008 році склало 35,7% (проти 29,1% у 2007 році). Тобто рівень запланованих показників приросту експорту було перевиконано на 7,7% [2].

Протягом 2008 року розширилась економічна присутність області на ринках багатьох країн світу. Відбулось збільшення експортних поставок (порівняно з 2007 роком) до країн Європи на 19,5%, Азії – у 2,3 рази, Америки – у 2 рази, Австралії і Океанії – на 27,3% [2]. Основними товарами, які експортувались за межі України, були котли, машини, апарати та механічні пристрої (22,3% від загальної вартості експорту), електричні машини і устаткування (13%). Основу імпорту становили наземні транспортні засоби, крім залізничного (19% від загальної вартості імпорту) та котли, машини, апарати і механічні пристрої (16,1%) [2].

Провідне місце у структурі зовнішньоторгових операцій області займають підприємства й організації міста Харкова (77,9% від загального об'єму експорту та 51,2 імпорту) [2].

Згідно з вищенаведеними даними спостерігається від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі. Проте, як помітно, обсяги експорту та імпорту зростають, але це відповідає загальносвітовим тенденціям поглиблення зовнішньоекономічного співробітництва.

© Дібчак В. Р., 2009

ЗЕД області залежить від її експортного потенціалу, здатності виробляти та експортувати конкурентоспроможні на зовнішньому ринку товари та послуги. Так, існує безліч проблем у просуванні продукції Харківського регіону на зовнішні ринки. Однак, використовуючи заходи для підвищення експортного потенціалу в області, регіон має всі можливості для поліпшення зовнішньоекономічної діяльності. Необхідно тільки грамотно розробити й успішно впровадити запропоновані програми поліпшення цього потенціалу. У такому разі місцевий бюджет одержить солідний прибуток від ведення зовнішньоторговельних операцій [3].

За наведеними даними можна зробити висновок про те, що в Харківській області найбільш доцільний розвиток машинобудівного комплексу, продукція якого є високотехнологічною, значить її експорт принесе найбільший прибуток від ведення ЗЕД. Отже, машинобудування і металообробка є одними з найбільш стратегічно важливих галузей для Харківської області. Крім того для ефективного виробництва підприємств машинобудівного комплексу необхідна сильна сировинна база. Таким чином, експортний потенціал області потрібно підтримувати й розвивати як за рахунок машинобудівної галузі, так і за рахунок розвитку переробної промисловості, що повинна стати однією з найприоритетніших галузей на внутрішньому ринку споживання. Головним міжнародним ринком для продукції підприємств машинобудування і металообробки Харківської області є Азія. Також, необхідне просування продукції підприємств цієї галузі на Близький Схід, у країни СНД (у першу чергу, в Росію), Північної Африки і Латинської Америки [3].

Крім того, доцільно створити у Харківському регіоні територіально-виробничий комплекс (ТПК) на базі машинобудування, що сприятиме зростанню ефективності капітальних вкладень, скоротить поточні витрати і дозволить повніше використовувати трудові ресурси.

Слід зазначити, що створення ТПК можливе паралельно зі створенням вільних економічних зон (ВЕЗ) і застосуванням принципів транскордонного співробітництва, що також дозволить підвищити ефективність ЗЕД. Крім того, створення євро регіону на території Харківської і Белгородської областей видається ефективним заходом підвищення рівня зовнішньої торгівлі. Незважаючи на те, що зараз експортно-імпортне сальдо Харківської області негативне, створення вільної зони, що займається транскордонним співробітництвом із прикордонними територіями саме в цій області України, є необхідністю. Крім того, у Харківському регіоні необхідно створити саме експортно-виробничу зону, тобто таку, підприємства якої працюватимуть в основному на експорт, при цьому мати право на безмитну торгівлю в митному і торговому режимі країни [3].

Таким чином, основою стратегічного курсу зовнішньоекономічної діяльності в Харківській області має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки. Наявний інтелектуальний та науково-технічний потенціал дає підстави на це розраховувати. У поєднанні з завданнями міжнародної інтеграції така мета могла б лягти в основу не лише економічної стратегії області, а й усієї держави [1].

Література: 1. Письмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: Монографія. – Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, ЛТД", 2008. – 366 с.
2. www.uprstat.kharkov.ukrtel.net 3. Управління експортним потенціалом України: Монографія / За заг. ред. А. А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. університет, 2007. – 210 с.

УДК 620.92(477.54)

Дмитренкова М. Ю.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У сучасних умовах паливно-енергетичний комплекс забезпечує функціонування всіх галузей економіки України і рівень добробуту населення. Від стану його розвитку залежить зміцнення енергетичної незалежності України і, як наслідок, нормальне функціонування її промисловості, сільсько-го господарства, транспорту, сфери послуг, комунального господарства тощо. Тому актуальною проблемою в економіці України є проблема енергозабезпечення, яка пов'язана із значною вичерпністю її паливно-енергетичних ресурсів і світовими тенденціями збільшення їх ціни.

Основною метою даного дослідження є визначення перспектив використання альтернативних джерел енергії в Україні.

Для забезпечення економіки України паливно-енергетичними ресурсами важливого значення набуває виробництво та споживання альтернативних видів рідкого та газового палива на основі

залучення нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини. До нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини належить сировина рослинного походження, відходи, тверді горючі речовини, нафтові, газові, газоконденсатні родовища, важкі сорти нафти, а також сонячна, вітрова енергія тощо [1].

Однією з основних енергетичних проблем в Україні є надмірне споживання енергетичних ресурсів щодо масштабів суспільного виробництва, що виступає загрозою енергетичній безпеці країни. Питома енергоємність української економіки багаторазово перевищує середній світовий рівень і має тенденцію до подальшого зростання. Так, енергоємність валового внутрішнього продукту (ВВП) України (в перерахунку на міжнародну систему обчислення) становить 0,98 кг нафтового еквівалента на 1 дол. США, тоді як у середньому в світі цей показник дорівнює 0,31, в Євросоюзі – 0,27, а в таких країнах, як Японія, Франція, Німеччина – від 0,20 до 0,25. Показник енергоємності ВВП України у 3 – 5 разів гірший порівняно з розвинутими країнами світу. Це об'єктивно обмежує конкурентоспроможність вітчизняного виробництва, негативно впливає на національну економіку, особливо в умовах її зовнішньої енергетичної залежності [2].

За даними українських учених [3], 79 млн т палива (або близько 73 млрд м³ газу) Україна може отримати за рахунок альтернативної енергетики. Ураховуючи 20 млрд м³ газу, які можна видобути в українських родовищах, Україна може бути повністю забезпечена власними паливно-енергетичними ресурсами. Крім того, використання сонячної енергетики (6,57 млн т умовного палива), геотермальної (32,6 млн т умовного палива) і вітрової (16,37 млн т умовного палива) зможе подолати енергетичну кризу, яка виникла в країні в теперішній час. Про це свідчив у своїй доповіді О. Паршин, заступник голови Національного агентства з питань забезпечення ефективного використання енергоресурсів в Україні.

Для забезпечення стабільності у розвитку економіки окремих регіонів використанню альтернативних джерел енергії приділяється значна увага. Розглянемо більш детально використання альтернативних джерел енергії в Харківській області, яка має свої особливості, зокрема зумовлені природними умовами. Так, в Україні використовується енергія вітру (можливе і при невеликих швидкостях руху – 6 – 8 м/с), однак через наявність забудови лісових масивів використання вітроустановок в Харківській області недоцільно. Ці технології більш доцільні на території Автономної республіки Крим [4].

Більші можливості для Харківської області є у використанні сонячної енергетики. При розрахунку всіх побутових потреб мешканців дев'ятиповерхового будинку в кліматичних умовах Харківської області і кількості сонячного світла, що потрапляє на дах цього будинку, то можна отримати практично однакові величини (близько 1,95 ГВт енергії на рік). Отже, проблема полягає лише в трансформації цієї енергії у види, доступні для використання людиною. Для цього найчастіше використовують такі напрями:

1) використання сонячних батарей, які перетворюють енергію Сонця на електричну. Недоліком цього методу є необхідність використовувати досить складні матеріали (аморфного кремнію чи арсеніду галію), тому ця енергія стає дуже дорогою;

2) перетворення сонячної енергії на теплову з використанням теплоносія. Теплоносієм може бути і звичайна вода, і мастила (як більш енергоємні), і каміння [5].

Таке використання сонячної енергії не потребує складних технічних пристроїв і цілком може бути використане в Харківській області, як і в Україні в цілому. Особливо це може бути використано в сільській місцевості для вирішення побутових проблем: підігрів води, виробництво сухофруктів, сушіння кормів та ін.

Дуже перспективним в умовах сучасної України можна назвати метод використання енергії біомаси, тобто рослинних і тваринних залишків. Це можуть бути і відходи сільського господарства, і лісозаготівлі, і побутові відходи, які в процесі бродіння без доступу кисню розкладаються до горючого біогазу (60 – 70% CH₄+CO₂) [6].

Поряд з використанням енергії біомаси перспективним є також використання сільськогосподарських рослин для виробництва біологічних добавок (етанолу та біодизелю) для автомобільного та дизельного палива. Це дасть можливість зменшити кількість викидів у повітря та зменшити витрати палива.

Прикладом може стати розрахунок необхідної кількості автомобільного палива, щоб досягти його економії за рахунок додавання до бензину етанолу. Розрахунки проводились на прикладі Івашківського спиртового заводу, що розташований на території Золочівського району Харківської області. Виробнича потужність заводу – 2,1 млн декалітрів спирту, для виробництва якого потрібно 70 тис. т сировини – меляси – відходів цукрового виробництва. У зв'язку з проблемою збуту основного продукту підприємства – етилового спирту, завод займається впровадженням нового виробництва і в перспективі планує розпочати цю роботу.

Біоетанол (суміш бензину (90%) й етанолу (10%)), можна використовувати для забезпечення бензинового автомобіля паливом без будь-яких технічних доводок. Для отримання етилового спирту можуть використовувати всі види рослин, що містять цукор. Івашківський спиртовий завод для виробництва етилового спирту використовує сировину мелясу – відходи цукрового виробництва. Річна потреба заводу в ній – 70 тис. т. Якщо переорієнтувати спиртовий завод на виробництво біопалива із 7-% вмістом спирту, то це б дало змогу щорічно додатково отримувати близько 166 тис. т автомобільного палива. Ураховуючи те, що вирощуванням цукрового буряка займаються майже всі сільськогосподарські підприємства Золочівського району Харківської області, то вони можуть забезпечити спиртовий завод мелясою на 3,7%. Для роботи заводу на повну потужність не-

обхідно буде залучати сировину як сільськогосподарських підприємств Харківської області, так і суміжних областей [6].

Замінником дизельного палива може бути використана ріпакова олія. Так, у Золочівському районі Харківської області валове виробництво ріпаку в 2007 році склало 590 т. З цієї кількості можна було б отримати близько 197 т біодизельного палива, а відходи доцільно використати як корм худобі. У теперішній час практично весь ріпак використовується для експорту, однак було б доцільно використовувати його для власних потреб. Існують плани будівництва виробництва біодизелю в Харківській області (Шевченківський район, завод з виробництва ріпакової олії) [7].

Поряд з тим можна навести приклад використання альтернативних джерел енергії також і в Зміївському районі Харківської області. Так, за словами голови Зміївської райдержадміністрації А. Гацько, в одному з дитячих садів м. Зміїв було встановлене і введено в експлуатацію нове опалювальне устаткування: два котли виробництва Чехії, які працюють на дровах і відходах деревообробки. Нове устаткування дозволило знизити собівартість теплоносія на 30%, фахівці також відзначають відмінні показники коефіцієнта корисної дії [7].

Таким чином, проведені дослідження показують, що Україна і, зокрема, Харківська область є забезпеченими місцевими альтернативними джерелами енергії. Тому необхідно раціонально їх використовувати. Було виявлено, що сучасне сільськогосподарське виробництво в межах Харківської області може розглядатися як основа розвитку альтернативної енергетики. Тому для розвитку альтернативної енергетики доцільно його спрямовувати не тільки на виробництво харчових продуктів і продовольчої сировини, але й на розширення виробництва технічних культур.

Література: 1. Зінь Е. А. Регіональна економіка: Підручник. – К.: "ВД "Професіонал", 2007. – 528 с. 2. Бондаренко В. Д., Симоненко О. В. Сучасний стан паливно-енергетичного комплексу та енергетичної безпеки України // <http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prmb0&issue> 3. Ященко А. Чи може Україна обійтися без російського газу // <http://www.unian.net/ukr/news/news-296756.html> 4. Велихов Е. П. Безопасная опасность / Е. П. Велихов, Н. Ф. Глазовский, Н. Н. Клюев // Вокруг света. – 2003. – №7. – С. 18 – 29. 5. Запальський А. К. Основи екології: Підручник / А. К. Запальський, А. І. Салюк; [За ред. К. М. Ситника. – К.: Вища шк., 2001. – 358 с. 6. Аджанов Р. Топливо из рапса // Вокруг света. – 2007. – №3. – С. 87 – 93. 7. Офіційний сайт Харківської обласної державної адміністрації // <http://www.kharkivoda.gov.ua/news-?php?news=3645>.

УДК 332.133(477)

Донская Е. Д.

АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РАЙОНОВ УКРАИНЫ

Территориальное разделение труда в пределах Украины обуславливает формирование экономических районов – географически целостных территорий страны, отличающихся особой хозяйственной специализацией. Факторами формирования экономических районов являются: наличие природных условий и ресурсов, достаточное количество трудовых ресурсов, особенности географического положения, а также исторически сложившиеся отрасли хозяйства. Это обуславливает характер проблем, возникающих в различных экономических районах Украины.

Основной целью исследования является выявление проблем и перспектив развития существующих экономических районов в Украине.

Учитывая природные, социально-экономические, исторические и другие факторы, на территории Украины с 1998 г. очерчена сетка экономических районов при участии ведущих ученых Совета по изучению производительных сил Украины НАН Украины. Эта сетка экономических районов была внесена в проект Закона Украины "О Концепции государственной региональной экономической политики" [1; 2] и имеет в своем составе 8 экономических районов. У каждого из них выделяются свои особенности, а также специфические проблемы и перспективы развития.

Так, Донецкий район (Донецкая и Луганская области) характеризуется высоким природно-ресурсным потенциалом (21%) и значительным уровнем экономического развития. Главные отрасли хозяйства – электроэнергетика, угольная, металлургическая, химическая и промышленность строительных материалов, тяжелое машиностроение. Основные промышленные узлы района – Донецко-Макеевский, Горловско-Енакиевский, Луганский, Краматорско-Константиновский, Стаханово-Алчевский, Лисичанско-Рубежанский и Мариупольский. Усовершенствование территориально-отраслевой структуры хозяйственного комплекса Донецкого района надо осуществлять, ограни-

© Донская Е. Д., 2009

чивая его специализацию на наукоемких отраслях тяжелой промышленности (тяжелого машиностроения), реструктуризуя и технически переоснащая угольную, металлургическую и нефтехимическую отрасли промышленности и т. п. [2; 3].

Приднепровский район (Днепропетровская, Запорожская, Кировоградская области) является промышленно-аграрным районом, где объемы промышленности значительно превышают объемы сельского хозяйства (6:1). По природным ресурсам район занимает одно из первых мест в стране (17,9%). По уровню экономического развития он уступает лишь Донецкому району. Основной специализацией данного района является черная металлургия, машиностроение, металлообработка, химическая промышленность и электроэнергетика. Из района экспортируют: железную и марганцевую руды, алюминий, титан, некоторое горнодобывающее и металлургическое оборудование, легковые автомобили, а импортируют: уголь и кокс, разные машины и оборудование и др. Основные проблемы в Приднепровском районе связаны с совершенствованием территориально-отраслевой структуры производства: надо ограничить его специализацию на ресурсоемких отраслях черной металлургии, химической и нефтехимической промышленности, развивать наукоемкие отрасли машиностроения, легкую, пищевую промышленности [2 – 4].

Комплекс природно-экономических предпосылок Восточного района (Харьковская, Полтавская и Сумская области) благоприятствует развитию многоотраслевой промышленности, особенно машиностроения, а также сельскохозяйственного производства. Среди полезных ископаемых наибольшее значение имеют залежи газа, нефти и железной руды. Основными отраслями экономики района являются машиностроение, металлообработка, химическая, пищевая и легкая промышленность. В район импортируют: металл, лес, разные машины и оборудование, продукцию легкой, пищевой и химической промышленности, а экспортируют: природный газ, тракторы, велосипеды, станки и др. В перспективе для улучшения территориально-отраслевой структуры производства Восточного района необходимо: направлять его специализацию на основные экспортно-ориентированные отрасли машиностроения, а также пищевую и легкую промышленности в крупных городах, а также развивать межотраслевые связи машиностроения, создавать технопарки на базе научно-технического потенциала областных центров [2; 4].

Природно-климатические и социально-экономические предпосылки Центрального района (Киевская, Черкасская области, г. Киев) благоприятствуют развитию многоотраслевого промышленного и сельскохозяйственного производства. Он занимает 18,8% территории, 13,2% – трудовых ресурсов и 15,6% – производственного потенциала страны. Ведущие отрасли района – пищевая промышленность (базируется на многоотраслевом сельском хозяйстве), машиностроение и металлообработка. Усовершенствование территориальной организации производительных сил в Центральном районе надо осуществлять путем расширения в г. Киеве и создание в г. Черкассах и близлежащих к ним территорий технопарков со специализацией на точном, сельскохозяйственном машиностроении (г. Черкассы) на базе машиностроительных предприятий, научно-технических организаций и отраслевых учебных заведений [2; 4].

Полесский район (Волынская, Житомирская, Ровненская, Черниговская области) характеризуется 7,4% производственного потенциала, 10% природно-ресурсного потенциала Украины (промышленное значение имеют каменный уголь, торф и строительные материалы). Общий уровень экономического развития района оценивается как один из самых низких в стране. Среди отраслей промышленности здесь развиты: пищевая, легкая, лесная промышленность, машиностроение и металлообработка. Из района экспортируют строительные материалы, сельскохозяйственные машины, автомобили, лесоматериалы и другую продукцию, импортируют: металлы, разные оборудование, инструменты, сельскохозяйственную продукцию. Основные задачи Полесского района в будущем: осуществление территориальной регламентации хозяйственной деятельности с учетом радиационного загрязнения территории; улучшение территориально-отраслевой структуры хозяйства за счет увеличения доли наукоемких предприятий, роста занятости и др. [2; 4].

В Подольском районе (Винницкая, Хмельницкая и Тернопольская области) преобладает сельское хозяйство. Развитие промышленности ограничено недостаточной минерально-сырьевой базой (кроме строительных материалов и сырья для их производства), отсутствием топливного сырья. В промышленности самые развитые отрасли – пищевая, машиностроение и металлообработка (производство оборудования для пищевой, химической и легкой промышленности). Приоритетами в развитии Подольского района являются, во-первых, достижение баланса сырьевых и обрабатывающих отраслей агропромышленного комплекса, во-вторых, улучшение расселения населения и развития социальной сферы, в-третьих, развитие агропромышленного, рекреационного и туристического комплексов и др. [2 – 4].

Причерноморский район (Автономная Республика Крым (АР Крым), Николаевская, Одесская, Херсонская области, г. Севастополь) характеризуется плодородными землями, высоким рекреационным потенциалом. Ведущие отрасли экономики – машиностроение, металлообработка, пищевая, легкая промышленность, в аграрном секторе – зерновое хозяйство, садоводство, виноградарство, выращивание бахчевых культур. Основные направления развития хозяйственного комплекса Причерноморского района: в АР Крым демографическая и трудовые ресурсы ситуация должна использоваться для усиления рекреационной сферы; в Одесской области необходимо перепрофилировать экологичные производства химической и нефтехимической промышленности и др. [2; 4].

Карпатский район (Закарпатская, Львовская, Ивано-Франковская, Черновицкая области) – промышленный район, характеризующийся комплексом полезных ископаемых и рекреационным

потенціалом. Ведущіе отрасли економіки – топливная, машиностроение и металлообработка, химическая, лесная и деревообрабатывающая, легкая, пищевая. Карпатский район нуждается в улучшении территориальной структуры промышленного производства за счет ее переориентации на среднее и точное машиностроение, развития химической, легкой, пищевой промышленности и лесного хозяйства. Кроме того, целесообразно комплексное использование местных минерально-сырьевых и рекреационных ресурсов, создание оздоровительного комплекса европейского значения, расширение пограничного сотрудничества [2; 3].

Таким образом, анализ проблем экономических районов в Украине показал, что для их дальнейшего развития необходимо осуществлять взвешенную региональную политику. Особый акцент надо сделать на определении главных приоритетов для каждого экономического района с учетом его природных, социально-экономических и других условий.

Литература: 1. Проект Закона Украины "О Концепции государственной региональной экономической политики" // http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=4219. 2. Гіковата Н. К. Регіональна економіка. Конспект лекцій / Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 124 с. 3. Статті и фотографии об Украине // <http://www.photoukraine.com/russian/articles?id=75>. 4. Клиновий Д. В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України: Навчальний посібник. / Д. В. Клиновий, Т. В. Пепа; [За наук. ред. Л. Г. Чернюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 728 с.

УДК 332.12.009.12(477)

Гойко М. В.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ ТА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ЦІЛОМУ

Європейська інтеграція надає нові можливості для України та її регіонів. Разом з тим, інтеграція у європейський економічний простір може завдати суттєвих негативних соціально-економічних наслідків для тих регіонів, які не виробили власної стратегії конкурентоспроможності та не забезпечили формування відповідної суспільної ідеології конкурентоспроможності. У зв'язку з цим необхідно виявити критерії оцінки конкурентоспроможності окремих регіонів та України загалом, а також розкрити основні проблеми регіонів, які займають останні місця в рейтингові. Для вирішення вищепоставлених питань необхідно зробити наступні кроки: вивчити показники конкурентоспроможності регіонів, виявити основні причини незадовільного розвитку (особливо тих регіонів, які мають значні перспективи, але не використовують свій потенціал), розробити комплекс рекомендацій щодо поліпшення цього показника в Україні.

Україна поряд із визначенням глобального рейтингу (73 місце в рейтингу 131 країни) одержала рейтинг конкурентоспроможності 12 регіонів. Для дослідження були взяті 12 регіонів із Центру, Півночі, Заходу, Сходу та Півдня країни. За основу оцінки конкурентоспроможності і регіонів, і країни бралися 12 критеріїв. Це рівень розвитку інфраструктури; макроекономічна стабільність; охорона здоров'я й освіта; вища освіта і професійна підготовка; ефективність ринку праці; ринку товарів і послуг; рівень розвитку фінансового ринку; оснащеність новими технологіями; розміри ринків; рівень розвитку бізнесу; інновації та якість державних і суспільних установ.

Абсолютним лідером конкурентоспроможності в Україні визнаний Київ, показник якого за 7-бальною шкалою становить 4,25 бали, а в глобальному рейтингу він на рівні Хорватії. Потім іде Дніпропетровська область (4,24), яка випереджає за набраними балами Кіпр. Також високі оцінки були дані: Закарпаттю (4,22), що випереджає за розвитком Туреччину, Хмельницькій області (4,10), яка обігнала Бразилію, і Львівській (4,14), яка виявилася на рівні Росії [1].

Але несподівано низьким виявився рейтинг конкурентоспроможності Донецької області (4,07), її бали виявилися середніми по Україні й збіглися з рейтингом Сумської області. Ще нижчі бали Криму (3,99), який, випередивши Аргентину, виявився на 81 місці в глобальному рейтингу конкурентоспроможності країн і поступився Румунії та Філіппінам. А також Полтавської (4,02), Вінницької (3,98), Херсонської (3,9) і Черкаської областей (3,85). Причому, Черкаси виявилися на тому ж рівні, що й Вірменія, Боснія та Герцеговина.

Дослідження виявило, що конкурентоспроможність регіонів України дуже неоднорідна: області зайняли в глобальному рейтингу з 53 по 93 місця, тобто розрив у їхньому розвитку склав 40 щаблів.

Особливо хочеться виділити Крим, адже цей регіон має значні перспективи в розвитку. Зокрема, його загальна конкурентоспроможність (4,0) оцінена нижче середнього показника по

Україні (4,1), і півострів посідає дев'яте місце з 12 регіонів України в регіональному рейтингу. А в міжнародному рейтингу Крим перебуває на 81 місці, слідуючи відразу за Філіппінами та Румунією.

Тільки один раз він займає високу регіональну позицію, вийшовши на шосте місце серед регіонів за рівнем розвитку бізнесу. Але особливо низькі рейтинги (12, тобто останнє місце в Україні) автономія одержала з розвитку фінансового ринку; інновацій (11 місце).

Але, як і Україна, так і Крим одержав хороші оцінки за вищу й професійну освіту – восьме місце серед 12 регіонів і 63 в глобальному рейтингу, що відповідає рівню Румунії.

Зате з ефективності ринку товарів у глобальному рейтингу Крим займає 97 місце і 75 – з ефективності ринку праці (на рівні Киргизії). І за співвідношенням оплати до продуктивності праці регіон виявився на "почесному" останньому місці в Україні.

Також за розвитком фінансових ринків півострів займає останнє, 12 місце, в Україні й 93 – у міжнародному рейтингу, слідуючи за Молдовою й Буркіна-Фасо. І за критеріями впровадження нових технологій Крим одержав найнижчу оцінку серед регіонів України, зайнявши 107 позицію в загальному рейтингу [2].

Таким чином, існує потреба у суспільній ідеології конкурентоспроможності та у розробці стратегії і тактики її забезпечення на мезорівні в умовах сучасного етапу процесу європейської інтеграції, що обумовлює доцільність реалізації наступних заходів: інтенсифікація інституціонально-структурних реформ через ефективну протидію тінізації і криміналізації економіки та суспільства; запровадження економічно обґрунтованої системи інвестиційних стимулів та засобів державної підтримки структурних зрушень на регіональному рівні (податкові, митні преференції, субсидії у сфері науково-дослідних робіт, інноваційної діяльності, розвитку інфраструктури, підготовки і перекваліфікації вітчизняного персоналу); при обґрунтуванні інвестиційно-інноваційних преференцій та заохочень необхідно передбачити їхню орієнтацію на досягнення змін у структурі економіки; інституційне закріплення системи стимулювання структурних змін як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні; зниження рівня монополізації економіки та державного протекціонізму стосовно окремих галузей і підприємств; сприяння адаптації підприємств регіону до змін, які відбудуться у процесі інтеграції у світове співтовариство, подальшого вступу до СОТ; підвищення рівня ефективності використання енергоресурсів; посилення соціальної компоненти конкурентоспроможності державної регіональної політики; механізм державної політики зайнятості має бути направленим на регулювання ринку праці регіону; на регіональному рівні має бути сформована належна система інвестиційної підтримки якості людських ресурсів; більше уваги приділяти використанню всіх переваг лізингової діяльності і, в першу чергу, міжнародного лізингу; підвищення рівня адаптації вітчизняних підприємств до євроінтеграції України та забезпечення сприятливого інвестиційного клімату за рахунок удосконалення нормативно-правової бази планування, бухгалтерського обліку та аудиту відповідно до законодавства Європейського союзу і міжнародних стандартів [3].

Література: 1. www.ukrstat.gov.ua. 2. Базові положення визначення конкурентоспроможності регіонів / Під ред. М. А. Василика. – К.: Либідь, 2006. – 142 с. 3. www.niss.gov.ua.

Головко А. В.

УДК [622.276.5::553.981](477.53)

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

На сьогоднішній момент однією з найактуальніших тем обговорення є те, які відносини складаються між Україною та Росією щодо постачання газу. Яблуком розбрату стала одна з найважливіших у світі корисних копалин – газ. Але чому наша країна сама не в змозі забезпечити себе нафтогазовою сировиною? Політики на всі боки вихваляються тим, що в Україні є великі поклади нафти та газу. Тоді чому ми не можемо їх використовувати в повній мірі?

Які регіони України найбільш схильні до розвитку нафтогазовидобувної галузі? Виявилось, що сучасні запаси нафти оцінюються в 1,2 млрд тонн і знаходяться в трьох нафтогазоносних районах: Дніпропетровсько-Донецькому, Прикарпатському та Причорноморському. Найбільш перспективним є Придніпровсько-Донецький нафтогазовий район, промислова експлуатація якого почалася з 1952 року. Основний видобуток нафти припадає на Чернігівську область (Прилуцьке, Гнідинцівське, Лесяківське), Полтавську область (Радченківське, Сагайдацьке, Новогригорівське),

© Головко А. В., 2009

Сумську область (Рибальське, Охтирське, Качанівське). І більшу увагу б хотілося звернути на стан та розвиток нафтовидобувної галузі Полтавської області.

Зараз є актуальним таке питання, чи має Полтавська область гарні перспективи розвитку в цій галузі, і в якому стані вона перебуває.

Полтавська земля має незліченні багатства, одними з яких є нафта та газ. Ховаються вони на величезній глибині. Ще на початку 1971 року розпочалось розроблення першої в світовій практиці свердловини глибиною 7 тис. метрів за допомогою електробурів. В області з 1950 – 1971 рр. вже було пробурено 25 надглибоких свердловин [1].

На Полтавщині розвідано понад 10 видів корисних копалин: нафта, газ, вугілля, торф, залізна руда, будівельні матеріали, мінеральні води та ін. Вони добуваються більш як на 250 родовищах. Корисні копалини області зосереджені в двох структурних ярусах: у докембрійському кристалічному фундаменті (залізна руда, кам'яні будматеріали); у товщі осадових порід, що перекриває кристалічний фундамент (нафта, буре вугілля, торф, будматеріали) [2].

Полтавщина займає перше місце серед областей України за запасами (близько 500 млрд м³) і видобутком природного газу. Найбільше з газових родовищ – Яблунівське. Його запаси – близько 100 млрд м³. Останнім часом було відкрито Валюхівське родовище газу (300 – 400 тис. м³ газу і 50 м³ конденсату за добу). Це еквівалентно 500 т вугілля і 40 м³ бензину за добу. Основними паливно-енергетичними ресурсами області є нафта, газоконденсат та природний газ. Найбільше родовище за запасами і видобутком нафти – Глинсько-Розбишівське нафтогазове родовище (Лохвицький та Гадацький райони). Його запаси складають близько 10 млн т [3].

Полтавщина розташована в межах Східноукраїнської нафтогазоносною області. Полтавська нафта – високоякісна: в її складі до 55% світлих нафтопродуктів, мало сірки. У супутних газах майже 70% пропано-бутанових легкозаймистих фракцій, у зв'язку з чим вони є цінною сировиною для хімічної промисловості (виробництво штучних волокон і пластмас).

На території Полтавщини діють підприємства геологорозвідки з видобування нафти та газу і підприємства з транспортування газу. Полтавщина забезпечує газопромислову мережу Шебелинка-Київ-Львів газом, який живить 18 областей України [1].

Запаси нафти області менш значні – близько 20 млн т. Добування її за останні роки скорочується. Раніше на території Полтавщини було відкрито значну кількість нафти й газу. Але ці родовища не розроблялись, оскільки паливно-мастильні матеріали надходили з Росії. Зараз є необхідність повернутися до розробки законсервованих родовищ. Серед них є низькодебетні, але вони б могли використовуватися для місцевих потреб.

Полтавщина є провідним нафтогазовидобувним регіоном України. Близько 40% українського газу, 12% нафти і 61% газового конденсату займають видобутки з Полтавщини. До тресту "Полтаванафтогазрозвідка" їдуть за досвідом фахівці з різних кінців країни. Видобута на Полтавщині нафта цистернами доставляється на найбільший в Європі Кременчуцький нафтопереробний та сажний завод, де після переробки одержують високоякісний бензин та сажу, без якої не можна випустити "взуття" для автомобілів. Головне завдання ГПУ "Полтавагазвидобування" – стабільне забезпечення народного господарства України газом, нафтою і конденсатом власного видобутку. Конденсат відправляють на Кременчуцький нафтопереробний завод для вироблення високооктанових бензинів 95-го, 98-го [1].

Видобуток нафти в області падає. Це пов'язане з тим, що старі, потужні родовища значною мірою вироблені, а нові, що вводяться в експлуатацію, – малопотужні.

Отже, як ми бачимо Полтавська нафтогазова промисловість має гарні перспективи розвитку і хороші передумови для залучення інвестицій та розробки нафтових та газових родовищ.

Але на превеликий жаль з державної скарбниці не виділяється достатньо коштів на розробку та дослідження не тільки вже існуючих родовищ, а й нових, ще не відомих. Тобто щоб вирішити дану проблему необхідно залучити іноземний капітал, спонукати інвесторів вкладати в розробку родовищ, адже для них це гарне та надійне капіталовкладення. Ця галузь потребує нових технологій. Україна не мала б таких напружених відносин з Росією, якби мала власні газові ресурси, могла б задовольнити власні потреби, а не просила б допомоги в сусідній країні. У нафтовидобувній промисловості України необхідно різко збільшити обсяги експлуатаційного буріння на діючих родовищах, значно прискорити освоєння нових родовищ, які передбачається відкрити в процесі геологорозвідувальних робіт, ущільнити мережу свердловин, а також впровадити комплекс методів щодо поліпшення стану заводнення та нових методів нафтовіддачі.

Тож, через те що Полтавська область посідає І місце за кількістю нафтогазових родовищ, за об'ємами видобутку цих ресурсів, то найдоцільнішим варіантом інвестування в нафтогазову промисловість буде саме в Полтавській області.

Література: 1. Історія, сучасність, майбуття. Історичний довідник філії дочірньої компанії Укргазвидобування НАК "Нафтогаз України". Газопромислове Управління "Полтавагазвидобування". – Полтава, 2005. 2. Алінко М. В. Полтавська область. Географічний та економічний нарис / М. В. Алінко, В. В. Андрієнко. – Полтава: Полтавський літератор, 2004. 3. <http://poltava.ukrgold.net/>

ПРОБЛЕМА НЕРІВНОМІРНОГО РОЗМІЩЕННЯ БАНКІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Сьогодні зростає інтерес до різних аспектів діяльності банків та методів управління ними. Однією з характерних ознак банківської системи України є її нераціональна територіальна структура, тобто наявність значної розбіжності у рівнях концентрації банківських установ у великих торговельно-промислових центрах і в менш економічно розвинених регіонах країни. Це свідчить про значні відмінності в рівнях конкуренції між банками в різних регіонах України і впливає на якість наданих банківських послуг, посилюючи деформацію економічного простору держави. Саме тому актуальним питанням є розгляд регіональних відмінностей розміщення банків на території України.

У сучасній економічній літературі недостатня увага приділяється проблемам регіональної банківської діяльності, досліджуються лише окремі її аспекти. У публікаціях таких вітчизняних вчених, як Н. Дребот, О. Другова, М. Люзньак, І. Бердников, Н. Панков, М. Суслов, Н. Рогової висвітлюються питання розвитку банківської системи на прикладі конкретних регіонів. Формування і розвиток регіональних банківських систем в Україні досліджували такі вітчизняні вчені, як О. В. Васюренко, У. Грудзевич, М. Могильницька, Я. Побурко, А. Бородін [1; 2].

Метою даної статті є аналіз регіональних аспектів діяльності українських банків та розробка рекомендацій щодо усунення проблеми їх нерівномірного розміщення на території України.

Поставлена мета зумовила вирішення таких завдань:

виокремлено групи регіонів України за рівнем розвитку банківської системи;

проаналізовано регіональні розбіжності у рівнях відсоткових ставок за депозитами та залученні ресурсів через банківську систему.

У листопаді 2008 року на території України налічувалося 197 банків, з них подавало звітність Національному банку України 182 банки. Аналогічні показники в 2007 році склали відповідно 198 і 173, а в 2006 році – 193 і 169 банків. Найбільша концентрація банків присутня в м. Київ та Київській області, і за 2006 – 2008 рр. кількість банків на цій території зросла зі 100 до 112. Це свідчить про диспропорції територіального розміщення банків, що впливає на розподіл фінансових ресурсів між регіонами [3].

Вітчизняними дослідниками було проведено сегментацію ринку фінансово-банківських послуг (РФБП) на регіональному рівні. У результаті цих досліджень виявлено регіональні відмінності в розвитку РФБП, що дозволяє сформулювати чотири групи регіонів [4; 5].

Найвищий показник розвитку РФБП отримало м. Київ, головним чином, завдяки управлінсько-організаційній, репрезентативній функціям, які виконує столиця держави. До другої групи увійшли регіони високого рівня розвитку РФБП, такі, як АР Крим, Одеська, Харківська, Дніпропетровська, Полтавська, Запорізька та Донецька області. Третя група представлена регіонами середнього рівня розвитку РФБП, до яких належать: Миколаївська, Київська, Львівська, Сумська, Волинська, Вінницька, Івано-Франківська та Рівненська області. Четверта група – регіони з низьким рівнем розвитку РФБП, які характеризуються депресивним розвитком економіки. До цієї групи входять 10 регіонів [4].

Рівень процентних ставок у банківській системі України також змінюється залежно від регіону. На сьогодні він є найвищим у Житомирській області, хоча обсяг зобов'язань банків за рахунками суб'єктів господарювання та фізичних осіб є найнижчим у Чернівецькій області – 2 398 млн грн. Значний обсяг залучених коштів у м. Київ, Одеській та Львівській областях дав змогу знизити рівень процентних ставок, що свідчить про високий рівень банківської конкуренції в даних областях [5].

Також існують значні регіональні відмінності в кількості залучених ресурсів через банківську систему. Найбільше значення цього показника спостерігається в м. Київ – 101 911 млн грн, а найменше – в Тернопільській області – 1 240 млн грн (не враховуючи Київської області – 891 млн грн, проте розташування поряд зі столицею не зумовлює негативних тенденцій в її розвитку). Це свідчить про те, що відбувається нерівномірний перерозподіл коштів між регіонами з низьким рівнем розвитку банківської системи та регіонами, більш розвинутими [6].

Проведений аналіз нерівномірного розміщення банків на території України дозволив зробити такі висновки:

при проведенні регіональної сегментації ринку фінансово-банківських послуг доцільно виділити чотири групи регіонів, які відрізняються різним рівнем розвитку;

аналіз регіональних відмінностей у рівні процентної ставки дав змогу виявити, що в більшості регіонів вона залежить не від суми зобов'язань банків, а від рівня розвитку банківської конкуренції, яка значною мірою визначається саме кількістю банків на території окремої області;

залучення фінансових ресурсів через банківську систему в окремі регіони також є нерівномірним, що свідчить про наявність територіальних деформацій в перерозподілі капіталу і може спричинити дефіцит коштів, необхідних для розвитку економіки регіону.

Отже, для подальшого вдосконалення діяльності банків на території окремих регіонів необхідно:

- створити умови для економічного піднесення РФБП у депресивних регіонах (регіонах четвертої групи);
- вдосконалити практику застосування механізмів антикризового управління в банках різних регіонів України, розробивши його методичне та нормативне забезпечення;
- розширити спектр банківських послуг з метою підвищення рівня конкурентоспроможності банків у кожному конкретному регіоні;
- застосовувати диференційований підхід до організації процесу управління РФБП у масштабах країни та використовувати закордонний досвід вирішення подібних проблем.

Література: 1. Регіональні аспекти розвитку банківського сектору (на прикладі Харківського регіону): Інформаційно-аналітичні матеріали / За заг. ред. докт. екон. наук, професора, академіка АЕН України О. В. Васюренко. – Харків: ХБІ УАБС НБУ, 2005. – 236 с. 2. Роговая Н. М. Проблеми розвитку банківської діяльності в контексті трансформації ресурсів між регіонами України // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №7. – С. 59 – 66. 3. Бюлетень Національного банку України. – 2008. – №11. – С. 78, 88, 118. 4. Климко О. О. Регіональна сегментація ринку фінансово-банківських послуг України // Український географічний журнал. – 2004. – №4. – С. 38 – 43. 5. Другов О. Регіональні аспекти функціонування банківської системи України // Вісник НБУ. – 2004. – №10. – С. 42 – 45. 6. Галь В. М. Динаміка фінансового стану банків на 1 липня 2008 року / В. М. Галь, Л. О. Майборода // Вісник НБУ. – 2008. – №8. – С. 70.

УДК 314.32(477)

Жадан Ю. С.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ НАРОДЖУВАНOSTІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день демографічна ситуація в Україні знаходиться у важкому стані. Останніми роками загальна економічна криза в усіх регіонах України призвела до повсюдного різкого зниження чисельності населення.

Сучасні демографічні процеси торкнулися багатьох держав, у тому числі й України, де, починаючи з 1992 р., рівень смертності населення перевищує рівень народжуваності. Так, у 1990 році чисельність населення складала 51 838 500 осіб, у 1995 році знизилась до 51 728 400, у 2000 року цифра досягла 49 429 800 і вже в 2005 році чисельність скоротилася до 47 280 800 осіб [1]. Такі процеси негативно впливають на відтворення трудових ресурсів, на розвиток соціально-економічних та інших життєво-важливих сфер суспільства. Тому для врегулювання процесів дитячої народжуваності багато держав свідомо розробляють і втілюють у життя активну демографічну політику.

Метою даної роботи є виявлення ефективних напрямків стимулювання народжуваності в Україні.

Демографічна політика – це система соціальних, економічних та юридичних заходів держави як інших суспільних інституцій, спрямованих на досягнення в перспективі бажаного рівня дитячої народжуваності. Основні елементи демографічної політики: охорона материнства; поліпшення матеріального рівня багатодітних та малозабезпечених сімей; створення і розвиток широкої мережі медичних та дитячих закладів; надання безкоштовної та якісної медичної допомоги; надання допомоги при народженні дитини (виплати і пільги); надання оплачуваних відпусток у зв'язку з вагітністю та доглядом за дітьми, надання різноманітних пільг молодим сім'ям, передусім, у забезпеченні її житлом [2].

Поряд з наданням прямої допомоги при народженні дитини основні напрямки стимулювання народжуваності мають бути наступні:

1. Допомога по догляду за дитиною до трьох років повинна бути диференційованою з метою вирівнювання доходів тих домогосподарств, де такі діти виховуються. Це можливо, якщо більша частина допомоги буде надаватися протягом першого року життя дитини (як це передбачено в Німеччині та Естонії).

2. Механізм економічної підтримки одиноких матерів (батьків) повинен бути переглянтий. У сучасних умовах система виплати аліментів не є ефективною. У найбільш успішних, з точки зору демографічних перспектив, країнах достатня фінансова підтримка одиноких батьків є центральним елементом державної сімейної політики. Діти повинні бути гарантовано забезпечені (хоча б на рівні встановленого для них прожиткового мінімуму) незалежно від того, як складаються обставини подружнього життя їх батьків.

3. Необхідно розробити і впровадити національні стандарти виховання, освіти, медичного і соціального захисту дітей як у сільській місцевості, так і в містах.

4. Подолати перешкоду до багатодітності сімей у містах шляхом забезпечення відповідних житлових умов. В Україні може бути розроблена державна програма погашення відсотків за житловим кредитом для сімей з двома і більше дітьми. З одного боку, це менш витратне, ніж надавати соціальне житло, а з іншого – зацікавлює в багатодітності тих, хто за рівнем доходу може належати до середнього класу.

Демографічна ситуація потребує постійного контролю держави. За даними Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України зменшення українського населення в результаті збільшення смертності продовжується катастрофічними темпами. Отже, демографічна політика України в сучасних умовах повинна бути направлена на зміцнення сім'ї, підвищення матеріального добробуту людей, зниження захворюваності і смертності, підвищення народжуваності.

Література: 1. <http://www.ukrstat.gov.ua> 2. Гайченко В. А. Основи безпеки життєдіяльності людини: Навч. посібн. / В. А. Гайченко, Г. М. Коваль. – К.: МАУП, 2006. – 232 с.

Зосим О. Ю.

УДК 330.322:332.14(477.54)

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Серед найважливіших питань, які мають бути вирішеними в Україні, є раціональне управління конкурентним та інвестиційним потенціалом її регіонів. Сьогодні, враховуючи кризові явища як національної, так і світової економіки, нашій державі необхідно усі зусилля в області внутрішньої політики спрямувати на забезпечення регіональної стабільності та підтримку регіонів у подоланні кризи. На думку автора, для того, щоб забезпечити впевнений вихід з кризи української економіки, необхідно залучити істотні обсяги іноземних інвестицій, що, у свою чергу, потребує створення сприятливого інвестиційного клімату в країні. Беручи до уваги сучасний стан державного управління та регіональної політики в Україні, об'єктивно неможливо виконати це завдання на всій території, тому доцільно зосередити зусилля на тих регіонах, що мають найбільший економічний потенціал. На думку автора, Харківська область має великий економічний потенціал для того, щоб стати привабливою для іноземного інвестора.

Метою цієї роботи є визначення, на основі аналізу сучасного стану економіки та закордонного досвіду управління, перспективних напрямків розвитку інвестиційного потенціалу Харківської області в сучасних умовах та у довгостроковій перспективі. Для цього необхідно проаналізувати, які наслідки мала для регіону економічна криза, та яких заходів можна вжити для ефективного їх подолання.

Економіка Харківської області в останні декілька років зростала швидкими темпами, при чому велику роль у цьому зростанні відігравали іноземні інвестиції, що, в першу чергу, поступали до будівельного комплексу регіону. Але будівництво житла стало однією з галузей, які найбільш постраждали від фінансової кризи, що не могло не відобразитися на економіці Харківщини. Статистичні дані свідчать про те, що ситуація у 2008 році значно погіршилася. Так обсяг житла, що було введено в експлуатацію у 2008 році, зменшився на 59% порівняно із 2007, що є найгіршим результатом серед регіонів України. Але при цьому обсяг інвестицій до житлової сфери у 1 півріччі 2008 року, за даними Держкомстату зріс на 2,8%. У 2 півріччі ситуація значно погіршилася та відбувся відтік капіталу з галузі будівництва. Несприятливими виявляються також умови для промислового сектору, який у січні 2009 року зменшився на 28,6%, потягнувши за собою зменшення обсягу іноземних інвестицій до основного капіталу на 12% [1]. Усі ці дані свідчать про істотне погіршення ситуації в регіоні, та посилення ризику втрати їм значної частини свого потенціалу. У цьому контексті цікавими є дані про те, що загальний обсяг прямих іноземних інвестицій до Харківської області збільшився на 320,7 млн доларів США. За цим показником серед регіонів України Харківщина поступається тільки Києву. На 01.01.2009 р. в м.Харкові налічується 19 підприємств, що реалізують 21 інвестиційний проект на території пріоритетного розвитку, з них 2 підприємства впроваджують в дію по два проекти. Строк освоєння інвестицій підприємствами згідно з контрактом встановлено від 2 до 10 років [2]. За обсягами надходження та освоєння інвестицій з початку реалізації проектів область знаходиться на п'ятому місці серед регіонів України, які реалізують інвестиційні проекти по всіх спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку (після Донецької області, Автономної Республіки Крим, Львівської та Закарпатської областей). Таким чином, наявний інвестиційний потенціал регіону можна оцінити як достатньо потужний, але значно підірваний кризовими явищами в економіці та законодавчими змінами, зокрема внесенням змін до Закону України "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території м. Харкова", яким запроваджувалися спеціальні умови оподаткування підприємств, що реалізують інвестиційні проекти в Харківському регіоні. Але вищезгадані негативні явища створюють гостру необхідність переорієнтації інвестиційного комплексу Харківщини.

© Зосим О. Ю., 2009

Існує декілька напрямків, у яких необхідно сконцентрувати увагу місцевої влади у рамках підвищення конкурентоспроможності регіону.

По-перше, для довгострокового розвитку необхідно орієнтувати внутрішні інвестиції до освіти та підготовки кадрів. Саме ця область вважається пріоритетною західним інвестиційним менеджментом та рекомендується для початкових етапів втілення усіх стратегічних інвестиційних програм. Харківський регіон має велику освітню базу, яка вважається однією з найкращих в Україні та відповідає більшості європейських вимог до організації освітнього процесу. Але для ефективного розвитку необхідно приділяти увагу організації безперервної освіти та відповідності лекційних курсів ВНЗ практичним реаліям.

По-друге, Харківська область потребує великого обсягу інвестицій до машинобудування. Для того, щоб залучити достатній обсяг інвестицій, необхідно, перш за все, вирішити проблему корупції та розкрадання активів великих заводів. Оскільки їх повна передача іноземним інвесторам неможлива та небажана для держави, необхідно створити передумови для довіри інвесторів до власників заводів, а також надати рекомендації щодо залучення іноземних спеціалістів до управління діяльністю вітчизняних підприємств [3].

По-третє, ефективне управління конкурентоспроможністю регіону повинно здійснюватися на всіх рівнях, тобто необхідна співпраця між владою, фінансовими установами та структурами бізнесу. Така співпраця можлива лише за умов взаємодовіри та рівноправного партнерства між цими суб'єктами, яку має забезпечити відкритість та прозорість їх дій, спільність цілей та готовність до компромісу та розумного діалогу. На жаль, на Харківщині така атмосфера ще тільки починає формуватися через ряд об'єктивних причин.

Сформулювавши основні стратегічні напрямки підвищення інвестиційного потенціалу Харківської області, автору хотілося б торкнутися пріоритетних галузей інвестування. Як свідчить практика, ставка на якусь одну галузь не виправдовує себе та є надто ризикованою. На думку автора, можна виділити наступні галузі, які є інвестиційно привабливими для іноземного інвестора:

медицина та фармакологія, що розвиваються в регіоні на потужній академічній та науковій базі; нежитлове будівництво, яке є вигідним у світлі підготовки до "Євро-2012". Зокрема потенційно привабливими для іноземних інвесторів та соціально значущими для регіону є проекти реконструкції ОСК "Металіст" та міжнародного аеропорту в Харкові;

точне та наукомістке машинобудування, у якому можна виділити проектування обладнання для АЕС та космічної галузі, що не мають аналогів в Україні.

Таким чином, з вищесказаного можна зробити висновки про те, що інвестиційний потенціал Харківської області потребує грамотного управління для ефективного його використання. Це управління повинно здійснюватися з орієнтацією на стратегічні цілі виходу з кризи та підвищення конкурентоспроможності регіону. Рекомендується використовувати для ефективного управління досвід європейського регіонального менеджменту та спиратися, перш за все, на підготовку нових та перепідготовку наявних кадрів. Також необхідно звернути увагу на формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій до пріоритетних галузей народного господарства, таких, як машинобудування, нежитлове будівництво та фармакологія.

У цілому, Харківщина є потужним регіоном, привабливим для інвестицій, але потерпає від нерационального управління.

Література: 1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – <http://ukrstat.gov.ua>. 2. Сайт Харківської обласної державної адміністрації // <http://www.kharkivoda.gov.ua> 3. Бетіна Н. У нас на районі // Дзеркало тижня. – 2009. – №46. – С. 3.

УДК 669 (477.62)

Каширіна В. Ю.

СТАН МЕТАЛУРГІЇ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стратегічним завданням української металургії на середньострокову перспективу є підвищення конкурентоспроможності підприємств на внутрішньому та світовому ринках. По-перше, це поняття визначається співвідношенням "ціна/якість", що, в свою чергу, залежить від технічного рівня основних засобів підприємства, їх відповідності до сучасних технічних, технологічних, екологічних вимог. Відповідно до цих позицій слід проаналізувати металургію Донецького регіону.

Донецька область – це великий і потужний промисловий регіон, промисловий потенціал котрої складають, по-перше, вугільно-добувна, металургійна, коксохімічна та машинобудівна промисловості. Регіон займає головне місце в об'ємі ВВП країни, а також входить до першої п'ятірки областей, які формують бюджет. Основними податками, котрі формують надходження до Державного бюджету, є податок на прибуток та податок на додану вартість, питома вага яких, у загальній сумі надходжень до Держбюджету, складала в 2008 році 90,9%.

© Каширіна В. Ю., 2009

Слід відзначити, що у розрізі основних видів економічної діяльності значна сума, а саме більше 1,9 млрд грн, надійшла від підприємств металургійної галузі, яка складає 28,6% від загальної суми надходжень промислових підприємств і 15,7% від загальної суми надходжень в Державний бюджет області [1].

Згідно з інформацією Головного управління статистики Донецької області, за січень – грудень 2008 року порівняно з аналогічним періодом у минулому році промислового виробництва знизилась на 7,8%, у тому числі в металургійному виробництві – на 12,8% [2]. Головна причина зниження загального обсягу промислового виробництва – існуючі проблеми в металургійному комплексі, загострення котрих відбулося через погіршення попиту на металопродукцію на зовнішніх ринках збуту під дією світової фінансової кризи.

Ураховуючи актуальні завдання подолання кризи, Донецьким державним науково-дослідницьким інститутом чорної металургії разом із ІЕЗ ім. Патона була розроблена Держпраграма пріоритетних напрямків розвитку підприємств ГМК Донбасу. Документ передбачає, що реалізація його положень допоможе забезпечити виробництво в Донецькому регіоні конкурентоспроможної на світовому ринку металопродукції високої якості, що дозволить відмовитись від аналогічного дорогого імпорту, значно розширити експорт прокату, при цьому скоротити або взагалі відмовитись від експорту дешевшої продукції низької якості [3]. Тобто основні положення програми включають не лише стратегію виживання гірничо-металургійного комплексу Донецької області, а й стратегію подальшого розвитку комплексу з використанням, що в сьогоденні умовах гострого дефіциту ресурсів дуже важливо, локальної сировинної бази.

Основна увага приділяється сталеплавильному виробництву, тому що саме воно визначає основні характеристики якості кінцевої продукції. Так, проблема випуску особливо чистої сталі для виробництва труб газопроводів та нафтопроводів, канатів, корду, металу для машинобудування, конкурентоспроможної на світовому ринку, включає три розробки:

1. Створення вітчизняної технології позапічної обробки металу порошковими дротами з різними наповнювачами.
2. Розробка та впровадження технології конверторної виплавки з використанням замість (частково або цілком) вапна спеціального флюсу (магнезійно-глиноземистого чи вапняково-залізного).
3. Розробка устаткування та технології виробництва слябо-блюмо-сортових заготовок на універсальній машині безперервного лиття заготовок.

У той же час, незважаючи на те, що вітчизняні металурги традиційно використовують розлив металу в ізложниці і потім його прокатку в обжимному цеху, процес безперервного лиття заготовок, що використовують в усьому світі, вже використовують і на Україні. А "лідером" за рівнем використання цієї прогресивної технології є "Азовсталь" [4]. Доменний сталеплавильний комплекс підприємства включає цех із двома конверторами, засобами позапічної обробки металу і трьома слябовими двострумовими машинами безперервного лиття заготовок. Окрім того, ще два таких механізми задіяні на інших ділянках.

Так, основною перевагою розробленої стратегії розвитку ГМК Донецького регіону до 2020 року є те, що вона передбачає комплексне вирішення цілого ряду питань: застосовані всі стадії процесу, починаючи з отримання розплаву, а також способів його позапічної обробки, вдосконалення виплавки сталі з урахуванням сировинних запасів Донецької області, і, на кінець, виготовлення із нових марок високоякісної чистої сталі готової продукції – штрипсів для виробництва газопровідних та нафтопровідних труб, дроту для канатів і металокорду, продукції для вугільного, гірничорудного та атомного машинобудівництва, які відповідають вимогам кожного конкретного замовника до відповідного виду вказаної металопродукції за рахунок розробки відповідних технологій.

Література: 1. www.ugmk.info.ua 2. www.ukrstat.gov.ua 3. Журнал "Металл". 4. Бизнес-журнал "Удачный выбор".

Кныш Ю. О.

УДК [336.14:352](477)

ПРОБЛЕМЫ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

Многообразная финансовая деятельность в Украине, регулируемая нормами различных финансовых институтов, строится на экономической основе государства. Финансовая деятельность, направленная на обеспечение функций государства – это его бюджет.

Бюджет – это план создания и использования финансовых ресурсов для обеспечения функций, осуществляемых органами государственной власти Украины, органами власти Автономной Республики Крым и местными Советами народных депутатов. Государственный бюджет Украины утверждается законом Украины [1].

© Кныш Ю. О., 2009

Сегодня формирование местных бюджетов регулируется Законами Украины "О бюджетной системе Украины", "О местных Советах народных депутатов", "О местном самоуправлении в Украине" [2 – 4], законами и декретами о налогообложении. В соответствии с ними все доходы местных бюджетов делятся на три группы: собственные доходы, закрепленные доходы, отчисления от так называемых общегосударственных доходов.

К числу собственных и закрепленных доходов относятся налог на прибыль с физических лиц, налог на доходы предприятий, которые входят в состав местного хозяйства, и некоторые другие. Отчисления в местные бюджеты осуществляются от налога на добавленную стоимость, от налога на доход, от акцизного сбора.

В соответствии с Законом Украины "О бюджетной системе Украины" состав и размеры части налогов, сборов и платежей, которые начисляются в местные бюджеты, определяются Верховной Радой Украины в соответствии с социально-экономическими нормативами, бюджетной обеспеченностью населения территории и состоянием местных источников доходов. Другими словами, в самом законе заложен затратный подход к формированию местных бюджетов: не затраты соответствующего местного бюджета определяются совокупными бюджетными доходами на данной территории, а, наоборот, доходы местного бюджета определяются вышестоящими органами управления в зависимости от предусмотренной суммы расходов. Этот подход становится еще более очевиден, если принять во внимание, что социально-экономические нормативы не разработаны и на практике ВР Украины при представлении Кабинетом Министров в бюджете на соответствующий год утверждает для каждой области индивидуальные нормы отчислений от общегосударственных доходов (НДС, налог на доходы предприятий, акцизный сбор и некоторые другие доходы) в консолидированные бюджеты областей.

Практика формирования местных бюджетов заключается в том, что в регионах составляются проекты расходной части бюджета, и после согласования с Министерством финансов определяется сумма расходов. От нее отнимаются собственные и закрепленные доходы, а потом определяется сумма и индивидуальные для каждой области нормативы отчислений от общегосударственных доходов в консолидированные бюджеты областей. При этом нормативы отчислений по регионам существенно отличаются.

Существенные различия существуют в нормативах отчислений в местные бюджеты от НДС, которые являются самым важным источником формирования местных бюджетов. Наименьшие нормативы были установлены для промышленных регионов – Днепропетровской (24,3%), Донецкой (22,1%), Луганской (35,7%), Харьковской (27,1%) областей. В то же время для Волынской, Житомирской, Закарпатской, Ровенской, Сумской, Херсонской и других областей был установлен норматив 100%.

В результате такой практики планирования нередко территории, которые вносят существенно больший вклад в создание ВВП Украины, получают такие же, а в ряде случаев и меньшие, средства в местный бюджет в расчете на одного человека по сравнению с территориями с более низкой эффективностью экономики [5].

Поэтому система формирования местных бюджетов должна отвечать следующим требованиям:

1. Обеспечивать соответствие расходов местных бюджетов доходам (государственного и местных бюджетов) на соответствующих территориях.
2. Повышать заинтересованность местных советов и граждан в развитии производства и повышении доходности промышленных регионов путем установления более высоких нормативов отчислений от НДС в местные бюджеты.
3. Поддерживать отсталые в экономическом отношении регионы на оптимальном уровне, не наносящем ущерба развитию индустриальных регионов, от которых зависит благосостояние всей страны.

Этим требованиям отвечала бы бюджетная система, основанная на принципе справедливости, суть которого состоит в том, что все налоги и платежи в бюджет Украины должны распределяться между государственным бюджетом и консолидированными бюджетами всех областей по единому нормативу для всех видов налогов и платежей. Исключением должны стать взносы в Фонд ликвидации последствий Чернобыльской катастрофы; отчисления на геологоразведочные работы и средства от продажи военного имущества, которые должны полностью перечислиться в государственный бюджет, а неналоговые сборы и платежи в зависимости от их характера – в государственный или местные бюджеты.

Установление единого для всех видов налогов и платежей (в том числе и для налога на доход) норматива распределения между государственным и местными бюджетами не исключает возможность возникновения споров реальности или нереальности тех или иных источников формирования местных бюджетов. Приемлемыми будут все разумные и справедливые предложения [6].

Литература: 1. Радионова И. Ф. Основы экономики: Учебник для учащихся старших классов / И. Ф. Радионова, И. С. Кравченко, В. В. Радченко. – Каменец-Подольский: "Абетка – НОВА", 2007. – 368 с. 2. Закон Украины "О бюджетной системе Украины" // www.rada.gov.ua 3. Закон Украины "О местных Советах народных депутатов" // www.rada.gov.ua 4. Закон Украины "О местном самоуправлении в Украине" // www.rada.gov.ua 5. www.allbest.ru 6. Кириленко Л. М. Моя экономика: Учебник для учащихся старших классов / Л. М. Кириленко, Л. П. Крупская. – К.: "А.П.Н.", 2006. – 320 с.

ПРОБЛЕМА РЕЙДЕРСТВА В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Мировой кризис, на сегодняшний день, коснулся всех сфер экономики. В условиях непростой экономической ситуации активизируется деятельность, связанная с перераспределением собственности. В Украине приобрел значительное распространение противоправный захват предприятий. Рейдерство — поглощение предприятия против воли его собственника или руководителя — в Украине приобрело такие масштабы, что стало реальной угрозой экономической безопасности целых секторов. В обществе теряется ощущение неприкосновенности частной собственности. Противоправные поглощения сегодня составляют более 70% всех поглощений. Ныне рейдеры могут захватить все: от квартиры до предприятия. Пока в стране бушует политический и экономический кризис, украинские рейдеры активизируют свою деятельность. Вместе с тем несовершенство законодательной базы в стране и отсутствие уважения к частной собственности лишь усугубляют ситуацию. В Украине зачастую бывает невозможно различить цель, преследуемую рейдерами, тем более, что она может меняться. Приобретая миноритарный пакет рейдеры, как правило, зарятся на весь бизнес, но если атака по каким-либо причинам срывается, они могут удовлетвориться получением прибыли от перепродажи мажоритария втроедорога приобретённого пакета акций, ликвидировав, таким образом, базу конфликта. Поэтому проблема рейдерства в условиях кризиса приобретает особенную актуальность [1].

Целью данной работы является определение последствий широкого распространения рейдерства в Украине, а также предложения возможных способов борьбы с ним.

Следует отметить, что юридического определения терминов "рейдер" и "рейдерство" в Украине нет. Следовательно, определить, что такое "рейдерство", можно исключительно на основании косвенных признаков и по аналогии с тем, что называют "рейдерством" за рубежом.

В отличие от классического рейдерства, сегодняшнее появилось с введением в оборот акций, поэтому его и связывают исключительно с капиталистической экономикой. Английское слово *raid* означает внезапное нападение, налет.

"Кризисное рейдерство" отличается от рейдерства предыдущих лет. В частности, доля спекулятивного капитала, питавшего рейдеров, уменьшилась. Поэтому рейдерские группы из-за отсутствия финансирования перешли от крупных объектов к атакам на средней и малый бизнес, небольшие предприятия в регионах, недвижимость и землю в областных центрах.

В Украине надо отделять легальное, законное недружественное поглощение, которое может быть, по мнению многих экспертов, даже полезно для национальной экономики, поскольку выбивает с рынка неэффективный менеджмент и собственников, от бандитского захвата, при котором неизбежно нарушается закон и сознательно задействуются уголовные элементы, а также допускается насилие против личности. Для того, чтобы как-то упорядочить понятие рейдерства, совмещающая в нём несовместимое, используется его деление на "белое", "серое", "чёрное" и гринмейл [2].

Первый и самый безобидный вид украинского рейдерства в Западной Европе вообще рейдерством не считается. Часто применяемый миноритарием корпоративный шантаж собственника с целью более дорогой продажи своих акций именуется на Западе гринмейлом и отделяется от рейдерства, как такового, поскольку считается, что целью рейдера является не получение прибыли от перепродажи акций, а установление полного контроля над бизнесом.

Второй вид — "белое рейдерство". Рейдер действует исключительно по закону, организывает скупку акций или долгов предприятия, пытается временно ухудшить его экономическое и финансовое положение, удешевив его акции, ищет прорехи в уставе и т. д.

Третий вид — "серое рейдерство". Здесь уже речь идёт о балансировании на грани закона. Для "серого рейдерства" характерно использование фальсифицированных документов, двойного реестра, незаконного собрания акционеров. Естественно, здесь есть простор и для коррумпирования судей.

Четвёртый вид — "чёрное рейдерство" идёт рука об руку с бандитизмом. Здесь значительно больше внимания уделяется коррумпированию чиновников разного рода администраций, министерств, представителей правоохранительных органов, судей. Помимо коррупционных незаконных и неправосудных решений, "чёрное рейдерство" характеризуется обязательным применением физического насилия для реального воплощения этих решений в жизнь [3].

Следует отметить, что в Украине грань между "белыми", "серыми" и "чёрными" рейдерами предельно размыта.

"Центр исследования корпоративных отношений" с 15 по 21 ноября 2008 года провел экспертный опрос на тему: "Рейдерство в Украине", в результате которого выяснилось, что 6,7% украинцев считает, что в Украине больше всего действует "белых" рейдеров, 80% уверены, что в стране больше всего "серых" рейдеров, 13,3% — "чёрных" рейдеров [4].

Действительно, "серых" рейдеров больше всего, ведь большинство рейдеров приходят с проллобированным решением суда, и заявляет, что именно они законные хозяева предприятия, завода, рынка и т. д. Однако и противоположная сторона имеет нужное решение суда и в данной ситуации выигрывает тот, у кого численное преимущество.

Участившиися заявленія властей о необходимости введения жесткой (в том числе и уголовной) ответственности за рейдерство, создание многочисленных, но малополномочных органов (разнообразных комиссий, рабочих групп и прочее), и, в то же время, отсутствие существенных результатов в этом направлении, наводит на некоторые мысли. Например, о том, что никто и не собирается всерьез пресекать не вполне законный, но зато очень прибыльный бизнес, или же просто не знают власти, с какого конца приняться за это "безнадежное" мероприятие.

13 марта 2009 г. был зарегистрирован в парламенте проект закона "О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Украины об установлении уголовной ответственности за захват предприятий (рейдерство)" (Проект). Согласно Проекту, в Уголовный кодекс (УК) Украины предложено внести значительные изменения, которые должны коснуться 4 действующих статей УК, а также ввести дополнительно статью 2241 "Захват предприятия — рейдерство" [5].

Цель рассмотренного проекта благородна: искоренить или, по крайней мере, существенно ограничить рейдерство на Украине. Однако само исполнение проекта закона таково, что он способен породить еще больше проблем и противоречий, если будет принят в такой редакции.

Украинским парламентариям необходимо помнить: проблема рейдерства комплексная, и одним лишь введением уголовной ответственности за силовой (наиболее простой) вариант рейдерства ее не решить. Необходимо внедрение систематичных продуманных изменений в законодательство, в том числе касающихся ценных бумаг, хозяйственных (особенно акционерных) обществ, деятельности правоохранительных и контролирующих органов нашей страны. Поверхностные решения в данной ситуации неприемлемы, так как они могут лишь скрыть это явление, а "недружественные поглощения" будут происходить без силовых акций, но с использованием многочисленных пробелов и несоответствий в украинском законодательстве.

Литература: 1. <http://blog.liga.net> 2. Паламарчук Г. Особенности рейдерства в Украине и политика его преодоления / Г. Паламарчук, Л. Венгер // Экономика Украины. – 2007. – №9. – С. 38 – 45. 3. Горицкая Н. Особенности украинского рейдерства // Финансовый директор. – 2007. – №8 (60). – С. 101 – 104. 4. <http://ukrstat.gov.ua> 5. <http://www.president.gov.ua>.

УДК 66(477.52)

Кощина Т. О.

ХАРАКТЕРИСТИКА ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Хімічний комплекс відноситься до найбільш складних міжгалузевих комплексів, розвиток якого виступає в ролі одного з найважливіших факторів науково-технічного прогресу. Хімічний комплекс Сумської області й в цілому України переживає сьогодні достатньо складний етап свого розвитку. За останні роки темпи розвитку значно знизились. Проблема існуючого рівня й розвитку даної галузі є актуальною, оскільки значну частину продукції хімічного комплексу використовують підприємства інших галузей промисловості. Ситуація, яка склалася, потребує радикальних змін.

На території Сумської області функціонує достатньо велика кількість підприємств хімічної галузі промисловості, на яких виробляються мінеральні добрива (ВАТ "Суміхімпром"), лакофарбова продукція (ТОВ "Пенталак"), гумовотехнічна продукція (ВАТ "Сумський завод гумовотехнічних виробів", ТОВ "Еластомер"), побутова хімія (ЗАТ "Радуга"), хіміко-фотографічна продукція (ВАТ "АК "Свема") [1, с. 272].

Одним з найбільших в Україні підприємств є ВАТ "Суміхімпром", яке випускає більше 50 найменувань технічної продукції. Це мінеральні добрива і кормові добавки, різноманітні кислоти, мінеральні пігменти, коагулянти для очистки води. Велика група товарів народного споживання. Шосткінське ВАТ "АК "Свема" виготовляє світлочутливі матеріали й магнітні носії інформації для різних цілей: охорони здоров'я, оборони, культури (телебачення, радіо, кіно), дослідження космосу, обчислювальної техніки, поліграфії [2].

За період з січня по грудень 2008 г. на ВАТ "Суміхімпром" було випущено товарної продукції на суму 1,4 млрд грн в діючих цінах, що на 0,5 млрд грн більше ніж за відповідний період 2007 року [3]. Це свідчить про те, що все ж таки певний розвиток у даній галузі промисловості присутній, але, використовуючи наявні ресурси, можна було виробити набагато більше продукції. Це означає, що однією з причин низького рівня розвитку хімічної промисловості Сумської області є застаріле устаткування, яке не здатне раціонально використовувати ресурси. Однак поступово значна кількість підприємств змінює старе обладнання та технології виробництва на більш нові, раціональні [2]. Це сприяє поступовому оновленню виробництва й зниженню собівартості.

Ще одна причина низького рівня розвитку хімічної промисловості Сумської області – кризисні явища в економіці в цілому. Сьогодні головним ризиком для виробників продукції хімічної промисловості залишається зростання цін на природний газ, який є основною сировиною для ви-

робництва. Подальше зростання цін на імпортовану сировину може призвести до втрати конкурентоспроможності вітчизняних виробників на зовнішньому та, що особливо небезпечно, на внутрішньому ринках [2]. Тобто через нестабільну ситуацію в економіці, зростання цін на паливо, підприємства не здатні розвиватися навіть з модернізацією устаткування.

Також ще однією причиною можна назвати недостатнє інвестування даної галузі промисловості. "Стратегія розвитку хімічного комплексу України в 2007 – 2015 роках" вказує на те, що щорічний об'єм коштів у цілому по Україні, які необхідні для оновлення виробничих фондів, повинен бути збільшеним з 2,4 млрд грн до 3,3 – 4,5 млрд грн. Усього в найближчі сім-вісім років українські хімічні підприємства планують інвестувати в виробництво не менше 13 млрд грн [4]. Це дасть ще одну змогу підприємцям модернізувати виробництво та перейти на більш енергоощадні технології. А значить, в найближчі декілька років існує можливість, що хімічна галузь буде на піднесенні.

Значна частина виготовленої хімічної продукції орієнтована на експорт [2]. Звідси випливає надмірна залежність галузі виробництва від цінних і товарних коливань на сировинних експортних ринках, що в умовах несприятливої кон'юнктури обумовлює циклічні спади в товарному виробництві й відповідно фінансово-економічному стані, як галузі в цілому, так і головних її господарчих суб'єктів.

Таким чином, існуюча на даний момент ситуація в хімічній галузі промисловості Сумської області потребує змін.

На основі всього вищесказаного та прийнявши до уваги причини низького рівня розвитку даної галузі промисловості, можна зробити висновок, що для забезпечення необхідного розвитку й екологічно-правильного функціонування:

необхідно забезпечити розвиток галузевого виробництва під потреби внутрішнього товарного ринку;

збільшити частку продукції з більш глибокою переробкою в тих секторах, де для цього існують передумови;

обновити технології та устаткування для виробництва більш якісної продукції при переході на енергоощадні методи виробництва.

стабілізація економічної ситуації в країні дасть змогу забезпечити структурну перебудову в галузі відповідно до нових умов розвитку економіки.

Отримані результати зможуть позитивно впливати на розвиток хімічної промисловості Сумської області, дадуть змогу перейти на вищий рівень за технологіями та методами виробництва. Хімічна галузь промисловості є однією з тих галузей, що найбільш шкідливо впливає на екологію області, але в той же час, по суті, єдина галузь, яка здатна використовувати відходи виробництва. Оновлення та використання прогресивних технологій у хімічній промисловості дає змогу обмежити її негативний вплив на природні умови життєдіяльності населення.

Ці результати можна застосувати не тільки для конкретної області, а також і для всієї України в цілому, адже хімічна промисловість не тільки Сумської області переживає складний етап свого існування.

Узагальнюючи все вищесказане, необхідно підкреслити, що теперішній етап розвитку хімічного комплексу України є в певній степені переломним. Основне завдання сьогодні – задіяти якісні фактори зростання, забезпечити їх активність у всіх сферах функціонування галузі.

Література: 1. Голиков А. П. Размещение производительных сил и регионалистика. Учебное пособие / А. П. Голиков, А. Г. Дейнека, Н. А. Казакова. – Харьков: ООО "Олант", 2005. – 320 с. 2. <http://www.ua-all-biz.info> 3. <http://www.sumykhimprom.com.ua> 4. <http://www.kommersant.ua>

Кравченко К. Г.

УДК 664(477.54)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Харчова промисловість належить до стратегічно важливих галузей народного господарства як України в цілому, так і Харківської області зокрема. Забезпечуючи продовольчу безпеку країни, вона є головною переробною базою сільського господарства й основним джерелом забезпечення споживчого ринку продовольством. Випуск конкурентоспроможної продукції можливий тільки на основі використання сучасних технологій, а також здійснення інноваційної діяльності на харчових підприємствах. Для цього необхідне створення ефективної та стійкої системи взаємовідносин між виробництвом, розподілом, обміном і споживанням на основі оптимального поєднання ринкових відносин і планомірного державного регулювання.

© Кравченко К. Г., 2009

Наведені міркування щодо проблеми стабільного розвитку харчової промисловості й зумовили актуальність обраної теми дослідження, її наукове і практичне значення, а також саму структуру та зміст дослідження. Необхідно визначити ефективність роботи підприємств харчової промисловості, створити науковий підхід для вирішення основних проблем і перспектив розвитку галузі у сучасних умовах, дослідити інноваційну діяльність підприємств.

Серед інших областей України Харківщина виділяється високим рівнем виробництва зерна, цукрового буряку, соняшнику та інтенсивним тваринництвом молочно-м'ясного напрямку і розвинутим промисловим птахівництвом.

Переробкою сільськогосподарської сировини, виробництвом харчової продукції займається 163 підприємства. Питома вага галузі в загальному обсязі промислового виробництва складає 29,8%. Підприємства в основному приватної форми власності, крім підприємств спиртової, лікеро-горілчаної та виноробної промисловості, які залишаються у державній власності. Потужності підприємств оліє-жирової, цукрової, кондитерської, спиртової, виноробної, лікеро-горілчаної, тютюнової, пивоварної промисловості мають великий експортний потенціал [1, с. 16].

Порівнюючи відповідні економічні показники за минулі роки із нинішніми, можна побачити великі розбіжності у них. Так за січень-жовтень 2008 року підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів виробили продукції на 3,29% більше ніж за січень-жовтень 2007 року. Нарощування виробництва відбулося в таких галузях, як тютюнова – на 13,58%, у промисловому виробництві рибної продукції – на 48,16%, у виробництві макаронів – на 32,03%, у виробництві напоїв – на 10,81%, у тому числі пива – на 19,57% [2].

На кінцеві результати роботи харчової промисловості помітно вплинули провідні підприємства галузі як за темпами, так і за питомою вагою обсягів виробництва. Так найбільші темпи зростання мають: ТОВ "Харківський м'ясокомбінат", ЗАТ "Приколотнянський олієекстракційний завод", ЗАТ "Харківський жировий комбінат", концерн "Бісквіт-Шоколад", ДП "Харківський завод шампанських вин", ВАТ з іноземними інвестиціями "Курганський бройлер" (з перероблення свійської птиці і кролів), ТОВ "Техноком" (з виробництва макаронних виробів), ТОВ "Еф-Джі-Фуд" (з виробництва прянощів), ЗАТ "Філіп Морріс Україна" (виробництво тютюнових виробів), Харківське відділення ВАТ "САН Інтербрю Україна" (виробництво пива "Рогань") [3, с. 40 – 41].

Беручи до уваги статистичні дані по області за 2009 рік, то на підприємствах з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів обсяги виробництва скоротилися на 6,2%. Менше виготовлено яловичини і телятини свіжих (парних) чи охолоджених, виробів хлібобулочних, сирів жирних, виробів ковбасних, масла вершкового (на 11 – 36%), свинини свіжої (парної) чи охолодженої (на 41%).

Одночасно у 4 рази зросло виробництво горілки, інших міцних спиртових напоїв, у 1,5 раза – макаронних виробів, на 24 – 38% – борошна, спредів та сумішей жирових, маргарину і продуктів аналогічних, на 9 – 16% – продуктів кисломолочних, олії соняшникової нерафінованої, молока обробленого рідкого. За січень – лютий поточного року виготовлено 56,4 тис. т олії соняшникової нерафінованої; 15,8 тис. т хлібобулочних виробів; 6,3 тис. т продуктів кисломолочних; 7,4 тис. т молока обробленого рідкого; 3,4 тис. т ковбасних виробів; 771 т жирних сирів; 196 т вершкового масла; 2,2 тис. т макаронних виробів; 320,7 тис. дал. горілки та інших міцних спиртових напоїв [2].

Такі розходження пов'язані із кризовим становищем в країні і в світі загалом. Зараз повернення до показників обсягів виробництва за попередні роки стає першочерговим завданням держави.

Незалежно від несприятливого фінансового становища, велику роль відіграє надмірне адміністративне втручання в життєдіяльність ринків, що є необґрунтованим з позицій економічної доцільності. У деяких випадках така політика визначається заполітизованістю деяких видів продовольчих товарів, наприклад, хліба. Підвищена зацікавленість до його ціноутворення особливо спостерігається під час виборчих процесів, цим намагаються апелювати в своїх інтересах різні політичні партії. Саме це заважає ефективно працювати хлібопекарським підприємствам через тиск згори і завдає збитків. Вирішити цю проблему можливо тільки при проведенні сурових політичних заходів, що корінним чином зможуть змінити такі недоліки.

Велике значення для України має вступ до СОТ. Серед переваг, які отримує Харківська область після вступу до неї, можна виділити три основні. По-перше, це поліпшення умов торгівлі із 150 країнами світу, на частку яких припадає 95% світової торгівлі. По-друге, це збільшення експорту промислової продукції, що надає нові можливості для розвитку і харчової продукції. Крім того, більш широкий вибір товарів та послуг, а також цін для споживача. Щодо можливих негативних наслідків, то одним із них треба зазначити проникнення якіснішої іноземної продукції на національний ринок. У цьому випадку розвиток існуючих в області підприємств буде залежати від ефективності впровадження інноваційної діяльності, що зможе забезпечити конкурентоспроможність вироблених товарів.

Так, наприклад, досвід у таких технологічних заходах вже має корпорація "Бісквіт-Шоколад", інвестиції 2007 р. у сумі 39 млн грн спрямувала на модернізацію та освоєння нового устаткування. Було введено новий автомат фірми "ХААС" з виробництва вафельної трубочки, що дало змогу збільшити випуск продукції на 20% та створити 5 нових робочих місць [3, с. 41].

Проведена робота з опрацювання наукових і статистичних матеріалів показала, що харчова промисловість області мала тенденцію до розвитку протягом останніх років, але зараз із кризовою ситуацією, що склалася в країні, поступово втрачає свої позиції. Вийти з цього стану може допомогти добре продумана інноваційна політика на підприємствах, а також правові акти із державного регулювання галузі.

Література: 1. Харківська область. – Харків: Б. в., 2007. – 27 с. 2. <http://www.kharkivoda.gov.ua> 3. Що зроблено. Харківщина. 2007. Промисловість, сільське господарство, освіта та наука, інвестиції, соц. сфера, культура. – Харків: Б. в., 2008. – 184 с.

ПРОБЛЕМЫ НАЙМА НА РАБОТУ ЖЕНЩИН В УКРАИНЕ

В современных социально-трудовых отношениях представляется актуальной проблема полового разделения труда, под которой понимают распределение занятий между женщинами и мужчинами, базирующихся на традициях и обычаях, формально и неформально закрепленных в практике и сознании людей.

Так, одной из важнейших проблем является проблема найма на работу женщин, которая возникает в силу меньшей конкурентоспособности женщин на рынке труда: женщины несут с собой больший, чем мужчины, социальный груз. Работодатели предпочитают нанимать на работу мужчин. Они полагают, что женщины не гарантируют стабильности, поскольку они обременены семейными обязанностями. Несмотря на то, что безработные женщины более образованы, чем трудоустроенные мужчины, большинство из них имеют лишь среднее образование, что означает, что у них нет специальных знаний по той или иной профессии [1].

Таким образом, можно говорить о том, что процесс экономической трансформации обнажил проблему неравенства женщин и мужчин на рынке труда [2]. При наборе новых кадров, работодатели отдали предпочтение, как правило, мужчинам. Подобная ситуация свидетельствует о том, что в обществе еще присутствуют патриархальные ценности и мужчине по-прежнему отводится главенствующая роль. Считается, что мужчины лучшие работники, поскольку они не обременены проблемами, связанными с уходом за ребенком, его воспитанием, они не уходят в декретный отпуск.

Поэтому, на взгляд автора, изучение этой темы необходимо и актуально, поскольку проблема найма на работу женщин является одной из острейших социальных проблем практически для всех стран.

Целью данной статьи является исследование социального положения женщин на рынке труда в условиях современного украинского общества.

В Украине существует множество законов, нормативно-правовых актов, где закреплено правовое регулирование труда женщин. Это и Кодекс законов о труде Украины, где указаны различные условия труда женщин. В Указе Президента Украины от 25.04 2001 г. "О повышении социального статуса женщин в Украине" подчеркнута необходимость осуществления мероприятий по обеспечению организационных, экономических и правовых гарантий для реализации женщинами права на труд, снижению уровня безработицы среди женщин.

6 мая 2001 г. Кабинет Министров Украины Постановлением №479 утвердил Национальный план действий по улучшению положения женщин и содействию внедрению (реализации) гендерного равенства в обществе на 2001 – 2005 гг. Этот документ дал возможность усовершенствовать существующее законодательство по гендерным проблемам, обеспечил формирование новых принципов социальной и правовой защиты женщин.

То есть мы видим, что в Украине существует система улучшения положения женщин, но для того чтобы она эффективно функционировала, на взгляд автора, нужна более тщательная политика, в первую очередь, государства.

Статистика показывает, что количество безработных женщин превышает количество безработных мужчин практически во всех странах региона. Женщинам намного труднее устроиться на работу.

По состоянию на 1 февраля 2009 года уровень официальной безработицы в Украине достиг 3,2%. Такие данные приводит Государственный комитет статистики. По последним данным, в Украине насчитывается 900,6 тыс. безработных: 485,2 тыс. женщин и 415,4 тыс. мужчин [3]. То есть мы видим, что уровень безработицы женщин в Украине выше, чем уровень мужчин. К тому же на предприятиях насчитывается 86,5 тыс. вакансий, таким образом, на каждую свободную должность претендуют 10,8 человек. А зная как трудно устроиться женщинам на работу, это очень высокий показатель вакансий. То есть, проанализировав уровень безработицы в Украине, мы можем сделать вывод, что не смотря на демократизацию общества, все же преобладает и имеет высший процент уровень безработицы женщин.

Женщины в странах с переходной экономикой сталкиваются с проблемой длительной безработицы, когда они в течение года не могут найти работу. Количество женщин, которые не могут долгое время найти работу, значительно выше, чем количество мужчин. Кроме того, доля женщин, сталкивающихся с проблемой длительной безработицы, приближается к 50% от общего количества безработных женщин, что же касается мужской безработицы, она никогда не достигает подобного уровня. Это все естественно ведет как к социальным, так и к экономическим последствиям. Многие женщины теряют веру в себя, что ведет к эмоциональной низкой самооценке, депрессии, в некоторых случаях даже к самоубийству [4].

Сегодня в условиях коренных преобразований решение проблемы улучшения положения женщин в социально-трудовой сфере заключается не только в улучшении качества рабочих мест, но и в обеспечении условий для реализации прав женщин по участию их в общественном производстве. В этой связи необходимо, в первую очередь, содействовать соблюдению прав женщин в единстве с правами и основными свободами человека; обеспечивать условия для полноправного участия женщин в принятии решений на всех уровнях управления; добиваться создания условий и правовых норм, необходимых для осуществления на практике конституционного принципа равных прав и равных возможностей.

Для решения поставленной задачи целесообразно учитывать высокую мотивацию женщин к производительному труду, которая сложилась на протяжении многих лет, чтоб доказать, что они достойные работать на уровне с мужчинами. А недооценка работодателями их способностей и трудового вклада, невозможность реализации ими своего образовательного и личностного потенциала приводит к тому, что женщины, будучи высококвалифицированными специалистами, сталкиваются с отторжением на рынке труда. Поэтому автор считает, что принятие во внимание этого фактора приведет к тому, что предприятия, различные организации получают профессиональных квалифицированных работников, которые поднимут их уровень производства и не только их, а и целой страны. В результате чего наша страна сможет более эффективно конкурировать на мировом рынке.

Литература: 1. Генкин Б. М. Экономика и социология труда: Учебн. пособие. – М.: НОРМА, 2005. – 382 с. 2. Дегтярь Л. Процесс трансформации и положение женщин // Вопросы экономики. – 2000. – №3. – С. 66 – 73. 3. Аркадина Ю. В. Безработица в Украине установила рекорд с показателем 3,2% в январе // ФОКУС. – 2009. – №12 – С. 39. 4. Журженко Т. Женская занятость в условиях переходной экономики адаптация к рынку или маргинализация? // Украинская женщина в переходный период от социальных движений к политике / Под ред. И. Жеребкиной. – Харьков: ХЦГИ, 2002. – С. 231 – 280. 5. Козлов А. Г. Соц. сущность безработицы. – М.: ИНФРА, 2002. – 432 с.

УДК 331.18(477)

Литвинцева Г. С.

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ

Сьогодні населення України потерпає від поєднаної дії економічної, екологічної і демографічної криз, які підсилюють одна одну й не дають їй вийти на шлях підвищення якості життя і сталого соціально-економічного розвитку. Деградація навколишнього природного середовища – матеріальна основа негативних змін у демографічних процесах, і, насамперед, у формуванні його здоров'я.

Необхідність зменшення накопиченого кризового потенціалу навколишнього природного середовища породжує не лише потребу в прискореній екологізації виробництва, а й в інтеграції економічних, екологічних і демографічних цілей.

Демографічна ситуація в Україні залишається, м'яко кажучи, складною. Скорочення чисельності населення, зниження тривалості життя, падіння народжуваності і міграції є головними показниками демографічної кризи. Про основні проблеми народонаселення в Україні та шляхи їх вирішення можна сказати наступне. Основні проблеми – це зниження тривалості життя населення України, скорочення населення та погіршення продуктивного оздоровлення населення.

У першу чергу, повинна бути чітка державна політика для вирішення цих проблем. Характерна річ, що саме зменшення чисельності, на думку фахівців, не є ознакою демографічної кризи. Демографічна криза переважною більшістю і політиків, і журналістів трактується як скорочення чисельності населення України. Хоч насправді це не тільки і навіть не стільки це. Демографічна криза – це передусім коротке життя. Питання не в тому, що нас стає менше. Менше стає населення більшості країн Європи, питання в тому, що ми живемо мало і живемо погано. І в цьому є ознака демографічної кризи [1]. Наприклад, 37,2% 16-річних хлопчиків не мають шансу дожити до пенсійного віку. Також велика кількість населення гине від самогубств та алкогольних отруєнь (рисунк) [2].

© Литвинцева Г. С., 2009

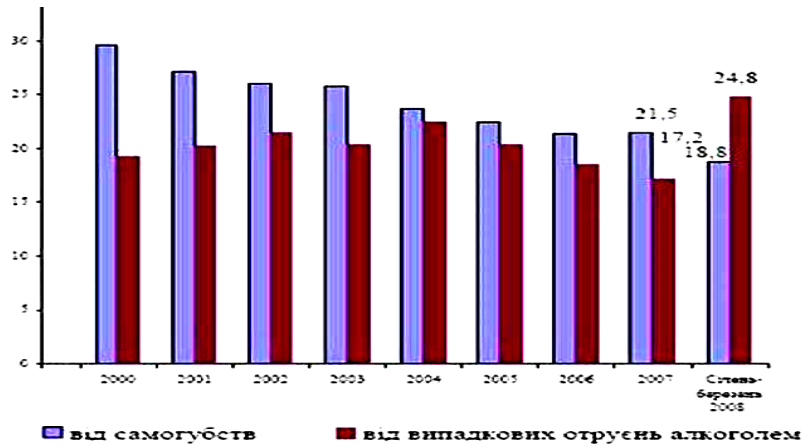

Рис. Смертність від самогубств та алкогольних отруєнь (на 100 тис. населення)

Питання в тому, що у нас надмірно висока смертність немовлят, у нас, практично, від усіх захворювань люди помирають раніше, ніж в більшості європейських країн. Додає проблем демографічних і соціальних неконтрольований вплив населення з України. Передусім, на жаль, від'їжджає кваліфікована молодь. І, як наслідок, утворення неповних сімей, і соціально-психологічний дискомфорт (невпевненість у завтрашньому дні), і, безумовно, стан репродуктивного здоров'я. Показники захворюваності жінок дітородного віку, материнська і дитяча смертність (показник стану репродуктивного здоров'я) в Україні ще дуже високі порівняно з середньоєвропейськими. До того часу, коли дівчинка вступає в репродуктивний період, вона вже має цілий ряд захворювань. Тож не дивно, що лише 6% дітей народжуються практично здоровими. Окрім цього, велике занепокоєння викликає поширення захворювань, що передаються статевим шляхом. За останні 10 років захворюваність на сифіліс, виявлена у вагітних, зросла у 20 разів. Також велика кількість жінок не виношують вагітність, або страждають на безпліддя.

Як не дивно, але найсильніша половина людства – чоловіки, у демографічному аспекті є найуразливішими. Чоловіки в Україні практично від усіх причин і в усіх вікових групах вмирають значно частіше і раніше, ніж жінки. Особливо вагомою є різниця в смертності від нещасних випадків майже в 5 разів. Однією з причин підвищення уразливості чоловіків є зловживання алкоголем та тютюнопалінням. Важкі умови сільськогосподарської праці та сільського побуту, недоступність у більшості випадків своєчасної і кваліфікованої медичної допомоги обумовлюють підвищений рівень смертності [3].

Держава повинна створювати програми, які будуть забезпечувати ефективну підтримку сім'ї, що є основним у суспільстві, а також сприяти її стабільності та враховувати різноманітність її форм. Уважно розглядати питання народжуваності, смертності та темпу приросту населення. Також приділяти значну увагу питанням урбанізації та міграції. Піклуватись про проблему відтоку населення з сільських районів і намагатися прийняти відповідні рішення цих та деяких інших проблем, пов'язаних з переселенням у міста, з вимушеним переміщенням населення, зумовлених погіршенням оточуючого середовища, ростом озброєних конфліктів. Будувати нові спортивні комплекси та майданчики для дітей та молоді, для того щоб діти менше дивились по телебаченню зовсім неморальні фільми, а займались спортом та покращували свій фізичний стан та здоров'я в цілому. Впроваджувати акції проти паління, наркоманії та алкоголізму. Але в усіх цих програмах населення повинно теж приймати активну участь, проявляти ініціативу та бути зацікавленим у чіткому дотриманні всіх законів і правил.

Для вирішення демографічних проблем можна було б почати з проблеми алкоголізму в країні. Першим кроком до її вирішення може бути: суворе спостереження за продажем алкогольних напоїв дітям до 18 років, а краще б видати закон про заборону продажу алкогольних напоїв особам до 21 року. До цього закону можна було б додати обмеження у часі для продажу алкогольних напоїв у магазинах. Наприклад, після 18.00 продаж спиртних напоїв повинен припинитись. У разі порушення цього закону, штрафувати керівництво магазинів. Завдяки цьому закону можна буде уникнути чималої кількості отруєнь спиртними напоями, які в більшості випадків приводять до смерті, також уникнення розбоїв і порушення дисципліни в суспільстві, деградації населення, втрати моральних цінностей, що може призвести до руйнації суспільства. Найжахливішим є те, що серед підлітків, які вживають алкогольні напої, приблизно 60% дівчат, і до того часу, коли дівчинка вступає в репродуктивний період, вона вже має цілий ряд захворювань, які можуть передаватися спадково дитині.

Література: 1. Гуреш Т. Нема кого послати у Декрет!: Демографічна криза в Україні і в світі // Укр. слово. – 2000. – 18 – 24 травня. – С. 15. 2. www.ukrstat.gov.ua 3. Хвіст В. Демографічне становище сучасної України // Соціально-економічні перетворення в сучасній Україні. – К., 2001. – С. 70 – 75.

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: УКРАЇНСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ ДИВО

Однією з найважливіших ознак перетворень у державі є регіональна ініціатива. Регіональна політика України, частково запозичена у СРСР і орієнтована на роботу з адміністративно-територіальними одиницями, не дає регіонам можливості самовираження [1, с. 56].

На жаль, уся політика регіонів, як і раніше, "дихає" спадщиною командно-адміністративної системи. Системи, яка давно показала свою неефективність. Без доброї системи управління регіонами не буде економічного розвитку країни.

Перше пояснення ситуації, що склалася, у регіональному розвитку – це недостатня увага з боку "влади" до проблем регіонального розвитку [2, с. 4].

Спочатку необхідно помінати апарат влади. Щоб наша влада не ділилась на три сили, необхідно зробити двопартійний парламент, більшість, яка перемогла на виборах, буде обирати спікера, у чийх руках буде влада над державою. Кабінет міністрів буде підпорядковуватися спікеру. За рахунок того, що "рідна партія" спікера займає більшість у раді, вся законодавча влада буде йти одним курсом з лідером держави. Президенту відведена така ж роль, як, наприклад, у Німеччині.

Таким чином, буде всіляко виключена можливість, коли кожен з елементів влади тягне державу в свою прірву. Тільки єдиний курс може ефективно правити країною.

Необхідність прийняття рішень "згори", тобто на рівні, на якому можна оцінити ситуацію, зважити проблеми і зрозуміти перспективи регіонів, зовсім не означає, що регіональна політика повинна і реалізуватися "зверху". Часто самі регіони найкращим чином використовують власні можливості [2, с. 5].

Фундаментом регіонального розвитку має стати самостійність регіонів, перш за все, за рахунок власних джерел та залучених інвестицій [3].

Обласний поділ України в нинішньому вигляді є скоріше спадщиною СРСР, ніж інструментом розвитку країни. Центр не бачить регіонів і не будує відносини з ними [1, с. 59].

Кожен з регіонів повинен вести свою політику зростання. Таким чином, буде поступово долатися детермінізм розвитку сходу і заходу. Незважаючи на промисловий схід, захід країни промисловим, ніколи не стане, а навіщо? Навіщо з прекрасної туристичної зони робити зосередження заводів? Карпатські гори, так само як і Кримські з їх чудовим кліматом, можуть стати набагато привабливішими і доступними для туристів, ніж Туреччина, Альпи. Центральну частину, навпаки, необхідно зробити аграрною. Наші чорноземи одні з кращих в світі, а кількість зібраного врожаю – ні. Направленість на сільське господарство має бути пріоритетним у центральній Україні. Не треба змушувати тесляра займатися зварюванням, дайте йому можливість робити те, що він робить краще за все. На сході країни повинен бути створений індустріальний комплекс, орієнтований на енергоємне виробництво металу і важке машинобудування, з паралельно розвиненою паливно-енергетичною, транспортною та науковою інфраструктурою.

Кожен регіон повинен бути "відправлений у вільний політ" з точки зору місцевого управління, але регулювати і спрямовувати політику повинна державна влада.

Далі державі необхідно визначити своє місце у власних відносинах з регіонами в міжрегіональних відносинах. Адже створити регіони мало. Потрібно ще зробити так, щоб процес регіоналізації не сприймався елітами як розпад країни на частини [1, с. 59].

Політична реклама і пропаганда не популярних робочих місць (робітники заводів, будівельники, сільськогосподарські працівники і т. п.) залучить в ці галузі господарства фахівців. "Зарплата на заводах велика – ось тільки ніхто не хоче йти туди працювати" – Олена Золотарьова (радник прем'єр-міністра України).

Щоб створити нові робочі місця, треба підтримувати розвиток малого та середнього бізнесу. Зменшення податків, реформування на користь малого та середнього бізнесу, і при цьому сурові штрафи та покарання створюють "контраст", що чесно працювати набагато надійніше.

Дуже важливу роль для України може грати туризм. Для категорії малих міст-курортів забезпечуватиметься подальший розвиток соціальної сфери. Історичні куточки та заповідники можуть зацікавити іноземних туристів. А туризм – це найефективніший спосіб залучення іноземного капіталу.

Реалізація зазначених заходів сприятиме створенню ефективної індустрії туризму, максимальному використанню діючих зон відпочинку та лікування [3].

У нашої країни величезний потенціал. Завдяки туризму ми можемо привернути увагу спеціалістів та науковців, зовнішні інвестиції. Провівши низку реформ, починаючи з верхівки влади, і закінчуючи реформами малого та середнього бізнесу, ми зможемо підняти нашу країну з руїн. Зміна ведення регіональної політики, її більш раціональне і правильне ведення допоможе відкрити багаті резерви нашої країни. У цьому буде полягати економічне чудо України.

Література: 1. Золотарьова О. Б. Регіональні гонки // Дзеркало Тижня. – 2001. – №36. – С. 56 – 60. 2. Береславській А. С. Необхідність регіонального розвитку // Всеукраїнська експертна мережа. – 2007. – №29. – С. 4 – 5. 3. Соловійов В. Звіт за темою "Характеристика практичних аспектів побудови регіональних інноваційних стратегій в Україні" // http://www.pluaris.org.pl/pliki/msz/2007/cherson1/Polityka%20innowacyjna%20Ukrainy/Reg_polit_Ukr.doc. 4. Чемерис І. Е. Регіональна політика: конфлікт концепцій як наслідок конфлікту політичних інтересів // Щоденна всеукраїнська газета "День". – 2005. – №99. – С. 34 – 36.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В КРИМУ

Загальносвітові тенденції розвитку туризму показують, що ця перспективна галузь господарства за відповідних умов може стати каталізатором оздоровлення економіки як конкретного регіону, так і країни загалом. Але Крим з його колосальним курортним і туристичним потенціалом залишається осторонь від світових тенденцій розвитку туризму. До частки нашого півострову належить менше половини відсотка від загального обсягу таких послуг, у той час як туризм, історія розвитку якого у Криму нараховує більше ста років, може і повинен стати пріоритетним напрямком в економіці регіону як сфера міжнародного бізнесу. На сьогоднішній день матеріально-технічна база рекреаційних закладів, асортимент і якість послуг відстають від світового рівня, що знижує конкурентоспроможність Кримського регіону на світовому ринку. Загалом, існуючі методи та структура управління рекреаційно-туристичним комплексом не відповідають новим, зміненим умовам його функціонування, що гальмує шлях його подальшого більш успішного розвитку.

Основною метою розвитку курортно-рекреаційного і туристичного комплексу Криму є формування конкурентоспроможного на національному і світовому рівнях туристичного продукту на основі ефективного та раціонального використання рекреаційного потенціалу Криму. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити всі проблеми, що перешкоджають вільному розвитку туризму в Криму. Таким чином, виникає необхідність здійснення аналізу ситуації, що склалася у сфері українського туризму, на основі статистичних даних, виділення основних проблем, що існують на даному етапі розвитку туризму, виявлення можливих шляхів вирішення цих проблем та оцінки перспектив розвитку рекреаційно-туристичного комплексу Криму.

Роль туристичної сфери в економіці нашої країни з кожним роком зростає. Але позитивні зрушення у туристичній сфері на сучасному етапі розвитку країни характеризуються все ж незначною участю у світовому туристичному процесі. Якщо розглядати світовий досвід, то туристична сфера України знаходиться на початковій стадії розвитку порівняно з тими стандартами, які утвердились на світовому туристичному ринку [1].

За даними Світового економічного форуму у сфері туризму Україна серед 124 країн світу посідає тільки 78-ме місце. Туризм в Україні забезпечує формування менше 1% ВВП, у той час як в економічно розвинених країнах цей показник досягає 6 – 8% [2].

За даними Адміністрації Держприкордонслужби України динаміка туристичних потоків в Україні має тенденцію до зростання. Протягом 2007 року Україну відвідали 23,1 млн в'їзних (іноземних) туристів, що на 22% більше, ніж у 2006 році. У 2008 році кількість туристів зросла ще на 19% [3].

Кількість туристів зростає, обсяги наданих послуг теж зростають, збільшується і кількість кваліфікованих спеціалістів. Інша справа, зовсім недостатньо ростуть прибутки бюджету від туризму. На думку експертів, темпи та якість зростання не відповідають сучасним тенденціям і реальному туристичному потенціалу нашої країни.

Серед проблем, що стримують розвиток галузі, можна виділити такі:

відсутність розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності галузі та туристичних представництв за кордоном;

відсутність цивілізованих умов перетину кордону та несприятливий візовий режим для іноземних туристів;

податкове законодавство, що не сприяє вкладенню інвестицій в інфраструктуру туризму та санаторно-курортний комплекс;

недоліки в системі регіонального управління;

тіньова економіка [4].

Інвестиції у кримську туристичну сферу матеріалізуються у дорогі апартаменти, елітні готелі, відомчі будинки відпочинку – це одразу помітно. Так само, як помітна невисока якість інфраструктури. Якби було вкладено інвестиції у ремонт доріг і у комунальну сферу, Крим значно скоріше закріпив би свої економічні позиції.

Визначення туризму як пріоритетного напрямку розвитку регіону не підкріплено сприятливими умовами, які б створювалися з боку органів влади.

Для вирішення цих проблем, державна політика в рекреаційно-туристичній галузі повинна бути направлена на:

сприяння залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів у галузь;

збільшення обсягів фінансування, інформаційно-рекламних заходів щодо рекреаційно-туристичних можливостей України;

відпрацювання системи страхування інвестиційних проектів;

забезпечення можливості фінансування рекреаційно-туристичних об'єктів, які володіють найбільш високим потенціалом, за рахунок пільгових кредитів;
вдосконалення законодавчої та нормативної бази;
збільшення потоку іноземних туристів шляхом максимального спрощення процедури оформлення візових документів, прикордонного та митного контролю для іноземних туристів.

Очевидно, відповідні державні органи повинні як розповсюджувати передовий досвід, так і контролювати його запровадження.

Для задоволення рекреаційно-туристичних потреб населення необхідно передбачити:

розвиток нових напрямків рекреаційно-туристської діяльності "зелений туризм", "агротуризм" (сільський туризм), поліпшення організації рекреаційно-туристичної діяльності у заповідних об'єктах ("екологічний туризм"), створення з цією метою Національних та ландшафтних парків;

подальший розвиток спортивного туризму, передусім спелеотуризму, пішохідного, велосипедного, водного, а також необхідне налагодження сервісу, облаштування природних об'єктів для туристських цілей;

розширення пізнавального туризму та екскурсійної діяльності в місцях релігійного паломництва, що приваблюють іноземних та українських туристів, а також поблизу своєрідних пам'яток природи;

розширення туристсько-екскурсійних маршрутів, залучення для ознайомлення всіх значних природних та історико-культурних об'єктів;

розташування комфортабельних установ у найпривабливіших місцях для відпочинку з метою залучення іноземних туристів.

Проведення цих заходів дозволить оптимальніше використовувати рекреаційно-туристичний потенціал, сприятиме повнішому задоволенню потреб населення. Розвиток та оптимізація структури рекреаційно-туристичної системи може стати важливим засобом вирішення соціально-економічних проблем.

Природне розмаїття Криму, його історія, пам'ятники культури створюють унікальну можливість для розвитку туризму, розквіт якого може стати рішенням соціально-економічних проблем усього Криму. Тому туризм визначено як один з основних пріоритетів розвитку регіону. Але, незважаючи на це, туризм у Криму розвивається дуже повільно, підриваючи при цьому природну базу свого існування. Причина тому – неправильна державна політика у сфері туризму, відсутність належних заходів, які б стимулювали розвиток рекреаційно-туристичного комплексу України. Для вирішення проблем, що гальмують розвиток галузі, державі необхідно зробити активні кроки на шляху вдосконалення системи управління та організації діяльності комплексу, стимулювання фінансування інфраструктури туризму. Тоді, за умов запровадження усіх потрібних заходів, український туризм зможе формувати конкурентоспроможний на світовому ринку туристичний продукт, посяде гідне місце у сфері туризму серед країн світу та зможе оздоровити економіку як регіону, так і всієї країни.

Література: 1. <http://www.hotel-school.com.ua/> 2. <http://utg.net.ua/> 3. <http://www.tourism.gov.ua/> 3. <http://tourlib.net/>

УДК 621(477.54)

Макарова Є. І.

ХАРАКТЕРИСТИКА МАШИНОБУДУВАННЯ М. ХАРКОВА НА ПРИКЛАДІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Машинобудівний комплекс є провідним у народному господарстві України. Тому він відіграє важливу роль у структурі національної економіки й зокрема в розвитку Східних і Південних регіонів країни. Проблеми найбільших машинобудівних підприємств позначаються не тільки на становищі всієї галузі, але й на добробуті населення, тому їх правильне і своєчасне вирішення є надзвичайно важливим.

Харків є великим центром машинобудування. Тут знаходяться такі підприємства, як ДП "Завод імені Малишева" (виробництво танків і іншої бронетехніки), ВАТ "Харківський тракторний завод", ВАТ "Харківський підшипниковий завод", НВО "Електротяжмаш", ВАТ "Турбоатом", АТ "Юж-кабель" та ін.

© Макарова Є. І., 2009

Розглянемо характеристику машинобудування на прикладі трьох різних підприємств: ХТЗ, ХАРП, Турбоатом, які в даний час мають різні економічні результати. Найбільші проблеми має ХТЗ, який за 2007 р. має збитки в сумі 89 млн грн. ВАТ "Харківський тракторний завод" виробляє гусеничні і колісні трактори. За 17 років незалежності України випуск тракторів на ХТЗ зменшився більш ніж в 5 разів. До 2007 року ХТЗ вважався безперспективним підприємством. Завод кілька разів міняв власників. Початком масштабних змін на ХТЗ став 2007 рік, коли російська група "ГАЗ" взялася за реформування підприємства. З її приходом на завод розширився ринок збуту української компанії, ХТЗ почав продавати техніку не лише в Україні. Зростання продажів склало 27,6%. Але з тим більшість проблем, таких, як застаріла продуктова лінійка і зношеність устаткування, залишаються невирішеними. Підприємство не має можливості оновлювати основні фонди, знос яких – 90%, а вартість – більше 700 млн грн. У результаті виробничі потужності скоротилися в 5 разів. Продуктова лінійка заводу теж вимагає значного доопрацювання. Основний продукт харківського заводу – трактор Т-150 – застарілий і не зможе забезпечити підприємству стійке зростання. Харківський трактор ламається удвічі частіше за імпортовану техніку. Так розроблений на заводі малопотужний трактор Хтз-35 користується великою популярністю, але до корінних змін асортименту справа так і не дійшла. Також доки невідомо, чи погодиться група "ГАЗ", в якій великі проблеми у зв'язку з фінансовою кризою, інвестувати в український актив [1]. На ХТЗ можлива підтримка держави (дотації на науково-дослідні розробки, інші інвестиції), але доки ці плани не кваліфікуються втілювати в життя, а у зв'язку з кризою, вони взагалі відкладені на майбутнє. Заводу також необхідна технічна модернізація і розгалужена дилерська мережа, а для цього потрібні інвестиції, що обчислюються десятками мільйонів доларів. За перше півріччя 2008 р. ХТЗ виробив 1 630 тракторів, що на 64% більше, ніж за аналогічний період 2007 р. Проте у вересні стався обвал ринку продажів, тому з вересня по теперішній час завод у простой.

Набагато краща ситуація на ВАТ "Харківський підшипниковий завод", заснованому в 1947 р. Воно спеціалізується на виробництві кулькових і роликових підшипників. Є одним з лідерів в СНД з виробництва підшипників [2]. Але з тим 2007 р. ХАРП завершив з негативним фінансовим результатом: збитки склали 4 млн грн (у 2006 році – 13,6 млн грн). Як відзначив президент АТ "УПЕК" Анатолій Гиршфельд, ХАРП не вийшов на прибуткову роботу через відсутність на ринках СНД ефективних антидемпінгових заходів у відповідь на експансію китайських виробників кулькових підшипників, а також низької цінової пропозиції на українському ринку з боку основного конкурента ХАРП в галузі залізничних підшипників – Європейської підшипникової компанії. ХАРП продовжує свій інвестиційний проект загальною вартістю понад 26 млн долл. Так в 2006 р. був введений комплекс виробництва підшипникових заготовок методом гарячого штампування. Завдяки створенню нового виробництва ХАРП зможе випускати заготовки принципово нового рівня якості, що задовільняють всім стандартам. У 2009 р. ХАРП має намір на 25% збільшити обсяг продажів. Слід зазначити, що основну частину продажів ХАРП здійснює через генерального дистриб'ютора ТОВ "УПЕК Трейдінг" і залишає велику частину прибутку там.

Найбільш стійкий економічний стан у ВАТ "Турбоатом", яке за 2007 р. отримало чистого прибутку 34,9 млн грн при цьому залишкова вартість основних фондів на 01.01.2008 р. склала 219 млн, (для порівняння на ХТЗ цей показник дорівнює 217 млн грн, а сума збитків 89 млн грн), це показує ефективність використання основних фондів коштів там і тут. За 2008 р. обсяг продажів склав 552 млн грн – на 48% більш ніж в 2007 р. Чистий прибуток – 145 млн грн, що в 4,4 раза більше плану. При цьому частка експорту склала 70,5%. На підприємстві працює 4,7 тис. чоловік [3]. На 2009 р. "Турбоатом" має намір продати продукції на 600 млн грн, а його керівництво планує велику частину прибутку направити на модернізацію, зокрема оновлення верстатного парку.

Можна зробити висновок, що однією з умов стійкого зростання і конкурентоспроможності підприємства є модернізація виробництва разом з висококваліфікованим управлінським менеджментом. Якщо ХТЗ не оновлює основні фонди і знаходиться в дуже важкому положенні, ХАРП вкладає інвестиції у виробництво і знаходиться на шляху підйому, а "Турбоатом" має стабільне положення, своєчасно проводячи модернізації. На ХТЗ проблеми з реалізацією тракторів, а ХАРП успішно конкурує з аналогічними заводами не лише в Україні, але й Росії, Білорусі і далекому зарубіжжі; "Турбоатом" веде переговори для укладання зарубіжних контрактів на суму 1 млрд 200 млн грн. Не дивлячись на різну фінансову ситуацію, всі підприємства в кінці минулого року зіткнулися зі схожими проблемами: призупинення банківського кредитування викликало кризи неплатежів з боку споживачів і, як наслідок, зниження замовлень. Тому відновлення банківського кредитування, а також своєчасне відшкодування ПДВ при експорті є важливими умовами нормальної роботи машинобудівних підприємств. І сьогодні виживуть ті підприємства, які можуть успішно конкурувати на світовому ринку і мають великий експортний потенціал, одержуючі додаткові переваги у зв'язку зі зростанням курсу долара відносно гривні.

Література: 1. <http://investory.com.ua/> 2. <http://www.harpu.ua/> 3. <http://turboatom.com.ua/>

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЦІЛІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Особливості в розвитку регіонів України, регіональні відмінності єдиного господарського простору обумовлені різними історико-географічними передумовами господарського освоєння східних і західних територій, природно-ресурсним потенціалом, розселенням населення й демографічною ситуацією. У роботах вітчизняних і закордонних регіоналістів [1] до найпоширеніших причин регіональних відмінностей (нерівностей) належать:

- розходження природно-кліматичних умов життя й підприємництва в окремих регіонах країни;
- масштаби, якість і напрямки використання природних ресурсів;
- периферійне або глибинне положення регіону, внаслідок чого підвищуються транспортні витрати, ростуть ціни й звужується ринок збуту;
- застаріла структура виробництва, запізнювання із введенням інновацій;
- тенденції в економічному розвитку країни;
- стадія технологічного розвитку;
- політичні умови, форми загальної й регіональної політики;
- фізичні фактори розміщення: наявність або відсутність гаваней, аеропортів, транспортних систем та ін.;

соціально-культурні фактори.

Економічний потенціал держави концентрується, головним чином, у Донецькій, Дніпропетровській, Луганській, Харківській і Київській областях, у яких зосереджено 47% всіх основних фондів України, а разом з Одеською областю на них припадає майже 60% обсягів промислового виробництва [2]. Така нерівновага загальноекономічних і соціальних індикаторів у регіонах України підсилює політичну напруженість у державі й спричиняє необхідність вжиття заходів, які змогли б забезпечити ефективне державне регулювання процесів регіонального розвитку країни.

Під регіональною політикою розуміється система цілей і завдань органів державної влади з управління політичним, економічним і соціальним розвитком регіонів країни, а також механізм їхньої реалізації.

Регіоналізація управління економікою країни повинна здійснюватися у таких напрямках:

- урахування у рішеннях центральних органів влади інтересів регіонів, яких ці рішення стосуються;
- у рішеннях центральних органів повинен переважувати консенсус між центром і регіонами над централізованим диктатом;
- послідовне здійснення всіма органами влади державно-регіональної політики;
- неухильне підвищення самостійності регіонів у вирішенні власних проблем;
- формування дієвого місцевого самоврядування.

Важливим етапом регіоналізації є прийняття Європейської Хартії про місцеве самоврядування у Страсбурзі 15 жовтня 1985 р. Україна приєдналася до цієї Хартії у вересні 1996 р., тому формування регіональної політики в Україні повинно проходити відповідно до положень Європейської Хартії, а чинне законодавство й нормативні документи повинні відповідати їх вимогам [1].

Вивчення досвіду вирішення регіональних проблем і механізмів реалізації регіональної політики ЄС може надати дієву допомогу Україні, наблизивши її регіональну політику до регіональної політики в ЄС.

Основними принципами регіональної політики ЄС є:

- надання фінансової допомоги регіонам з яскраво вираженим відставанням в економічному розвитку;
- вирішення конкретних завдань на рівні (регіональному, національному, міждержавному), який є найбільш ефективним;
- пряма взаємодія між державами ЄС при реалізації ними національної політики [3; 4].

До цілей регіональної політики держави в сучасних умовах відносяться:

- створення єдиного економічного простору;
- вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів;
- запобігання забрудненню навколишнього середовища, комплексний екологічний захист регіонів;
- пріоритетний розвиток регіонів, що мають особливо важливе стратегічне значення;
- максимальне використання природно-кліматичних особливостей регіонів;
- становлення й забезпечення гарантій місцевого самоврядування.

Цілі регіональної політики в значній мірі визначають і формують цілі й завдання економічної, соціальної, науково-технічної, екологічної, демографічної й національної політики.

Література: 1. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики. Учебник для вузов. – М.: ГУВШЭ, 2000. – 495 с. 2. Ішук С. І. Розміщення продуктивних сил (Теорія, методи, практика). – 6-те вид. – К.: Європ. ун-т, 2004. – 216 с. 3. Коровкин В. Европейская интеграция и региональная политика // Мировая экономика и международные отношения. – 1997. – №4. – С. 99 – 100. 4. Ларина Н. И. Задачи и методы региональной политики в странах рыночной экономики // Регион: Экономика и социология. – 1994. – №4. – С. 146.

АНАЛІЗ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЙОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У період переходу до ринкової економіки в Україні трансформаційні процеси супроводжуються загостренням ряду проблем і, зокрема, проблеми безробіття. Сьогодні ця проблема загострюється все більше, торкаючись інтересів кожного працівника, кожного працездатного громадянина.

Метою дослідження є оцінка позитивних і негативних наслідків безробіття та визначення шляхів державного регулювання цього явища в Україні.

Безробіття – соціально-економічне явище, при якому частина робочої сили економічно активного населення не зайнята у суспільному виробництві.

Роздержавлення та приватизація державної власності, структурна перебудова економіки, економічні негаразди останніх років супроводжуються масовим вивільненням та перерозподілом робочої сили. Починаючи з січня 1996 р. і по сьогодні, цей процес набув надзвичайних масштабів, що викликало різке збільшення безробіття при одночасному скороченні вільних вакансій.

Отже, факторами формування безробіття можна назвати [1]:

- 1) нестачу сукупного ефективного попиту;
- 2) негнучкість системи відносин цін і ставок заробітної плати і викривлення в ній, пов'язані з грошовою експансією держави і подальшою інфляцією;
- 3) недостатню мобільність робочої сили;
- 4) структурні зрушення в економіці;
- 5) дискримінацію на ринку праці щодо жінок, молоді та національної меншості;
- 6) демографічні зміни в чисельності та складі робочої сили;
- 7) сезонні коливання в рівнях виробництва окремих галузей економіки.

Безробітними в Україні вважаються громадяни працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку (трудового доходу) внаслідок відсутності підходящої роботи, зареєстровані в державній службі зайнятості, дійсно шукають роботу та здатні приступити до неї [1].

За даними Державного комітету статистики України у 1995 році налічувалося 24,1 млн осіб економічно активного населення віком 15 – 70 років, з них – 1,437 млн осіб – безробітні. Отже, рівень безробіття становив 5,96%. У першому півріччі 2008 року порівняно з першим півріччям 2007 року кількість безробітних (за методологією Міжнародної організації праці (МОП) у віці 15 – 70 років скоротилася на 50,7 тис. осіб, або на 3,3% та становила 1,5 млн осіб.

Рівень безробіття населення віком 15 – 70 років (за методологією МОП) у цілому по Україні знизився та становив 6,6% економічно активного населення зазначеного віку, що нижче, ніж в середньому по країнах Євросоюзу (7,1%). Порівняння показника рівня безробіття населення, визначеного за методологією МОП, по Україні та країнах Євросоюзу в I півріччі 2008 року наведено на рисунку [2].

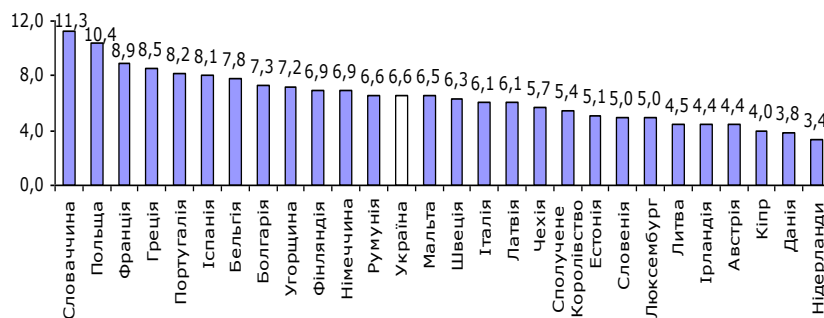

Рис. Рівень безробіття населення по Україні та в країнах Євросоюзу (у % до економічно активного населення у віці 15 – 74 років, для України – у віці 15 – 70 років)

Сучасні економісти розглядають безробіття як природну та невід'ємну частину ринкової економіки. Як будь-яке явище, безробіття має свої позитивні та негативні моменти.

Серед позитивних моментів безробіття слід відзначити те, що воно показує потенційні можливості (потенціал) для подальшого розвитку і вдосконалення економічної системи країни. Крім того, воно є стимулом як для розвитку національної економіки країни (макрорівень), так і для працівників окремих підприємств, які намагаються підвищувати рівень продуктивності праці для свого закріплення за певним робочим місцем (мікрорівень).

Поряд з позитивними моментами безробіття слід відзначити й негативні (економічні, соціальні тощо). Серед економічних наслідків безробіття виділяють: невипущену продукцію; скорочення плато-спроможного попиту; звуження споживчого ринку; наростання елементів кризи виробництва тощо. Серед соціальних економічних наслідків безробіття виділяють: часткову або повну втрату доходів населення; поступову втрату професійних навиків; зниження рівня життя; викликає почуття власної неповноцінності тощо. Таким чином, безробіття заважає руху суспільства до своїх потенційних можливостей.

Відомий американський економіст Артур Оукен математично виразив відношення між рівнем безробіття і відставанням обсягу валового національного продукту (ВНП) (невипущеною продукцією). Це відношення відоме як закон Оукена: якщо фактичний рівень безробіття перевищує природний рівень на 1%, то відставання ВНП складає 2,5%. Згідно з цим законом щорічний приріст реального ВНП приблизно на 2,7% підтримує кількість безробітних на постійному рівні. Кожні додаткові 2 відсоткових пункти приросту реального ВНП зменшують чисельність безробітних на 1 відсотковий пункт. Аналогічним чином кожне додаткове скорочення темпів приросту ВНП на 2% викликає зростання безробіття на 1% [1; 3; 4].

Оскільки безробіття може призвести до достатньо серйозних наслідків, необхідне регулювання цього явища з боку держави. Існує декілька традиційних шляхів державного регулювання рівня безробіття: створення нових робочих місць, перепідготовка безробітних для отримання нової професії, допомога з працевлаштуванням через службу зайнятості тощо.

Найбільш перспективним є регулювання безробіття шляхом здійснення активних програм зайнятості: професійна підготовка, дотації підприємцям, що зобов'язуються підтримувати певний рівень зайнятості, фінансова допомога безробітним, бажачим відкрити власну справу, створення робочих місць для молоді тощо. Навпаки, пасивні програми, що включають заходи соціального захисту (допомога з безробіття, програми дострокового виходу на пенсію тощо), набувають іншого змісту і спрямовані на посилення соціального захисту неконкурентоспроможних верств населення на ринку праці (молодь, жінки). Ці перетворення допоможуть усунути протиріччя між потребою ринку праці в гнучкій робочій силі і моделлю структури зайнятості, що склалася.

Література: 1. Пилипенко С. М. Економіка праці та соціально-трудові відносини. Навчальний посібник / С. М. Пилипенко, А. А. Пилипенко, І. П. Отенко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2004. – 224 с.
2. www.ukrstat.gov.ua. 3. Панчишин С. М. Макроекономіка: Навчальний посібник. – К.: "Либідь", 2008. – 616 с.
4. Зінь Е. А. Регіональна економіка: Підручник. – К.: "ВД "Професіонал", 2007. – 528 с.

УДК 338.2

Омельченко О. І.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Трансформаційні умови, що склалися в економіці України у зв'язку зі зміною моделі розвитку, характеризуються низкою таких несприятливих явищ: нерівномірність розподілу продуктивних сил і безробіття по території країни, спад виробництва, збільшення розходжень у рівні життя населення, соціальна напруженість, подолання яких належить до функцій державної соціально-економічної політики. Політика передбачає здійснення ряду адекватних цілеспрямованих дій, серед яких виділено зміну стратегії соціально-економічного розвитку на регіональному рівні.

Дослідження наукової проблеми формування соціальної політики та механізму її реалізації на регіональному рівні актуалізовано рядом обставин: 1) процесами демократизації українського суспільства і в цьому зв'язку зростанням ролі територіальної спільноти у вирішенні питань власного життєзабезпечення; 2) необхідністю врахування регіональних аспектів при здійсненні соціальної політики, оскільки територіальні відмінності є однією з найбільш суттєвих ознак соціально-економічної диференціації населення в сучасному суспільстві; 3) наявності різних суб'єктів формування і здійснення регіональної соціальної політики, необхідністю координації їх взаємодії на територіальному рівні.

Ситуація навколо тематики дослідження неоднозначна, бо система наукових знань про соціальну політику формується на стику різних суспільних дисциплін, зокрема, політології, економіки, соціології, історії. Соціальна політика і місцеве самоврядування знаходяться постійно у фокусі уваги науковців, проте розглядали й тлумачили їх вони по-різному, залежно від ідеологічно узгодженої наукової концепції, якої дотримувалися.

За останнє десятиліття в українському науковому середовищі відзначається зростання інтересу до соціальної проблематики, а також до проблем регіональної соціальної політики. Вагомий внесок було зроблено П. Бєленьким, І. Бондар, С. Вовканичем, Т. Ганслі, В. Геєцем, М. Долішнім, С. Злупком, В. Куценко, В. Мандибурою, О. Палієм, В. Скуратівським та ін., які із визначенням науково-теоретичних основ регіональної соціальної політики вели активне дослідження принципів та шляхів реалізації окремих напрямків і завдань цієї політики [1 – 4].

© Омельченко О. І., 2009

Метою дослідження автора був пошук засобів поліпшення добробуту і соціального самопочуття територіальної громади шляхом визначення ролі регіональної соціальної політики та механізмів її реалізації.

У трансформаційних умовах українського суспільства підвищення дієвості регіональної соціальної політики у значній мірі пов'язано з вдосконаленням механізмів її реалізації. Але має місце недостатність їх відпрацювання, яке на тлі бажання регіонів самостійно вирішувати соціально-територіальні проблеми, призводить до поглиблення диспропорцій у суспільстві при неефективному управлінні розвитком економіки на регіональному рівні.

Дієвість механізму здійснення регіональної соціальної політики залежить від сукупності факторів, провідними з яких виступають: самоврядувальний потенціал територіальної громади і сформованих нею органів; ступінь врахування потреб та інтересів різних соціальних груп територіальної громади; рівень співробітництва органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади на основі чіткого структурування їх функціональних повноважень.

Водночас, незаперечними є необхідність поглиблення теоретичних уявлень про модель регіональної соціальної політики, адекватну завданням та особливостям трансформаційного процесу в Україні; обґрунтування та встановлення взаємозв'язку цілей соціального розвитку територій; розробки принципів і засобів інформатизації та організаційно-методичного забезпечення системи регіональної соціальної політики.

З огляду на це, гострою проблемою є з'ясування відповідності реальної регіональної соціальної політики об'єктивним потребам соціального розвитку територій, завданням забезпечення у нових умовах господарювання ефективного управління соціальним розвитком.

Взаємодія державних і самоврядувальних механізмів реалізації соціальної політики, яка відбувається в певному соціально-економічному середовищі окремих регіонів, впливає на реальні можливості суб'єктів місцевої влади у вирішенні соціально-територіальних питань. У зв'язку з цим жодна з моделей регіональної соціальної політики не буде адекватною потребам територіальної громади, якщо не буде забезпечена взаємодія соціально-економічних інтересів центру, регіону і окремої місцевості.

Здійснення соціальної політики знайшло відображення у прийнятті низки важливих документів, які створюють відповідну нормативно-правову базу, актуалізують доцільність розроблення ефективного механізму реалізації основних напрямів соціальної політики, а також впровадження у практику управління системи державних соціальних стандартів та гарантій. Це було спрямовано на активізацію становлення в Україні регіональної соціальної політики, прискорення практичних кроків у напрямку децентралізації функцій виконавчої влади, делегування значної її частини регіонам, розширення їх самостійності та відповідальності за стан справ у соціальній сфері.

Проте, незважаючи на зусилля, що прикладаються законодавчою та виконавчою владою для удосконалення регіональної політики, диференціація регіонів за показниками соціально-економічного розвитку не зменшується, а за деякими з них – рівнем зайнятості та безробіття, ризиком у доходах, забезпеченістю населення соціальними послугами – посилюється. Однією з передумов усунення наявної суперечності є опрацювання відповідної моделі регіональної соціальної політики як важливої компоненти системи державної соціальної політики.

Література: 1. Барсуков А. В. Регіональна соціальна політика: інформаційне забезпечення її формування та реалізації: автореф. дис. канд. екон. наук. – Львів, 2006. – 24 с. 2. Ганслі Т. М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. – К.: Основи, 1996. – 238 с. 3. Садова У. Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку. – Львів: ІРД, 2005. – 407 с. 4. Мандибур В. Соціальна політика держави та її структурні складові // Україна: аспекти праці. – 2000. – №7. – С. 21 – 23.

Пенчукова Ю. В.

УДК 339.922(477)

ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ЧЛЕНСТВА УКРАИНЫ В ВТО

16 мая 2008 года Украина стала 152-м полноправным членом Всемирной торговой организации (ВТО), что является серьезным шагом на пути к дальнейшей интеграции страны в ЕС.

Сегодня основной темой дискуссий многих политиков и ученых является вопрос устойчивости экономики украинского государства к требованиям ВТО, а также прогноз возможных последствий присоединения Украины к наибольшему торговому сообществу.

Целью данной работы является выявление преимуществ и недостатков членства Украины во Всемирной торговой организации для экономики нашего государства в целом.

На сегодняшний день ученые-экономисты [1] отмечают следующие преимущества вступления Украины в ВТО.

© Пенчукова Ю. В., 2009

Во-первых, предоставление украинским предприятиям облегченного доступа к мировым рынкам, установление более стабильного режима торговли товарами, гарантирование свободы транзита по территориям стран-членов ВТО. Все это призвано уменьшить коммерческие риски отечественных производителей.

Во-вторых, получение Украинской державой международно-признанного права применения комплекса взвешенных мероприятий защиты внутреннего рынка отдельных отраслей экономики в соответствии с соглашениями ВТО (ст. XII ГАТТ об ограничении для сохранения равновесия платежного баланса, ст. VI ГАТТ об антидемпинговых и компенсационных мерах и др.) [2]. Таким образом, Украина сможет отстаивать национальные интересы благодаря применению многосторонних механизмов справедливого решения торговых споров, действующих в рамках ВТО. Украинское государство получит уникальную возможность консолидации, продвижения политики либерализации торговли, повышения чувствительности внутренних отраслей промышленности к возможностям, которые существуют для экспорта на мировых рынках. Отмена таможенных пошлин для импортируемых товаров, особенно для тех, которые используются в производстве экспортной продукции или важны для технологического усовершенствования и диверсификации промышленной базы экономики, устранив препятствия в торговле, приведет к развитию экспортного менталитета отечественных производителей инновационной продукции.

В-третьих, Украина получит право на получение информации о стандартах, технических требованиях, результатах испытаний того или иного продукта, поступающего на рынки других стран.

В-четвертых, приведение украинского законодательства (в частности, в сфере налогообложения, таможенного регулирования, стандартизации, сертификации и др.) в соответствие с нормами и правилами ВТО. Повышение прозрачности государственной политики, создание цивилизованных условий конкуренции приведут к постепенному повышению конкурентоспособности страны в целом.

Однако членство в ВТО имеет и отрицательные стороны для Украины и ее субъектов хозяйствования.

Во-первых, некоторые отечественные предприятия могут стать банкротами из-за неготовности к жесткой международной конкуренции, а государство, в свою очередь, не сможет защищать внутренних производителей количественными ограничениями на импортируемые товары. Возникнет вероятность негативного давления на ВВП и бюджет в результате банкротства предприятий, находящихся на дотации.

Во-вторых, высокотехнологичные изделия не смогут свободно поступать на международные рынки, так как преимущественно поставляются в рамках замкнутых систем оборота транснациональных корпораций (ТНК) и минимально подвержены влиянию либерализационных мероприятий ВТО.

Опора Украины лишь на действие эффектов торговой либерализации может привести к торможению темпов внутренних реформ, длительному пребыванию страны в сфере низкотехнологичного и низкодоходного экспорта, а также последующей необходимости использовать те мероприятия экономической политики, которые бы влияли на ускорение внедрения и продуцирования инноваций в конкурентных секторах украинской экономики, создать условия для формирования украинских ТНК, способных к конкуренции в глобальной экономической среде [2].

В-третьих, Украина не сможет в полной мере наращивать объемы продажи украинских товаров и услуг на зарубежных рынках в результате несовместимости современной товарной структуры экспорта Украины со структурой мировой торговли.

В-четвертых, государственное регулирование экономического развития может столкнуться с временными осложнениями, вызванными необходимостью перехода на новые, международно-согласованные условия государственного регулирования экономики и отказом от использования традиционных рычагов экономической политики (возможностей применять льготы к налогообложению, пошлине и другим платежам, стимулировать отечественное производство путем использования государственных закупок, контролировать и регулировать финансовые потоки и т. д.). Также сократятся те виды субсидий, которые подпадают под запрет или ограничение согласно Соглашению о сельском хозяйстве, и соответственно увеличатся субсидии на финансирование исследовательских, консультативных и других программ, создание государственных резервов для обеспечения продовольственной безопасности, страхования и гарантирования безопасности доходов и т. д. [3].

Пятым отрицательным последствием является то, что форсирование либерализации и неприменение превентивных мероприятий по повышению конкурентоспособности может частично вытеснить национальных "перевозчиков" в сфере авиационных и морских транспортных услуг с международных рынков перевозок.

В результате отмены таможенных ограничений возможен поток на украинский рынок дешевой и низкосортной продукции.

Таким образом, членство в ВТО влечет как положительные, так и отрицательные последствия, а главное – требует от органов государственного управления значительных изменений в законодательной базе, всесторонней поддержки отечественного производителя, формирования экономики, соответствующей мировым стандартам в целом.

Литература: 1. Осташко Т. Інтеграція України до СОТ: реальні та уявні ризики // Економіст. – 2005. – №10. – С. 30 – 33 2. <http://public.kompass.ua/publ/> 3. <http://media-objektiv.com/gazeta/>

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Згідно з Головним управлінням статистики України за січень 2009 року населення України зменшилось на 27,8 тис. осіб і на 1 лютого 2009 року його кількість становила 46,1 млн осіб [1]. Мабуть такі показники чи не найяскравіше ілюструють проблему, що вже не перше десятиліття існує в нашій країні. Значні втрати населення відбулися під час світових війн, голодоморів, колективізації, окрім цього ще й непрямі втрати, тобто тих людей, котрі могли б народитись у більшій масі знищеного населення. Очевидно, що для нашої країни демографічна проблема на даний момент є однією з найболючіших. Багатьох хвилює питання: як складається доля нащадків і чи зможуть вони бути щасливими в країні, де немає нормальних умов життя. Основні параметри демографічних перспектив України на 2205 – 2015 рр. наведені в таблиці.

Таблиця

Основні параметри демографічних перспектив України у 2005 – 2015 рр.

Показник	2003 р.	2005 р.	2007 р.	2010 р.	2015 р.
Сумарний показник народжуваності	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4
Сальдо міграції, тис. осіб	24,2	- 5,6	+ 14,2	+ 31,9	+ 47,8
Загальна чисельність населення, тис. осіб	47 633	47 047	46 351	45 553	44 458

Ці дані – наша реальність. Адже, Україна належить до країн з першим типом відновлення населення, який характеризується низькими показниками народжуваності, смертності і незначним природним приростом населення. У нашій країні смертність вже давно перевищує народжуваність, висновок напрашується сам: нинішня демографічна ситуація негативно відобразиться на майбутніх поколіннях. Через кілька десятиліть на Україні просто не буде кому жити. Саме тому вирішення демографічного питання є актуальним сьогодні. Особливо в умовах світової економічної кризи. Для вирішення такої глобальної проблеми слід об'єднати зусилля кожного громадянина і всієї держави в цілому.

Не варто сперечатися з тим, що демографічна ситуація в Україні розвивається в руслі загальносвітових тенденцій. Але у нас ці проблеми, безумовно носять відбиток національних особливостей, які притаманні нашій країні та нашому народові. До причин погіршення демографічної ситуації можна віднести такі: зниження рівня та якості життя; зміна цінностей – для багатьох жінок найважливішим стала робота, ніж сім'я та діти; зміна традиційного життєвого укладу; зростання глобальної нерівності між багатими і бідними; домінуючий міський образ життя над сільським; довготривала політична криза, що не прибавляє стабільності життю пересічного українця [2].

Сучасна демографічна ситуація в регіонах України має свої територіальні відмінності. При цьому, пересічні показники, які відображають демографічну ситуацію окремого регіону часто не відображаються на динаміці населення країни в цілому. Наприклад, у Карпатському і частково у Подільському регіонах на чисельність населення впливає трудова міграція у країни Європи, унаслідок чого люди просто не мають часу народжувати дітей, адже чи не все життя перебувають на заробітках. Ще одна не менш важлива проблема цього регіону – відсутність відповідних умов життя, його низький рівень, незайнятість населення. У Донецькому і частково Придніпровському регіонах скорочення населення слід пов'язувати з високою смертністю працездатного населення. Адже переважна його більшість працює у видобувній промисловості, в умовах що часто загрожують життю. Ще одна проблема у цих регіонах виникла з настанням економічної кризи: масове закриття шахт, заводів. Це ніяк не сприятиме зростанню населення. Серед регіональних проблем необхідно відзначити особливо низьку народжуваність в Чернігівській, Черкаській, Полтавській, Сумській, Вінницькій областях України, а також деформовану у бік збільшення частки населення старшого віку і абсолютне переважання в цій структурі жінок [3].

Окрім цього, демографічна ситуація відмінна у різних категоріях поселень. Найсприятливіша вона у великих містах. Особливо складна демографічна ситуація у дрібних селах, які найбільш уражені процесами старіння населення, депопуляції тощо. Найгостріше постають демографічні проблеми сільського населення в центральних областях нашої держави. Вони пов'язані, насамперед, з тим, що багато десятиків років з українського села виїжджали на постійне місце проживання молоді люди. Наприклад, в окремих селах Київської області протягом багатьох років жоден випускник школи не залишився на роботу в селі. Врешті-решт це призвело не лише до знелюднення сіл, але й до того, що середній вік їхніх мешканців у багатьох областях почав наближатися до 60 років. У цьому віці, зрозуміло, вже не народжують дітей, тому в сільській місцевості в таких областях популяційні процеси виражені найяскравіше. Найгірша ситуація склалася в селах Чернігівської області. Тут в окремих районах на одного народженого за рік припадає п'ять померлих [1].

Звичайно, можна згадати про той факт, що вперше за багато років народжуваність перевищила смертність одразу в 3 областях: Закарпатській, Рівненській та в Києві. Але такі тенденції не

характерні для України в цілому, окрім цього не варто забувати, що фактично ці діти з'явилися 9 місяців тому, відповідно економічна криза ще не була явно виражена. Легко зробити висновок, що економічна криза в сукупності з політичною не зможе відіграти позитивної ролі у зміні демографічної ситуації. Таким чином можемо зробити невтішні висновки, демографічна ситуація у найближчі роки наврядчи зміниться на краще. Прогнози на 2050 рік невтішні: 36 мільйонів населення в Україні – нормальний варіант, 27 – 28 мільйонів – як прогноз-попередження [3].

Для вирішення цієї проблеми слід вести послідовну і ціленаправлену політику. Демографічні процеси не можуть залишатися без уваги держави, оскільки вони торкаються найважливіших сфер життя людей і розвитку суспільства. У разі потреби зростання чисельності населення, як це має місце в Україні, держава впливає на процеси відтворення населення через стимулювання певної демографічної поведінки людей. Слід створити певні соціальні програми, головними напрямками роботи яких будуть: зміцнення правового захисту дитинства; підтримка сім'ї як природного середовища життєзабезпечення дітей; забезпечення материнства і охорони здоров'я дітей; поліпшення харчування дітей; забезпечення виховання, освіти і розвитку дітей; підтримку дітей, що знаходяться в особливо важких умовах. Велика увага повинна надаватись створенню умов для поліпшення матеріального положення сімей з дітьми, збільшенню видів послуг, що надаються сім'ї, зниженню материнської і дитячої смертності, посиленню профілактики захворювань. Але для впровадження будь-яких програм необхідна відповідна матеріальна база, для її створення необхідно подолати наслідки світової економічної кризи, ліквідувати складну політичну ситуацію. Ще одним способом вирішення проблеми може бути перейняття досвіду у європейських країн: за наявності у молодих людей з вищою освітою однієї дитини держава може надавати безвідсотковий кредит на 25 років – за цей час сім'я зможе покращити матеріальне становище, знайти роботу, налагодити благоустрій; можна збільшити кількість населення у сільській місцевості, вкладати гроші у фермерські господарства, надавати землі для будівництва житла. Створення додаткових робочих місць – теж досить актуальний захід.

Шляхів вирішення демографічної проблеми безліч, та необхідно діяти вже сьогодні. І першу роль слід відвести державі і лише потім людям, бо проблеми таких масштабів самі не вирішуються.

Література: 1. Гошовська В. А. Соціальна реальність у контексті розбудови демократичного суспільства. – К.: НАДУ, 2008. – 292 с. 2. <http://ua.textreferat.com/referat-4183.html> 3. <http://stat6.stat.lviv.ua/PXWEB> 2007 ukr/press/2009/200901_1/asp.

УДК 629.73.(477)

Помазунова В. В.

УКРАЇНСЬКЕ АВІАБУДУВАННЯ У ЗАСТОЇ

Під час існування СРСР саме на території сучасної України були розташовані найголовніші стратегічні об'єкти машинобудування всього союзу, але після його розпаду машинобудівельна промисловість втратила дуже багато можливостей, що мала тоді. Та навіть не дивлячись на це, все одно, вона продовжувала свій розвиток. Взяти, наприклад, харківський завод "ФЕД", на потужних двигунах якого працюють літаки багатьох країн. Та найбільш цікавить саме авіабудівельна частина цієї промисловості, адже вона зараз знаходиться у найгіршому становищі, порівняно з іншими. Зараз авіабудування України знаходиться у великій депресії, воно наближається до банкрутства. Протягом двох років підприємства галузі не можуть виробити жодного літака. Найголовніша проблема в тому, що не вистачає коштів на її розвиток та вона має дуже велику заборгованість, а також суперечність між генеральними конструкторами та виробниками літаків, між серійними заводами та розробниками [1]. Та і сама влада приділяє занадто мало уваги до авіабудування.

Необхідно прилучити до авіабудівництва як можна більше коштів, тому що без фінансів неможна нічого вдіяти, адже деталі для літаків Україна скуповує по всьому СНГ та деяких інших країнах [1]. Звичайно добре, що підприємства змогли взяти величезний кредит на виробництво, але зараз, під час кризи, це є не досить розумно з їхнього боку, тому що якщо грошей раптово не стане, це буде дуже великою проблемою для авіабудування, навіть більшою ніж є зараз. Ще дуже важливим є відношення політиків до цієї справи, вони повинні вжити певні заходи задля того, щоб допомогти вийти промисловості на новий рівень розвитку, потрібна нова амбіційна політика в цьому питанні, адже авіаційній промисловості досить резонно віддати пріоритети, тому що це надпотужний локомотив нової якості науковомісткої продукції [2]. Але поки що не існує реальної політики розвитку галузі, як, наприклад, у Російській Федерації, що є нашим найголовнішим конкурентом у авіабудівництві та машинобудівництві взагалі.

Отже, якщо розглядати саме залучення коштів, на початку треба провести корпоратизацію підприємств галузі, і вже після цього можна буде впустити приватних інвесторів. Політики планують ліквідувати державний концерн "Авіація України". Після цього закордонні інвестори зможуть взяти участь у приватизації

© Помазунова В. В., 2009

українського авіапрома, який до цих пір практично повністю залишається державною власністю, але це також означає, що реалізація відомих раніше планів вступу окремих українських авіабудівних підприємств до російської Об'єднаної авіабудівельної корпорації (ОАК) відкладається як мінімум на рік.

Треба зазначити, що ця галузь є найбільш експортно орієнтованою, 90% її продукції мають можливість реалізуватися виключно через експорт, і лише 10% може використовувати сама Україна [3], і це ще одна причина орієнтуватися на закордонний капітал, але у такому випадку цілком можлива втрата контролю держави над авіабудуванням взагалі, тому треба бути дуже обережними. Кожен день існує загроза повного банкрутства для цієї галузі, через те що вона має великі заборгованості, особливо Харківське авіаційне підприємство та Київський завод "Авіант", що перевищують мільярд гривень, навіть продати заводи за таку суму просто неможливо. Тому залучення інвестицій з усіх боків було б дуже корисним у теперішній ситуації, хоча деякі політики вважають, що грошової проблеми не існує, але все ж таки вона є, і є найголовнішою. З недостатку коштів витікає проблема з використанням у вітчизняному машинобудівництві нових технологій, що підвищили б якість та рівень виробництва у декілька разів. У цехах заводів зараз знаходяться літаки, виробництво яких не завершено за рахунок цього та нестачі грошей, наприклад, у Харківському авіаційному підприємстві зараз знаходяться 9 літаків, що вироблені на 70 – 90%, та їх доробка зупинена [3]. Шляхом вирішення цієї проблеми може бути те, щоб країни, які замовляють в Україні літаки, вносили передплату, тобто аванс, і завдяки цим грошам можна було б продовжити виробництво.

Також через борги страждають працівники заводів, адже їм не виплачували заробітну плату з вересня минулого року. Таке відношення до людей обурює і звичайно виникають мітинги та сутички, що також вагомо гальмує виробництво на заводах. Президент В. А. Ющенко пообіцяв виділити гроші з бюджету на зарплатню працівникам авіаційної промисловості, але це так і залишилося пустою обіцянкою.

Отже видно, що авіабудівництво і справді знаходиться у застої, з якого дуже важко вийти. І якби влада приділила достатньо уваги до цієї галузі, то можливо б у деякі строки все піднялося на новий рівень. Політики начебто розробили систему розвитку промисловості, що розрахована на 15 років [1], але немає гарантії, що все піде так як заплановано. Адже саме неухвага влади гальмує весь процес, як би вона взялась за розум, то можна було б говорити про притягнення закордонних інвестицій, збільшення розмаху виробництва. Централізована влада, що тримає все в руках, дуже добре організовує виробництво. А у нас, на жаль, такого чіткого контролю та розподілу немає та навряд чи буде, бо у нашій країні це і не є цілком можливим, тому найкращий вихід для авіабудівництва – це перехід до приватної форми власності.

Для вирішення даного завдання, а саме повернення українському авіабудуванню належного рівня, пропонується доцільно використовувати всі можливі ресурси та способи. І, по-перше, це повинен бути хоча б мінімальний вклад з державного бюджету для розвитку цієї галузі, адже якщо не зробити цей перший крок, то підприємства буду не в змозі завершити виготовлення замовлень для закордонних інвесторів, а це може через деякий час викликати сильне обурення, особливо у тих, хто вже вклав у це гроші. І вони можуть заявити про некомпетентність та недбалість України, що дуже погано вплине на її міжнародний статус у світі. Для того щоб вирішити проблеми за найкоротший час, а це 2 – 3 роки, потрібно інвестувати до галузі приблизно 600 мільйонів доларів. Ці кошти потрібні на розробку нового проривного продукту, щоб підвищити якість; технічне переоснащення виробничих сил для виходу на серійне виробництво; створення лізингової компанії. У результаті чого через 3 – 5 років рівень продажу може сягнути 1 мільярда доларів на рік та авіакорпорація буде відчисляти до бюджету країни приблизно 200 – 300 мільйонів доларів [2].

Література: 1. <http://www.aviaport.ru/> 2. <http://ukrav.com.ua/> 3. <http://www.wing.com.ua/>

Раскопов Н. С.

УДК 620.92(477)

ЗНАЧЕНИЕ АЛЬТЕРНАТИВНЫХ ИСТОЧНИКОВ ЭНЕРГИИ ДЛЯ ЭНЕРГОСИСТЕМЫ УКРАИНЫ

На сегодняшний день Украина находится в состоянии экономического и политического кризиса, что требует преобразования экономики, как на уровне страны, так и на уровне ее регионов.

Одним из ключевых вопросов, которые обсуждаются сегодня на всех уровнях власти, является проблема энергоснабжения населения и предприятий нашей страны. Газовые конфликты между Россией и Украиной 2005 – 2006, 2008 – 2009 годов привели к ухудшению отношений между странами, а как следствие – к повышению стоимости газа. Часть промышленного комплекса Украины уже остановила свою работу, для остальных же предприятий стоимость газа возросла в несколько раз, что может полностью уничтожить как лёгкую, так и тяжёлую промышленность Украины.

© Раскопов Н. С., 2009

Наше государство относится к странам, лишь частично обеспеченным традиционными видами первичных энергоресурсов. Энергетическая зависимость страны от поставок органического топлива составляет около 65%, в то время как в странах Европейского Союза этот показатель равен в среднем 51%. Уровню энергезависимости Украины примерно соответствуют такие развитые страны Европы, как Германия – 61,4% и Австрия – 64,7% [1].

Одним из выходов в сложившейся ситуации является производство альтернативных источников энергии.

Цель работы – проанализировать возможности Украины в вопросах замены дорогостоящего российского газа на более дешевые альтернативные источники энергии, в частности – биотопливо.

До начала "газовой войны" между Украиной и Россией в Европе был принят план развития возобновляемых источников энергии, в котором были указаны следующие пункты:

увеличить долю возобновляемых источников энергии до 20% до 2020 года;

уменьшить выброс парниковых газов до 2020 года на 20% по сравнению с 1990 годом;

уменьшить энергопотребление на 20% путем более широкого использования энергоэффективных технологий;

объемы биотоплива для автотранспорта должны достичь 10% от общего объема используемого автотоплива.

Директор НТЦ "Биомасса" при Институте теплофизики НАН Украины Георгий Гелетуха заметил, что "если Украина последует за примером Европы и начнет разработку своего биотоплива, ... она сможет производить 27 млн биотоплива в год, которые заменят 20 млрд м³ газа". Однако для этого необходимо инвестировать около 5,1 млрд грн для закупки или производства оборудования. Такой подход позволит Украине сэкономить 5 млрд м³ газа. Такое же количество средств потребуется для закупки биогазовых, биоэтаноловых установок, которые сэкономят Украине еще 5 млрд м³ газа. Кроме того, необходимо выделить еще 10 млрд грн и около 5 млн га земли под энергетические плантации, которые уже за два года будут способны давать сырье для биотоплива [2].

Первая в Украине котельная мощностью 3,4 МВт, которая работает на альтернативном топливе, обслуживает жилой микрорайон "Юность" в Ивано-Франковске. Финансирование данного проекта осуществлялось за счет средств, предусмотренных Госбюджетом (1,5 млн грн) и собственных средств ГП "Ивано-Франковсктеплокоммунэнерго" (3,3 млн грн) в 2008 – 2009 годах.

Топливом для котельной являются лесосечные отходы от плановых рубок и отходы деревообрабатывающих производств (тырса, стружка, рейки), которые измельчаются на этапе подготовки. Руководитель проекта реконструкции котельных по переходу на альтернативные источники энергии, Евгений Сухин, заявил, что "введение в действие котельной в Ивано-Франковске позволит ежегодно экономить 974,2 тыс. грн за счет замены природного газа на использование отходов древесины. Расчетная окупаемость проекта – 4 – 5 лет" [3]. Необходимо отметить, что в пределах 30 км от Ивано-Франковска достаточно древесины, для производства тепловой энергии, которая сможет удовлетворить потребности города на 100%. Такую возможность имеют практически все регионы Украины (древесина, бурый уголь, торф, солома и т. д.) [3].

Строительство установок по выработке энергии из альтернативных источников позволит снизить цену на электроэнергию до 66 коп. за 1 кВт/ч. По словам министра топлива и энергетики Ю. Продана, необходимо провести инвентаризацию всех предприятий, которые могут вырабатывать биотопливо. На данный момент срок окупаемости подобных установок составляет 7 – 8 лет, но для установок по получению биогаза из отходов животноводства, в случае продажи сжиженной массы как ценного органического удобрения, срок окупаемости сокращается до 4-х лет. Что же касается миниэлектростанций, то из-за введения "зеленого трафика" и новых законов, срок их окупаемости должен сократиться до 3-х лет [4].

Принимая во внимание политическую и экономическую ситуацию, сложившуюся сегодня в Украине, необходимо срочное принятие мер по стабилизации экономики государства с учетом перспектив ее дальнейшего развития. Одним из путей такого развития является внедрение альтернативных источников энергии.

Помимо внедрения и развития уже апробированных технологий по применению биотоплива, необходимо рассмотреть следующие направления использования альтернативных источников энергии: солнечные батареи, ветряки, солнечные панели и дизель-генераторы. Их эксплуатация поможет Украине преодолеть не только экономический кризис с минимальными потерями, но и будет способствовать снижению ее энергезависимости от других стран;

создание государственных программ разработки альтернативных источников энергии с финансированием, достаточным для проведения научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ.

Таким образом, для обеспечения в кратчайшие сроки населения и промышленности страны относительно дешевой энергией необходимо:

признание эффективности использования альтернативных источников энергии на уровне основных;

достаточное финансирование проектов, связанных с разработкой и внедрением технологий использования альтернативных источников энергии;

изменение законодательства для стимулирования предприятий к переходу на технологии использования альтернативных источников.

Литература: 1. <http://ru.wikipedia.org/wiki/> 2. www.lugastroy.com 3. <http://pda.president.gov.ua/ru/news/12836.shtml> 4. www.ugmk.info

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ЧЕРНОЙ МЕТАЛЛУРГИИ В УКРАИНЕ

Черная металлургия является важной отраслью тяжелой промышленности, одной из основных частей фундамента всего народного хозяйства Украины. Практически нет такого предприятия, которое бы не использовало продукцию черной металлургии. Это связано с тем, что черные металлы – это основной конструкционный материал для изготовления средств и орудий производства, от количества и качества которого в значительной степени зависят уровень развития производительных сил страны, темпы и масштабы технического прогресса. Поэтому анализ состояния черной металлургии в Украине является особенно актуальным.

Целью данного исследования является оценка состояния черной металлургии в Украине, а также выявление перспектив ее развития.

Черная металлургия из первых лет независимости Украины стала фундаментом национальной экономики. Ежегодно она обеспечивала 30 – 40% валютных поступлений и поддержку жизнедеятельности целых регионов страны. Роль предприятий черной металлургии растет и остается ведущей в самой отдаленной перспективе, так как эта отрасль наиболее прибыльна, обеспечивает жизнедеятельность всех отраслей народного хозяйства, в том числе военно-промышленного комплекса, а значит и национальную безопасность страны [1; 2].

За последние 2007 – 2008 гг. доля предприятий металлургического комплекса в валовом внутреннем продукте (ВВП) государства составляет 27%, а 16 металлургических комбинатов и заводов Украины обеспечивают 15% рабочих мест в национальной промышленности. В общем объеме валютных поступлений от экспорта металлургическая продукция занимает 39,9%. В 2007 г. производство чугуна на Украине составило 35,6 млн т, стали – 42,8 млн т, готового проката – 36,2 млн т, увеличившись на 4,7, 8,3 и 4,4% соответственно по сравнению с аналогичными показателями 2006 г. В международном рейтинге WSA (ранее IISI) Украина занимала 7-е место среди стран-производителей стали (Китай, США, Германия, Россия, Япония, Индия и др.), а с 2005 г. – 8-ю позицию с долей около 3% мирового рынка [3; 4].

Однако снижение темпов роста мировой экономики в ряде стран существенным образом повлияли на сокращение спроса на продукцию из стали и другой продукции черной металлургии не только в Украине, но и по всему миру. Спрос на продукцию черной металлургии особенно снизился в строительной, автомобильной отрасли и производстве бытовых приборов. Дефицит кредитных средств, необходимых для реализации глобальных планов по расширению и совершенствованию производства, резко сократил новые инвестиции в металлоемкие проекты.

По данным Министерства промышленности Украины за первые два месяца 2009 г. украинские металлургические предприятия сократили производство основных видов продукции на 34 – 38% по сравнению с результатами аналогичного периода 2008 г. Выплавка чугуна уменьшилась на 35% (3,84 млн т), выплавка стали – на 38% (4,44 млн т), производство проката сократилось на 34% (4,206 млн т). В Украине зафиксировано падение производства на 37,7%, до 4,44 млн т [5].

Эксперты в металлургической отрасли выделяют несколько внешних и внутренних причин текущей дестабилизации металлургической отрасли Украины [4]:

1) снижение спроса (особенно со стороны строительной сферы) и цен на металл в мире (в среднем на 20% с августа 2008 г.), вызванный глобальным финансовым кризисом и резким замедлением темпов мировой экономической активности;

2) усиление конкуренции на внешнем рынке со стороны Китая и России (себестоимость стального производства ниже, чем на Украине);

3) снижение внутреннего спроса Украины из-за сокращения строительства в стране и покупательской неплательтежеспособности;

4) резкое увеличение цен на сырье и энергоносители (за 9 месяцев 2008 г. рост цен на железорудное сырье в Украине составил 72 – 130%, на кокс – 107%, на энергоносители – на 37 – 48%);

5) постоянное повышение внутренних железнодорожных тарифов и стоимости услуг по перевозке;

6) технологическая отсталость производства стали, несмотря на постепенное осуществление масштабных планов по модернизации украинских предприятий (в Украине 44,8% стали выплавляется в мартеновских печах и только 3,8% – в электродуговых печах);

7) низкая энергоэффективность выпуска стали: на 1 т стали расход энергии – 28,8 МДж (в европейских странах и в Китае – на 20% меньше), а на 1 т чугуна – 520 – 550 кг кокса (в европейских странах и в Китае – всего 350 – 400 кг);

8) колебания валютных курсов на украинском финансовом рынке, административная ревальвация гривны.

Сокращение спроса и цен на продукцию из стали на мировом рынке с августа 2008 г. привело в украинской металлургии к ряду серьезных проблем:

во-первых, кризис сбыта металлопродукции, то есть снижение экспорта и, как следствие, рост импорта;

во-вторых, существенное увеличение складских запасов у предприятий-производителей;

в-третьих, падение экспортных (на 35 – 63% в зависимости от вида металла) и внутренних (14 – 29%) цен;

в-четвертых, остановка ряда доменных печей на плановый и вынужденный ремонт из-за отсутствия реализации продукции (в сентябре – 17 из 36 действующих);

в-пятых, сокращение рентабельности национальной металлургии (с 25 – 30% до 7 – 10% и ниже) и, как следствие, резкое сокращение производства в отрасли.

По данным ПХО "Металлургпром" убытки металлургических предприятий Украины только в сентябре 2008 г. составили 2 млрд грн (около 350 млн долл.) [4].

Сложная ситуация, которая сложилась в металлургической промышленности, для экономики Украины может иметь следующие последствия: спад в торговле, перевозках, потреблении; снижение объемов бюджетных поступлений; сокращение и отток иностранных инвестиций; дефицит денежных ресурсов и глобальный кризис ликвидности.

По прогнозам аналитиков крупного американского коммерческого банка "Morgan Stanley" [5], сталь снизит свою цену в 2009 г. из-за падения спроса со стороны автомобильных и строительных компаний. Средняя цена стали в мире составит 502 долл./т (по итогам 2008 г. показатель составлял 854 долл./т). Оценка цены на сталь в 2010 г. была ухудшена экспертами на 32% – до 485 долл./т, в 2011 году – на 30%, до 526 долл./т. По оценке "Morgan Stanley" мировой спрос на сталь упадет на 11% в 2009 г., в том числе в Китае – на 5,5% [5].

Таким образом, в условиях общеэкономического кризиса и неопределенных перспектив выхода из него, экспортная ориентация черной металлургии Украины за счет уменьшения внутреннего потребления имеет характер вынужденной стратегии выживания, установленной не только для отрасли, но и для всей экономики. Основными направлениями улучшения сложившейся ситуации в металлургической отрасли могут стать, во-первых, техническое перевооружение и реконструкция металлургических производств, а, во-вторых, разработка мероприятий по защите окружающей среды от вредных выбросов, поскольку расширение экспорта металлургической продукции требует развития энергоемких и неэкологичных первичных переделов металлургии (агломерации, производства кокса и чугуна).

Литература: 1. Гіковата Н. К. Регіональна економіка. Конспект лекцій / Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 124 с. 2. Кольцов С. В. Основные направления развития предприятий черной металлургии и совершенствования подготовки инженеров-металлургов в Донецком регионе / С. В. Кольцов, И. М. Мищенко, Г. С. Клягин, О. В. Мирошниченко, А. П. Фоменко, Д. И. Лойко // http://nich.dgtu.donetsk.ua/konf/konf2/mishenko_1.pdf. 3. Государственный комитет статистики Украины // www.ukrstat.gov.ua. 4. Аналитика: черные металлы: Металлургия Украины: кризис или временный спад? // <http://www.metalltorg.ru/analytics/black/?id=411>. 5. Официальный сайт Министерства промышленности Украины // <http://minprom.com.ua>.

УДК 332.13(477):339.9

Саліхова Т. М.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА

Процеси інтеграції та глобалізації, які відбуваються у світі, зумовлюють створення умов для здійснення новачісного господарювання. У межах такого господарювання підвищується роль регіонального підприємництва, розвиток якого презентує наявність демократичних основ устрою країни, індикатору доцільності розгортання економічного співробітництва та інвестиційної привабливості економіки, що й зумовлює актуальність даної теми.

Метою роботи є теоретико-методичні основи розвитку регіонального підприємництва в умовах інтеграції та глобалізації.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку регіонального підприємництва.

© Саліхова Т. М., 2009

Для досягнення мети сформульовано та вирішено завдання:
подано огляд стану підприємництва за регіональним розподілом;
визначено перешкоди розвитку регіонального підприємництва;
запропоновано заходи щодо активізації розвитку регіонального підприємництва;
обґрунтовано шляхи інтеграції України до світового співтовариства.

За роки реформування вітчизняної економіки підприємництво в Україні розвивається досить інтенсивно. За деякими кількісними показниками воно перебуває на рівні розвинених країн світу, але якісні результати його функціонування значно нижчі від можливих, і без нових якісних перетворень у підприємницькому секторі не можна очікувати на те, що Україна, її економіка, добробут громадян найближчим часом досягнуть того рівня, який спостерігається в країнах ЄС та інших розвинених державах світу [1].

Аналіз даних про розвиток і розподіл малих підприємств у регіонах України засвідчує, що, незважаючи на зростання їхньої чисельності, диспропорції, які існували у територіальному розподілі малих підприємств, зберігаються. Показники територіального розподілу малих підприємств передусім засвідчують залежність їхньої кількості від економічного потенціалу регіону. Проте, якщо у період адміністративно-командної економіки його головним критерієм була, насамперед, величина промислового потенціалу, в останні роки на перше місце вийшли величина та концентрація банківського та фінансового капіталів. Саме така зміна чинників стала головною причиною виходу Києва на перше місце в Україні за розвитком малого бізнесу, що відбувався у 1997 році. До цього за загальною кількістю малих підприємств в Україні лідирувала Донецька область.

З другої половини 90-х рр. ХХ ст. спостерігається тенденція до поступового вирівнювання розвитку малих підприємств у регіонах України. Зокрема, з 1995 по 2003 рр. частка п'яти областей, які займали в Україні перші місця за кількістю малих підприємств (Донецька обл., м. Київ, Харківська обл., Львівська обл., АРК), зменшилася з 45% до 42%, у той час як питома вага 5 областей, які мали найменшу абсолютну кількість малих підприємств, зросла з 5,9% до 6,9%. Проте розрив між регіонами-лідерами і регіонами-аутсайдерами в розподілі малих підприємств залишається досить глибоким [2].

Сьогодні підприємництво в Україні характеризується низьким запасом міцності та стійкості проти негативних зовнішніх чинників, головним з яких є недосконале державне управління. Основними перешкодами, які потребують активних дій державної влади, є:

регуляторні та адміністративні бар'єри, які ускладнюють вихід вітчизняного підприємництва на ринки;

відсутність гарантій захисту прав власників, що суттєво підвищує ризикованість інвестицій в економіку України;

брак чітких і справедливих правил ведення бізнесу, що є однією з передумов виникнення корупції в Україні;

несправедливий розподіл доходів через систему податків і загальнообов'язкових платежів, що знижує рентабельність бізнесу в Україні, а отже, зменшує його привабливість для потенційних інвесторів.

Забезпечення розвитку регіонального підприємництва залежить від усунення зазначених перешкод, чому сприятиме:

формування фінансових механізмів підтримки малих підприємств;

удосконалення нормативно-законодавчої бази в Україні;

розробка комплексу заходів, спрямованих на уникнення викривлених управлінських відносин на державно-регіональному рівні та ін.

У межах інтеграції та глобалізації доцільним є слідкування принципам Європейської хартії для малих підприємств. Країни, що приєдналися до цього документу, розглядають малий бізнес як вирішальний елемент інновацій і створення нових робочих місць. Уряд розробляє план заходів щодо спрямування та впровадження в Україні положень Європейської хартії. Імплементуючи принципи Європейської хартії, Україна демонструє свою готовність надавати всебічну підтримку малому та середньому бізнесу за такими основними напрямками, як освіта та підготовка кадрів, створення пільгових умов для швидкого початку діяльності, забезпечення доступу до інформації і сучасних технологій, створення адекватної правової та податкової бази.

Хартія демонструє зобов'язання ЄС надавати підтримку малому підприємству як основному джерелу робочих місць, інновацій, економічного зростання тощо [3].

Таким чином, забезпечення розвитку регіонального підприємництва неможливе без впливу з боку держави, що презентується розробкою та реалізацією заходів щодо підтримки підприємництва. Інтеграційні та глобалізаційні процеси визначають необхідність приєднання до світового співтовариства підприємців шляхом дотримання положень Європейської хартії для малих підприємств.

Література: 1. Маліновська О. Проблеми державного регулювання розвитку підприємництва в Україні // Регіональна економіка. – 2006. – №1. – С. 200 – 205. 2. Кириченко О. А. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / О. А. Кириченко, К. Г. Ваганів // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №1. – С. 103 – 118. 3. Ващенко К. Упровадження в Україні принципів Європейської хартії малих підприємств // Праця і зарплата. – 2008. – №30. – С. 6.

ВУГІЛЬНА СПРАВА: ЩО ЧЕКАЄ НА НАС СЬОГОДНІ?

"Вугільна галузь країни – одна з небагатьох, яка хоч і похитнулася, але вистояла в період переходу до ринкових відносин, що становив неконтрольований перерозподіл фінансових і матеріальних ресурсів держави. Вугілля – єдина енергетична сировина, запасів якої цілком достатньо для енергетичної безпеки держави. Однак, економічна криза довела її до межі виживання. Такий песимістичний висновок зумовлений тим, що основним економічним фактором кризових явищ у галузі є перевищення витрат на виробництво продукції над доходами від її реалізації. Адже відомо: будь-яке підприємство, де витрати виробництва перевищують доходи, в ринковому середовищі існувати не може. Більшість підприємств вугільної галузі збиткові, незважаючи на все більші суми державної підтримки. На жаль, висновок напрошується невтішний: основна мета державної підтримки – збільшення випуску вугільної продукції, і стабільно ефективна робота державних підприємств галузі – не досягнута" [1] – ось такі нерадісні звістки "сповіщають" нам українські економісти та фінансисти на сьогоднішній день щодо стану однієї з основних промислових галузей держави – вугільної. Та й взагалі, трохи не кожна стаття, яка стосується вугільної промисловості починається приблизно так: "Чи насправді вугільна галузь приречена?"

Якщо проаналізувати статистичні дані стосовно розвитку вугільної промисловості за останні роки, то результати, які ми отримуємо, будуть невтішними: видобуток вугілля на державних підприємствах за останні 5 років знизився на 30%, практично на всіх державних підприємствах області відсутні помітні тенденції виходу галузі з кризи. Приріст за 2007 рік досягнуто з усіх основних видів промислової діяльності Донецької області, окрім вугільної промисловості, де виробництво скоротилося порівняно з 2006 роком на 5,3%. Об'єм готового вугілля для коксування складає за 2007 рік 14,9 млн тонн, що менше ніж у минулому році на 10,1%. Про це повідомляє Головне управління статистики у Донецькій області [2]. До того ж протягом останніх років залишається низькою заробітна платня шахтарів, на більшості державних підприємств галузі її сплачують несвоєчасно. Шахтарська праця перестала бути престижною, дефіцит кваліфікованих кадрів у вугільній промисловості набирає загрозливих масштабів. Динаміка зміни чисельності працівників свідчить, що за останні 8 років промисловість втратила понад половину зайнятих у виробництві. У 2006 році недокомплект робітників становив 16 тис. осіб. Нагромаджена у попередні роки заборгованість із заробітної плати останнім часом значною мірою погасалася за рахунок державного бюджету, але щоразу знову починала стрімко наростати, оскільки не усувається першопричина заборгованості – збитковість вугледобувних підприємств [3]. Також важливою проблемою є закриття шахт у Донецькій області. Воно розпочалося у 1996 р. і триває дотепер. Його проектну вартість обчислено в сумі понад 3,8 млрд грн, або 66%, але по жодній шахті роботи не виконані цілком і жодну шахту не ліквідовано як юридичну особу. Фінансування етапів відбувається безсистемно і непослідовно. Усе вищезгадане можна тільки підтвердити словами голови Донецької обласної державної адміністрації, Володимира Логвиненка: "Это смело сказано – "угольная промышленность". Угольную промышленность мы просто теряем..." [4].

Отже, огляд ситуації у вугільній промисловості дає змогу сформулювати такі невідкладні проблеми цієї галузі: хронічний брак коштів, потрібних як для забезпечення поточного функціонування, так і для розвитку вугледобувних підприємств, невирішеність питань, пов'язаних з адаптацією механізму ціноутворення на вугільну продукцію до умов ринкових відносин, неефективна система управління галуззю, важке становище в науковій сфері, невідповідність цін на гірничошахтне обладнання і вугільну продукцію, необхідність адаптації галузі до умов світового ринку вугільної продукції, непрестижність шахтарської праці, невирішеність соціальних проблем.

Дослідження учених-економістів показали: якщо ситуацію не змінити кардинально, то найближчим часом обсяги видобутку вітчизняного енергетичного ресурсу знизяться ще в 1,5 – 2 рази [1].

У зв'язку з цим необхідно створити програму "порятунку" вугільної промисловості, яка б складалася з таких можливих положень:

- визначення ситуації щодо стратегічного розвитку галузі;
- направлення коштів на капітальне будівництво і технічне переоснащення виробництва, точні ремонти й заміну обладнання;
- пошук резервів для раціоналізації затрат на закриття шахт щодо всіх позицій, а також максимальне скорочення стадії ліквідації, щоб уникнути додаткових витрат на утримання підприємств, що ліквідуються;

відродження наукових напрямів зі створення сучасних технологічних схем безпечного й ефективного видобутку вугілля;
адаптація реформування вугільної галузі до сучасних вимог господарювання;
зосередження уваги на найбільш перспективних шахтах для досягнення на них розширеного відтворення, нарощування обсягів видобутку і поліпшення економічних показників роботи;
залучення приватних інвестицій на державні вугледобувні підприємства;
вирішення соціальних проблем, пов'язаних із сучасним рівнем безпечності та престижності шахтарської професії;
глобалізація ринку вугілля та місце України в цьому процесі.

На основі розглянутого матеріалу можна зробити такий висновок: вугільна галузь, як і усі галузі промисловості України, потребує значних змін, починаючи з фінансування і завершуючи технічним переоснащенням. І з впевненістю можна сказати, що вугільна промисловість матиме нове життя, але за умови повної її реорганізації.

Література: 1. Павленко Н. Чи все в порядку у вугільному королівстві // Фінансовий контроль. – 2008. – №2. – С. 4 – 10. 2. <http://www.rosinvest.com/news/373168/> 3. Амоша О. Актуальні проблеми розвитку вугільної промисловості України // Економіка України. – 2006. – №12. – С. 5 – 10. 4. <http://www.rian.ru/economy/20081203-/156385518.html>

Сергєєва А. О.

УДК 620.9 (477.54)

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Паливна промисловість і енергетика відіграє дуже важливу роль в економіці, оскільки є базовою галуззю для стратегічних виробництв, які забезпечують життєдіяльність будь-якої країни. Від розвитку паливно-енергетичного комплексу значною мірою залежать динаміка, масштаби і техніко-економічні показники суспільного виробництва.

Проблема енергозабезпечення та енергозбереження для України в умовах світової фінансової кризи постала надзвичайно гостро ще внаслідок залежності від імпортованого газу та процесів, пов'язаних із транзитом газу до країн Європи.

Слід зазначити й актуальність питання глобального потепління у світі у зв'язку з підвищенням енергоспоживання та викидів парникових газів і, як наслідок, зміною клімату та погіршенням стану екології.

Усе це дає можливість стверджувати, що питання раціонального використання енергоносіїв, диверсифікації їх імпорту та використання альтернативних джерел енергії є важливим питанням розвитку економіки України.

Паливно-енергетичний комплекс Харківської області – складна міжгалузева система видобутку й виробництва палива та енергії, їх транспортування, розподілу й використання, яка представлена підприємствами електроенергетичної промисловості, видобувної та переробної галузі. Показники динаміки та структури виробництва дають можливість стверджувати про необхідність розробки та впровадження дієвих заходів, спрямованих на розвиток і забезпечення конкурентоспроможності цих підприємств.

Отже, доречним буде вивчення можливих шляхів щодо створення умов у регіоні для постійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти, забезпечення надійного та сталого функціонування енергетики, її максимально ефективного розвитку та зменшення техногенного навантаження на довкілля.

Підприємства паливно-енергетичного комплексу Харківської області видобувають і переробляють природний газ, нафту, газовий конденсат; виробляють електроенергію, теплову енергію, бензин, дизельне паливо. Саме в області видобувається майже 40% природного газу України – 8 млрд м³, щорічно виробляється близько 8,1 млрд кВт годин електроенергії, понад 400 тис. тонн автомобільного бензину та понад 200 тис. тонн дизельного палива [1].

ГПУ "Шебелинкагазвидобування" постачає майже 31% загального видобутку газу в Україні та забезпечує майже 80% потреб області в паливній сировині. Сьогодні до структури підприємства зараховують Північно-Донецький, Єфремівський, Шебелинський і Хрестищенський промисли з ви-

© Сергєєва А. О., 2009

добутку газу й конденсату. Саме тут розробляється 38 родовищ із загальним фондом експлуатаційних свердловин 1 190 одиниць, із яких 16 нафтових свердловин; кожного року видобувається 6 200 млн м куб. природного газу, 4 тис. т. конденсату й нафти [1].

У грудні 2008 року на нафтопереробні заводи та Шебелинський ГПЗ надійшло 738,6 тис. тонн нафти. Причому 311,3 тис. тонн були видобуті із власних свердловин, а 427,2 тис. тонн було імпортовано (55,8% з Російської Федерації і 2,0% з Іраку).

Порівняно з груднем 2007 року на Шебелинський ГПЗ надійшло на 21,4% менше газового конденсату власного видобутку [2].

Динаміка показників переробки нафти та виробництва нафтопродуктів у 2008 році має тенденцію зниження (рисунок).

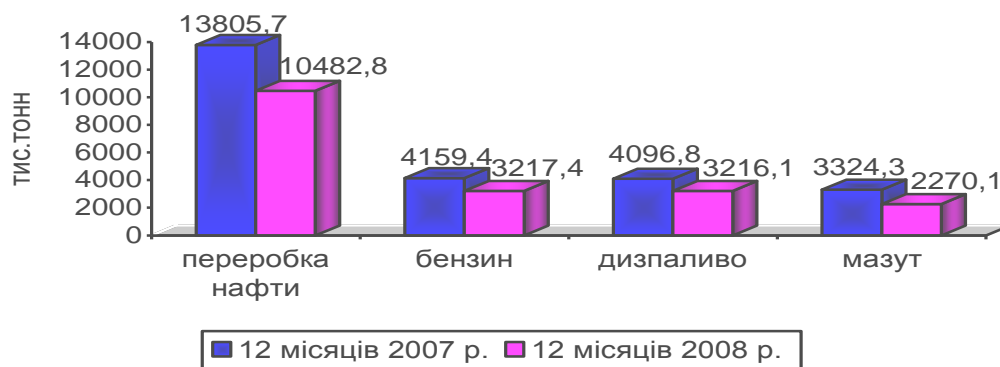

Рис. Показники переробки нафти та виробництва нафтопродуктів на НПЗ України та Шебелинському ГПЗ за 12 місяців 2007, 2008 рр., тис. тонн

Оскільки запаси власних природних ресурсів дозволяють забезпечити потреби країни в енергоносіях, необхідне створення умов у Харківському регіоні для подальшої розвідки, видобутку, транспортування та переробки сировини із застосуванням новітніх енергозберігаючих технологій. Це має сприяти оптимізації видобутку власних енергоносіїв, зниженню залежності від ризиків імпортованого газу та нафти й забезпеченню енергетичної безпеки країни в цілому.

За своїм науково-технічним потенціалом у галузі енергетики та енергомашинобудування Харківський регіон не має рівних в Україні. Зміївська ТЕС, ВАТ "Центрэнерго" та ВАТ "Харківська ТЕЦ-5", АК "Харківобленерго", а також підприємства, які постачають свою продукцію для потреб паливно-енергетичного комплексу: ВАТ "Турбоатом", ДП "Електроважмаш", ДП "ХЕМЗ", ВО "Моноліт", ВАТ "Хартрон". Однак в умовах сьогодення цим підприємствам вкрай необхідна державна підтримка щодо залучення інвестицій, що, в свою чергу, дозволить покращити показники виробництва за рахунок модернізації та реконструкції підприємств, заміни енерговитратного устаткування енергоефективнішим; впровадження енергоустановок з використанням вторинних ресурсів; вдосконалення технологій отримання енергії та використання альтернативних технологій.

Аналіз українського досвіду експлуатації енергетичних об'єктів, що використовують відновлювані та нетрадиційні джерела, а також врахування світового досвіду в цій галузі, свідчать про необхідність надання пріоритетності технологіям використання енергії сонячного світла, вітру, гідроенергії малих річок, біоенергетики тощо.

Застосування сонячних колекторів у Харківській області, де енергія сонячної радіації оцінюється в 3,5 — 4,5 Дж/м² на рік, дозволить одержати з 1м² сонячного колектора близько 600 кВт год. на рік енергії, що еквівалентно економії близько 110 кг у. п./рік [1].

Безперечно, використання альтернативних джерел енергії потребує довгострокових інвестицій, однак серед переваг є те, що вони практично невичерпні, їх потенціал майже незмінний у часі, видобуток і транспортування не викликає спеціальних ускладнень, а використання не погіршує стану навколишнього середовища.

Вирішення основних проблем регіонального паливно-енергетичного комплексу та його стабілізація дасть значний поштовх у напрямку покращення ситуації у всій економіці країни, тим більше, що ця умова є однією з основних на шляху до стабілізації суспільного розвитку.

Література: 1. Комплексна програма енергозбереження Харківської області на 2003 – 2010 роки // <http://www.kharkivoda.gov.ua> 2. Інформаційна довідка про основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України за січень 2009 року // <http://mre.kmu.gov.ua>.

НАСЛІДКИ ВІДСУТНОСТІ ЗАХОДІВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОДНІЄЇ З ПОЛІТИК, ЯКІ Є СКЛАДОВИМИ ЧАСТИНАМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Вирішення завдань національного відродження України як розвинутої демократичної країни із соціально ринковою економікою не можливе без чіткої, гнучкої і виваженої державної економічної політики. На цій основі постала проблема створення механізмів досягнення політичної стабільності, консенсусу інтересів різних інститутів та суб'єктів політичної влади у процесі прийняття політичних рішень в економічній сфері, обґрунтування значущості устрою суспільно-політичного життя щодо формування економічної політики держави, яка б відповідала запитам кожного пересічного громадянина. Ця проблема, поряд з проблемою економічної кризи, яка триває в країні, є наріжним каменем, який визначає значущість теми даної роботи. Актуальність дослідження зазначених напрямів дедалі зростає у зв'язку з проголошенням в Україні як суверенній державі курсу на впровадження виваженої економічної політики.

Розуміння глибокого взаємозв'язку та взаємопроникнення засад демократичного розвитку суспільства та соціально ринкової економіки, вирішальної ролі даних чинників щодо визначення економічної політики держави простежується в роботах багатьох авторів.

Метою дослідження є визначення наслідків відсутності заходів щодо реалізації однієї з політик, які є складовими частинами регіональної політики.

Указом Президента України було схвалено проект Закону України "Про концепцію державної регіональної політики", згідно з якою ця політика становить систему заходів організаційного, правового та економічного характеру, що здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її поточних і стратегічних цілей. Головне її спрямування – це забезпечення раціонального використання природних ресурсів і науково-технічного потенціалу, нормалізація життя населення, досягнення екологічної безпеки та вдосконалення територіальної структури економіки, збільшення національного багатства країни [1].

Розглянемо детально заходи держави щодо реалізації регіональної політики та наслідки у разі їх відсутності.

До правових заходів відноситься створення законодавчої бази. У разі відсутності цих заходів держава не зможе ні взаємодіяти з регіонами, ні впливати на соціально-економічні процеси, що призведе до таких наслідків: зменшення економічної самостійності регіонів; не можливо буде визначити співвідношення державного та місцевого бюджетів; розвитку інфраструктурних об'єктів місцевого та загальнодержавного призначення; не можна буде сформувати централізовані та регіональні фонди різного цільового призначення.

До економічних заходів можна віднести, по-перше, пряме та опосередковане економічне регулювання, при відсутності яких не можливо буде надати пряму фінансову допомогу, здійснювати цільове фінансування, надавати субсидії. Також при відсутності цих заходів держава не впливатиме на регіональний розвиток, а саме: на надання податкових пільг для розвитку наукомістких виробництв; створення акціонерних товариств для завершення раніше розпочатого будівництва, працевлаштування вивільнених працівників; поліпшення екологічної ситуації. По-друге, це вдосконалення існуючої системи бюджетного регулювання та розширення бюджетної автономії території, при відсутності цих заходів: відчуватиметься сильний вплив держави на економіку, не відбудеться розширення права місцевих органів виконавчої влади у бюджетній політиці.

Необхідною складовою, на думку автора, є розробка довгострокових, середньострокових прогнозів соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей України, міст Києва і Севастополя та державних регіональних програм, відсутність яких відобразиться на планомірності у розвитку продуктивних сил, узгодженні інтересів галузей і територій, не розроблення проектів регіональних програм соціально-економічного розвитку Карпатського регіону, Полісся, Поділля, Українського Причорномор'я.

Важливим є стимулювання розміщення нових виробничих об'єктів, відсутність цих заходів відобразиться на неспроможності виготовляти конкурентоспроможну продукцію й швидко реагувати на зміну ринкової кон'юнктури. У першу чергу, невиконання заходів стимулювання розміщення нових виробничих об'єктів торкнеться розвитку малого та середнього підприємництва, яке має виражену регіональну орієнтацію і суттєво впливає на зміни в структурі економіки. Саме малий бізнес через це не зможе ефективно вирішувати проблему забезпечення незайнятого населення робочими місцями.

Якщо не звернути увагу на досягнення збалансованого розвитку господарства певної території, це призведе до того, що не відбудеться формування регіональних центрів малого і середнього бізнесу, створення різних типів спеціальних (вільних) економічних зон, центрів активної науково-

технічної діяльності. Якщо не буде сформовано спеціальні економічні зони в Україні, то цей факт не дасть змогу збільшити надходження іноземних інвестицій, створити сучасну виробничу, транспортну та ринкову інфраструктуру, підвищити ефективність використання природних ресурсів. Якщо не буде застосовано пільговий режим оподаткування та митний режим, не можна буде створити сприятливі умови для зростання економічної активності суб'єктів господарювання.

Важливе значення має процес створення особливо привабливих умов для потенційних інвесторів: шлях державного субсидування позик та капіталовкладень, наймання та навчання робочої сили та ін. За їх відсутністю не можливо буде провести заходи, спрямовані на залучення у відповідні регіони приватного капіталу як основного фактора розвитку регіональної економічної активності.

Однією зі складових політики є організаційні заходи. Серед них — організація міжрегіонального й прикордонного співробітництва, зон активної науково-технічної діяльності, при відсутності яких не буде створено наукові, дослідницькі і технологічні парки, інноваційні центри.

Якщо не буде приділена увага так званим проблемним регіонам, тобто тим територіям, які вирізняються серед інших кризовим загостренням певної проблеми, то такі дії матимуть негативні соціально-економічні наслідки для всієї системи господарювання. Загостренням цих проблем можуть бути як природні та техногенні катастрофи, так і соціально-економічні фактори. З погіршенням загальноекономічної ситуації кількість таких територій постійно зростатиме, а розв'язання нагромаджених проблем потребуватиме все більше фінансових коштів та матеріальних ресурсів. Обмеження певних соціально-економічних процесів призведе до зменшення надмірної концентрації населення та господарської діяльності в певних районах, певних проблем, які пов'язані з захистом навколишнього середовища [2].

В економічній сфері завдання, які мають врахувати та відбити залежність зміни показників та наслідків у майбутньому, це, насамперед, досягнення економічно доцільного рівня комплексності господарства регіонів та раціоналізації їх структури; створення економічних передумов для розвитку підприємництва та ринкової інфраструктури, проведення земельної реформи та приватизації державного майна, створення і розвиток спеціальних (вільних) економічних зон; удосконалення економічного районування країни. Структурна перебудова економіки регіонів України, насамперед, промислових регіонів і центрів з надмірною концентрацією підприємств важкої індустрії та складною екологічною обстановкою (Донецька, Запорізька, Луганська області, міста Київ, Харків, Маріуполь). Унаслідок цього поліпшиться екологічна ситуація у промислових центрах Донбасу, Придніпров'я, Прикарпаття та на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС [3].

У соціальній сфері серед необхідних завдань є формування раціональної системи розселення на основі збереження існуючих та створення нових населених пунктів; активізація функціонування сіл та малих міських поселень. Радикальні зміни у сучасній політиці зайнятості та ринку праці. У перспективі держава передбачає активізувати діяльність щодо створення нових робочих місць у споживчій сфері, організація ринкової інфраструктури, малому та середньому підприємстві виробничої сфери. Це дозволить забезпечити працевлаштування осіб, які вивільняються з промислових підприємств, та підвищити рівень зайнятості населення у сфері обслуговування. Поліпшення демографічної ситуації у регіонах України на основі подолання процесів депопуляції й покращання соціально-побутових умов життя населення, здійснення заходів щодо підтримки сімей з дітьми та найменш соціально захищених верств населення [2].

У виробничій сфері необхідно розвивати експортні та імпортозамінні виробництва у регіонах, де для цього є сприятливі умови (вигідне транспортно-географічне положення, необхідний економічний та науковий потенціал). Це дозволить суттєво вплинути на експортний потенціал територій, розширити зовнішньоекономічні зв'язки. Розвиток сільськогосподарського виробництва на основі удосконалення його спеціалізації та підвищення рівня.

В екологічній сфері, на думку автора, найактуальнішим є запобігання забрудненню довкілля та ліквідація його наслідків, впровадження механізму раціонального природокористування, збереження унікальних територій та природних об'єктів. Необхідним є повніше використання рекреаційних ресурсів Криму, районів узбережжя Чорного та Азовського морів, Карпат, а також сприятливих за кліматичними та природними факторами районів Волинської, Вінницької, Полтавської, Черкаської та інших областей з метою формування в майбутньому високорозвинутих рекреаційно-туристичних та оздоровчо-лікувальних комплексів державного і міжнародного значення [2].

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

1. Якщо не будуть виконуватися заходи щодо реалізації регіональної політики, то різноманітними будуть економічний потенціал та умови життя в різних регіонах; не буде рівності середніх доходів, пропозиції робочих місць, умов отримання освіти та соціального забезпечення подолання розривів у рівнях життя та якості життя в містах та сільській місцевості.

2. Сприяння регіональному економічному розвитку має стати одним з невід'ємних компонентів економічної політики держави, а вибір інструментів такого сприяння залежить від її фінансових можливостей та пріоритетів поточного етапу соціально-економічного розвитку.

Отже, вирішення найгостріших проблем державного регулювання економіки потребує злагодженої роботи всіх гілок влади, чіткої реалізації стратегічного завдання з досягнення економічного зростання України.

Література: 1. Концепція державної регіональної політики: Затв. Указом Президента України №341/2001 від 25.05.01 р. // www.president.gov.ua/officdocuments/82563326.html. 2. Долішній М. І. Концептуальні засади регіональної соціально-економічної політики та її компоненти / М. І. Долішній, С. М. Злупко // Регіональна економіка. – 1997. – №3. – С. 5 – 22. 3. Дорогунцов С. І. Усталеність розвитку еколого-економічного потенціалу України та її регіонів / С. І. Дорогунцов, А. М. Федорищева // Економіка України. – 1996. – №7. – С. 4 – 11.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ХАРКОВІ

Фінансова криза, оголивши велику кількість проблем національного господарства, змусила нас замислитися над вигодами конкурентних переваг економіки регіонів країни. Про слабкі місця національної економіки вказують свідчення аналітиків: український бізнес міндобрив тримався на нижчій, ніж в середньому в світі, ціні на природний газ. Тобто експорт добрив був, по суті, зірваним експортом середньо-азіатського газу, що імпортується. Інший приклад – не дивлячись на унікальні запаси чорнозему в Україні, цього літа собівартість українських овочів була вища, ніж в Угорщині, а привезене сало з Польщі, або яловичина з Бразилії були дешевші, ніж в Полтавській області [1]. Не минула криза і промисловість країни. Так, у Харківській області обсяги виробництва узимку 2009 року склали лише 80% від рівня відповідного періоду 2008 року. Функціонально-галузева структура промисловості Харківської області, ще з часів існування СРСР, характеризується високою питомою вагою важкої промисловості, яка зараз морально і технічно застаріла. Адже теперішня українська важка промисловість і металургія – результат інвестицій, зроблених ще в 30 – 50-ті роки ХХ століття. Саме тоді були створені останні конкурентоспроможності підприємства країни. А з розпадом СРСР машинобудування, станкоінструментальна та інструментальна промисловість втратили своє місце в системі загальнодержавного розподілу праці, і, взагалі, позбулися положення головних галузей в економіці регіону. Сьогодні машинобудування складає 28,2% у структурі промисловості регіону, тоді як харчова промисловість 30,9% [2]. Яскравим прикладом занепаду підприємств є моторобудівний завод "Серп и Молот", свого часу один з найсучасніших виробників дизельних двигунів для важкої техніки. Примітно, що велика частина вироблялися в інших республіках. А головними споживачами цих двигунів, окрім ХТЗ, були підприємства, що тепер знаходяться в Росії. Після розпаду СРСР Російська Федерація, маючи засоби від продажу нафти, багата в чому намагається позбавитися залежності від українських заводів. Тепер вищезазначені заводи використовують двигуни власного, російського виробництва. Як наслідок, харківський завод "Серп и Молот" припинив своє існування. Аналогічна ситуація спостерігається й на інших підприємствах важкої промисловості, незалежно від виробленої продукції: танки, трактори, турбіни або лінії агрегатних верстатів.

Тому, у розпал економічної кризи необхідно шукати конкурентні переваги нашої економіки – такі сектори, де в нас зберігся потенціал, і де ми можемо бути попереду ринку. Цей потенціал закладений в інтелектуальних ресурсах нашого регіону. Ще за часів Радянського Союзу в місті було зосереджено близько 200 науково-дослідних і проектних інститутів. У харківських ВНЗ вчилися 300 тисяч студентів. Розрив господарських зв'язків на початку 90-х років привів до масових скорочень. Багато колишніх науковців знайшли можливість прогнати свою сім'ю, торгуючи на базарі або займаючись малим бізнесом. Можливо, тут виявилися особливості менталітету – міцні традиції купецтва, і десятиліття радянської влади не змогли викорчувати в городянах комерційну жилку. Почавши з торгівлі, харків'яни шукали все нові форми діяльності. Деякі малі фірми зайнялися розвитком нових технологій. Так, у 1993 році харківська компанія "Конком" проклала міжнародний Інтернет-канал Москва – Харків. Поступово у місті з'явилося чимало груп програмістів, що розробляли програмне забезпечення і продавали його на Захід. За подальші десять років з них виростили великі високотехнологічні компанії, основною конкурентною перевагою яких була невисока вартість кваліфікованої робочої сили [3].

Таким чином, історичний розвиток регіону, економіко-географічне положення, науково-технічний потенціал, соціальна структура населення говорять про те, що Харків має всі підстави грати роль потужного інтелектуального центру України. Для цього необхідно розвивати сектори, в яких можливо зайняти наші інтелектуальні ресурси. Такою галуззю є інноваційна економіка, індустрія високих технологій і Інтернет-технологій. В Інтернет-технологіях можна отримати порівняно швидку комерційну віддачу, вклавши при цьому мінімум з боку держави. У цьому секторі можливо, наприклад, щоб 20-ти річний парубок вигдав соціальний сервіс "Facebook" (наші аналогії – "Вконтакте", "Одноклассники"), котрими користуються мільйони і який продається за мільярди доларів. Або щоб поточна капіталізація пошукача "Google" в 2 рази перевищувала капіталізацію, наприклад, Газпрому. Для створення потужних інтелектуальних корпорацій потрібно запросити світові компанії розвернути в нас свої розробницькі майданчики, при цьому стимулювати наших бізнесменів вкладати гроші в цей сектор. Щоб заохотити капіталовкладення, потрібно забезпечити сприятливі інвестиційні умови. Наприклад, звільнити від податків на 5 років, гарантувати безперешкодне пересування електронних документів, грошей і людей у міжнародному просторі, ввести мораторій на перевірки фіскальними органами [1]. Тобто сьогоднішнім головним ресурсом у цій галузі є вільний рух капіталу і знань. Що стосується індустрії високих технологій, то для Харкова, що має значний

інноваційний і підприємницький потенціал, необхідною умовою прискореного розвитку економіки регіону є створення великого комплексу, що займається підтримкою і розвитком інноваційного бізнесу. Таким чином, створення на базі нашого регіону отакої Силіконової долини є цікавим вирішенням проблеми перспективного розвитку регіону. Загальний потужний освітній потенціал міста, велика кількість вищих навчальних закладів і наукових установ допоможуть забезпечити технічну складову успіху подібного проекту. З соціального боку потенційні робітники – молоді, активні люди, захоплені інформаційними технологіями і системним програмуванням з радістю сприйняли б можливість працювати в такій корпорації в нашому місті. Проте, з економічного боку є важкі для вирішення проблеми. Це і значні фінансові побори для інвесторів, і слабкість законодавства, свавілля чиновників та нестабільне політичне середовище. Головне – створити на державному і муніципальному рівнях необхідні умови і гарантії. Впровадження такого проекту створило б економіко-технологічну основу розвитку господарства регіону.

Отже, для впровадження в Харкові інформаційних технологій і розвитку індустрії високих технологій необхідно:

розробити систему матеріальних стимулів і механізмів фінансової підтримки інноваційної діяльності;

підготувати комплекс нормативно-правових актів, направлених на розробку механізмів матеріально-фінансового стимулювання підприємств і установ;

створити систему заохочення фінансово-кредитних і інвестиційних установ, що надають фінансову підтримку високотехнологічним компаніям;

прийняти заходи з поліпшення інвестиційного клімату з метою залучення вітчизняних і іноземних інвестицій в інноваційний розвиток країни.

Література: 1. <http://korrespondent.net/> 2. <http://www.ukraine.ru/catalog/regions/charkov.html> 3. Майорченко В. Н. Харків-350. Історія, сучасність, стратегія розвитку: Історико-економічний огляд / В. Н. Майорченко, В. М. Бабаєв, Л. М. Шутенко. – Харків: Золоті сторінки, 2004. — 320 с.

УДК 338.1.009.12(477)

Торбиевская Е. М.

КОНКУРЕНТНЫЕ ПРЕИМУЩЕСТВА УКРАИНЫ

При определении конкурентных преимуществ государства необходимо учитывать множество факторов, влияющих на уровень способности страны конкурировать с развитыми государствами в различных сферах экономической деятельности.

Традиционно конкурентоспособность трактуется как обусловленное экономическими, социальными и политическими факторами стойкое положение страны или ее производителя на внутреннем и внешнем рынках [1]. В условиях открытой экономики конкурентоспособность также может быть определена как способность страны (предприятия) противостоять международной конкуренции на собственном рынке и рынках третьих стран.

Цель работы – проанализировать конкурентные преимущества Украины.

В современных условиях развития экономики ученые-экономисты [1] выделяют множество факторов конкурентоспособности государства. Все их можно разделить на две группы:

основная группа, в которую входят такие факторы, как природные ресурсы, трудовые ресурсы и капитал;

дополнительная группа, включающая так называемые факторы высшего уровня, возникшие с развитием производства и техническим прогрессом. Это инфраструктура страны, ее научный потенциал, уровень образования населения.

Рассмотрим более подробно те факторы, которые можно отнести к конкурентным преимуществам Украины.

Во-первых, географическое положение Украины – она находится в Центрально-Восточной Европе на перекрестке важных транспортных путей. Через территорию государства проходят железные дороги, автомагистрали, трубопроводы, линии электропередач, связи и авиалинии международного значения.

Украина – самая большая по площади страна Европы. Ее площадь составляет 603,7 тыс. км². На востоке и севере она граничит с Россией; на северо-западе – с Белоруссией; на западе – с Польшей, Словакией, Венгрией, Румынией и Молдавией. С юга Украина омывается Черным и Азовским морями, по которым граничит с Россией, Болгарией, Турцией, Румынией и Грузией.

© Торбиевская Е. М., 2009

Такое географическое положение является важным условием развития экономических связей Украины с другими государствами, способствует развитию международной торговли и туризма.

Вторым известным преимуществом Украины на сегодняшний день является наличие значительных запасов полезных ископаемых (более 90 видов). На территории нашей страны представлены практически все виды минеральных ресурсов основных групп: топливные, рудные и нерудные. За последние годы в Украине обнаружено до 150 новых нефтяных, нефтегазовых, газоконденсатных и газовых месторождений [2]. Однако, их запасы недостаточны для обеспечения потребностей Украины, а старые месторождения истощаются, требуя обновления техники и технологии их разработки.

Третьим преимуществом Украины является наличие ёмкого внутреннего рынка сбыта продукции, а также расширение внешних рынков в связи со вступлением страны во Всемирную торговую организацию.

Что касается высшего уровня факторов конкурентоспособности Украины, то необходимо отметить следующие.

Наличие в стране большого количества научно-исследовательских институтов свидетельствует о ее научном потенциале, однако любая инновационная деятельность требует финансовой поддержки со стороны государства. Решением проблемы на первом этапе может стать льготное кредитование банками инновационной деятельности или вовлечение акционерного капитала в успешные инновационные проекты. Незначительной в Украине является и роль венчурного капитала относительно указанных сфер деятельности.

Украина относится к государствам с высоким уровнем образования и профессиональной подготовки кадров. По данным [Отчета о конкурентоспособности Украины – 2008] наша страна по данному показателю занимает 53 место из 131 страны [3]. В Украине обеспечен свободный доступ к образованию, что подтверждается достаточно высоким показателем соотношения между численностью учащихся в высших учебных заведениях и населением в данной возрастной категории.

Таким образом, Украина обладает достаточными конкурентными преимуществами для эффективного самостоятельного ведения хозяйствования, а также представления отечественных товаров и услуг на международных рынках. Однако для достижения стабильного экономического эффекта необходимо проведение общих реформ во всех отраслях экономики, направленных на развитие уже существующих преимуществ конкурентоспособности нашего государства.

Литература: 1. http://www.niurr.gov.ua/ukr/econom/uk-r/rozdil_3-2.htm 2. <http://geography.ru/sources.html>
3. Маргарета Дрзеник Хану, Тьерри Гейзер. Всемирный Экономический Форум (World Economic Forum). Основные Положения Отчета о Конкурентоспособности Украины 2008 // http://www.feg.org.ua/ru/cms-projects/studying_Ukraine_competitiveness_

Федоренко А. Р.

УДК 669(477)

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Формування гірничо-металургійного комплексу України відбувалося у складі металургії колишнього Радянського Союзу, що зумовило ряд його особливостей. Насамперед, розвивалося виробництво звичайних сталей, вироблялися не всі види прокату, які споживаються в Україні, що при становленні державності України призвело до негативних явищ як у металургії країни, так і всьому народному господарстві.

Стан і перспективи розвитку металургійного комплексу України визначаються, насамперед, його потенціалом. Промисловий потенціал металургійного комплексу України в останні роки, як і в роки існування Радянського Союзу, є фундаментним елементом економіки держави. Металургійний комплекс забезпечує понад 40% надходжень валюти в бюджет країни. При цьому близько 30% становить його частина у валовому внутрішньому продукті. Металургійний комплекс тісно пов'язаний з енергетичною, машинобудівною галузями, будівною і фінансовою сферами тощо. Підприємства металургійного комплексу забезпечують понад півмільйона робочих місць у найбільш густонаселених регіонах України. Ресурсний потенціал металургійного комплексу України визначається наявними покладами залізної (четверте місце у світі) і марганцевої руд, вугілля, вапняків, тобто основних сировинних матеріалів для виробництва металу. Вітчизняна металургія достатньою мірою забезпечена електроенергією. За обсягами виробництва металургійна промисловість України посідає сьоме місце у світі [1].

© Федоренко А. Р., 2009

Незважаючи на вищезначені позитивні моменти в розвитку металургійного комплексу України, існують певні недоліки та проблеми для його повноцінного функціонування. Тому на сучасному етапі розвитку економіки України оцінка стану та визначення перспектив розвитку її металургійного комплексу є актуальною.

Метою наукового дослідження є оцінка стану та визначення перспектив розвитку металургійного комплексу України.

Металургійний комплекс – основа індустрії. У металургійний комплекс входять чорна і кольорова металургія, які охоплюють усі стадії технологічних процесів: від добування та збагачення сировини до одержання готової продукції у вигляді чорних і кольорових металів та їх сплавів.

Чорні та кольорові метали широко використовуються в машинобудуванні, будівництві, транспорті й усіх без винятку галузях народного господарства, витримуючи гостру конкуренцію з боку пластмас, кераміки та інших сучасних матеріалів.

Чорна металургія – одна з найбільш розвинених в Україні галузей промисловості, на яку припадає понад 1/4 усього промислового виробництва. Вона виробляє чавун, сталь, прокат, феросплави, труби та ін. Основною рисою чорної металургії є її матеріаломісткість. Так, для виплавки 1 т чавуну потрібно близько 3 т залізної руди, 1,1 т коксу, 20 т води, а також марганцева руда, вапняк, флюси та ін. Тому підприємства чорної металургії розміщуються біля джерел сировини чи палива або між ними.

Виплавка чорних металів традиційно здійснюється на комбінатах повного циклу, які включають усі кінцеві стадії металургійного виробництва, а також виробництво коксу (металургійного палива зі спеціальних марок вугілля) й агломерату (шматків залізної руди, спечених з вапняком і коксом). Кожне з виробництв має відходи й побічну продукцію, які є сировиною для інших галузей промисловості – хімічної, будівельних матеріалів, металообробки. Підприємства цих галузей, як і заводи важкого машинобудування, вигідно розміщувати поряд з металургійними комбінатами. Найбільшими металургійними комбінатами в Україні є "Криворіжсталь", "Азовсталь" (м. Маріуполь), "Запоріжсталь", Дніпровський (м. Дніпродзержинськ), Алчевський, Макіївський. Отже, чорна металургія має важливе комплексно-утворююче значення, на її основі формуються багатогалузеві вузли [2].

Кольорова металургія, на відміну від чорної, в Україні розвинута порівняно слабо. Вона має ряд особливостей:

1) у рудах міститься незначна кількість металу, що вимагає розміщення багатьох підприємств кольорової металургії поблизу джерел сировини;

2) у рудах кольорових металів міститься багато різних металів, а це вимагає комплексного використання сировини;

3) галузь потребує багато енергії і води, а також згубно впливає на довкілля.

Таким чином, на розміщення і розвиток кольорової металургії в Україні впливають енергетичні та екологічні чинники.

У структурі кольорової металургії України провідне місце займає алюмінієва промисловість. Вона працює на привізній сировині (боксити з Угорщини, країн Африки, Росії), її підприємства розміщені біля портів і в місцях виробництва електроенергії. Галузь представлена великим Миколаївським глиноземним заводом, продукція якого використовується в Україні, а також експортується в Росію. У Запоріжжі працює алюмінієвий завод, у Свердловську (Луганська обл.) – завод алюмінієвих сплавів [2].

Незважаючи на те, що металургійний комплекс України має досить добрі перспективи для розвитку (має власну сировинну базу, високий науково-технічний і великий експортний потенціал), аналіз його сучасного стану дозволив виявити низку негативних моментів [1; 3 – 5].

По-перше, незначна частка металургійного виробництва спрямована на забезпечення потреб внутрішнього ринку, що є дуже важливим в економіці України. Так, близько 80% усього металургійного виробництва експортоорієнтоване, на деяких підприємствах обсяг експорту складає до 95 – 100% від загального обсягу виробництва. По-друге, структурна недосконалість і значний знос основних фондів вітчизняних підприємств металургійного комплексу (65%). По-третє, висока, порівняно з провідними промислово розвинутими країнами, матеріало- та енергоємність металургійної продукції. По-четверте, розвиток металургійного комплексу спричиняє ускладнення екологічної обстановки у великих промислових центрах. Поряд з означеними проблемами можна виділити ще низку проблем, таких, як: гальмування процесів інноваційної діяльності низкою металургійних підприємств; відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій; недостатність бюджетного фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; соціальні проблеми тощо.

На сучасному етапі вітчизняний металургійний комплекс втратив свої конкурентні переваги і не має реальних можливостей піднятися на один рівень з підприємствами розвинутих країн та держав, що стали новими конкурентами (Китай, Індія тощо). У період загострення економічної кризи в промисловості України вона вийшла з першої десятки виробників сталі, але залишилася в десятці найбільш енергетично витратних, що є негативним моментом в розвитку української промисловості [4; 6].

Для вирішення проблем у розвитку металургійного комплексу України у Постанові Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової науково-технічної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу на період до 2012 року" передбачається два альтернативних варіанти. Перший варіант – орієнтація на імпорту промислового обладнання та технології за рахунок іноземних кредитів, а другий варіант – інноваційно-інвестиційний шлях, спрямо-

ваний на створення і впровадження сучасних технологій та обладнання на базі кращих світових і вітчизняних розробок [6].

Таким чином, визначено, що оптимальним шляхом розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності металургійного комплексу є шлях інвестиційно-інноваційного розвитку, який забезпечує комплексний розвиток галузі за рахунок реалізації заходів, спрямованих на технічне оновлення виробництва, використання науково-технічного потенціалу, формування високотехнологічного виробництва. Крім того, одними з головних орієнтирів докорінних змін у функціонуванні металургійного комплексу України на перспективу повинна стати екологічність його розвитку, припинення й недопущення в майбутньому недбалого ставлення до розробки родовищ сировини для виробництва металу.

Література: 1. Голубченко А. Морфологія і генезис гірничо-металургійного комплексу України / А. Голубченко, В. Мазур // Дзеркало тижня. – 2007. – №11 (640). – <http://www.dt.ua/2000/2200/56212>. 2. Коваль Я. В. Регіональна економіка: Навчальний посібник. Я. В. Коваль, І. Я. Антоненко. – К.: ВД "Професіонал", 2005. – 272 с. 3. Концепція розвитку гірничо-металургійного комплексу України до 2010 року, схвалена Постановою Верховної Ради від 17.10.1995 р. №385/95 // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=385%2F95-%E2%F0>. 4. Макогон Ю. Гірничо-металургійний комплекс України: міфи та реальність // Дзеркало тижня. – 2005. – №34 (562). – <http://www.dt.ua/2000/2200/51100>. 5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової науково-технічної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу на період до 2012 року" // http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=C98761B6709A79B7DE1DBF74B6C4D94F?art_id=66895&cat_id=63686. 6. Юрій С. Час "ч": радикальні економічні реформи / С. Юрій, Є. Савельєв // Дзеркало тижня. – 2009. – №49 (728). – <http://www.dt.ua/3000/3300/65059/>

Селютін С. В.

УДК 658.86/87

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток українського ринку споживчих товарів і висока конкуренція серед товаропровідних систем призводять до неминучого витіснення традиційних типів торговельних підприємств більш сучасними, максимально адаптованими до потреб ринку. Під впливом експансії транснаціональних роздрібних і дрібнооптових мереж, а також на основі успішного копіювання їхніх технологій і know-how вітчизняні оператори роздрібного ринку переходять до освоєння нових форматів торгівлі, концентрації товарообігу і розвитку торгівлі на основі мережних утворень. Ці процеси вимагають адаптації нових підприємницьких структур до ринкових умов країни і конкретного регіону [1]. З теоретичної точки зору торговельні мережі повинні бути переосмислені й обґрунтовані як перспективні форми розвитку роздрібної торгівлі, а також визначена їх роль і значення у формуванні таких сучасних форматів, як, наприклад, торговельно-розважальні комплекси.

На цей час Україна знаходиться на 4-му місці за інвестиційною привабливістю ринку роздрібної торгівлі в рейтингу агентства А. Т. Kearney. Основними конкурентами нашої країни залишаються Росія та Індія. Тому, протягом 2000 – 2008 рр. роздрібний товарообіг торговельної мережі України демонстрував характер щорічного зростання. Майже до кінця 2008 року основними чинниками, які формували тенденції розвитку торговельних мереж, були наступні: зростання економіки; зростання платоспроможного попиту населення; збільшення кількості міського населення; підвищення інвестиційної привабливості торгівлі; розвиток харчової, переробної, легкої промисловості, транспорту; збільшення роздрібного товарообороту; розвиток технічних та технологічних характеристик сучасного торговельного обладнання; запровадження електронних інформаційних систем управління та обліку; процеси глобалізації та світової інтеграції. Але бурхливий розвиток торгівлі в Україні спостерігається переважно у великих містах та економічно розвинених регіонах. Що стосується периферії (області, що відстають, та сільська місцевість), то тут торгівля розвивається не тільки більш повільно, але часто зовсім скорочується. Проблема такого положення полягає у відсутності державного регулювання, а головне – стимулювання будівництва об'єктів торгівлі у регіонах, що мають відносно низькі показники економічного розвитку [2].

© Селютін С. В., 2009

Тому є доцільним дослідження проблем і перспектив регіонального розвитку торговельних мереж в Україні.

Нерівномірність розвитку торгівлі має сьогодні в Україні об'єктивний характер. Це обумовлено, в першу чергу, різною спрямованістю економічного розвитку регіонів, серед яких є промислові, сільськогосподарські, рекреаційні тощо. Так, найшвидшими темпами торговельні мережі набувають розвитку в Донецьку, Харкові, Запоріжжі, Дніпропетровську, Одесі, Львові. Серед торговельних мереж, представлених на загальноукраїнському ринку, можна виокремити, насамперед, "Сільпо", "Фуршет", "Велика Кишеня", "METRO", "Fozzy". На регіональному рівні: "АТБ-маркет" та "Рейнфорд" (Дніпропетровськ), "Таврія-В" (Одеса), "Барвінок" (Львів), "Вопак" (Луцьк), "Колібрис" (Луцьк). Процес концентрації торгового капіталу через формування мереж набирає оберти і стає пріоритетним напрямом розвитку торгівлі.

Однак стихійний характер розвитку торгівлі в Україні за роки незалежності призвів до дисбалансу торгового потенціалу регіонів. З метою запобігання погіршення ситуації, що склалася в сільській місцевості та економічно нерозвинених регіонах, наказом Міністерства економіки України №409 від 02.09.2008 р. затверджені "Нормативи забезпеченості населення торговельною площею у магазинах" [3]. Ці нормативи доцільно покласти в основу регіональних програм розвитку торгівлі. Основними показниками, які задають параметри розвитку регіональної торгівлі, є середньодушовий товарооборот і торговельна площа на 1000 жителів. На рисунку подана динаміка цих показників у 2006 – 2008 рр. в областях з найбільшим і найменшим рівнем розвитку торгівлі [4] порівняно з нормативними значеннями [3]. Так, в областях з найбільшим рівнем розвитку торгівлі (Дніпропетровська, Донецька, Харківська) нормативи мають рівень, майже в 2 рази вищий (1 205 – 1 741 грн/чол.), ніж в областях з найменшим рівнем (Вінницька, Івано-Франківська) (793 – 966 грн/чол.). Середнім по Україні є рівень 1 424 грн/чол. [4].

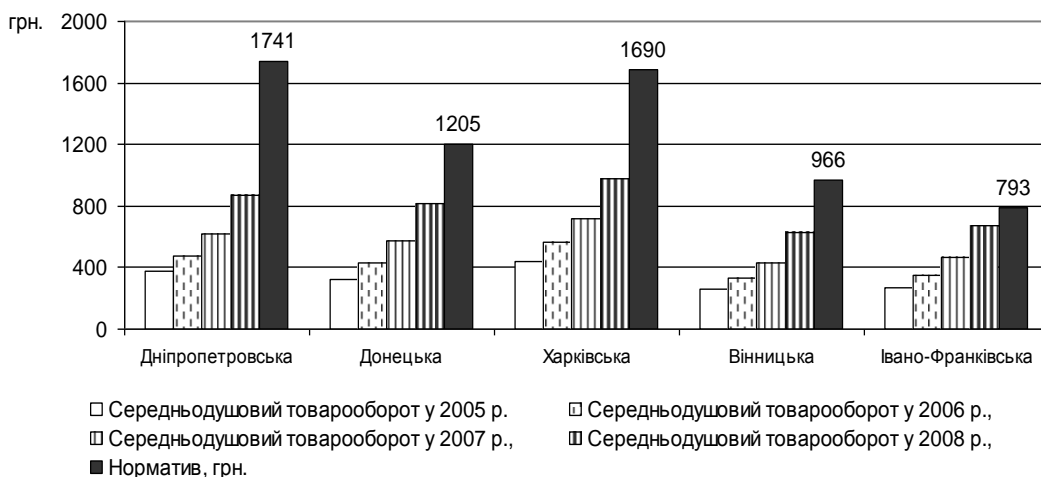

Рис. Динаміка і нормативи середньодушового товарообороту в областях з різними рівнями розвитку торгівлі

Досягнення такого рівня середньодушового товарообороту можна забезпечити у 2015 році за умов наявності торговельних площ: в середньому по Україні норматив складає 423 кв. м на 1 000 жителів, зокрема – у містах 499 кв. м, а в селах – 347 кв. м [3].

Аналіз розвитку торгівлі в Україні свідчить про великі можливості торговельних мереж здійснити стратегію географічної експансії у регіони, які мають низький рівень економічного розвитку. Через прийняття нормативів забезпеченості населення торговельною площею держава спробує внести порядок у процес розвитку торгівлі, яка поки що розвивається стихійно. Такий крок має велике значення, оскільки він сигналізує про системне бачення перспектив і сприяє гармонійному розвитку торгівлі в регіонах з різними рівнями економічного потенціалу.

Література: 1. Крамарев А. Н. Стратегія завоювання міжнародними розничними сетями регіональних ринків // Маркетинг. – 2004. – №4. – С. 20 – 28. 2. Мазаракі А. А. Перспективи розвитку внутрішньої торгівлі в Україні: критичний погляд / А. А. Мазаракі, І. А. Бланк // Вісник КНТЕУ. – 2002. – №6. – С. 3 – 29. 3. www.president.gov.ua. 4. www.retailstudio.org.

ПРОБЛЕМИ І ДОСЯГНЕННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Розбудова незалежної правової держави, що відбувається в Україні, та реформування системи управління зумовлюють зростання ролі регіонів у проведенні економічних трансформацій і становленні нових форм господарювання. Сьогодні значно розширюються функції і завдання регіонів щодо раціонального використання природних ресурсів, забезпечення зайнятості населення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Від того, наскільки оптимально поєднуються інтереси держави і окремих регіонів, залежить збалансованість розвитку народногосподарського комплексу. Саме тому розгляд проблем і досягнень у здійсненні державної регіональної економічної політики є актуальним.

У законопроекті "Про Концепцію державної регіональної економічної політики", що розглядався у вересні 1999 р. і був схвалений Указом Президента України №341 від 25 травня 2001 р., було подане визначення державної регіональної економічної політики. Згідно із цим визначенням, державна регіональна економічна політика (ДРЕП) – це сукупність організаційних, правових та економічних заходів, які здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її поточних і стратегічних цілей [1]. Поряд із зазначеним законодавчим актом ДРЕП також ґрунтується на положеннях Конституції України, Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", інших нормативно-правових актів (Бюджетний і Земельний кодекси України, Генеральна схема планування території України тощо).

Для України в умовах переходу до ринкової економіки у центрі уваги регіональної економічної політики повинна стати низка питань. Так, на думку Д. Стеценка [2], важливим у реалізації політики регіонального розвитку є виявлення й обґрунтування проблемних регіонів для розробки системи заходів і стимулів, специфічних для кожного типу виділених територій. Зокрема, для розробки диференційованої регіональної політики слід виділяти регіони таких типів: екологічно несприятливі, з високою концентрацією населення і виробництва; індустриально слабкорозвинуті сільськогосподарські; промислові депресивні; резервні; рекреаційні.

Територіальною основою реалізації регіональної політики, державного управління та місцевого самоврядування в Україні має бути відповідна система адміністративно-територіального устрою.

Проведений за участю провідних вчених та фахівців центральних органів виконавчої влади аналіз свідчить, що основними проблемами у цій сфері можуть бути визначені такі [3 – 8]:

1) законодавча неврегульованість правового статусу адміністративно-командних одиниць, порядку вирішення питань у сфері адміністративно-територіального устрою;

2) невідповідність Конституції України та внутрішня неузгодженість існуючої багаторівневої системи адміністративно-територіального устрою, збереження всупереч Основному Закону України таких категорій адміністративно-територіальних одиниць, як селище міського типу, сільрада, а також селищна, міська рада, хоча вони не належать до територіально-адміністративних одиниць, а за Конституцією України є органами місцевого самоврядування;

3) розташування у багатьох випадках на території міст інших міст, а також сіл, селищ, які мають статус окремих адміністративно-територіальних одиниць, що створює умови для конфліктів повноважень, порушення інтересів громадян, законності у діяльності органів місцевого самоврядування;

4) недосконалість класифікації міст, відсутність чітких критеріїв для установа районів, а також віднесення населених пунктів до категорії сіл, селищ, міст, порядку утворення районів у містах;

5) відсутність у багатьох випадках на планово-картографічних матеріалах установлених відповідними уповноваженими органами меж адміністративно-територіальних одиниць, зокрема, обласних та районних центрів, встановлення значної частини меж таких одиниць без урахування місцевих природних, історичних та інших факторів, перспектив розвитку регіонів і населених пунктів;

6) надмірна подрібненість адміністративно-територіальних одиниць на рівні села, селища та ін. Зазначені та інші проблеми в цій сфері негативно впливають на вирішення питань соціально-економічного розвитку, державного управління, виконання органами виконавчої влади та місцевого самоврядування покладених на них повноважень, наповнення відповідних місцевих бюджетів, реалізацію прав власності, вирішення земельних питань, задоволення на належному рівні потреб людей, проведення виборів тощо. Для вирішення цих проблем за дорученням Президента було розроблено Концепцію вдосконалення адміністративно-територіального устрою України (2003 р.) та законопроект "Про адміністративно-територіальний устрій України", який узгоджується та обговорюється, після чого може бути внесений на прийняття.

Важливим фактом підвищення обґрунтованості та дієвості регіональної політики стало затвердження Верховною Радою України Генеральної схеми планування території України 7 лютого 2002 р. Різні частини території вирізняються притаманними тільки їм сполученнями суспільних потреб, ресурсних можливостей, екологічних обмежень, всіх тих особливостей, які впливають на територіальний устрій країни. Чим повніша відповідність таких особливостей фактичному використанню території, тим вища ефективність розвитку, комфортніші умови життя людей.

Одним із найважливіших досягнень Генеральної схеми є розроблене зонування території України. Для створення повноцінного життєвого середовища та сприятливих умов розвитку економіки, забезпечення ефективного використання потенціалу територій із збереженням їх природної та історичної самобутності на підставі результатів оцінки природних і антропогенних чинників (вид та щільність забудови, екологічний стан тощо) визначено за видами та режимами переважного використання. Це дозволить здійснювати більш ефективну політику щодо окремих регіонів.

Ще однією важливою проблемою України є подолання міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій. У зв'язку з цим важливим є прийняття закону "Про стимулювання розвитку регіонів" від 20.12.2005 р. [9].

Однією з проблем у регіональній політиці України є також розвиток прикордонних областей держави, які часто характеризуються низьким економічним розвитком через своє периферійне положення. Дієвим елементом регіональної політики стала підтримка державою створення та функціонування єврорегіонів як об'єднань територіальних громад та органів влади сусідніх держав: єврорегіони "Буг", "Нижній Дунай", Карпатський єврорегіон та ін. До їх функціонування з української сторони залучені Волинська, Чернівецька, Закарпатська, Одеська, Івано-Франківська та Львівська області, а від прикордонних іноземних держав – адміністративно-територіальні одиниці Польщі, Білорусі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Молдови, Австрії, Німеччини, Франції. У 2002 р. Кабінет Міністрів затвердив Програму розвитку єврорегіонів, а у 2003 р. – утворив єврорегіони "Дніпро" за участю Чернігівської області та відповідних регіонів Російської Федерації та Білорусі, а також "Слобожанщина" у складі Харківської та Білгородської областей.

Отже, здійснення державної регіональної економічної політики в Україні межує з великою кількістю локальних економічних, соціальних і територіально-природних проблем. Через політику СРСР щодо території України і в теперішній час спостерігається велика диспропорціональність у розвитку окремих регіонів, дисбаланс у розподілі стратегічно важливих галузей виробництва. Тому для прискорення розбудови ринкової економіки в Україні державна регіональна економічна політика повинна вирішити ці основні проблеми.

Література: 1. Концепція державної регіональної політики. Затверджена Указом Президента України від 25.05.2001 р. №341/2001 // Регіональна політика України: інституціонально-правове забезпечення: Збірник офіційних документів / За ред. З. Варналія. – К.: НТСД, 2004. – 520 с. 2. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком: Навч. посібн. – К.: Вища шк., 2000. – 223 с. 3. Долішній М. І. Актуальні проблеми формування регіональної політики в Україні // Регіон. економіка. – 1999. – №3. – С. 7 – 17. 4. Ішук С. І. Розміщення продуктивних сил (теоретико-методологічні основи). – К.: УФІМБ, 1997. – 98 с. 5. Кулік О. О. Перспективи регіональної економічної політики на межі ХХ та на початку ХХІ століть // УГЖ. – 1999. – №1. – С. 12 – 18. 6. Кочан Є. П. Розміщення продуктивних сил України: Підручник / Є. П. Качан, М. О. Ковтонюк, М. О. Петрика. – К.: Вища школа, 1997. – 358 с. 7. Чумаченко М. Г. Регіональна політика в Україні. – Донецьк, 1993. – 68 с. 8. Шевчук Л. Розміщення продуктивних сил. Навч. посібн. – Львів, 2001. – 150 с. 9. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" №3235-IV від 20.12.2005 р. // Відомості Верховної Ради. – 2006. – №9, 10 – 11. – С. 96.

УДК 314.18(477)

Хмель В. А.

ПРИЧИНЫ ПРОЦЕССОВ ДЕПОПУЛЯЦИИ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

Демографическая ситуация на всей территории Украины является неблагоприятной. Низкий показатель рождаемости и отрицательный естественный прирост населения приводят к тому, что каждый год население Украины уменьшается на 300 – 400 тыс. человек [1]. В случае, если ситуация не изменится, то уже в ближайшие 10 – 15 лет это станет одной из самых важных проблем развития регионов и страны в целом.

Таким образом, определение путей решения этого вопроса является актуальной темой на сегодняшний день.

Цель работы – анализ демографической ситуации в Украине и выявление причин ее возникновения.

В специализированной литературе выделяется большое количество причин депопуляции. Рассмотрим их более подробно на примере Украины и ее регионов.

1. Материальные факторы. На сегодняшний день в Украине более 37% семей являются бездетными даже после пяти лет брака. По данным Госкомстата [1] одна украинская семья имеет в среднем 1,1 ребенка – это самый низкий показатель в мире. В качестве основного аргумента в пользу отказа от рождения детей приводятся проблемы материального характера, так как у большинства семей нет уверенности в завтрашнем дне.

© Хмель В. А., 2009

На процессе демографического воспроизводства также отрицательно сказываются миграции, особенно возникающие по экономическим причинам. Среди таких мигрантов преобладают представители возрастных групп, которые являются наиболее продуктивными в детородном отношении. Так, по данным статистики [1] каждый пятый трудоспособный украинец работает за границей.

Большое количество населения стало безработным вследствие кризиса. Сегодня, по различным оценкам за пределами Украины ищут работу и работают от 5 до 8 млн человек, что, очевидно, не способствует высокому уровню рождаемости. По данным статистики, миграционные процессы не рациональны для нашего государства: уровень образования тех, кто прибывает в Украину, значительно ниже уровня образования тех, кто её покидает [2]. В результате чего качественный состав населения Украины ухудшается по всем показателям.

2. Количество людей старшего возраста. В результате процессов депопуляции, протекающих в нашей стране на протяжении 30 лет, с каждым годом возрастает количество людей старшего, то есть нерепродуктивного возраста. Между переписями 1959 и 2001 годов доля людей в возрасте 60 лет и старше возросла с 12,3 до 25,5%. При этом за годы независимости Украины продолжительность жизни мужчин и женщин сократилась примерно на один год и сегодня составляет соответственно 62 и 73 года [2]. Увеличение количества лиц преклонного возраста приводит к повышению государственных затрат на их социальное обеспечение. Если одновременно не растёт количество налогоплательщиков (каковыми являются преимущественно лица трудоспособного возраста), неминуемо возрастает налоговое давление. Но высокие налоги снижают мотивацию к труду, а, следовательно, и его производительность, что негативно отражается на материальном благосостоянии.

3. Экологические факторы. Экологическую ситуацию в Украине следует признать катастрофической: страна накопила 30 млрд т отходов, из которых 5 млрд т – высокотоксичны, более половины земель подвергаются эрозии, непомерная техногенная нагрузка приводит к тому, что украинцы живут в среднем на 11 лет меньше, чем жители других стран Европы [2].

В Украине за последние 10 лет численность населения сократилась на 3 млн 889 тыс. человек, или на 7,7% от общего количества населения. Необходимо отметить, что уменьшение как городского, так и сельского населения за эти годы состоялось во всех регионах Украины. При этом наибольший показатель в областях с высоким снижением рождаемости и повышением смертности, а также миграционного выбытия населения: в Донецкой и Луганской обл. [3].

Количество населения в областях уменьшается быстрыми темпами. Так, например, с 1.08 по 1.09.2008 года его численность снизилась на 10,1 тыс. человек и составила 46,2 млн человек [4]. В ноябре 2008 года численность населения Украины сократилась на 0,04% (это 16,4 тыс. человек) по сравнению с октябрём и на 1 декабря 2008 года составила 46 162,8 тыс. человек [5].

На протяжении января – апреля 2008 г. количество населения Ровенской области уменьшилось на 884 жителя и на 1.05.2008 г. составило 1,1511 млн человек. Естественное сокращение населения состоялось лишь в сельской местности, в то время как отрицательное сальдо миграций имело место в целом по области.

Только за январь 2008 г. население Харьковской области уменьшилось на 2,5 тыс. человек и на 1.02.08 г. составило 2 млн 790 тыс. человек [6].

За январь 2008 г. численность крымчан сократилась на 1,3 тыс. человек, что обусловлено естественной убылью (1,6 тыс. чел.), которую несколько смягчил миграционный прирост (0,3 тыс. чел.) [7].

Статистические данные о количестве населения отдельных областей ещё раз показывают всю серьёзность проблемы депопуляции в Украине, которая ведёт к уменьшению общей численности населения и отсутствию простого замещения одного поколения другим. Важными факторами, влияющими на воспроизведение населения, являются социальные и природные условия его жизнедеятельности. Особенно остро их действие проявилось в областях Донбасса и Приднепровья, где сформировались значительные территории с высоким уровнем загрязнения атмосферного воздуха, воды, почв. Всё это снижает показатели здоровья населения. Такое же негативное влияние сложившейся экологической ситуации проявляется и в других регионах страны с высоким уровнем урбанизации. Сегодня Украина – одно из наиболее загрязнённых государств континента, поскольку перенасыщена химическими, металлургическими, горнодобывающими производствами с устаревшими технологиями.

Таким образом, решение проблемы депопуляции в Украине должно вестись в следующих направлениях.

1. Внедрение новой техники и технологий в разные отрасли промышленности будет способствовать снижению уровня загрязнения окружающей среды, улучшению экологической ситуации в целом и, как следствие, повышению уровня жизни населения и уровня рождаемости.

2. Уменьшение миграционных потоков по экономическим причинам путем создания рабочих мест в регионах и повышения экономической стабильности в государстве в целом.

3. Стимулирование роста рождаемости путем создания государственных программ поддержки молодых семей на местах их проживания (в селах, городах) с учетом особенностей их жизни и деятельности в регионах.

Литература: 1. <http://www.ukrstat.gov.ua> 2. <http://social.kharkov.ua/page.php?id=47> 3. <http://www.rbc.ua/rus/top/society /2008/06/12/ 381041.shtml> 4. <http://korrespondent.net/ukraine/events/> 5. <http://www.-vecherniy.kharkov.ua/news/27550/> 6. <http://atn.kharkov.ua/newsread.php?id=27725> 7. <http://www.jankoy.-org.ua/page.php?id=3030>

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНІВ

Сучасні розміри іноземних інвестицій, вкладених в Україну, залишаються недостатніми і не відповідають потребам економіки нашої держави. У зв'язку з цим необхідно розробити комплекс методів щодо покращення інвестиційної привабливості України в цілому, а також окремих регіонів, рівень яких залишається недостатнім чи незадовільним.

Потрібно проаналізувати фактори та чинники, які вплинули на формування сучасного інвестиційного клімату України, виявити найбільш ефективний метод визначення інвестиційної привабливості регіону, виділити основні шляхи активнішого залучення інвестицій в економіку України та їх раціонального розподілу між окремими регіонами.

Загальний обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України станом на 1 січня 2009 року склав 35,7 млрд дол. США.

У галузевому розрізі найбільш привабливими для іноземних інвесторів є оптова торгівля і посередництво (5,7 млрд дол. США або 16,6% загального обсягу інвестицій) та харчова промисловість – (4,6 млрд дол. США або 13,4%). Варто відзначити, що ці галузі пропорційно представлені у господарській структурі всіх регіонів України, таким чином, можна стверджувати, що регіони конкурують у сфері залучення іноземного капіталу. На галузі, які вважаються "локомотивами" економічного розвитку – машинобудування, металургійну та хімічну промисловість – припадає відповідно 8,3%, 5,0% та 5,7% загального обсягу прямих іноземних інвестицій; на "сировинні" сільське господарство та видобувну промисловість припадає відповідно 2,6% та 2,1%.

Значна неоднорідність спостерігається і у територіальному розподілі іноземних інвестицій. Так, найбільша частка загального обсягу інвестицій (32,1%) припадає на м. Київ, а залучених у 2008 р. – 37,2%; найменша частка (0,3%) – Чернівецьку область. Диференціація регіонів за обсягом прямих іноземних інвестицій на душу населення становить 37,5 разів (від 26,8 дол. США у Чернівецькій області до 1006,5 дол. США у м. Київ) [1].

Не відіграли належної ролі у залученні іноземних інвестицій території зі спеціальними режимами інвестування та оподаткування – спеціальні економічні зони (СЕЗ) та території пріоритетного розвитку (ТПР). Так, з початку функціонування СЕЗ і ТПР у них залучено близько 600 млн дол. США іноземних інвестицій, що становить лише 7,2% загального обсягу залучених в Україну іноземних інвестицій. Незважаючи на певні позитивні досягнення практики СЕЗ і ТПР, доводиться констатувати, що в цілому результати діяльності території зі спеціальним режимом оподаткування виявилися досить сумнівними і не виправдали покладених на них завдань. За весь період функціонування СЕЗ і ТПР очікувалось досягти наступних показників: залучення інвестицій – понад 17,1 млрд дол. США (фактично – 2,1 млрд, або 12,2% від запланованого); створення нових та збереження існуючих робочих місць – 387,4 тис. (фактично – 137,7 тис., або 35,5% від запланованого). При цьому спостерігається значна нерівномірність у ступені досягнення очікуваних результатів між окремими СЕЗ і ТПР. Так, у СЕЗ "Порт Крим" залучено інвестицій на рівні 0,2% від очікуваного та організовано робочих місць 0,3% від очікуваного; у ТПР м. Шостка – 0,7% і 24,8% відповідно. У той же час, наприклад, для СЕЗ "Яворів" ці показники становлять 23,7% і 102,4% відповідно; для СЕЗ "Порто-франко" – 24,8% і 160,4%. Зазначені показники свідчать про наявність значної різниці у ефективності функціонування території зі спеціальними режимами діяльності у різних регіонах.

Посилюються регіональні диспропорції у обсягах інвестицій в основний капітал. Якщо частка 7 областей та м. Києва з найбільшими обсягами капітальних інвестицій у 1991 р. становила 52% від загальної величини, то у 2008 р. на них припадало уже близько 60 – 62%.

Сприятливий інвестиційний клімат покликаний забезпечувати захист інвестора від інвестиційних ризиків (непередбачених фінансових втрат капіталу і прибутків). Разом з тим, за оцінками експертів Європейського центру економічних досліджень ризикованість інвестування в Україну складає близько 75 – 80%, що перешкоджає значному і цілеспрямованому збільшенню обсягів інвестицій та, відповідно, стабільному розвитку і зростанню економіки.

Нині рейтинг інвестиційної привабливості регіонів в Україні визначається за методикою, запропонованою Інститутом реформ. Вона в основному ґрунтується на використанні показників, на які регіональні органи влади практично не можуть впливати, що зменшує можливість практичного використання цієї методики в процесі вдосконалення регіональної інвестиційної політики. Такими показниками є середній розмір сплаченого статутного капіталу на один діючий банк, стан ринку цінних паперів та деякі інші [2].

Також варто зазначити, що одним із далеко не другорядних факторів, що визначає інвестиційну привабливість території, є інвестиційні ризики. Саме сприятлива політична, економічна, соці-

льна та екологічна ситуація є гарантією стабільного суспільного “самопочуття” в регіоні, уникнення інвестором різноманітних втрат через обставини, які не залежать від нього і не можуть бути керованими з його боку.

Отже, особливістю сучасного періоду економічного розвитку України є різке скорочення державного бюджетного фінансування інвестиційного процесу. У найближчі роки немає реальної перспективи активізації інвестиційної діяльності з боку держави. Слід відзначити, що цілі інвесторів на вітчизняному ринку часто не відповідають пріоритетам національного економічного розвитку. Так, у структурі господарювання сферами найбільшого інтересу є сировина, метал, вугілля, продукти хімічної промисловості тощо. Інакше кажучи, увагу іноземного інвестора, в першу чергу, привертає можливість спрощеного, дешевого, доступного українського сировинного ринку, науково-технічної бази і кваліфікованої робочої сили, а невибагливість споживачів українського ринку надає застарілим і безприбутковим на західному ринку товарам можливість продовжити своє життя [3].

Щоб найшвидше розв'язати це питання потрібно виконати наступні кроки: оцінку факторів, які визначаються кількісними показниками, здійснювати шляхом розрахунку інтегрального коефіцієнта інвестиційної привабливості. Для оцінки факторів, які не можна охарактеризувати показниками офіційної статистики (вігідність економіко-географічного положення, законодавча стабільність), варто проводити процедуру експертної оцінки з наступним рейтингуванням, системний моніторинг інвестиційної привабливості всіх регіонів України слід здійснювати, виходячи виключно з обсягу інформації, пропонованої офіційною статистикою, абстрагуючись від суб'єктивних поглядів на її зміст, а також з метою деталізації та поглибленого визначення рівня інвестиційної привабливості кожного окремо взятого регіону України доцільним є проведення експертних опитувань.

Література: 1. www.ukrstat.gov.ua 2. Бутко М. Сучасна проблематика оцінки інвестиційної привабливості регіону / М. Бутко, С. Зеленський, О. Акименко // Економіка України. – 2005. – №11. – С. 30 – 37. 3. www.niss.gov.ua

Черная О. В.

УДК 314.18(477)

АНАЛИЗ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ В УКРАИНЕ

Основа каждого государства – это население, люди, которые являются его гражданами, носителями государственного суверенитета. Развитие государства невозможно без достаточного количества населения, наличия его трудовых ресурсов и интеллектуального потенциала, производственной и духовной культуры. Население является основой формирования трудовых ресурсов – одного из главных элементов производительных сил. В наиболее общем виде население государства характеризуется при анализе его демографической ситуации.

Целью данного исследования является анализ и оценка демографической ситуации в Украине.

Анализ демографической ситуации Украины за последние годы говорит об ухудшении показателей естественного воспроизводства и механического движения населения почти всех ее регионов, о негативной динамике рождаемости, смертности, сальдо миграции.

Так, по данным Государственного комитета статистики Украины [1] на 01.01.2009 г. на территории Украины проживало 46143,7 тыс. чел., среди них 45963,3 тыс. чел. – постоянного населения. Современная демографическая ситуация на всей территории Украины является неблагоприятной, о чем свидетельствует низкий показатель рождаемости (510,6 тыс. чел.) и высокий показатель смертности (754,5 тыс. чел.). Наблюдается отрицательный естественный прирост населения (-243,9 тыс. чел.).

Общий прирост населения начал сокращаться еще в начале 60-х годов. Так, в 1960 г. он составлял 628,4 тыс. чел., а в 1965 – 415,6 тыс. чел. Далее наблюдался незначительный прирост населения, но уже в конце 70-х годов он значительно снизился и в 1979 г. составлял всего 200 тыс. чел. Некоторое увеличение численности населения было в 1986 – 1987 гг. (так называемый “беби бум”), когда общий прирост украинского населения достигал 230 тыс. чел. Однако это увеличение численности населения было краткосрочным и, начиная уже с 1988 – 1989 гг., прирост населения стал снижаться, а с 1991 г. в Украине наблюдается отрицательный естественный прирост населения (число умерших в стране превысило число родившихся). В последующие годы масштабы сокращения численности населения возросли, и сейчас каждый год общее сокращение населения находится в пределах 400 – 300 тыс. чел. [1 – 3].

Сложное демографическое положение наблюдается в регионах со сложной экологической ситуацией (в Донецкой, Днепропетровской, Луганской и др. областях) и в районах, близлежащих к Чернобыльской зоне (Житомирской, Киевской, Черниговской и др. областях).

© Черная О. В., 2009

Украинское общество остро переживает сложный период усиливающейся трансформации поведения в браке, сопровождающийся противоречивыми последствиями: ростом частоты разводов, увеличением числа неполных семей, расширением внебрачной рождаемости. Абсолютные и относительные размеры зарегистрированных браков особенно значительно сократились в 1,6 раза, а число зарегистрированных разводов – возросло, хотя и незначительно. Пик разводов пришелся на начало 90-х гг. и был, по предположению известного украинского социального демографа И. Прибытковой, непосредственной реакцией на резко ухудшившееся качество жизни в стране [4].

Следует отметить выявленную в последнее время положительную тенденцию относительно заключенных населением браков и разводов. Как свидетельствуют статистические данные, в Украине в январе 2009 г. наблюдалось увеличение количества заключенных браков (на 2,8 тис. по сравнению с январем 2008 г.) и уменьшение разводов (на 3,0 тис. по сравнению с январем 2008 г.) [1].

По данным опроса, проведенного Днепропетровским областным центром социологических исследований и Центром политических исследований, среди жителей г. Днепропетровска в июле 2005 г., 63,8% респондентов считают, что современная городская семья должна иметь двоих детей, 16,3% – что такой семье достаточно одного, а 13,3% – три ребенка. Каждый второй из опрошенных респондентов считает, что в настоящее время необходимо принимать специальные меры по содействию рождаемости в городе. Среди прочих чаще всего назывались меры, способствующие повышению материального благосостояния молодых семей, улучшению их социального обеспечения, медицинского обслуживания, решению жилищного вопроса [4].

Одной из важных проблем демографической политики в Украине является старение населения. Исследователи подчеркивают, что наиболее интенсивно процесс старения общества будет происходить между 2010 и 2040 годами, когда в пенсионном возрасте окажутся послевоенные поколения, родившиеся в период "беби бума". В Украине процесс старения населения имеет свою особенность. С одной стороны, он обусловлен спадом рождаемости, а с другой – повышением смертности в трудоспособном возрасте. По данным статистики, вероятность умереть в трудоспособном возрасте для украинских мужчин в 1,5 раза выше, чем для европейских [1; 4; 5].

Еще одним из факторов, который влияет на демографическую ситуацию в стране, является миграция населения.

По статистическим данным в течение 2008 г. в Украине официально зарегистрировано: количество прибывших (иммигрантов) – 37,3 тыс. чел., количество выбывших (эмигрантов) – 22,4 тыс. чел. Следовательно, миграционное сальдо являлось положительным и составляло 14,9 тыс. чел.

В 2008 г. в Украине зарегистрировано 673 467 внутренних мигрантов. Положительное сальдо имеют лишь 6 областей (Автономная Республика Крым, Волынская, Киевская, Одесская, Харьковская и Черновицкая области) и 2 отделенных города (г. Киев и г. Севастополь). Наибольший прирост наблюдался в г. Киеве (+21,3 тыс. чел.), что объясняется лучшим, чем у других, социальным положением. Значительным отрицательным сальдо характеризуется миграционное движение населения таких областей страны, как: Кировоградская (-4,0 тыс. чел.), Винницкая (-2,3 тыс. чел.), Луганская (-3,2 тыс. чел.), Херсонская (-2,7 тыс. чел.) и др. Такое положение свидетельствует о несовершенстве современной региональной политики и общем аккумуляровании финансовой сферы в столице и больших городах страны [1; 2].

Таким образом, анализ демографической ситуации в Украине показал, что в целом ее можно охарактеризовать как неблагоприятную. Несмотря на определенные положительные сдвиги (увеличение количества родившихся, уменьшение количества умерших или уменьшение количества разводов и т. д.), она остается сложной. Это связано с тем, что в целом отсутствуют объективные основания приостановления существующей тенденции сокращения общей численности населения в Украине. В этой ситуации основные направления демографической политики государства должны быть на повышение уровня и улучшение качества жизни населения. Акценты следует делать не на количественных, а на качественных параметрах демографического воспроизводства. Необходимо сконцентрировать усилия на решении текущих и стратегических задач:

- во-первых, экономическом обеспечении воспроизводства населения;
- во-вторых, надлежащей социальной защите семей с детьми и лиц преклонного возраста;
- в-третьих, улучшении экологической ситуации;
- в-четвертых, снижении производственного и бытового травматизма;
- в-пятых, обеспечении доступности качественной медицинской помощи и образования, которое станет весомой основой для перехода к современному режиму воспроизводства населения и увеличению продолжительности полноценной активной его жизни.

Литература: 1. Официальный сайт Государственного комитета статистики Украины // <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. Гіковата Н. К. Регіональна економіка. Конспект лекцій / Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 124 с. 3. Население Украины продолжает сокращаться (материалы Интерфакс-Украина за 21 февраля 2009 года) // <http://podrobnosti.ua/society/2009/02/21/584465.html> 4. Колесник Л. Демографический кризис в Украине как посттравматический синдром (региональный разрез) // http://dialogs.org.ua/project_ua_full.php?m_id=3819 5. Украина в числе стран с самой низкой продолжительностью жизни (материалы Интерфакс-Украина за 11 марта 2009 года) // <http://podrobnosti.ua/society/2009/03/11/588303.html>.

ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ ДЛЯ ТОВАРОВ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Международные связи Украины осуществляются во внешней торговле, в экономическом, научно-техническом и культурном сотрудничестве, а также в международном туризме и других формах. Внешнеэкономическая деятельность страны представлена различными видами и осуществляется в различных сферах хозяйствования. Одним из таких видов является экспорт и импорт товаров и услуг. Кризисная ситуация, сложившаяся за последние шесть месяцев и охватившая большую часть населения мира, оказала серьезное влияние на баланс в сфере экспортно-импортных связей. Изменение баланса затронуло все группы потребительских товаров, в том числе и продукты питания. Вышесказанное обусловило актуальность рассмотрения особенностей экспортно-импортного баланса товаров пищевой промышленности.

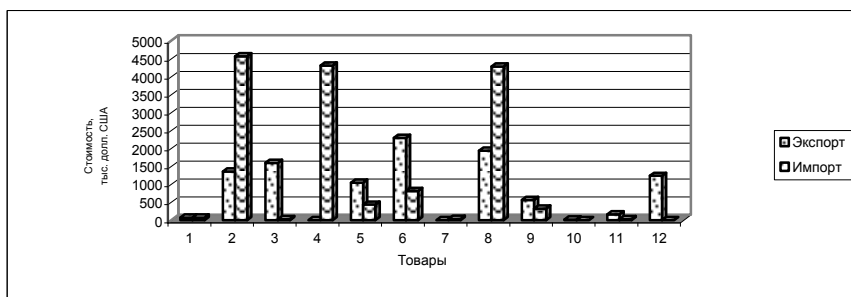
Основной целью исследования является изучение внешнеэкономической политики Украины для товаров пищевой промышленности, а также направления ее осуществления.

Сложная экономическая ситуация на мировом рынке, которая сложилась в течение последних месяцев 2009 г., повлияла на изменение ценовой политики для группы товаров пищевой промышленности. Нарушение баланса цены было связано с некоторыми факторами: климатическими изменениями и валютными колебаниями курсов доллара и евро по отношению к гривне. Причем, если первый фактор способствовал подорожанию продуктов питания, то второй – их относительному обесцениванию. Рассмотрим подробнее каждый из них.

В качестве причин глобального кризиса эксперты называют климатические изменения [1]. Из-за климатических изменений урожайность основных сельскохозяйственных культур в некоторых странах сократилась почти в 2 раза, что привело к общему подорожанию готовой продукции. Кроме того, наблюдается тенденция к сокращению посевных площадей злаковых и плодоовощных культур за счет расширения посевных площадей для выращивания технических культур, в частности рапса.

Колебания валютных курсов обесценило украинские товары на мировом рынке. В сложившейся ситуации положительное сальдо внешней торговли не укрепляет украинскую гривну. Основное влияние на валютный курс сейчас оказывает не торговый баланс, а движение капиталов, несмотря на то, что с 2006 г. экспорт товаров в Украине превысил импорт на 234 млн долл. [2]. Подорожание доллара привело к сокращению ввоза иностранной продукции: по данным НБУ, в январе 2009 г. импорт снизился в 2 раза – до 2,3 млрд долл. по сравнению с декабрем 2008 г. В то же время экспорт уменьшился только на 39,8% – до 2,5 млрд долл. Снижение объемов импорта произошло за счет как потребительских товаров, так и оборудования и материалов для бизнеса. Сократились поставки машиностроительных изделий в 2,8 раза (легковых автомобилей, механического и электрического оборудования), металлопроката – в 2,4 раза, а также продукции химической промышленности (в январе 2009 г. в Украину было завезено в 3 раза меньше лекарств, чем в декабре 2008 г.).

Рассмотрим подробнее набор товаров, которые способствуют продвижению Украины на мировой продовольственный рынок. На основе данных Государственного комитета статистики Украины [3] объемы экспорта-импорта товаров пищевой промышленности за январь 2009 г. показаны на рисунке.

Условные обозначения: 1 – колбасные и мясные изделия; 2 – рыба готовая или консервированная; 3 – сахар и сахароза чистая; 4 – какао-бобы, целые или меленые; 5 – изделия из теста без дрожжей; 6 – овощи, плоды; 7 – плоды, овощи, орехи; 8 – соки плодовые или овощные с/без сахара; 9 – дрожжи, готовые пекарские порошки; 10 – мороженое, пищевой лед, 11 – вермут и виноградные вина, 12 – кормовая мука отруби зерновых, бобовых культур.

Рис. Объемы экспорта-импорта товаров пищевой промышленности
(по состоянию на 01.01.2009 года)

Если объединить товары, представленные на рисунке, в две группы, то к первой группе можно отнести товары с сальдо, не превышающем по абсолютной величине 100 тыс. долл. США (№1, 7, 10), а ко второй группе – товары со значительным отрицательным сальдо (№2, 4 и 8). Тогда можно сделать вывод о том, что ввоз какао-бобов экономически оправдан, так как в последствии они используются в производстве выгодно экспортируемых кондитерских и шоколадных изделий, а импорт соков является нецелесообразным.

К товарам пищевой промышленности, экспорт которых в значительной мере превысил импорт, можно отнести следующие: кондитерские изделия из сахара, не включая какао; шоколад и другие готовые продукты с содержанием какао; хлебобулочные, мучные изделия с/без содержания какао. Как свидетельствуют данные статистики в Украине в январе 2009 г. прибыль от экспорта продуктов питания, составившая 57598,3 тыс. долл. США, более чем в 4 раза превысила импортные затраты в размере 18629,6 тыс. долл. США [2; 3].

Следует также отметить, что следствием нарушения баланса цены стали валютные колебания. Если проанализировать количественные показатели экспортированной продукции, цена на нее значительно меньше цены ввозимых товаров.

Таким образом, проведено изучение внешнеэкономической политики Украины для товаров пищевой промышленности. В ходе анализа выявлено, что для осуществления эффективной внешнеэкономической политики Украины, в частности для товаров пищевой промышленности, необходимо ориентироваться на влияние внешних факторов. Кроме того, реализация внешнеэкономической политики Украины по отношению к товарам пищевой промышленности должна основываться на определении экономически выгодных объемов экспорта и импорта определенных групп товаров.

Литература: 1. Мировой кризис и его последствия в Украине // <http://business.ua>. 2. Кравчук К. Сальдо с переворотом // *Контракты*. – 2009. – №10. – <http://kontrakty.ua/content/view/8197/39/> 3. Государственный комитет статистики Украины // ukrstat.gov.ua.

УДК 669(477)

Шапранов В. М.

СТАН МЕТАЛУРГІЇ УКРАЇНИ

У вересні – жовтні 2008 року настала криза в металургійній галузі промисловості. Постали питання, чому так сталося та як виходити з кризи. Світ вже кілька років жахався фінансової кризи, тепер вона постукала і в наші дверцята. З першого погляду, дивно, що ціна на метал та нафту (можливо й на інші сировинні матеріали) протягом року зростала до небачених висот, б'ючи рекорди, а тепер ми бачимо, що ціни впали в 2 – 4 рази. На справді ж протягом 2 – 3 останніх років, коли фінансова криза тільки починалася і в промисловості намітився застій, тоді світові фінансисти та спекулянти зрозуміли, що на акціях можливість заробити падає (прибутки зростати не будуть) тому спекулятивний капітал переключився на ринок металу, нафти сподіваючись на ньому заробити. У вересні, коли по банківській системі США прокотилася хвиля банкрутств, виробники автомобілів, будівельники та інші споживачі металу раптово усвідомили, що виробляти товари в колишніх обсягах вже немає сенсу. Тоді спекулянти як раз і вивели свій капітал з цих ринків.

Необхідно зрозуміти, у чому полягає криза в металургії, яка її причина і глибина, та які існують шляхи виходу з неї.

Україна виявилася не в змозі витримати конкуренцію на ринках, що стискаються. До того ж ревальвація гривні зменшила прибутки металургів. У серпні країна скоротила випуск сталі проти відповідного місяця минулого року на 11%, у вересні — на 29%, у жовтні — на 49%, в листопаді — на 55% до 1,6 мільйонів тонн [1].

У принципі для того, щоб наша металургія працювала, вона має конкурувати з металургами з Китаю, Туреччини та Росії. Відповідно на наших підприємствах собівартість продукції має бути нижчою чи порівняною з цінами конкурентів.

Виходячи з рисунку, зрозуміло, що станом на січень 2007 року ціни на сталь склали 400 дол. США за тону, коли кризи ніякої не було, в грудні 2008 року, коли падіння цін зупинилося, ціна складала 390 дол. США за тону. Зрозуміло, треба враховувати, що витрати за цей проміжок могли зрости, й можливо ціна стабілізувалася через те, що нижче собівартості ніхто продавати не буде, і обсяг проданої продукції впав.

© Шапранов В. М., 2009

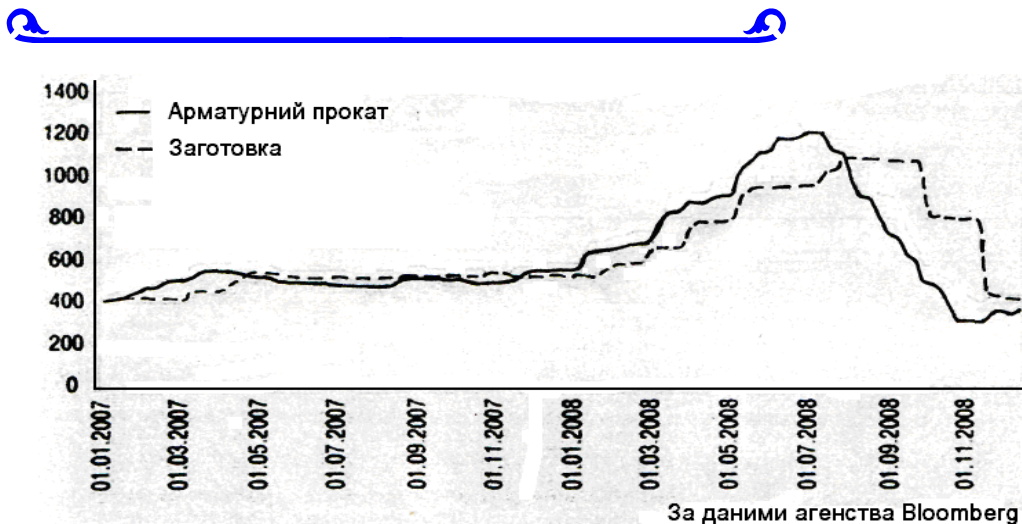

Рис. Ціни на сталь виробництва України дол. США за тону

Загальновідомо, що наші підприємства є енергетично неефективними, бо майже 45,2% сталі в Україні виплавляється в мартенівських печах, 51% — в конвертерах і лише 3,8% — в електросталеплавильних печах. У світі мартенівське виробництво залишилося тільки в Росії (23%). У Німеччині, наприклад, більше 70% сталі виплавляється в конвертерах, а інше — в електросталеплавильних печах. В Україні використання безперервного лиття заготовок складає лише 33%, тоді як в Росії — майже 2/3, а в Німеччині — 98%. Крім того, зараз в Україні довше встановленого терміну експлуатуються 54% коксових батарей, 89% доменних печей, 87% мартенівських печей, 26% конвертерів, майже 90% прокатних станів, що приводить до високої енергоємності продукції [1]. Незважаючи на те, що виробничі потужності є зношеними чи працюють понад нормовий строк, через що несуть більші паливні витрати, наш метал є конкурентним на зовнішніх ринках.

Відповідь на те, чому не замінювалося старе обладнання, така: під час зростання цін добудовувалися нові печі, старе ж обладнання з використання не виводили. Зараз при спаді виробництва продовжитимуть працювати ті печі, що є більш економічними, мартенівські ж печі, що є найбільш енергозатратними будуть (чи були) зупинені, бо собівартість їх продукції є найбільшою. При зростаючих цінах і попиту виробники навіть не замислювалися про дорогу собівартість, вони отримували надприбутки.

Для зменшення енергетичної собівартості виробництва бажано розробляти власні джерела газу, яких у нас вдосталь, бо власний газ є набагато дешевший російського, і якщо збільшити власний видобуток і зменшити, відповідно, ціну для промисловості, то це також має збільшити конкурентоспроможність. Зрозуміло, що за короткі строки цього не досягнеш, але це має бути стратегічним напрямком розвитку паливної промисловості, бо будувати нові шахти для добування вугілля менш доцільно, у частині випадків.

Проведення девальвації гривні дуже бажане, бо в умовах входу до СОТ, введення мит на ввезення імпорту є дуже небажаним. Для збалансування платіжного балансу ми маємо девальвувати гривню. Якщо проводити політику протекціонізму, то наша металургія може взагалі залишитись без замовлень на експорт і зупинитись. Вразі подальшої девальвації до рівня 1 дол. США = 9–10 грн металурги зможуть компенсувати втрати від падіння цін, і працювати далі [2]. Тобто зараз за отримані 400 дол. США підприємці отримають 3 200 грн замість 580 дол. США (ціна, що трималася протягом 2 – 4 кварталів 2007 року) – 2 900 грн. Такий курс спрогнозований ІК Phoenix Capital.

Промисловість залишилась без кредитів, через те, що населення забрало з депозитів гроші, і таким чином вивело їх з обігу. Щоб запобігти зменшенню грошової маси в обігу, її бажано замінити комісійною гривнею, кредити якою можна видавати промисловості [3]. Інфляцію це не має збільшити, тому що грошова маса не зміниться. Ці гроші повертати не доведеться, як кредити МВФ. Потім, коли населення почне повертати гроші в обіг комісійна гривня має бути пропорційно та поступово виведена з обігу.

Оскільки зараз багато промислових потужностей простоє, доцільно саме зараз купляти метал для металоконструкцій на Євро-2012 та інфраструктури. Криза швидко не закінчиться, проте краще купляти метал зараз, коли ціна на багато нижча, ніж була влітку 2008 року.

Отже, для вирішення проблем спаду виробництва в металургії потрібно:

1. Зменшити ціну на сировину та паливо.
2. Проводити подальшу девальвацію гривні.
3. Направляти інвестиції у енергозбереження та розробку газових родовищ.
4. Створити фонд для закупівлі металу для майбутніх великих проектів (Євро-2012).

Література: 1. http://investory.com.ua/products_services/sectors/metallurgy/rinok_ogneporov__obval_ili_pereraspredelenie/. 2. http://investory.com.ua/products_services/sectors/metallurgy/metall_phoenix_capital/. 3. http://7kanal.tv/prama_mova.

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна перебуває у край тяжкому становищі. І поряд з іншими економічними проблемами постає питання щодо модернізації регіональної політики, адже для гармонійного та динамічного розвитку України вона має першочергове значення.

Тому, досліджуючи цю проблему, потрібно визначити не тільки причини та наслідки неналежного ставлення до регіональної політики, а й зробити правильні висновки щодо покращення та стабілізації економіки.

Завданням регіональної політики є забезпечення збалансованого комплексно-пропорційного розвитку окремих регіонів. Вона посідає особливе місце в системі інструментів державного управління соціально-економічними процесами.

Поряд із загальнодержавними регіональні органи управління поступово стають повноправними суб'єктами державної регіональної політики як в рамках національних економік, так і на міждержавному рівні. Вони виступають рівноправними партнерами як в питаннях розробки, так і реалізації зазначеної політики.

У процесі становлення державної регіональної політики використовувалось кілька моделей взаємодії органів загальнодержавного та регіонального управління, які чинні і зараз:

органи загальнодержавного управління підпорядковують органи регіонального управління в проведенні державної регіональної політики;

органи загальнодержавного управління безпосередньо взаємодіють з усіма регіонами під час вирішення окремих проблем, або з окремими регіонами під час вирішення конкретних проблем, у тому числі шляхом створення певних адміністративно-економічних умов, що спонукають регіони до більш активної самостійної ролі в розв'язанні власних проблем;

регіональна проблематика стає предметом рівноправної взаємодії органів управління загальнодержавного та регіонального рівнів і її вирішення координується в межах всієї національної економіки [1].

Сьогоднішній стан системи державного регулювання розвитку регіонів найчастіше не містить необхідних корегувальних впливів, спрямованих на вихід регіонів із депресивного стану. Крім того, регулювання на рівні регіону не сприяє на ресурси, механізми і принципи, що забезпечують можливість створення умов для стійкого, збалансованого і соціально-орієнтованого територіального розвитку. Все це не створює основу для стабілізації соціально-економічного стану регіонів, оскільки не визначені цільові орієнтири розвитку, без яких вихід із кризи досить складний [2].

В умовах посилення глобалізації світового господарства регіональна проблема, скоріше за все, вже найближчим часом заявить про себе з новою гостротою. Нечувані темпи руху капіталу приводять до високої динамічності робочої сили, для якої обмеження на кордонах надалі не відіграватимуть суттєвої ролі. Ці два чинники визначатимуть існування щонайменше двох кардинальних проблем:

гіперконцентрації ділової активності на локалізованих територіях суходолу, що викличе там переважаність інфраструктури, дорожнечу життя, загострення міжетнічних конфліктів, уразливість щодо тероризму. Рівень залучення інвестицій та здійснення інновацій у цих мікрорегіонах буде в десятки разів перевищувати показники сусідніх територій;

занепаду регіонів з традиційною структурою виробництва та сільських територій, що в обставинах переходу до неоліберальної моделі розвитку і посилення глобальної конкуренції у галузях металургії, хімічної, легкої та харчової промисловості можуть виявити неготовність до встановлення соціальних пріоритетів [3].

Найважливішими напрямками вдосконалення регіональної політики України мали б стати зазначенні нижче:

проведення такої регіональної реформи, яка б мала на меті повну ідентифікацію вітчизняних таксонів [3] обласного рангу з європейським рівнем;

модернізуючи стратегію регіонального розвитку, варто було б перейти до сучасних європейських механізмів та інструментів регулювання, тобто тих, які діють сьогодні, і активність яких збережеться до 2013 р. [3];

основною формою реалізації державної політики в Україні мали б стати операційні програми, які частково, за допомогою численних європейських фондів, уже були укладені для цілого ряду областей (для Львівської, зокрема [3]), проте не стали для всієї України новою моделлю регулювання міжрегіональних пропорцій;

надзвичайно важливим напрямом у сфері розвитку відносин з ЄС могла б стати диверсифікація єврорегіонального співробітництва, у тому числі створення нових єврорегіонів [3] (передусім морських, тобто тих, що розташовані на узбережжі Азовського та Чорного морів).

Україна не може не включитися в глобальну динаміку регіонів, вплив внутрішніх факторів на яку з кожним роком зменшуватиметься, а зовнішніх, навпаки, — зростатиме, що може призвести до загострення саме локальної конкуренції. Остання вже найближчим часом буде усвідомлюватись як виборення кращих умов та здобуття кращих результатів в інноваційному зростанні регіонів різних таксономічних рангів [4].

Розуміння пріоритетності глобальних факторів розвитку регіонів України дозволить творити його нову, конкурентну модель з прогнозованими соціальними результатами.

Тож, хоча становище України не є задовільним, виправити ситуацію можливо. Особливо треба приділити увагу політиці ЄС щодо регіонів і в майбутньому орієнтуватись саме на неї. До того ж необхідна активація роботи місцевих і центральних органів влади та управління. Заглиблений аналіз та виправлення помилок виведуть Україну на новий рівень.

Література: 1. Братута О. Реформування державної регіональної політики України // Регіональна економіка. – 2002. – №1. – С. 59. 2. Онищук Г. Управління стабілізацією і розвитком регіональної економіки // Регіональна економіка. – 2001. – №4. – С. 51. 3. Чужиков В. Модернізація регіональної політики в ЄС // Економіка України. – 2008. – №3. – С. 61 – 62. 4. Chuzhykov V. Interregional competition and innovative growth of regions (Ukraine as sample) / V. Chuzhykov, D. Ilitsky // Konkurencioschopnost a regionalne aspekty rozvoja. – 2006. – №1. – Pp. 167 – 180.

Шостак М. В.

УДК 553(477)

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

Со дня провозглашения Украиной независимости открылись для нее широкие возможности для коренной перестройки экономики. Природно-ресурсный потенциал является важным экономическим фактором, который влияет как на уровень развития регионов страны, так и государства в целом. Это обуславливает актуальность исследования, связанного с анализом состояния природно-ресурсного потенциала Украины.

Среди авторов, которые посвящали свои труды проблемам природно-ресурсного потенциала в Украине, можно отнести: Б. М. Данилишина, С. И. Дорогунцова, Е. А. Зинь, В. С. Мищенко и др. [1 – 2].

Целью данного исследования является анализ состояния природно-ресурсного потенциала Украины.

Природно-ресурсный потенциал (ПРП) страны определяется совокупностью всех видов природных ресурсов, которые в данное время известны и их использование возможно в будущем по техническим критериям [3].

По словам председателя Государственной геологической службы Украины Д. Гурского [4], по количеству и качеству месторождений полезных ископаемых Украина стабильно занимает первое место в Европе. При территории 0,4% суши всей планеты, с населением 0,72% мирового сообщества доля Украины в мировой добыче минерального сырья составляет около 5%, то есть более 20 млрд долл. США в год. Из 120 видов полезных ископаемых, которые сегодня потребляет человечество, в Украине эксплуатируются 98. По другим видам месторождения готовятся к эксплуатации или ведутся геологоразведочные работы.

По оценкам Совета по изучению производительных сил Украины НАН Украины, валовая ценность полезных ископаемых в недрах, подготовленных к эксплуатации, составляет 7,5 трлн долл. США. Ведущие сырьевые страны мира (Канада, США, Австралия и др.) оценивают наши запасы и ресурсный потенциал в 11,5 трлн долл. Иными словами, на одного гражданина Украины приходится около 220 тыс. долл. стоимости уже разведанных запасов полезных ископаемых.

Ведущие места в мире Украина занимает по многим видам полезных ископаемых. Так, в Украине сосредоточено около 7,8% железных руд, 43,6% марганцевых руд, около 20% запасов и ресурсного потенциала титановых руд и др. Украина входит в десятку мировых лидеров по запасам урана [4].

Несмотря на то, что Украина, в отличие от таких стран мира, как Россия, США, Канада, Китай, не обеспечивает себя в полной мере минеральными ресурсами, тем не менее, имеет значительный ПРП (5% природных ресурсов мира). Поэтому можно отметить, что Украина находится в более выгодном положении, чем некоторые экономически развитые страны мира (Япония, Италия и др.) [5].

© Шостак М. В., 2009

Следует также отметить, что ресурсный потенциал по месторождениям золота в Украине ненамного отличается от потенциала Российской Федерации. Так, в Российской Федерации при территории 17,8% мировой суши ее потенциал оценивается в 4,5 тыс. тонн золота (месторождения в Сибири, на Дальнем Востоке, Читинской, Иркутской, Магаданской областях, Якутии). Ресурсный потенциал Украины при 0,4% мировой суши составляет 3,2 тыс. тонн золота (месторождения – Клинцовское, Майское, Юрьевское, Балка Золотая, Балка Широкая, Балка Сергеевская, Мужиевское) [4].

За годы независимости в Украине была проведена разведка и начата эксплуатация золотосодержащих месторождений в Закарпатье, Донбассе и в Крыму. Однако в Украине существует реальная проблема привлечения инвесторов, чтобы подготовить месторождения к эксплуатации.

Сложная финансовая ситуация также наблюдается с разработкой и эксплуатацией месторождений меди. Так, в Волинии и Подолье потенциал меди (меденосные вулканиды), выявленный в начале 90-х годов, составляет 25,6 млн тонн при потребности Украины в 200 – 230 тыс. тонн [4].

Территория Украины богата экологически чистыми питьевыми водами. Если принять разведанный гидрогеологами украинский потенциал чистых вод за 100%, то в целом по Украине на современном этапе используется лишь от 8 до 18% этого потенциала [4].

Однако для обеспечения населения экологически чистой, безопасной водой необходимы финансовые средства, чтобы внедрять новую технику и водосберегающие технологии. С этой целью необходимо осуществлять четко направленную государственную экономическую политику по использованию подземных вод, экологически чистых, безопасных для населения.

Основные тенденции природопользования в регионах Украины свидетельствуют о том, что проблемы рационального использования их природно-ресурсного потенциала все еще не решены. С одной стороны, имеет место дисбаланс между имеющимся потенциалом природных ресурсов и фактическим состоянием их использования, с другой – существует необходимость активизации действий по их привлечению в хозяйственный оборот.

Мероприятия, направленные на рациональное использование природных ресурсов и стабилизацию оздоровления окружающей среды не обеспечивают желательного эффекта. Основными причинами можно назвать следующие: 1) отсутствие единого комплексного подхода и координации в решении указанных проблем; 2) недостаточное финансирование природоохранных мероприятий; 3) несовершенство действующего экономического механизма природопользования; 4) нестабильность организационных структур управления в этой сфере.

Для полноценного решения проблем по рациональному использованию природно-ресурсного потенциала в Украине должна быть разработана четкая государственная не только минерально-сырьевая, но и экономическая политика. Для удовлетворения потребностей страны в природных ресурсах необходимо, наряду с разведкой новых месторождений, проводить демонтаж старых технологий и технологически расходного оборудования с привлечением технологий энергосберегающих как в газонефтегазовом комплексе, так и в других отраслях украинской экономики.

Литература: 1. Данилишин Б. М. Природно-ресурсный потенциал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с. 2. Зінь Е. А. Регіональна економіка: Підручник. – К.: "ВД "Професіонал", 2007. – 528 с. 3. Гіковата Н. К. Регіональна економіка. Конспект лекцій / Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 124 с. 4. Позднякова Е. Ничего полезного? // День. – 2006. – №143. – <http://www.day.kiev.ua/167735>. 5. Коваль Я. В. Регіональна економіка: Навчальний посібник / Я. В. Коваль, І. Я. Антоненко. – К.: ВД "Професіонал", 2005. – 272 с.

УДК 338.3(477)

Биченко А. А.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах трансформації національної економіки, серед проблем, пов'язаних з подоланням України наслідків кризового стану, важливе місце посідає завдання формування ефективної промислової бази. Промисловість України має досить розвинену галузеву структуру, тому необхідно створювати сприятливі умови для того, щоб якомога більше ресурсів було направлено на розвиток цієї галузі економіки, а саме: залучення необхідних інвестицій та сприяння тим самим інноваційно-технологічному розвитку промисловості, реалізація енергозберігаючої моделі розвитку з поширенням використання нетрадиційних джерел енергії та оптимізація структури промислового виробництва з посиленням ролі внутрішнього ринку і прискоренням розвитком наукоємних і високотехнологічних видів промислової діяльності.

© Биченко А. А., 2009

Метою дослідження даної статті є формування науково-теоретичних засад розвитку промисловості України.

Згідно із поставленою метою сформувані наступні завдання:

визначення особливостей розвитку промисловості України на макрорівні;

здійснення виокремлення регіону як основи соціально-економічного розвитку;

пропозиції щодо перспектив розвитку регіонів країни в контексті впливу інтеграційно-глобалізаційних чинників.

Промислова політика завжди була важливим фактором державного регулювання економіки. Її основні положення втілені в Державній програмі розвитку промисловості на 2003 – 2017 роки, реалізація якої має забезпечити позитивні зрушення в технологічному, економічному і соціальному стані промисловості, сприяти прискоренню промислового розвитку, виходу її виробництва за обсягом на рівень 1990 р. Проте слід констатувати, що з позиції сьогодення потенціал основних положень Програми виявився значною мірою або вичерпаним, або навіть недостатнім [1].

Стратегічною метою промислового розвитку має стати підвищення конкурентоспроможності економіки і забезпечення входження України до кола економічно розвинутих країн світу за рахунок створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво і здатного до інноваційного розвитку промислового комплексу.

Головними якісними рисами майбутньої моделі промислового комплексу повинні стати [1]:

динамізм, інноваційність, конкурентоспроможність виробництва;

високий рівень транснаціональної інтеграції науки, технології та виробництва;

промислова і торговельна інтеграція капіталів;

широке використання інформаційних технологій;

потужний розвиток галузевої науки;

збереження державного впливу на розвиток критичних технологій та об'єктів національної безпеки;

високий рівень екологічної безпеки, раціональне використання енергетичних і матеріальних ресурсів.

Побудова сучасної моделі промислового комплексу за всіма ознаками вимагає досить тривалого часу і значних інвестицій, тому, щоб запобігти розпорошенню і нераціональному використанню обмежених фінансових і матеріальних ресурсів, її реалізація має йти за такими пріоритетними напрямками промислового розвитку [2]:

1) оптимізація структури промислового виробництва з посиленням ролі внутрішнього ринку і прискоренням розвитком наукомістких і високотехнологічних видів промислової діяльності;

2) інноваційно-технологічна модернізація виробництва із збільшенням проширення промислових виробництв новітніх технологічних укладів з поглибленою переробкою та випуском продукції кінцевого споживання;

3) реалізація енергозберігаючої моделі розвитку з розширенням використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, диверсифікацією енергопостачання та формуванням ефективної структури енергогенеруючих потужностей.

Включення України до глобального інноваційного процесу має проходити у двох напрямках: з одного боку, залучення прямих іноземних інвестицій разом з новими технологіями і ноу-хау, а з іншого — інвестування власних технологій і ноу-хау у світовий господарський бізнес. Разом з прискоренням інноваційних процесів це сприятиме [3]:

інтеграції України до світових торговельних структур як партнера, а не сировинного додатка;

активізації ендегенетичних факторів інноваційного розвитку;

формуванню базових технологічних інновацій як переважного типу;

прискоренню розробок і впровадженню передових технологій, а також їх трансферу на ліцензійних умовах;

розвитку внутрішнього ринку наукомісткої продукції та її експансії на зовнішні ринки.

Розрахунки показують, що для надійного інвестиційного забезпечення промислового розвитку (відповідно до запропонованих концептуальних основ) щорічні темпи зростання інвестицій мають підтримуватися на рівні 10 – 12%. Це дозволить збільшити річні обсяги інвестицій до 2012 р. і 2017 р. відповідно у 2 і 3 рази. Основним джерелом інвестування залишатимуться власні кошти підприємств і організацій, але їх частка, за оцінкою, зменшиться до 46% у 2012 р. і 37% у 2017 р. (2005 р. — 57,4%). Зростає частка, що припадає на кредити банків та інші позики, відповідно до 18 і 25% (2005 р. — 14,8%). Позитивну тенденцію до збільшення, але у значно менших розмірах, матимуть кошти державного і місцевого бюджетів, особливо на фінансування НДДКР у високотехнологічній, наукомісткій, інформаційних сферах та ОПК.

Реалізація основних концептуальних положень створить умови для забезпечення якісно нового рівня розвитку промисловості.

Література: 1. Якубовський М. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 р. / М. Якубовський, В. Новицький, Ю. Кіндзерський // Економіка України. – 2008. – №7. – С. 2 – 3. 2. Левицький В. Промислова економіка // Банківська справа. – 2007. – №2. – С. 10 – 12. 3. Федулова Л. І. Перспективи інноваційно-інвестиційного розвитку промисловості України // Економіка України. – 2007. – №11. – С. 11 – 12.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах підприємство не може існувати без використання актуальної, достовірної та своєчасної економічної, соціальної, наукової, правової та іншої інформації, сукупність якої формує інформаційний потенціал підприємства.

Враховуючи результати останніх досліджень та публікацій, основною метою даної статті є визначення сутності інформаційного потенціалу підприємства та його ролі в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва.

Функціонування і розвиток ринкової економіки значною мірою залежить від рівня інформованості управлінського персоналу про альтернативні можливості їхнього виробництва та споживання, зміни кон'юнктури ринку, зміни в законодавстві та ін. Недостатність інформації обмежує можливість ефективного використання ресурсів, що, у свою чергу, знижує ефективність виробництва.

Слід відмітити, що в умовах переходу до ринкової економіки агропромислове виробництво починає функціонувати в новій сфері – у сфері підприємництва, яка включає в себе економічну обстановку, політичну ситуацію, правову, соціально-культурну, технологічну, географічну, інституційну та організаційно-технічну сфери.

Уже поверхневий аналіз засвідчує, що основна складність сільськогосподарського виробництва полягає в чисельному впливі факторів на його результат, що призводить до умов невизначеності, неоднозначності, випадковості та ризику. Фактори, що зумовлюють виникнення невизначеності сільськогосподарського виробництва поділяються на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів належать, перш за все, інформація про нові економічно-вигідні умови реалізації продукції, умови постачання та збуту, нові досягнення науково-технічного прогресу, нормативно-законодавчі документи. Тобто всі зовнішні фактори, які впливають на сільськогосподарське виробництво, можна звести до одного загального – інформації. Інформація – це дані, відібрані для вирішення конкретних завдань управління. Про важливість інформації як ресурсу суспільного виробництва свідчить і те, що в деяких літературних джерелах наводиться класифікація суспільств за ступенем їх розвитку: аграрне, індустріальне, інформатизоване, і зазначається, що такі країни, як Японія, США та інші досягли більш високого на сьогодні ступеня розвитку завдяки пріоритету в індустрії інформатики. Проаналізувавши ознаки, характерні для інших ресурсів, М. Ф. Кропивко виявив, що: без використання інформації (технологічної, економічної, ділової та ін.) неможливо організувати жодне виробництво; інформація має вартість, на її виготовлення витрачається праця, інші ресурси, вона є предметом купівлі-продажу, у суспільстві існує потреба в економії витрат на використання інформації в процесі виробництва; кількість інформації, яка використовується на одиницю готової продукції, поряд з іншими показниками характеризує технологічний рівень виробництва.

З цього можна зробити висновок, що чим більшим обсягом інформації про фактори впливу та їх взаємозв'язки володіють керівники сільськогосподарських підприємств, тим керованим стає вплив зовнішніх факторів, що, у свою чергу, призводить до підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. З іншого боку, є і внутрішні фактори, до яких слід віднести оптимальний вибір ефективної організаційно-правової форми діяльності господарства, вміння впроваджувати досягнення науки та раціональної організації виробництва, вибір відповідної форми ведення бухгалтерського обліку та системи оподаткування та інші фактори. Згідно з діалектикою, саме внутрішні фактори є вирішальними. Ступінь керованості внутрішніх факторів залежить, перш за все, від професійного рівня спеціалістів, які здійснюють управління сільськогосподарським виробництвом.

Тобто мова йде про формування поряд з матеріальним, фінансовим та трудовим потенціалами підприємства нового виду потенціалу – інформаційного, який, у свою чергу, формує ринок інформації, на якому інформація виступає в ролі товару, та володіє всіма його необхідними якостями, головними з яких є вартість та собівартість.

Цю тезу підтверджують і спеціалісти в галузі інформатизації Ю. Канигін і Г. Калітич, відмічаючи при цьому, що в нових умовах інформація перетворюється саме в товар, який становиться найбільш масовим об'єктом купівлі-продажу, а сам інформаційний ринок за оборотом і темпами зростання в більшості розвинутих країнах випередив ринок матеріальних продуктів та послуг.

Тобто інформаційний потенціал підприємства – це, перш за все, інформаційна база та здатність керівних органів ефективно її використовувати.

Створення на підприємстві та удосконалення раціонального потоку інформації має задовольняти таким принципам: виявлення та повне задоволення інформаційних потреб з боку системи управління; відповідність способів задоволення інформаційних потреб індивідуальним запитам споживачів; реальність відображення в системі інформації процесів виробництва, обігу, розподілу і споживання, використання ресурсів; оперативність обробки і надання інформації для управління.

Нові інформаційні знання можна отримати за рахунок розвитку аналітичної складової, яка перетворює інформацію в знання, формуючи інформаційний потенціал підприємства. Таким чином, інформаційний потенціал можна створювати за рахунок розвитку двох напрямів: перший – функціональність аналітичної інфраструктури, аналітичних служб, підрозділів; другий – формування національного інформаційного потенціалу.

Отже, інформація як кінцевий результат науково-інформаційної діяльності в ринковій економіці є об'єктом товарних відносин як будь-який інший вид товару. Поєднання творчих можливостей людини з наявністю інформаційно-комунікаційної структури цілеспрямовано формує нову сучасну інформацію у вигляді нових інформаційних ресурсів інформаційного суспільства. Достовірні інформаційні знання і високоосвічений на доброякісній науково-інформаційній основі інтелектуальний потенціал спроможний інтенсивно відтворювати інноваційні резерви ефективного і безпечного розвитку в сучасних умовах.

Сокольская Т. А.

УДК [330.59:001.2](477)

ОСОБЕННОСТИ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

Приоритетной задачей государственного управления является регулирование социально-экономического развития регионов с помощью региональной экономической политики, которая обеспечивает не только экономическую, политическую и административную стабильность государства в целом, но и постоянно возрастающий жизненный уровень населения на основе эффективно-го использования местных ресурсов. Одной из главных составляющих государственной региональной экономической политики Украины является ее научно-техническая политика. Это связано с тем, что научно-технический прогресс является главным фактором развития общества, повышения благосостояния его граждан, их духовного и интеллектуального роста.

Основной целью исследования является выявление особенностей осуществления научно-технической политики в рамках государственной региональной экономической политики Украины.

Уровень экономического благополучия страны определяется не только сырьевыми запасами, количеством населения, размерами территории, но и интеллектуальным и научно-техническим потенциалом общества. В современных условиях наука является одним из важных социально-экономических и технико-технологических условий для решения оперативных и стратегических задач [1].

Научно-техническая политика направлена на определение приоритетов по усовершенствованию и развитию инвестиционной и инновационной деятельности в регионе и базируется на предыдущем изучении и анализе научно-технического комплекса региона. Проблема повышения научно-технического уровня требует создания соответствующих организационно-экономических условий, которые должны объединить интересы предприятия с научно-технической политикой путем обеспечения конкурентоспособности продукции и снижения затрат производства, то есть требует экономических реформ в планировании, ценообразовании, налогообложении, а также развитии разнообразных форм собственности [2].

Однако на современном этапе наблюдается критическое состояние научного и научно-технического развития общества Украины. Это связано не только с глубоким кризисом в экономике, но и с осуществлением неэффективной политики государства в этой сфере. Об этом было отмечено в проекте "Основные направления реорганизации в области науки", одобренном на Всеукраинском совещании по реформированию науки [1].

Для эффективного осуществления государственной научно-технической политики Украины необходимо, прежде всего, рационально осуществлять региональную научно-техническую политику.

По мнению Э. Уткина, А. Денисова [3], к основным задачам региональной научно-технической политики относятся:

- 1) изучение, анализ состояния научно-технического комплекса региона, выявление местной специфики и проблем;
- 2) определение приоритетов развития научно-технического комплекса;
- 3) сохранение, восстановление и развитие научно-технического комплекса в соответствии с установленными приоритетами;

© Сокольская Т. А., 2009

- 4) определение основных направлений инвестиционной деятельности;
- 5) создание благоприятных условий для инноваций;
- 6) развитие наукоемкой продукции, повышение экспортного потенциала, конкурентоспособности производителей продукции;
- 7) минимизация негативных последствий научно-технического прогресса (НТП).

Для развития приоритетных направлений, которые имеют ключевое значение для соответствующего региона, разрабатываются региональные научно-технические программы. Например, в Харьковской области разработана Региональная комплексная программа социально-экономического развития Харьковской области до 2010 года [4]. Основными целями указанной Программы в сфере научно-технической политики являются: эффективное использование научно-технического потенциала Харьковской области, формирование благоприятного инновационного климата в экономике региона и др.

Важным аспектом в осуществлении региональной научно-технической политики являются принципы, на которых она должна основываться. К основным принципам региональной научно-технической политики можно отнести следующие [1]:

- 1) единство НТП с экономическим, социальным и духовным развитием общества;
- 2) демократизация и децентрализация управления, развитие самоуправления в сфере науки и техники;
- 3) государственная поддержка научно-исследовательских, прикладных и внедренческих работ, обеспечивающих решение важнейших проблем развития регионов;
- 4) поддержка предпринимательства в научно-технической деятельности на основе государственной защиты интересов собственника;
- 5) активное и равноправное участие научно-технической общественности в формировании и реализации научно-технической политики регионов;
- 6) развитие международного сотрудничества для обеспечения НТП.

Для выработки и реализации региональной научно-технической политики необходимо создать систему управления НТП, которая в регионах должна сочетать государственное и общественное начала. Государственное управление на центральном уровне осуществляется Государственным комитетом Украины по вопросам науки, техники и промышленной политики (ГКНТП) совместно с Национальной академией наук (НАН) и отраслевыми министерствами Украины, а на региональном уровне – межотраслевыми органами, уполномоченными Правительством Автономной Республики Крым и областными государственными администрациями (комитет, управление, отдел или другой орган) [1].

Координацию научно-технической деятельности в регионах осуществляют региональные научные центры, подчиненные НАН Украины и Министерству образования и науки Украины. Они выполняют такие задания:

- осуществляют координацию использования научно-технического потенциала региона, способствуют эффективному его использованию;
- выступают главным экспертом научных разработок и при международной передаче технологий;
- организуют разработку та выполнение региональных программ научно-технического развития.

Региональные научные центры обслуживают области, расположенные в зоне их влияния. Например, Приднепровский, Южный, Донецкий, Западный и др. Сотрудничество между научным центром и администрацией областей оформляется соглашениями о научно-техническом сотрудничестве. Похожие координирующие и организационные функции выполняют и территориальные центры научно-технической и экономической информации (ЦНТЭИ), которые находятся в каждом областном центре [5].

Одной из эффективных форм интеграции науки и производства и ускоренного внедрения научно-технических разработок в производство является создание технологических парков ("технопарков"). В их состав входят научные и научно-технические, производственные и иные малые и средние предприятия, объединенные одной или несколькими научными проблемами или технологическими задачами. Условием существования технопарка является слаженная работа входящих в него структур по ускоренному освоению и реализации новых товаров, продуктов, изделий.

Таким образом, для успешной реализации региональной научно-технической политики в сложных экономических условиях необходимо: выработать общую стратегию научно-технического и социально-экономического развития региона; разработать программу структурной перестройки промышленности и сельского хозяйства на основе приоритетов социально-экономического развития; создать программы технического перевооружения конкретных предприятий и хозяйств. Реализация указанных выше задач возможна только при активной государственной поддержке научной, научно-технической и инновационной деятельности в регионах.

Литература: 1. Русяев В. Ф., Слепокуров А. С. О Концепции региональной научно-технической политики // http://www.crimea.edu/crimea/ac/2/2_2.html 2. Гіковата Н. К. Регіональна економіка. Конспект лекцій / Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 124 с. 3. Уткин Э. А. Государственное и региональное управление / Э. А. Уткин, А. Ф. Денисов. – М.: ИКФ "ЭКОС", 2002. – 320 с. 4. Регіональна комплексна програма соціально-економічного розвитку Харківської області до 2010 року // <http://www.kharkivoda.gov.ua/show.php?page=379> 5. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / За ред. З. С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с. – <http://www.niss.gov.ua/book/Varnalij/anons.pdf>.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЕКРЕАЦИОННОГО КОМПЛЕКСА АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКИ КРЫМ

На современном этапе развития экономических отношений характерно возрастание роли рекреации во всех сферах жизнедеятельности общества, что обусловлено повышением значения отдыха в процессе воспроизводства рабочей силы. Украина имеет благоприятные условия и богатые рекреационно-туристические ресурсы для лечения и отдыха населения, развития туризма и спорта. Среди регионов Украины, имеющих значительные возможности для развития курортной и туристической деятельности, особое внимание следует уделить Автономной Республике Крым.

Изучению проблем развития рекреационной сферы посвящено большое количество работ ученых, среди которых: Н. В. Багров, И. М. Бережная, В. К. Мамутов, И. Г. Павленко, В. С. Тарасенко и др. [1 – 5].

Целью данного исследования является выявление проблем и перспектив развития рекреационного комплекса Автономной Республики Крым (АР Крым).

Анализ понятий "рекреация", "рекреационная деятельность" и "рекреационный комплекс" дал возможность сделать следующие выводы. Рекреация – это осознанный отдых человека. Рекреационная деятельность – это поведение человека, направленное на реализацию своих потребностей. Рекреационный комплекс – это непродуцирующая сфера, состоящая из предприятий, учреждений лечения, отдыха, организаций, цель которых – предоставление качественных рекреационных услуг, удовлетворяющих имеющиеся рекреационные потребности [3; 4].

Экономическая характеристика рекреационного комплекса выражается системой количественных и качественных показателей (количество дней пребывания, расход лечебных ресурсов на 1 отдыхающего, стоимость путевки, уровень комфортности и т. д.).

Рекреационные потребности как одни из социальных потребностей общества являются основным фактором эффективного развития, удовлетворяются в процессе рекреационной деятельности. Важнейшим аспектом рекреационной деятельности является региональный аспект, так как рекреация возможна только на территориях, располагающих определенными условиями, обстановкой, ресурсами.

Рекреационная сфера как неотъемлемая составляющая экономической системы ежегодно вовлекает значительные размеры рекреационных, трудовых, материальных ресурсов и технологий. Материальное производство и рынок услуг все больше и больше ориентируются на рынок рекреационных услуг. Значение рекреационной деятельности особенно усиливается под воздействием как научно-технической революции, так и ухудшения условий жизни и т. д. [4].

Значительными рекреационными ресурсами для массового отдыха и оздоровления обладает АР Крым. Здесь сосредоточено большое количество санаториев, домов отдыха, туристических баз. Несмотря на мощный рекреационный потенциал АР Крым, следует выделить ряд проблем его развития.

Развитие рекреационной деятельности в АР Крым обуславливает непрерывный поиск оптимальных соотношений между возникающими потребностями населения в отдыхе и рациональным использованием уникальнейших природных ресурсов. Поэтому одной из основных проблем развития рекреационного потенциала в АР Крым является расширение (количественное, качественное) рекреационной деятельности АР Крым с одновременным сохранением ее окружающей среды. Это возможно лишь с внедрением соответствующих природоохранных мероприятий, которые будут направлены на ликвидацию последствий, связанных с обустройством морского побережья.

Санаторно-курортный, туристический комплекс и гостиничное хозяйство является приоритетными перспективными отраслями в АР Крым.

Как свидетельствуют статистические данные [6; 7], в настоящее время санаторно-курортные учреждения и туристские предприятия, расположенные на территории АР Крым, представляют собой комплекс, который включает 633 предприятия общей вместимостью 151 476 мест, из них только 245 предназначены для круглогодичного функционирования, 388 предприятий являются сезонными, что составляет 61,3% от их общего числа. За последние 8 лет наблюдался постоянный рост числа прибывающих в АР Крым. Так, на курорты АР Крым в 2001 году прибыло 4,4 млн чел., в 2003 году число прибывших на отдых и лечение составило 4,0 млн чел., в 2005 году – 4,1 млн чел., а за 2007 год АР Крым посетили более 5,5 млн чел. Причем рост числа отдыхающих происходил не за счет организованных отдыхающих (за 8 лет количество существенно не изменилось), а за счет неорганизованных – их количество увеличилось в 2 раза [6; 7].

Среднее количество дней пребывания 1 отдыхающего в 2007 году составило 13 дней. Максимальное количество дней пребывания в Саках – 19, что объясняется лечебным профилем курорта, минимальное – 8 дней в Раздольненском районе.

Динамично розвивається рекреаційна галузь АР Крим і на міжнародному ринку послуг. Так, середньорічного приросту експорту санаторно-курортних, туристичних готельних послуг АР Крим за останні п'ять років склав 8,5 млн долл. [6; 7].

Незважаючи на приведені статистичні дані, рекреаційний потенціал АР Крим потребує розвитку. Тому на регіональному рівні слід дуже детально підійти до проблеми розвитку рекреаційного потенціалу АР Крим в перспективі.

Важливим етапом для вирішення цієї проблеми стала розробка стратегії та тактики розвитку рекреаційного комплексу АР Крим в "Концепції розвитку курортно-рекреаційного та туристського комплексу Автономної Республіки Крим до 2010 року" [8].

Згідно з даною Концепцією серед основних напрямків розвитку курортно-рекреаційного та туристського комплексу (КРТК) АР Крим є наступні:

- 1) оптимізація галузевої структури КРТК на основі законодавчо закріпленого розподілу територій з перевагою рекреаційно-туристських та курортних функцій;
- 2) оптимізація просторової структури КРТК за рахунок освоєння нових рекреаційних районів в Східному, Юго-східному, Західному, Северо-західному та Північному Криму;
- 3) розвиток в АР Крим нових видів туристичної діяльності, в найбільшій ступені відповідних рекреаційному потенціалу регіону;
- 4) збільшення ролі економічних методів в системі управління рекреаційною діяльністю і в області використання рекреаційних ресурсів.

Таким чином, можна зробити наступні висновки: необхідна модернізація матеріальної бази курортно-рекреаційної галузі, конверсія "брудних" виробництв, створення сучасної транспортної інфраструктури, забезпечення якісної середовища проживання на курортах АР Крим і санітарно-гігієнічних умов на рівні міжнародних стандартів. Серед пріоритетних завдань – забезпечення організаційно-правових умов і нормативної якості природного середовища для входження кримських курортів в європейський рух за підвищення якості туристичних міст "Голубий прапор Європи".

Література: 1. Багров Н. В. Регіональна геополітика сталого розвитку. – К.: Либідь, 2002. – 256 с. 2. Бережняя І. М. Форми організації та методи управління рекреаційною сферою в нових умовах господарювання (на прикладі Кримського регіону): Дис... канд. екон. наук: 08.02.03 НАН України, ІЭП. – Донецьк, 1997. – 206 с. 3. Рекреація: соціально-економічні та правові аспекти. Монографія / Отв. ред В. К. Мамутов, А. І. Амоша. – К.: ІЭП НАН України, 1992. – 142 с. 4. Павленко І. Г. Сучасний стан рекреаційного комплексу АР Крим // http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp78/knp78_55-57.pdf. 5. Тарасенко В. С. Стратегія інноваційного розвитку АРК на період до 2015 року / В. С. Тарасенко, Я. І. Барков, І. М. Бережняя, А. В. Глузман, В. Г. Ена, Ф. В. Лазарев, Е. В. Николаев, Е. А. Позаченюк, А. С. Слепокуров, Э. И. Терез, А. Я. Хмара // Проблеми та перспективи інноваційного розвитку економіки: Матеріали десятої міжнародної науково-практичної конференції по інноваційній діяльності. – К. – Симферополь – Алушта, 2005. – 344 с. 6. Статистичний бюлетень 2001 – 2007 гг. "Крим. Курорти. Туризм". – Симферополь: Міністерство курортів та туризму АР Крим, 2008. – 29 с. 7. Жуков В. Економічний потенціал та перспективи розвитку АР Крим // Газета "Кримські новини". – 2007. – №124 (3843). – <http://www-ki.rada.crimea.ua/nomera/2007/124/potencial.html>. 8. Концепція розвитку курортно-рекреаційного та туристського комплексу Автономної Республіки Крим до 2010 року // <http://www.crimea-portal.gov.ua/index.php?v=5&tek=&par=&art=1913>.

УДК 504.03(477.73)

Євко Н. О.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зростання масштабів господарської діяльності людини, бурхливий розвиток науково-технічної революції підсилили негативний вплив на природу, призвели до порушення екологічної рівноваги на планеті.

З кожним днем ми спостерігаємо за тим, що стан навколишнього середовища погіршується, і виникає потреба в запровадженні певних заходів для його покращення. Для їх розробки необхідно чітко знати, які проблеми існують, і розробити заходи задля їх усунення.

Загалом у 2008 році в атмосферне повітря Миколаївської області надійшло 86,7 тис. т забруднюючих речовин, що на 0,87 тис. т (1%) більше ніж у 2007 р. Серед них:

зі стаціонарних джерел забруднення до атмосфери надійшло 22,66 тис. т забруднюючих речовин, що на 1,47 тис. т, або на 7% більше ніж у 2007 р.;

від автотранспорту – 54,98 тис. т, що на 26% більше ніж у 2007 року.

© Євко Н. О., 2009

Автотранспорт – один з найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області. У 2008 р. ним викинуто 54,98 тис. т забруднюючих речовин, що складають 86% від загального обсягу викидів від усіх пересувних джерел та 64% від загального обсягу викидів по області (для порівняння у 2007 році цей показник досягав 63%, 2006 році – 61%, 2005 році – 69%, а в 2004 р. – 78%).

Основними забруднюючими речовинами, що потрапляють в повітряний басейн від роботи автотранспорту, є оксиди вуглецю та азоту, діоксид сірки, пил. Так у 2008 р. автотранспортом викинуто понад 93,3% оксидів вуглецю, 73,6% оксидів азоту, 10,5% діоксиду сірки та 4,5% пилу (від загальної кількості викидів, що надійшли в повітря) [1].

Щодо викидів стаціонарних джерел, то їх частка становить 26% від загальної обсягу забруднюючих речовин, що надійшли в атмосферу міста. У 2008 році шкідливі викиди у повітряний басейн здійснювали 340 підприємств та організацій області.

Щільність викидів у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 922 кг, а на душу населення – 19 кг шкідливих речовин.

Проте, в окремих районах та містах ці показники значно перевищили середньообласний рівень. Зокрема, у м. Первомайську обсяги викидів у розрахунку на 1 кв. кілометр були більшими у 19,7 раза, у м. Вознесенську – у 12,5 раза. Підприємствами м. Вознесенськ у розрахунку на 1 кв. кілометр було викинуто 23,6 тис. тонн забруднювальних речовин, що перевищило середній показник по області у 25,6 раза.

За даними Головного управління статистики в Миколаївській області у структурі викидів шкідливих речовин переважали газоподібні та рідкі речовини, на які припадало 54,7% (12,4 тис. тонн) сумарної кількості викинутих у повітря забруднень. Твердих речовин у повітряний басейн області викинуто 45,3% (10,3 тис. тонн). У складі газоподібних речовин 20,6% припадає на викиди метану, сполуки азоту складають 16,4%, оксид вуглецю – 8,0%.

Щодо озоноруйнівних речовин, то на території Миколаївської області на більшості підприємств використовуються пристрої виробництва Європи, в яких використовуються безпечні заміники озоноруйнівних речовин. Проте деякі підприємства в своєму виробництві використовують ХФВ-12, який згідно з Монреальським протоколом підлягає вилученню. До цих підприємств відносяться: ТОВ "Миколаївський глиноземний завод"; ТОВ "Сандора"; ДП "Миколаївський торговельний порт"; ДП "Миколаївський річковий порт "АСК "Укррічфлот"; ДП МВКГ "Зоря"- "Машпроект"; ДП Спеціалізований морський порт "Октябрьськ".

Для маловодної Миколаївської області є актуальною проблема забруднення водних ресурсів через скид стічних вод, яка значно ускладнюється відсутністю якісної очистки господарсько-побутових та виробничих стоків.

Комунальні очисні споруди каналізації існують переважно у містах (обласному і районних центрах) та замортизовані від 42% до 62%.

Головними забруднювачами поверхневих вод в області є комунальні підприємства: МКП "Миколаївводоканал", КП "Міський водоканал" (м. Баштанка), КП "Ольшанський водоканал" (смт Ольшанське, Миколаївський район).

Найбільший обсяг скиду забруднених вод по області (92%) здійснює МКП "Миколаївводоканал", яке експлуатує очисні споруди каналізації м. Миколаєва. Крім того, в області існує проблема очищення зливових вод перед їх скидом до природних водойм [2].

Загальний обсяг накопичення в області відходів виробництва, споживання, побутових відходів складає близько 33 млн т.

На кінець 2008 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств зберігалось 455,8 тис. тонн відходів I – III класів небезпеки. Майже всі накопичені відходи (455,8 тис. тонн або 99,4% від загального обсягу) належать до III класу небезпеки. Відходи I класу склали 7,8 тонн, II класу – 781,3 тонн.

На території Миколаївської області розташовано 406 потенційно небезпечних об'єктів. За результатами ідентифікації 242 (59%) з них належать до об'єктів підвищеної небезпеки. Декларування безпеки проведено на 138 об'єктах підвищеної небезпеки (56%). Плани локалізації та ліквідації аварійних ситуацій розроблені та погоджені з відповідними органами на 314 потенційно небезпечних об'єктах (77%).

На обліку Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області станом на 01.01.08 р. зареєстровано 67 підприємств, які використовують небезпечні хімічні речовини. Це – 27 аміачно-холодильних установок (компресорні), 14 хлораторних та 12 об'єктів, де застосовуються кислоти та інші хімічно-небезпечні речовини [3].

Отже, загальний стан екологічної безпеки в Миколаївській області продовжує залишатись складним і здебільшого зумовлений сформованим протягом десятиріч техногенним навантаженням на природне середовище.

Для покращення екологічної ситуації на території області необхідно: встановити сучасні очисні фільтри на заводах; користуватися альтернативними джерелами палива; утилізувати відходи; встановлювати фільтри на вихлопні труби.

Література: 1. Новіков К. М. Екологія навколишнього середовища. – К., 2007. – Ст. 15 – 16.
2. www.ukrstat.gov.ua 3. Желібо Е. П. Перспективний план розвитку Миколаївської області на 2007 – 2015 роки / Е. П. Желібо К. Ф. Степнова. – К.: Либідь, 2007. – Ст. 58 – 60.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ОТРАСЛИ

На сегодняшний день в условиях высокого уровня конкуренции на товарных рынках расширение экспортного потенциала является одним из важнейших аспектов, способствующих улучшению экономического положения отдельных отраслей экономики, региональной экономики и экономики страны в целом. Фармация Сирии, которая выделена для наших исследований, является одной из наиболее активно развивающихся направлений экономики страны, характеризующимся быстрым ростом промышленного производства, расширением ассортимента выпускаемых лекарств, развитием научно-технической базы, а также высоким уровнем конкуренции и насыщенности фармацевтического рынка страны. Учитывая изложенное, оценка экспортного потенциала, разработка механизмов формирования и стимулирования экспорта приобретает сегодня все большее значение.

В ряде публикаций рассматриваются вопросы организации и управления внешнеэкономической деятельности предприятий, оценки конкурентоспособности продукции [1 – 6], проблемы регионального управления фармацевтической отраслью [7; 8].

Комплексное исследование, направленное на оценку экспортного потенциала фармацевтической отрасли Сирии, до настоящего времени не проводилось.

Целью работы является анализ теоретических аспектов анализа экспортного потенциала отрасли.

С повышением уровня развития определенной отрасли экономики, возникновением высокой конкуренции и насыщенности рынка возрастает потребность в развитии и эффективном использовании экспортного потенциала отрасли как необходимого условия обеспечения конкурентоспособности, успешного осуществления внешнеэкономической деятельности, а также положительной динамики развития национальной экономики.

Решению предприятия о выходе на внешний рынок должен предшествовать тщательный анализ экспортного потенциала. Понятие экспортного потенциала подразумевает некие перспективы развития региона, отрасли или экономики страны в целом на внешнем рынке в зависимости от наличия ресурсов и возможностей их мобилизации [9].

Кроме того, экспортный потенциал – понятие, имеющее определенную иерархичность, то есть экспортный потенциал одной системы складывается из экспортных потенциалов нижестоящих систем, начиная с отдельно взятых предприятий до потенциала народного хозяйства на государственном уровне. Таким образом, можно заключить, что потенциал представляет собой максимально возможный результат деятельности конкретного иерархического уровня хозяйствования при мобилизации всего комплекса ресурсов, которым он располагает.

Экспортный потенциал отрасли является комплексным показателем, учитывающим все ее свойства, характеристики и перспективы развития на внешнем рынке в зависимости от наличия имеющихся ресурсов, и потенциальную возможность экспортировать ресурсы или производимую продукцию, отражающим характеристики рынка возможной реализации, обусловленные особенностями самого рынка и отрасли в целом [9].

Для анализа и оценки экспортного потенциала отрасли целесообразно использовать такие показатели, как фактический и перспективный объем производства в исследуемой отрасли, его динамика за ряд лет и тенденции развития, реальный и перспективный объем экспорта, его доля в объеме производства отрасли, существующие и потенциальные контрагенты на мировом рынке, перспективы эффективности связей с ними, структура экспорта с точки зрения конкурентоспособности экспортной продукции и эффективности внешней торговли, степень зависимости от импорта сырья для производства экспортной продукции, емкость внутреннего и внешнего рынков, уровень конкурентоспособности экспортной продукции, доля расходов, связанных со сбытом и продвижением экспортной продукции в стоимостном объеме экспорта, и возможность ее снижения, а также ряд других составляющих.

Таким образом, автором обоснована актуальность определения экспортного потенциала. Рассмотрено понятие экспортного потенциала. Выявлены основные показатели, учитываемые для расчета экспортного потенциала. Результаты исследования являются основой дальнейших исследований экспортного потенциала фармацевтической отрасли Сирии.

Литература: 1. Лисенко Ю. М. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності / Ю. М. Лисенко, І. В. Педь. – К.: Зовнішня торгівля, 2004. – 200 с. 2. Кротков А. М. Конкурентоспособность предприятия: подходы к обеспечению, критерии, методы оценки / А. М. Кротков, Ю. Я. Еленева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – №6. 3. Рябцев В. М. Конкурентоспособность российских регионов: методология оценки и сравнительного анализа. – Самара: СГЭА, 2002. – 128 с. 4. Регіональна політика в країнах Європи / За ред. С. Максименка. – К.: Логос, 2000. – С. 31. 5. Солошенко Л. Зовнішньоекономічна діяльність: Організація та документальне оформлення. – Харків: Фактор, 2001. – 176 с. 6. Сейфуллаева М. Э. Маркетинговая составляющая регионального развития // Маркетинг в России и за рубежом. – 2002. – №5. 7. Немченко А. С. Експертна оцінка проблем державного та регіонального управління фармацевтичною галуззю / А. С. Немченко, В. М. Хоменко, І. К. Ярмола // Фармац. журн. – 2008. – №1. – С. 3 – 9. 8. Мнушко З. Н. Международный маркетинг в фармации / З. Н. Мнушко, Н. В. Чмихало, Н. М. Мусиенко. – Харьков: Изд. НФаУ: Золотые страницы, 2006. – 392 с. 9. Селезнев А. З. Конкурентные позиции и инфраструктура рынка России. – М.: Юристъ, 1999. – 384 с.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В ЛУГАНСЬКУ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

За роки нестабільності, а також у наслідок економічно-політичної кризи, населення України зіткнулося з проблемою демографічного розвитку як усієї країни, так і окремих її регіонів. Існуюча проблема вимагає негайних заходів. Для обґрунтування політики, яку проводить державна влада щодо населення, важливо постійно вивчати й оцінювати демографічну ефективність і наслідки заходів, що здійснюються. В Україні та її регіонах зростає актуальність цілого ряду демографічних, трудових і розселенських проблем. Однією з найбільш гострих стала проблема підвищення керованості територіальною мобільністю (рухомістю) населення.

Згідно з даними державного комітету статистики чисельність українців на 01.01.2009 р. складає 46,1 мільйонів чоловік [1]. І фахівці застерігають, що якщо економічна і політична ситуація в країні не зміниться, то до 2050 року населення України скоротиться майже удвічі – до 26 мільйонів чоловік.

За чисельністю населення Луганська область займає 5-е місце в Україні, поступаючись Київській (разом із Києвом), Донецькій, Дніпропетровській і Харківській і належить до густозаселених районів. Але демографічна ситуація в Луганську і Луганській області була і залишається складною. І хоча в цілому по Україні спостерігається приріст народжуваності (у 2008 році, вперше за багато років, народжуваність перевищила смертність відразу в трьох областях), цей регіон відноситься до депресивних у плані демографії. У більшості регіонів склалася тенденція до скорочення розриву коефіцієнта між новонародженими і померлими на користь тих, що народилися. Коефіцієнт природного скорочення по Луганській області склав 8,5% і був значно вище, ніж в цілому по Україні (53%). Більший, ніж в Луганській області, цей показник тільки в Полтавській (8,7%), Сумській (9,6%) і Чернігівській (12,2%) областях [2]. Але є і позитивний момент: природне скорочення населення зменшилося на 8,2% порівняно з 2007 роком і спостерігалось у всіх регіонах області. Скорочення природного приросту населення відмічене у всіх містах і районах області. Єдиним містом в Луганській області, в якому приріст населення позитивний, є Северодонецьк.

Коефіцієнт народжуваності по області в 2008 році склав 9,5% і був значно нижче, ніж по Україні (11,0%) [2]. Нижче цей показник тільки на Чернігівщині та Сумщині. Та рівень народжуваності зріс на 9,5% порівняно з 2007 роком. Найвищий рівень народжуваності був у Свердловському районі, а найнижчий – у Новоайдарському.

Однією з причин зниження народжуваності є порушення репродуктивного здоров'я молоді. Неможливість завести дитину часто стає загрозою для існування самої сім'ї. Високими залишаються показники розірвання браків. Порівняно з 2007 роком кількість браків скоротилася на 22,9%, розлучень – на 8,5% [2]. Змінилися установки молоді відносно репродуктивних орієнтацій. Значною залишається кількість щорічних абортів, хоча їх число все ж знижується. Щодо показників, то ситуацію погіршує той факт, що у 2007 році набув чинності критерій, за яким діти вагою більше 500 грамів вважаються новонародженими. Через неможливість забезпечити їм потрібний догляд зростає загальний показник смертності новонароджених. Кількість померлих дітей у віці до 1 року збільшилась у січні – липні 2008 року. Коефіцієнт дитячої смертності склав 14,4 померлих на тих, що народилися (1000), і був найвищим серед регіонів України [2].

Рівень смертності склав 18,0%, що на 0,4% більше ніж в 2007 році. Серед регіонів області найвищий рівень смертності був в Попаснянському районі, а найнижчий – у Луганській міській раді [2].

На спільну чисельність населення, окрім його природного руху, впливають також міграції. За 2008 рік на Луганщину з інших регіонів України і країн ближнього і далекого зарубіжжя прибуло 8,7 тис. чоловік, а вибуло – 12,3 тис. чоловік [2]. Серед міграційних проблем, характерних саме для Луганської області, фахівці виділяють дуже великі масштаби нелегальної міграції до Росії. Особливо значний відтік таких мігрантів спостерігається в багатовугільних містах після закриття шахт (Брянка, Кировськ, Первомайськ, Стаханов).

Найбільш лякаюча картина спостерігається в селах. За оперативними даними на 1 січня 2009 року на Луганщині проживало 2331,8 тис. жителів, з них всього 312,2 тис. – у сільській місцевості [2]. Є села, де практично немає молоді. Усі люди старше 70 років. Що стосується міського населення, можна розраховувати на те, що за рахунок зниження смертності і підвищення народжуваності ми можемо уповільнити процеси депопуляції. Але депопуляція буде, вона неминуха. Існуюча криза веде до великого скорочення працездатного населення країни, в тому числі області. Це пов'язано з міграціями і збільшеною тягою безробітних до алкоголю.

Для того, щоб вирішити проблему демографічної кризи в країні, була створена спочатку Концепція демографічного розвитку України на період до 2015 року, потім була прийнята Стратегія

демографічного розвитку України на період до 2015 року. Після цього (у червні) для практичної реалізації концепції були розроблені заходи щодо реалізації стратегії. Мета цих заходів – пом'якшити наслідки демографічної кризи. Серед заходів з поліпшення демографічної ситуації, запропонованих у цих програмах, вважаються поліпшення екологічної ситуації (оскільки вона впливає на тривалість життя), пропаганда здорового способу життя, доступність якісної медичної допомоги (у цьому напрямку розроблений ряд галузевих програм). Особливу увагу держава планує приділяти боротьбі зі СНІДОМ. Проте, невідомо, чи будуть досягнутих поставлені цілі, оскільки одних догматичних заяв мало для вирішення проблеми. Будь-яка програма може бути виконана при поєднанні двох чинників – фінансування і наявності грамотних кадрів. Шлях до вирішення проблеми лежить через оперативну і якісну взаємодію місцевих і загальнодержавних органів влади.

Література: 1. <http://ukrstat.gov.ua/> 2. <http://lugansk.info/>

УДК 331.101.6:338.43:633

Лега О. В.

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Зернове господарство України є масштабною та провідною аграрною галуззю, яка є основою вирішення продовольчої проблеми. Загальна економічна криза, яка супроводжується зменшенням обсягів виробництва, зумовлює вивчення питань регіональних особливостей вирощування зернових.

На фоні низької ефективності виробництва особливо відчутними стають відмінності в показниках результативності сільськогосподарських галузей у регіонах. На території країни склалися різні умови для виробництва, які мають переважно природний (родючість ґрунтів, розміри полів, кліматичні умови) та демографічний характер (густота населення, кількість сільських жителів, землезабезпеченість тощо). Враховані фактори суттєво позначаються на ефективності виробництва, зокрема на продуктивності праці. Зважаючи на сталий характер, їх ліквідація в територіальних умовах виробництва практично неможлива. Тому доцільно аналізувати продуктивність праці в регіональному розрізі з метою виявлення резервів щодо раціонального розміщення виробництва зерна.

Метою статті є аналіз продуктивності праці виробництва зернових культур. Джерелами інформації про затрати праці є статистичні дані за 1990, 2000, 2006 роки по Україні.

Загальноприйнятим є сільськогосподарське районування в розрізі так званих природно-економічних зон. В укрупненому вигляді територія країни розбивається на 4 зони. Межі між ними проводяться по кордонах адміністративних районів, і більшість областей включають райони різних зон. Площі зон суттєво відрізняються. До Полісся віднесено 5 областей, Лісостепу – 9, Степу – 9 (включаючи АР Крим), Карпат – 2. Велика протяжність території країни зумовлює відмінності у континентальності клімату й дає підстави поділити лісостепову зону на три підзони.

Аналіз розміщення посівів основних зернових культур за даними різних років показав перевагу питомої ваги посівів озимої пшениці у загальній площі зернових: 1990 р. – 66,9%, 2000 р. – 58,7%, 2006 р. – 49,6%, на другому місці питома вага посівів ячменю відповідно 25,1%, 34,6%, 37,6%. Частка посівів кукурудзи на зерно у 2006 р. збільшилася порівняно з 1990 р. на 4,8 пункти, з 2000 р. – 6,1 пункт.

Показники прямих затрат праці на 1 ц показали суттєву різницю за даними різних років. У 2000 р. порівняно з 1990 р. трудомісткість виробництва пшениці, ячменю та кукурудзи на зерно збільшилася відповідно на 1,25 люд.-год., 0,95 люд.-год., 0,75 люд.-год. Показники 2006 р. проти 1990 р. є більшими на вирощуванні пшениці на 0,68 люд.-год. та ячменю на 0,31 люд.-год. та меншими на виробництві кукурудзи на зерно у 2006 р. порівняно з 1990 р. на 0,1 люд.-год., з 2000 р. – 0,85 люд.-год. Трудомісткість вирощування зернових культур від 1990 року зросла, але показники звітного 2006 р. є меншими порівняно з 2000 р.

Найбільш трудомістке вирощування зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Полісся та Карпат, де у 2006 р. трудомісткість більша проти загальноукраїнських показників по пшениці на 0,58 люд.-год. та 1,36 люд.-год. відповідно, ячменю на 0,59 люд.-год. та 1,14 люд.-год. Виробництво кукурудзи на зерно є трудомістким для господарств Південного Степу та Карпат.

Велика різниця і в трудомісткості продукції з розрахунку на 1 га. При цьому високі затрати на одиницю площі в тій чи іншій зоні по певній культурі здебільшого є свідченням неінтенсивності виробництва, яка мала б через урожайність підвищувати ефективність, а низької продуктивності за показниками на одиницю продукції. Особливо високими затратами виділяється зона Карпат. Зо-

крема, у 2006 р. вони перевищують загальноукраїнський показник по пшениці на 25,99 люд.-год., ячменю – 19,5 люд.-год., кукурудзі на зерно – 25,8 люд.-год. Відносно високі затрати на вирощування зернових культур у зоні Полісся. Значно менші затрати на 1 га у підзонах Північного Степу та Центрального Лісостепу. Висока трудомісткість культури в даних умовах стає все більш вагомим фактором, який стримує розвиток її виробництва. Так, порівняно нижчі затрати на 1 га кукурудзи на зерно у зоні Східного Лісостепу сприяли утвердженню цієї культури у зерновому виробництві. У 2006 р. у загальних посівах зернових кукурудза Східного Лісостепу становила 22,5% — один з вищих показників серед регіонів України. За валовими зборами зона Лісостепу становить 22,2% загального врожаю кукурудзи при трудомісткості 0,99 ц/люд.-год.

Моніторинг продуктивності праці, виконаний у розрізі регіонів, дозволяє виявляти причини та резерви зміни ситуації. У таблиці проаналізовано темпи спаду продуктивності праці на виробництві зернових культур.

Таблиця

Індекси продуктивності праці 2006 р. до 1990 р.

	Пшениця		Ячмінь		Кукурудза на зерно	
	за затратами на					
	1 га	одиницю продукції	1 га	одиницю продукції	1 га	одиницю продукції
Південний Степ	0,639	0,477	0,958	0,912	1,075	0,873
Північний Степ	0,652	0,421	0,775	0,605	0,849	0,763
Східний Лісостеп	0,774	0,424	0,816	0,631	0,935	1,000
Центральний Лісостеп	0,829	0,592	0,928	0,833	0,979	1,284
Західний Лісостеп	1,004	0,928	1,065	0,694	1,250	1,228
Полісся	0,784	0,593	0,899	0,659	0,877	1,323
Карпати	0,936	0,750	1,019	0,556	1,436	1,160
Україна	0,745	0,255	0,937	0,760	1,000	1,089

Таблиця ілюструє різницю в темпах спаду продуктивності праці виробництва пшениці та ячменю. Землеробські затрати в розрахунку на 1 га у деяких регіонах зменшилися, тоді як в інших відбулося їх зростання. Урожайність значно зменшилася в усіх регіонах, і це стало вирішальним фактором занепаду. При підвищенні продуктивності праці на виробництво зернової кукурудзи завдяки збільшенню врожайності ця культура є однією з найбільш рентабельних серед зернових.

Отже, значні регіональні відмінності у трудомісткості різної сільськогосподарської продукції вимагають більш обґрунтованої спеціалізації. Раніше держава компенсувала гірші зональні умови диференціацією цін. Тепер же кожен товаровиробник має оцінювати свої можливості самостійно, порівнюючи їх із іншими господарствами. У результаті цього поступово коригуються ареали розміщення різних виробництв. Ефективність того чи іншого виробництва в конкретному регіоні визначається, насамперед, собівартістю продукції, однак затрати праці та витрати на її оплату стають одним з вирішальних чинників.

Прилипка Г. В.

УДК 504.03(477.62)

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У Донецькій області сконцентровано майже 2 000 промислових підприємств (800 з яких великі) гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості, енергетики, важкого машинобудування і будматеріалів, експлуатується близько 300 родовищ корисних копалин. Висока концентрація промислового, сільськогосподарського виробництва, транспортної інфраструктури в поєднанні зі значною густиною населення створили величезне навантаження на біосферу – найбільше в Україні і Європі. Донецьку область відносять до найбільш екологічно напружених регіонів України. Найактуальнішими проблемами області є забруднення повітряного і водного середовища, накопичення шкідливих відходів. Тому на сьогодні розгляд даної проблеми є першочерговим для подальшого розвитку економіки і промисловості Донецької області, а також демографічної і екологічної ситуації.

© Прилипка Г. В., 2009

Важливим є розгляд джерел негативного впливу на екологію Донецької області, основних проблем, що існують на даний момент, методів їх вирішення й подальший розвиток промисловості, а також дослідження впливу діяльності промислових заводів на екологію. Першочерговим є аналіз ситуації, що утворилась наразі в екологічній сфері, і пошук способів розв'язання даної проблеми.

Донецька область займає перше місце на Україні за кількістю шкідливих викидів в атмосфері. При цьому наступні в списку Дніпропетровська, Луганська і Запорізька області в сумі дають меншу цифру, ніж лідер. Про це заявив начальник державного управління охорони навколишнього середовища Сергій Третьяков. На території області, що складає 4,4% від загальної площі країни, сконцентровано 20% промислового потенціалу при тому, що 78% складають екологічно небезпечні виробництва [1].

Про небезпечний стан екології в Донецькій області свідчить і статистика. Викиди шкідливих речовин стаціонарними джерелами забруднення в атмосферне повітря у 2006 році склали 1659,7 тис. тонн від загальної кількості 4822,2 тис. тонн в Україні. При цьому найбільша кількість викидів в області спостерігається в Маріуполі – 397 тис. тонн, наступні в списку Донецьк і Курахове – 140 і 139,1 тис. тонн відповідно. За викидами від рухомих джерел забруднення Донецька область залишається лідером – 235,5 тис. тонн (з них найбільшу частку складає оксид вуглецю – 180 тис. тонн). Для порівняння ті ж показники у Дніпропетровській і Харківській областях – 172,6 і 141,1 тис. тонн. Найбільш катастрофічна ситуація щодо скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі водні об'єкти: 1 374 млн. м³, в той час як у другій в списку Дніпропетровській області ця цифра в два рази менша – 660 млн м³. Згідно з даною статистикою можна сміливо сказати, що Донецька область є найбільш екологічно небезпечною на території України [2].

Для подолання кризового стану екології Донецької області і збереження природних ресурсів можна запропонувати такі заходи:

- у вугільній промисловості: впровадження процесів видобутку вугілля без подавання відпрацьованої породи на поверхню; максимальне використання метана, що виділяється з вугільних пластів; забезпечення збагачення всього обсягу добутого вугілля для потреб енергетики і пошук шляхів видалення сірки; відновлення системи профілактики самозаймання і гасіння палаючих природних відвалів;

- в енергетиці: запровадження методів спалювання палива в киплячому шарі; розробка і запровадження комбінованих методів пригнічення оксидів азота і сірки від котлоагрегатів;

- у металургії і коксохімічному виробництві: запровадження безкоксолової металургії; розширення сухого способу гасіння коксу; повне очищення коксу від сірководню;

- для рухомих джерел: перехід на газоподібне паливо, виключення використання етилованого бензину, використовувати систему мінімального вихлопу.

- Охорона від забруднень, раціональне використання і відновлення природних водних ресурсів включають:

- попередження негативних гідрогеологічних наслідків закриття шахт, а також фільтрація шкідливих речовин у діючих шахтах;

- будівництво нових, розширення і реконструкція діючих систем каналізації і очищення господарсько-побутових стічних вод (Білозерське, Артемівськ, Добропольє, Макіївка, Маріуполь, Донецьк);

- будівництво і реконструкція систем очищення і обігового водопостачання промислових стічних вод;

- демінералізація шахтних вод;

- будівництво систем зливової каналізації з очищенням поверхневого стоку з території міст і виробничих промислових майданчиків;

- розчищення малих рік водойм області, впорядкування водоохоронних зон и наближених захисних смуг.

Для ліквідації чи обмеження негативного впливу накопичених і утворених небезпечних відходів на навколишнє середовище необхідно: забезпечення суб'єктами господарської діяльності максимального зниження об'ємів утворення небезпечних відходів, їх подальшої утилізації чи знешкодження і біологічно безпечного складування; ліквідація накопичувачів високотоксичних відходів хімічної і коксохімічної промисловості; запровадження технологій знешкодження і утилізації відходів з вмістом інших небезпечних металів, а також збір, знешкодження, утилізація відходів, що містять нафту; знищення не придатних до використання пестицидів; будівництво заводів з переробки високотоксичних відходів; ліквідація несанкціонованих сміттєвих звалищ; приведення в безпечний санітарно-епідемічний і екологічний стан існуючих звалищ, побутових відходів; створення полігонів для належного зберігання чи видалення небезпечних промислових відходів.

Масштаби і характер діяльності сучасного суспільства призвели до того, що обсяги споживання природних ресурсів і послуг екосистем уже впродовж декількох десятиріч перевищують можливості глобальної екосистеми Землі. Таким чином, індустріальний розвиток Донбаса призвів до його екологічного "перевантаження": Донецька область займає одне з перших місць в Європі і перше місце на Україні за рівнем деградації навколишнього середовища. Але існують наукові, технічні та технологічні шляхи вирішення даної проблеми, які за умови достатнього фінансування з боку держави можуть бути втілені для поліпшення екологічного становища Донецької області.

Література: 1. <http://ecportal.ru/news.php?id=20455> 2. www.ukrstat.gov.ua.

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Актуальність розробки інвестиційної стратегії підприємства визначається різними умовами. Вишальною є її зв'язок з завданнями розвитку регіону. Має місце також і зворотний зв'язок. Тобто успіх інвестиційної діяльності підприємств буде сприяти економічному розвитку регіону. Насамперед, це відбувається за рахунок підвищення темпів технологічного прогресу.

Дослідження науковців визначили залежність успіху інвестиційної діяльності від зміни факторів зовнішнього середовища, таких, як коливання кон'юнктури інвестиційного ринку, державна інвестиційна політика, форми регулювання державою інвестиційної діяльності.

Несприятливі зовнішні фактори можуть привезти до того, що всередині підприємства інвестиційні рішення окремих структурних підрозділів будуть різнонаправленими і тому виникнуть протиріччя дії, які знизять ефективність інвестиційної діяльності підприємства в цілому. Аналіз змін обсягу і структури інвестиційних надходжень показав, що за останні роки інвестиції в основний капітал збільшились, але ефективність їх використання знизилась. Для покращення інвестиційних процесів необхідно розробити лояльніше оподаткування, створити конкурентоспроможне середовище, урегулювати процентні ставки за банківськими кредитами, стимулювати направлення грошових потоків у виробництво, захистити інтереси інвесторів, їх права власності, розробити конкретні заходи для ефективного використання інвестицій.

Уряд України прийняв Програму розвитку інвестиційної діяльності, яка спрямована на формування інвестиційного типу розвитку економіки, головне завдання якої є впровадження заходів із залучення інвестицій на всіх рівнях вітчизняної економіки [1; 2].

Ефективним інструментом управління інвестиційною діяльністю виступає інвестиційна стратегія підприємства, яка становить систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства, вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Інвестиційну стратегію підприємства можна також представити як систему критеріїв, за якими оцінюються і реалізуються інвестиційні можливості. Тобто інвестиційна стратегія становить системну концепцію, яка направляє розвиток інвестиційної діяльності підприємства.

Мета дослідження полягає в тому, що розробка інвестиційної стратегії підприємства дасть можливість своєчасно регулювати інвестиційну діяльність відповідно до змін його економічного розвитку.

Дослідження показали, що інвестиційна стратегія забезпечує реалізацію довгострокових загальних та інвестиційних цілей соціального й економічного розвитку підприємства в цілому і в окремих його структурних підрозділах. Це, у свою чергу, дає можливість реально оцінити інвестиційний потенціал підприємства, забезпечити використання його внутрішнього резерву, маневрувати інвестиційними ресурсами, реалізувати перспективні інвестиційні можливості [3].

Наявність інвестиційної стратегії забезпечує чіткий взаємозв'язок стратегічного й оперативного управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Запропонована методика розробки інвестиційної стратегії підприємства базується на таких основних принципах:

- орієнтація на підприємницький стиль стратегічного управління інвестиційною діяльністю;
 - забезпечення взаємозв'язку поточного, перспективного й оперативного управління інвестиційною діяльністю;
 - забезпечення альтернативи стратегічного інвестиційного вибору;
 - урахування інвестиційного ризику в процесі прийняття стратегічних інвестиційних рішень;
 - забезпечення розробленої інвестиційної стратегії відповідними організаційними структурами.
- Відповідно до запропонованої методики розробка інвестиційної стратегії підприємства здійснюється поетапно.

Перший етап – визначення періоду, протягом якого буде формуватися стратегія розвитку підприємства взагалі, що пов'язано з розвитком економіки регіону.

Далі необхідно дослідити кон'юнктуру інвестиційного ринку, визначити слабкі і сильні сторони підприємства, чи може воно скористатися інвестиційними можливостями, сформулювати стратегічні цілі інвестиційної реальності, визначити стратегічну направленість інвестиційних ресурсів, сформулювати інвестиційну політику за конкретними напрямками інвестиційної діяльності підприємства, розробити організаційно-економічні дії щодо забезпечення реалізації інвестиційної стратегії підприємства. Методологія вирішення цих питань базується на відомих положеннях SWOT-аналізу [4].

При розробці інвестиційної стратегії підприємства враховується інвестиційна привабливість регіону. Її оцінка ґрунтується на таких факторах, як рівень розвитку ринкових відносин і комерційних інфраструктур регіону.

Дослідження довели, що одним із напрямків покращення інвестиційної діяльності підприємства є залучення іноземних інвестицій.

Згідно з законодавством України іноземні інвестиції можуть здійснюватися шляхом:

створення підприємств з пайовою участю іноземного капіталу (спільні підприємства);

створення підприємств, що цілком належать іноземним інвесторам, їх філіалів і представництв;

придбання іноземним інвестором у власність підприємств, комплексів, споруд, паїв, акцій, облігацій та інших цінних паперів;

придбання прав користування землею та іншими природними ресурсами, а також прав власника;

отримання позик, кредитів і т. д.

Іноземний капітал може притягуватися у формі приватних зарубіжних інвестицій – прямих і портфельних, а також у вигляді кредитів і позик.

Найбільші об'єми іноземних інвестицій за останні два роки поступили в такі регіони: м. Київ; Дніпропетровська область; АР Крим; Одеська область; Черкаська область. Однак в інвестиціях гостру потребу мають всі регіони України.

Що стосується галузей економіки, то зарубіжні інвестори виявили найбільшу цікавість до таких галузей народного господарства, як: харчова промисловість; внутрішня торгівля; машинобудування і металообробка; фінанси і кредит; будівництво і промисловість будівельних матеріалів; хімічна і нафтохімічна. При цьому важливими з боку питань розвитку регіонів є такі дані: іноземні інвестиції вкладені в 6 247 підприємств, з яких лише 1 854 (29,7%) випускають продукцію.

Література: 1. Пономаренко В. С. Економічні та соціальні аспекти управління інвестиційною діяльністю / В. С. Пономаренко, В. М. Гриньова, Н. М. Лисиця, О. М. Ястремська. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2003. – 180 с. 2. Лушкін В. А. Інвестиції та економічний розвиток. – Житомир: Вид. "Житомир", 2002. – 256 с. 3. Лосева С. Фінансово-інвестиційний потенціал підприємства й управління інвестиційним процесом / С. Лосева, В. Зубкова // Економіст. – 2000. – №11. – С. 52 – 54. 4. Скворцов І. Б. Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика. – Львів: "Львівська політехніка", 2003. – 311 с. 5. Мельник М. Ф. Розвиток інвестиційного ринку в Україні // Регіональні аспекти. – 2002. – №6(25). – С. 55 – 57.

УДК 368.914

Савченко Т. В.

Ковальова Т. В.

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ: УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ

З 1 січня 2004 року набрав чинності Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення". З введенням цього Закону почала діяти система недержавного пенсійного забезпечення [1].

Створення недержавних пенсійних фондів в останній час було досить активним. Але це не означає, що цей процес не має певних проблем і що все досконало на третьому рівні впровадження пенсійної реформи.

На території України законодавчо визначено три види пенсійних фондів – корпоративні, професійні та відкриті пенсійні фонди. Але відкриваються, переважно, корпоративні та професійні. Зацікавити потенційних вкладників нелегко із-за відсутності довіри до недержавних пенсійних фондів зі сторони населення. Крім того, доходи українських вкладників ще досить низькі. Поки наші громадяни не мають достатньо коштів, щоб частину їх відкладати на потім. Тому на першому етапі цю функцію беруть на себе підприємства-роботодавці, які вже зараз здійснюють на користь громадян понад 80% внесків до НПФ.

Для корпоративних та професійних пенсійних фондів основною проблемою є управління фінансовими інвестиціями. Засновники пенсійного фонду та роботодавці, які є платниками внесків до корпоративних пенсійних фондів, утворюють компанії з управління активами. Ці компанії з управ-

© Савченко Т. В., Ковальова Т. В., 2009

ліній активами управляють великим приватним капіталом, кількість інвесторів якого становить від одного до кількох десятків. В основному ці інвестиції вкладаються у великі галузеві проекти у сфері будівництва, сільського господарства, нерухомість промислового значення. Обсяги активів капіталу, що перебуває в управлінні КУА, стосовно ВВП країни становлять 6 – 7%, а це серйозний показник.

У 2007 – 2008 роках найпопулярнішими напрямками інвестування НПФ залишалися банківські депозити, дорогоцінні метали, корпоративні цінні папери, акції підприємств, нерухомість. Найбільша питома вага банківських депозитів від усього інвестиційного портфеля НПФ пов'язана з особливостями вітчизняного фінансового ринку. Річ у тому, що в період становлення будь-який "молодий" фонд з невеликими активами, не маючи можливості їх диверсифікувати, не може ефективно працювати на інших ринках, наприклад, цінних паперів. А оскільки більша частина всіх фондів належить саме до цієї "вікової категорії" і працює в режимі нагромадження, то її кошти, розміщені на банківських депозитах, збільшують депозитний показник. Водночас фонди, які активно працюють, тримають на депозитних рахунках не більше 30% своїх активів, розміщуючи інші кошти на більш дохідних, але і більш ризикованих напрямках. Але 2009 рік – рік загострення кризових процесів, особливо у банківській сфері, коли кожен банк кожної миті може збанкрутувати, коли країна опинилася на межі дефолту – показав, що інвестування коштів НПФ в банківські депозити не повинно бути пріоритетним. НПФ повинні ширше розглядати інші напрями. Так, більш популярними для інвестицій НПФ повинні стати дорогоцінні метали, які в умовах нестабільності ринку легко купити, продати й одержати значний дохід. Адаже золото або платина певним чином реагують на коливання фінансової системи. Корпоративні папери — облігації мають попит через можливість фондів у випадку інвестування в них завжди знати про ступінь їх прибутковості. Досить ризикованим об'єктом інвестування є акції підприємств. Хоча в разі інвестування на тривалий період прибутковість за акціями підприємств є найбільшою. Пенсійні фонди вкладають гроші переважно в металургію, машинобудування, енергетику, хімічну промисловість, торгівлю, телекомунікаційні мережі.

В умовах різних обмежень НПФ повинні забезпечити виконання своїх зобов'язань перед вкладниками та учасниками, а це можливо тільки при проведенні зваженої інвестиційної політики. Консервативна політика інвестування пенсійних активів і орієнтація українських НПФ на довгострокові вкладення повинні бути реалізовані лише в умовах розвинутого ринку цінних паперів.

Аналіз українських фінансових інструментів дає змогу зробити висновок, що сьогодні і в найближчому майбутньому заходи з управління активами НПФ стикатимуться з проблемою пошуку дохідних і надійних інструментів, захищених від інфляції.

Дохідність вкладень НПФ забезпечується дохідністю фінансових інструментів. При цьому дуже важливо визначити величину мінімальної ставки дохідності, під яку можна інвестувати пенсійні активи в умовах прогнозованого темпу інфляції (h). Якщо припустити, що отриманий дохід оподатковуватиметься за ставкою (g), то реальна дохідність інвестованих коштів (i) може бути розрахована за загальновідомою формулою Фішера [2]:

$$i = (r + h(1+r))/(1 - g).$$

Зазвичай величина "бар'єрної ставки" r вибирається таким чином, щоб реальна дохідність i перевищувала величину 4 – 5% річних.

В Україні існує значний дефіцит інвестиційних ресурсів для підтримки реального сектору. Особливо гостро це відчувається в умовах кризи. Тому деякий час НПФ ще співіснуватимуть з цим дефіцитом. Реального ринку акцій, що відповідає розміщенню пенсійних активів, ще довго не буде, і НПФ не залишиться нічого, крім інвестування у короткострокові високоризикові інструменти. Ми підтримуємо пропозицію: запровадити нові державні цінні папери — пенсійні облігації, емітентом яких має стати НБУ. Дохідність за цими облігаціями має бути "позитивною", тобто вищою за темп інфляції. У підсумку пенсійні облігації можуть стати головним інструментом акумуляції пенсійних резервів НПФ і ліквідною формою їх збереження [3].

Пропозиції щодо запровадження подібного фінансового інструменту є і в Росії, де нормативна база НПФ почала формуватися ще у 1992 році.

Пропонується такий механізм розміщення пенсійних облігацій в Україні:

- 1) пенсійні активи, вкладені у пенсійні облігації, розподіляються через систему міжбанківського кредиту у КБ на умовах збереження і повернення;
- 2) комерційні банки розміщують суму державних пенсійних кредитних ресурсів у довгострокові інвестиційні проекти і роблять виплату процентів з урахуванням встановленого державою рівня мінімальної дохідності пенсійних облігацій;
- 3) НБУ розподіляє проценти за користування державними пенсійними кредитними ресурсами в інвестиційний дохід на пенсійні облігації, що належать НПФ.

У процесі реалізації запропонованої схеми організації інвестування пенсійних резервів НПФ треба, насамперед, створити регіональні майданчики для розміщення пенсійних активів НПФ у пенсійні облігації і встановити норматив на частку розміщених у пенсійні облігації активів на рівні не менше 50%. При цьому обсяг випуску таких облігацій має визначатися попитом на них; строк обігу не повинен перевищувати одного календарного року, а виплати доходу мають здійснюватися щоквартально.

Іншим інструментом, що відповідає інвестиційним цілям НПФ і дає змогу підтримувати реальний сектор економіки, можуть стати корпоративні облігації, гарантовані державою. Російський досвід засвідчує, що "пенсійні каси" дореволюційної Росії, наприклад, частину своїх коштів (близько 30 – 40%) спрямовували на придбання облігацій приватних і державних залізниць, гарантованих державою. Цей напрямок інвестицій вважався надійним і дохідним. Водночас держава стимулюва-

ла будівництво залізниць за рахунок залучення приватного інвестиційного капіталу, в тому числі накопичувальної пенсійної системи [4; 5].

Таким чином, можна рекомендувати перейти до моделі інвестування пенсійних резервів НПФ за участю й контролем держави, коли держава бере на себе функції щодо гарантування збереження пенсійних накопичень учасників цього ринку. Як наслідок, на неї покладається безумовне відшкодування втрачених пенсійних резервів як втрачених пенсійних накопичень громадян. Повернення державі відповідних боргів НПФ має розглядатися як наслідок відшкодування державою відповідних втрат. Запорука держави збільшить привабливість недержавних пенсійних програм для фізичних осіб, які в умовах нестабільності фінансового ринку, в умовах економічної кризи ще довго не будуть поспішати вкладати свої кошти в НПФ.

Отже, для того, щоб накопичувальні пенсійні програми стали досить вигідним капіталовкладенням як для населення, так і для підприємств, необхідно активізувати пошук дохідних і надійних інструментів інвестування, захищених від інфляції, а також підвищити гарантії держави для НПФ.

Література: 1. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07.2003 р. №1057-IV // www.rada.gov.ua. 2. Кутузов В. Б. Основы финансовой и страховой математики: Методы расчёта кредитных, инвестиционных, пенсионных и страховых схем. – М.: Дело, 1998. – 156 с. 3. Коваленко Ю. М. Інвестиційна політика Недержавних пенсійних фондів. – К: "Фінанси України", 2004. – 91 с. 4. Войшилло І. Е. Інвестирование средств накопительной пенсионной системы в государственные облигации / И. Е. Войшилло, А. И. Щербаков // Финансы. – 2002. – №4. – С. 54 – 55. 5. Морозова Л. Недержавні пенсійні фонди: управління активами // Пенсійний курсер. – 2008. – №27 (269). – 4 с.

УДК 553.981(477.54)

Черниш Л. О.

ГАЗОВИДОБУВНИЙ КОМПЛЕКС ХАРКІВЩИНИ: СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

Відкриття нової свердловини на Кобзівському газоконденсатному родовищі, розташованому на межі Красноградського та Кегичівського районів Харківської області, привернуло на початку цього року увагу з багатьох причин.

Новий рік 2009 в Україні був ознаменований "газовим конфліктом" з Росією, причиною якого стала заборгованість України за російський газ. Ця подія змусила науковців та політиків замислитися над питанням виходу з-під газової залежності від Росії. Вже давно відомо, що на території України є величезні поклади блакитного палива, які могли б повністю забезпечити власні потреби держави. Новина, що підтвердила наявність промислових запасів природного газу на Кобзівському ГКР, вселила в людей надію у нові можливості видобутку українського блакитного палива. Тому на сучасному етапі газовидобувна промисловість Харківської області потребує комплексного дослідження ресурсів та визначення перспектив розвитку галузі.

Харківська область належить до восьми областей України, на території яких є газові родовища. Саме у Харківській області відбулося становлення газодобувної галузі держави після відкриття унікального Шебелінського родовища з запасами газу в 650 млрд кубометрів, а трохи пізніше – цілої низки великих і середніх родовищ: Хрестищенського, Єфремівського, Медведівського, Меліхівського та ін. [1].

Загальний видобуток природного газу з родовищ Харківської області перевищує 1,05 трлн м³ і становить 64% всього видобутого газу в Україні. Сьогодні в Україні розробляється понад 100 промислово-газоносних родовищ, але Шебелінське і через століття після його відкриття залишається найбільшим [2].

За прогнозами фахівців "Укрбургазу", після облаштування нової свердловини родовище щорічно даватиме Україні додатково 1 млрд м³ природного газу. До цього тут добувалося його менше 0,5 млрд м³ [1].

Харківщина, з точки зору досягнень, можливостей і перспектив розвитку паливно-енергетичного комплексу, посідає вигідне положення серед інших регіонів держави, оскільки має великі запаси природних ресурсів газу, розвинену комунікаційну систему збору, транспортування, підготовки вуглеводневої сировини, а також забезпечена виробничими потужностями і науковим потенціалом для розв'язання проблеми забезпечення України газом власного видобутку. Тому Харківська область неодноразово розглядалася на спільних засіданнях колегій Харківської облдер-

жадміністрації та правління НАК "Нафтогаз України" як пріоритетна для розвитку паливної галузі. А в 2002 році було прийнято "Програму розвитку паливної галузі Харківського регіону до 2010 року" [3].

Оскільки основні газоконденсатні родовища вже виснажені на 80 – 90%, з'являється необхідність внесення додаткових інвестицій на пошуково-розвідувальні роботи. Тож основне положення програми заключається в одному – не викачувати все до останнього, а, не зменшуючи видобутку газу, розробляти нові родовища.

Таке планування вже зараз дає позитивні результати. З урахуванням освоєння нових запасів газу, розвіданих у межах Харківської області в результаті проведення пошуково-розвідувальних робіт, з'являється можливість не лише тимчасово стабілізувати, але й забезпечити умови для часткового нарощування видобутку газу (рисунок). При цьому врахована лише найбільш достовірна частина прогнозованого додаткового видобутку з родовищ північної території області.

Рис. Прогнозні показники видобутку газу по родовищах Харківської області з урахуванням нарощування та освоєння нових розвіданих запасів [2]

Крім того, перші роки реалізації програми довели, що вона відповідає сучасним вимогам роботи підприємств нафтогазового комплексу і є довгостроковим планом їхнього розвитку. На 12 родовищах було введено в дію 27 експлуатаційних свердловин при 20 запланованих, що забезпечило додатковий видобуток в 474 млн м³ [1].

Сьогодні на території області відкрито 49 родовищ, 11 з яких ще розробляються, в перспективі ж прогнозується видобуток 800 млрд м³ природного газу. Але й це, як стверджують фахівці, не межа. На прес-конференції голова Харківської облдержадміністрації Арсеній Аваков повідомив журналістам мало не сенсаційну новину про те, що на Харківщині розміщуються найбільші підземні газові комори Європи [1]. У 2002 році стало відомо, що газопромислове підприємство "Шебелинкагазвидобування" дочірньої компанії "Укргазвидобування" НАК "Нафтогаз України" веде пошук вуглеводнів на великих глибинах Дніпровсько-Донецької западини, зокрема, на Кобзівському родовищі, де буріння здійснюється на глибині 3,6 – 6,3 тисячі метрів [1; 3].

Експлуатація таких надглибоких свердловин є одним з основних шляхів масштабного збільшення вітчизняного видобутку газу. За прогнозами фахівців, саме надглибокі родовища дадуть Україні приблизно 120 млрд м³ блакитного палива [1].

Отже, у висновку треба сказати, що для досягнення прогнозованих об'ємів видобутку газу з родовищ Харківської області необхідно: залучати додаткові інвестиції в експлуатаційне буріння; проводити ефективні сейсмічні дослідження та пошуково-розвідувальне буріння на перспективних площах і родовищах; реконструювати і модернізувати парк бурового та нафтогазопромислового обладнання.

На даний момент газовики впевнено виконують поставлений план. Вони вже довели це в період кризи, добувши для держави такі необхідні кубометри блакитного палива. Харківщина – один з найбільших постачальників газу України, і беручи до уваги існуючі перспективи – вона не лише залишиться на цій позиції, а й має шанс очолити першість!

Література: 1. www. geonews. com. ua 2. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2015 року // <http://www.kneu.edu.ua/ua/science/aboratory/strategy.html>. 3. www. naftogaz. Com. 4. www. kmu. gov. ua.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Легка промисловість відіграє значну роль у господарстві будь-якої держави. Від рівня розвитку легкої промисловості залежить конкурентоспроможність національних виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках збуту. А від цього, в свою чергу, залежить, наскільки якісну продукцію отримуватимуть споживачі.

В Україні, а також саме в Харківській області, в радянські часи легка промисловість займала значне місце в структурі господарства регіону. На даному етапі вітчизняна легка промисловість знаходиться в критичному стані. Тому, автор вважає, що необхідно проаналізувати поточний стан легкої промисловості та знайти оптимальні варіанти оздоровлення цієї галузі.

У даній статті робиться аналіз стану легкої промисловості в Україні, а також безпосередньо в Харківській області. Визначаються головні проблеми функціонування та розвитку цієї галузі. Зазначаються варіанти поліпшення стану легкої промисловості України.

Легка промисловість України мала могутній потенціал і в 1990 році нараховувала 8 532 підприємства, що складало 18,2% від загальної кількості підприємств усієї промисловості держави, з яких 5 400 швацьких, 2 183 текстильних, 891 шкіряно-взуттєвих. Продукція українських фабрик не затримувалась у магазинах, і більшість якісних товарів були дефіцитними. У легкій промисловості працювало 4 660 чоловік, що складало 13,2% від загальної кількості зайнятих в усій промисловості.

В останній час структура галузі зазнала ряд негативних перетворень. У загальному обсязі промислової продукції удільна вага легкої промисловості зменшилась з 10,8 до 1,1%. Внесок підприємств легкої промисловості в консолідований бюджет України сьогодні складає 0,45% чи 230 млн грн проти 14% в 1990 році. Більше половини підприємств легкої промисловості працює збитково. Так, наприклад, приблизно 70% підприємств, які працювали в текстильній промисловості, припинили своє існування за останні 9 років. 29% з тих підприємств, що залишились на українському ринку, орієнтовані на вимоги та заклази закордонних споживачів [1].

На сході України сконцентрована велика кількість підприємств легкої промисловості. Найбільшими центрами є Донецьк і Харків, міста в яких є підприємства майже усіх підгалузей легкої промисловості.

У шерстяній промисловості діє 17 фабрик і заводів, близько 50 дрібних підприємств.

Одним з найбільших є Харківське об'єднання "Харьковшерсть", виробництво якого базується одразу на двох заводах. Підприємство виробляє миту вовну, стьобані вовняні одіяла, промислові тканини.

У галузі пеньково-джутової промисловості працює єдиний в Україні Харківський канатний завод. Підприємство виробляє до 500 тонн продукції за місяць: пенькові бельні, пенькові пропитані, поліпропиленові, поліамідні, плетені, сталеві канати, господарчу мотузку, пенькову пропитану пряжу, сальникову набивку, капронову нитку для прошивки мішків, різні види шпагату.

Також у Харкові розташовані великі трикотажні фабрики. Наприклад, фірма "Текстильпром" не тільки виробляє продукцію, а й імпортує товари з-за кордону. У Харкові існує багато середніх та малих підприємств, пов'язаних з виробництвом трикотажу.

Шкіряно-взуттєва промисловість представлена здебільшого у великих містах, в яких працюють одразу декілька підприємств. Вони або організуються на основі одного великого концерну, або ж працюють незалежно один від одного.

У Східній Україні знаходиться більш ніж 200 швацьких підприємств, на яких випускають одягу з різних матеріалів.

Найбільшою швацькою фабрикою є Харківська швацька фабрика ім. Ю. Д. Тенякова, заснована в 1978 році. Фабрика нещодавно була реконструйована, був розширений асортимент продукції. Тут випускають блузи, жакети, костюми, спідниці, скатерті, занавіски з бавовняної та трикотажної тканин [2].

Хутряна промисловість Східної зони України сконцентрована в двох містах: Харкові та Дніпродзержинську.

У Харкові працює виробничо-торгове хутряне об'єднання, на базі якого працює ряд підприємств у Харкові та області. Головним з них є фабрика "Українське хутро". Тут виробляють широкий асортимент якісних виробів: головні убори, жилети, костюми, куртки, матраци, одіяла, пальто, рукавиці, капці, хутрянні чохла для авто. Однак майже половина продукції фабрики йде на експорт, причому керівники планують збільшити об'єм експортуємої продукції. Окрім фабрики в Харкові працює ще три хутряних фірми. У Харківській області працює перспективна Красноградська фабрика хутряних виробів.

Галантерейне виробництво налагоджене в 3 – 4 містах кожної з областей Східної України. Лідером галантерейної промисловості є Харків. Тут функціонують 2 відомих підприємства:

Харківська стрічковкацька фабрика (багато видів галантерейних стрічок, еластична тасьма), Фабрика театрального реквізиту [3].

У галузі легкої промисловості існує багато проблем. На превеликий жаль державна політика на початку незалежності упродовж усього її періоду була спрямована на знищення, а не модернізацію виробництва. Втрачено багато підприємств, які могли випускати конкурентоспроможні вироби, частина з яких вже тоді йшла на експорт. Що ж ми маємо сьогодні? Внутрішній ринок на 80 відсотків заповнений імпортними товарами. З 2005 року імпорт товарів легкої промисловості значно перевищує експорт. Те, що раніше виробляли підприємства галузі, зараз завозиться з Китаю, Туреччини та інших держав [4].

Поряд зі зростанням обсягів імпорту значно зменшуються ціни, за якими декларують товар. Пільгові умови оподаткування імпортованих товарів не сприяють збільшенню на ринку вітчизняних товарів, ціни на які формуються з урахуванням усіх видів податків.

У підсумку можна сказати, що хоча і легка промисловість не є спеціалізацією Харківської області, але має дуже великий потенціал. Розвиток цього потенціалу несе у собі значні вигоди для регіону і для держави в цілому. На даному етапі розвитку легкої промисловості, державі необхідно захистити національних виробників, для того щоб у майбутньому мати конкурентоспроможний внутрішній ринок товарів легкої промисловості.

Література: 1. Проблемы и направления развития конкурентоспособности текстильной промышленности Украины // Персонал. – 2008. – №1. – С. 6 – 10. 2. Размещение производственных сил Украины / Под ред. Е. П. Качана. – К.: Юридична книга, 2001. – С. 258 – 269. 3. Поліпшення умов бізнес-середовища в Україні: на прикладі ситуації у легкій промисловості // Персонал. – 2008. – №2. – С. 66 – 69. 4. Важке життя легкої промисловості України та механізм її підвищення // Економіст. – 2007. – №3. – С. 16 – 19. 5. <http://www.promsnab.net/e.go> 6. <http://leg.expweb.ru>.

Шевченко А. В.

УДК 338.43

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Основу агровиробничої сфери державного господарства становить сільське господарство. Воно виробляє 90 – 95% продовольчої продукції, яка споживається населенням, та 50 – 55% сировини для промисловості [1]. Результати сільськогосподарської діяльності напряму впливають на формування економічного потенціалу держави, стабільну роботу інших галузей, які споживають сільськогосподарську продукцію, а також на рівень і якість життя населення. Тому проблематику розвитку сільського господарства необхідно розглядати як із економічної, так і з соціальної точок зору.

Не дивлячись на розпавання землі, на створення фермерських та сільськогосподарських підприємств різних типів власності та інші заходи розвитку аграрного сектору, стан сільського господарства в Україні є кризовим. За останні 10 років обсяг сільськогосподарського виробництва скоротився більше ніж у 2 рази. На сьогодні в жодній з областей України немає рентабельних господарств цього сектору [1].

Саме тому обрана тема набуває актуальності та потребує нових обґрунтованих заходів щодо покращення соціально-економічного стану сільського господарства в Україні.

Метою статті є виявлення чинників, що впливають на соціально-економічний розвиток сільського господарства.

На сьогоднішній день існує концепція "Комплексної програми підтримки розвитку українського села на 2006 – 2010 роки", у Законі "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" представлений цілий комплекс організаційних, економічних та юридичних заходів для розв'язання соціально-економічних проблем на селі та його розвитку. Повна реалізація цих законодавчих проектів може забезпечити розв'язання соціальних проблем села, розвиток високоефективного конкурентоспроможного на внутрішньому і зовнішньому ринках аграрного сектору, продовольчу безпеку країни, збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності [2].

Але все ж таки існує цілий ряд проблем, які заважають подоланню відсталості українського сільського господарства. Серед них необхідно виокремити наступні:

конкурентоспроможність ринку, адже зараз ринок значною мірою забезпечується вітчизняним виробником завдяки захисту діючою системою імпортованих та експортних обмежень. Проте

© Шевченко А. В., 2009

значний вплив становить незахищений внутрішній ринок від демпінгових поставок продуктів харчування через кордон [3];

за нинішніх умов "господарями" на селі стали великі корпорації, які не зацікавлені в процвітанні села. Селянин не є господарем землі. Навіть на присадибні ділянки немає повної приватної власності. Принаймні, тут селянин почуває себе господарем порівняно з колишнім колгоспом чи навіть деякими нинішніми колективними сільськогосподарськими підприємствами. Тому на цих ділянках й урожайність набагато вища: зернових — на 11%, картоплі — на 33%, овочів — на 15%. Ще більш вражаючими є такі розрахунки: нині присадибні ділянки селян України, які займають усього 10% загальної площі ріллі, дають 39% валової продукції сільського господарства держави [1];

високі відсотки на кредит — неповна приватна власність на землю унеможлиблює її використання як застави для отримання кредиту, а банки, в свою чергу, не можуть знизити відсотки, тому що вони не впевнені в поверненні кредитів;

негативним чинником розвитку сільського господарства є нерозвинена соціальна інфраструктура, що призводить до погіршення демографічної ситуації, адже чисельність сільського населення за 1990 – 2008 роки зменшилася майже на 2,26 млн осіб, або на 12,77%, кількість народжених — на 184,5 тис., померлих — зросла на 168,5 тис. осіб. Протягом 2001 – 2008 років у 3,6 тис. сіл (12,5% загальної кількості) не народилося жодного немовляти, а в трьох тисячах не було дітей віком до п'яти років [1]. У випадку якщо чисельність молодшого та працездатного населення продовжуватиме скорочуватись, то здатність сільської економіки до відновлення та зростання значно обмежиться;

високі ціни на пальне та високі мита на сільськогосподарську техніку, які унеможлиблюють високорентабельне виробництво сільськогосподарської продукції;

ігнорування проблем розвитку сільських територій у процесі аграрних трансформацій, відсутність зваженої державної політики розвитку села та механізмів її реалізації [4].

Уся державна політика і практика щодо села повинні бути спрямовані на його збереження, відродження і всебічний соціально-економічний розвиток, на створення умов, щоб не тільки припинилася міграція з села, але й почався зворотний процес — повернення колишніх селян і переселення в село частини мешканців міст.

Таким чином, для вирішення соціально-економічних проблем сільського господарства, стратегія сільськогосподарського виробництва повинна передбачити такі заходи:

упровадження економічних механізмів для завершення реструктуризації сільськогосподарських підприємств, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції за допомогою реальної присутності держави на сільськогосподарському ринку, удосконалення цінової політики сільськогосподарської продукції, субсидій, кредитів, тарифів, у першу чергу, на захист українського селянина;

удосконалення системи державного управління земельними ресурсами, створення правових та соціально-економічних механізмів ефективного реалізації прав власності на землю; замороження операції спекулятивного характеру із землею, які зараз мають місце, до утворення державних і ринкових інституцій, що обслуговуватимуть та регламентуватимуть рух земельних ресурсів;

удосконалення системи державного регулювання демографічних процесів сільської місцевості; створення умов для розширення сфери зайнятості на селі на основі ефективного використання природоресурсного потенціалу сільських територій, наближення та вирівнювання умов життєдіяльності міського та сільського населення, формування мережі підприємств, установ та організацій, які надаватимуть необхідні послуги сільському населенню, стимулювання розвитку підприємництва як у сільському господарстві, так і в несільськогосподарських видах діяльності [5]. Заохочення молоді до роботи і проживання в сільських населених пунктах;

відродження, а згодом й підвищення контролю на сільськогосподарське машинобудування, створення дієвої системи лізингу; налагодження випуску сучасної, особливо малої техніки;

розроблення реальної національно зорієнтованої програми всебічного відродження і соціально-економічного розвитку українського села з урахуванням регіональних та демографічних особливостей, відповідальність за реалізацію якої мають нести відповідно на всіх рівнях управління даним сектором [4]. Передбачити в бюджеті суттєві витрати на всебічне відродження села.

При впровадженні вищезазначених заходів, може бути досягнутий значний результат — у вигляді збільшення виробництва внутрішнього валового продукту та поліпшення умов проживання сільського населення, а як результат, покращення демографічної ситуації та виведення з кризового стану сільського господарства [6].

Кожне з сіл необхідне — і для людей, які живуть у ньому, і для нації, і для держави. Саме тому відроджувати, розвивати та зберігати село треба не лише як виробничу одиницю, а як живу клітину національного організму.

Література: 1. www.ukrstat.gov.ua 2. www.minagro.gov.ua 3. Трегубчук В. Соціально-економічний розвиток аграрного сектору в інтересах суспільства / В. Трегубчук, С. Пирожков // Економіка України. — 2005. — №4. — С. 4 – 20. 4. www.dt.ua 5. Мороз С. М. Проблеми та перспективи сільського розвитку в Україні // Економіка, фінанси, право. — 2007. — №9. — С. 3 – 12. 6. Комплексна програма підтримки розвитку українського села на 2006 – 2010 роки" // www.ukrstat.gov.ua.

Довідка про авторів

- Арутюнян В. М.** – студент ХНЕУ
Бахнева О. О. – студент ХНЕУ
Белашова О. С. – студент ХНЕУ
Беліченко А. В. – аспірант
Харківського регіонального інституту
державного управління Національної
академії державного управління при
Президентові України
Біденко К. Р. – студент ХНЕУ
Бодня Т. В. – студент ХНЕУ
Бондаренко В. В. – студент ХНЕУ
Бондаренко Л. А. – студент ХНЕУ
Бразовська А. І. – студент ХНЕУ
Волковська Я. В. – студент ХНЕУ
Дібчак В. Р. – студент ХНЕУ
Дмитренкова М. Ю. – студент ХНЕУ
Донська К. Д. – студент ХНЕУ
Гойко М. В. – студент ХНЕУ
Головко А. В. – студент ХНЕУ
Гонтар Д. Д. – студент ХНЕУ
Жадан Ю. С. – студент ХНЕУ
Зосим О. Ю. – студент ХНЕУ
Каширіна В. Ю. – студент ХНЕУ
Книш Ю. О. – студент ХНЕУ
Козиревська О. Ю. – студент ХНЕУ
Кощина Т. О. – студент ХНЕУ
Кравченко К. Г. – студент ХНЕУ
Кульченко А. В. – студент ХНЕУ
Литвинцева Г. С. – студент ХНЕУ
Литкін Є. Є. – студент ХНЕУ
Мелікян Д. Р. – студент ХНЕУ
Макарова Є. І. – студент ХНЕУ
Мельник О. О. – студент Харківської
національної академії міського
господарства
Мурга О. О. – студент ХНЕУ
Голубченко О. М. – студент ХНЕУ
Омельченко О. І. – аспірант
НДЦ ІПР НАН України
Пенчукова Ю. В. – студент ХНЕУ
Подгора Д. Є. – студент ХНЕУ
Помазунова В. В. – студент ХНЕУ
Расколов М. С. – студент ХНЕУ
Русанов В. І. – студент ХНЕУ
Саліхова Т. М. – студент ХНЕУ
Салмаш К. Б. – студент ХНЕУ
Сергеева А. О. – студент ХНЕУ
Степаненко К. С. – студент ХНЕУ
Ткач В. Ю. – студент ХНЕУ
Торбієвська К. М. – студент ХНЕУ
Федоренко А. Р. – студент ХНЕУ
Селютін С. В. – студент ХНЕУ
Федорук Т. В. – студент ХНЕУ
Хмель В. О. – студент ХНЕУ
Царенко І. М. – студент ХНЕУ
Чорна О. В. – студент ХНЕУ
Чернобривко І. Ю. – студент ХНЕУ
Шапранов В. М. – студент ХНЕУ
Шевченко Д. Ю. – студент ХНЕУ
Шостак М. В. – студент ХНЕУ
Биченко А. А. – студент ХНЕУ
Білик Т. М. – асистент Полтавської
державної аграрної академії
Сокольська Т. А. – студент ХНЕУ
Винниченко О. Л. – студент ХНЕУ
Євко Н. О. – студент ХНЕУ
Карам А. – аспірант Національного
фармацевтичного університету
Коваленко Ю. О. – студент ХНЕУ
Лега О. В. – асистент Полтавської
державної аграрної академії
Прилипко Г. В. – студент ХНЕУ
Бровко В. М. – канд. екон. наук,
доцент Харківського національного
автомобільно-дорожнього
університету
Єгорова Н. О. – канд. техн. наук,
доцент Харківського національного
автомобільно-дорожнього
університету
Савченко Т. В. – ст. викладач
Харківського національного авто-
мобільно-дорожнього
університету
Ковальова Т. В. – канд. екон. наук,
доцент Харківського національного
автомобільно-дорожнього
університету
Черниш Л. О. – студент ХНЕУ
Чаава Д. Г. – студент ХНЕУ
Шевченко А. В. – студент ХНЕУ